

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

**ERZURUM İLİ SEÇİM COĞRAFYASI: (2015-2018 MİLLETVEKİLİ
GENEL SEÇİMLERİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERDAR EK

Tez Danışmanı

PROF. DR. SELVER ÖZÖZEN KAHRAMAN

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

**ERZURUM İLİ SEÇİM COĞRAFYASI: (2015-2018 MİLLETVEKİLİ
GENEL SEÇİMLERİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERDAR EK

Tez Danışmanı

PROF. DR. SELVER ÖZÖZEN KAHRAMAN

ÇANAKKALE – 2022

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

../2022

ÖNSÖZ

Sıcak bir haziran ayında ilk defa Siyasi Coğrafya konusunda okuma yapmıştım. “Bir Disiplinin İç Dünyası Modern Türk Coğrafyası Üzerine Söyleşiler” adlı kitapta o dönem tanımadığım, şuan danışmanım olan Prof. Dr. Selver Özözen-Kahraman’ın yazdığı “Siyasi Coğrafya Üzerine” bölümünü okuduktan sonra çok heyecanlanmıştım. Daha sonra Balıkesir Üniversitesi’nde üçüncü sınıf lisans öğrencisiyken Doç. Dr. Alper Uzun’dan aldığım “Siyasi Coğrafya” dersiyle heyecanım katlanmıştı ve bu alanda çalışmak istediğime karar verdim. Yüksek lisansta iken aldığım diğer dersler neticesinde memleketim olan Erzurum ile ilgili güncel bir seçim coğrafyası çalışması olmadığını fark ettim. Bunun üzerine bu sahaya yönelerek çalışmamın nasıl olacağını planladım.

Çalışmamda benden desteğini esirgemeyen ve bana çok büyük yardımları dokunan Prof. Dr. Selver Özözen-Kahraman’a, özellikle çalışmamın oluşmasında bana alt yapı sağlayan Doç. Dr. Alper Uzun’a, teknik bilgi ve fikir alışverişinde bulunduğum Resul Özlük, Burak Oğlaktır ve diğer arkadaşlarıma teşekkür ederim. Saha çalışmalarında Erzurumlular Derneği, Erzurum İli Narman İlçesi Kültür ve Dayanışma Derneği, Sultanbeyli Erzurumlular Derneği, Erzurum-Şenkaya İlçesi ve Çevre Köyleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği ve diğer tüm İstanbul’da çalışmamda yardımcı olan Erzurumlulara teşekkür ederim. Çocukluk arkadaşlarım ve yakın dostlarım olan Ömer Faruk Şevişoğlu, Botan Yaşar, Ömer Kadir Aydın, Rezan Polat ve Muhammed Yasin Köse’ye ve Atatürk Üniversitesi Coğrafya bölümünden Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Kızılkın’a Erzurum’daki saha çalışmaları için canı gönülden teşekkür ederim. Burada ismini yazamadığım bana desteğini esirgemeyen tüm dostlarıma da teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Belki de bu çalışmanın oluşmasında herkesten fazla desteği olan canım annem Şadiye Ek, canım babam Sırrı Ek’e ve ailemin diğer üyelerine teşekkür ederim. Onların desteği olmasa bu çalışma da olmayacaktı. Daha güzel ve yararlı çalışmalar üretmek dileğiyle..

Serdar EK

Çanakkale, Temmuz 2022

ÖZET

ERZURUM İLİ SEÇİM COĞRAFYASI: (2015-2018 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİ)

Serdar EK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN

30/06/2022, 171

Bu tezde Doğu Anadolu'nun önemli merkezlerinden biri olan Erzurum'un seçim coğrafyası mahalle ölçeğinde araştırılmıştır. Tezde Erzurum'daki seçmenlerin, seçmen davranışları sosyolojik, sosyo-psikolojik ve rasyonel yaklaşım kullanılarak belirlenmiştir. Tezde Erzurum ilinin seçim coğrafyası belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda 7 Haziran 2015/ 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri incelenmiştir. Tezde 20 ilçe ve 1188 mahalle ölçeğinde idari birim, ekonomik seviye, nüfus, eğitim, yaş, kimlik ve seçim verileri başta olmak üzere 55 farklı değişken kullanılmıştır. Tezi üç farklı yöntem oluşturmaktadır. Birinci yöntemde ekonomik ve demografik (yaş ve eğitim) veriler kullanılarak K-kümeleme Analizi uygulanmıştır ve mahalleler kendi içinde sınıflandırılmıştır. İkinci yöntemde ilk yöntem ile sınıflandırılan mahallelere, mahallelerin kimlik yapısı verileri ve partilerin 7 Haziran/ 1 Kasım 2015/ 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçları kullanılarak Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Üçüncü yöntemde ise AK Parti ve HDP'nin 7 Haziran/ 1 Kasım 2015/ 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçları Lokal Moran's Analizine (LISA) tabi tutulmuştur.

Erzurum'un özgün yapısı seçimlerde kırılmaların ortaya çıkmasını sağlamıştır ve bu kırılmalardan dolayı Erzurum'daki seçmenler çevre illere göre farklı profillere sahip olmuştur. Bu kırılmalar Erzurum'daki ilçe ve mahalle ölçeğinde farklılıklar göstermektedir. Erzurum'da temelde dört kırılma tespit edilmiştir. Söz konusu bu kırılmalar: *Türk- Kürt, Eğitilmiş- Eğitimsiz, Zengin- Fakir ve Sünni- Alevi*'dir. Bu kırılmalar neticesinde Erzurum halkının büyük bir çoğunluğunun sosyo-psikolojik olarak oy verdikleri anlaşılmıştır. Özellikle Türk-Kürt ve Alevi-Sünni kimlik farklılıkları, kısmen ekonomik yapı seçmen tercihlerine yansımıştır. Ayrıca

Erzurum’da kırsal mahallelerden kentsel mahallelere doğru gidildikçe sol partilerin oylarının artığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seçim Coğrafyası, Seçmen Davranışı, LISA Analizi, Erzurum

ABSTRACT

ERZURUM PROVINCE ELECTION GEOGRAPHY: (2015-2018 PARLIAMENTARY GENERAL ELECTIONS)

Serdar EK

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Geography Science

Advisor: Prof. Dr. Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN

30/06/2022, 171

In this thesis, it was researched in the neighborhood of Erzurum, which is an important region of Anatolia. In the thesis, the voters in Erzurum, the electorate, the socio-psychological and those who do not have sufficient equipment. In the thesis, the selective area of Erzurum province is targeted. This plan is suitable for the General Elections of 7 June 2015 / November 2015 and 24 June 2018. In the thesis, there are 55 different choices including lifestyle, economic level, population, education, age, identity and choices in 20 districts and 1188 neighborhoods. Thesis is three different methods. In the first, the approach and neighborhoods in terms of economic and demographic (age and education) planning were planned within themselves. In the secondary method, one-way analysis of variance (ANOVA) results with the first method and the neighborhoods, the structure of the neighborhoods and the results of the parties' 7 June / 1 November 2015 / 24 June 2018 Parliamentary General Elections. The third method is the AK Party and HDP's 7 June / 1 November 2015 / 24 June 2018 Deputy General Election results were analyzed by Lokal Moran's Analysis (LISA).

The unique structure of Erzurum led to the emergence of breaks in the elections, and because of these breaks, the voters in Erzurum had different profiles compared to the surrounding provinces. These breaks show differences in district and neighborhood scales in Erzurum. Basically, four fractures were detected in Erzurum. These fractures in question are: *Turkish-Kurdish*, *Educated-Uneducated*, *Rich-Poor* and *Sunni-Alevi*. As a result of these fractures, it was understood that the majority of the people of Erzurum voted socio-psychologically. Especially the Turkish-Kurdish and Alevi-Sunni identity differences are partially reflected in the economic structure voter preferences. In addition, it has been

determined that the votes of the left parties increase as one moves from rural to urban neighborhoods in Erzurum.

Keywords: Election Geography, Voter Behavior, LISA Analysis, Erzurum

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI	i
ETİK BEYAN	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLolar	xii
ŞEKİLLER.....	xiv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırma Konusu.....	3
1.2. Araştırma Problemi	3
1.3. Araştırma Amacı	4
1.4. Araştırma Önemi	4
1.5. Araştırma Alanı	4

İKİNCİ BÖLÜM

VERİ VE YÖNTEM

2.1. Veri.....	6
2.1.1. Veri Toplama	6
2.1.2. Veri Ayıklama	7
2.1.3. Analizlerde Kullanılan Veriler	7
2.1.4. Veri Sınırlılıkları.....	9
2.2. Yöntem.....	9
2.2.1. K-kümeleme Analizi.....	10

2.2.2.	Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA).....	12
2.2.3.	Mekânsal Otokorelasyon	12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİM COĞRAFYASI ÇALIŞMALARI VE PARADİGMALAR

3.1.	Dünyada Seçim Coğrafyasının Gelişimi.....	15
3.2.	Seçmen Davranışlarını Açıklayan Teori ve Modeller.....	29
3.2.1.	Sosyolojik Yaklaşım (Columbia Ekolü).....	29
3.2.2.	Sosyo-Psikolojik Yaklaşım (Michigan Ekolü) / Parti Bağlılığı	30
3.2.3.	Rasyonel Yaklaşım	30
3.3.	Seçim Coğrafyası Araştırma Modelleri	31
3.3.1.	Kırılma Modeli	31
3.3.2.	Yer Büyüklüğü Analizi (The Size of Place Analysis).....	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ERZURUM SEÇİM COĞRAFYASI

4.1.	Erzurum'da Milletvekili Genel Seçimleri (1946 Öncesi Tek Parti Dönemi)	33
4.1.1.	Çok Partili Dönem (1946-1999)	34
4.1.2.	AK Parti Dönemi (2002-2015)	37
4.2.	Erzurum'daki Mahallelerin Sosyo-Ekonomik ve Kimlik Özellikleri.....	52
4.2.1.	Ekonomik Yapı.....	52
4.2.2.	Demografik Yapı	61
4.2.3.	Kimlik Yapısı.....	78
4.2.4.	Sosyo-Ekonomik Seviye (SES)	84
4.3.	Erzurum'da Seçmenlerin Profili	86
4.3.1.	Erzurum'da AK Parti'li Seçmenlerin Profili	86
4.3.2.	Erzurum'da HDP'li Seçmenlerin Profili	97
4.3.3.	Erzurum'da MHP'li Seçmenlerin Profili.....	107
4.3.4.	Erzurum'da CHP'li Seçmenlerin Profili.....	117

4.3.5.	Erzurum’da İYİ Parti’li Seçmenlerin Profili	126
4.3.6.	AK Parti Seçmeninin Mekânsal Dağılışı LISA (7 Haziran 2015).....	130
4.3.7.	AK Parti Seçmeninin Mekânsal Dağılışı LISA (1 Kasım 2015).....	133
4.3.8.	AK Parti Seçmeninin Mekânsal Dağılışı LISA (24 Haziran 2018).....	136
4.3.9.	HDP Seçmeninin Mekânsal Dağılışı LISA (7 Haziran 2015).....	139
4.3.10.	HDP Seçmeninin Mekânsal Dağılışı LISA (1 Kasım 2015).....	141
4.3.11.	HDP Seçmeninin Mekânsal Dağılışı LISA (24 Haziran 2018).....	143

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

SONUÇ ve ÖNERİLER.....	146
KAYNAKÇA.....	150
ÖZGEÇMİŞ	I

KISALTMALAR

AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
ANOVA	: One Way Analayz
AP	: Adalet Partisi
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CİMER	: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
DP	: Demokrat Parti
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSP	: Demokratik Sol Parti
DTP	: Demokratik Toplum Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi
FP	: Fazilet Partisi
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
HADEP	: Halkın Demokrasi Partisi
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
HP	: Halkçı Parti
İP	: İYİ Parti
LISA	: Local Spatial Autocorrelation
MBK	: Milli Birlik Komitesi
MDP	: Milliyetçi Demokrasi Partisi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MKP	: Milli Kalkınma Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
RP	: Refah Partisi
SES	: Sosyo-Ekonomik Seviye
SES	: Sosyo-Ekonomik Statü
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
TCF	: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TR	: Türkiye
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
YTP	: Yeni Türkiye Partisi

TABLÖLAR

Tablo 1 Çalışmada Kullanılan Veriler	8
Tablo 2 Türkiye ve Erzurum’da Milletvekili Genel Seçimlerinde En Yüksek Oy Alan Parti (1946-1999)	36
Tablo 3 Türkiye ve Erzurum’da Partilerin 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Aldıkları Oy Oranı (%)	40
Tablo 4 Erzurum İli İlçelerinin 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları.....	48
Tablo 5 Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Ekonomik Yapıları.....	59
Tablo 6 Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Yaş Yapıları	67
Tablo 7 Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Eğitim Yapısı	76
Tablo 8 Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Etnik Yapıları.....	81
Tablo 9 Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Mezhep Yapıları	82
Tablo 10 AK Parti Seçmeninin Gelir Düzeyinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)....	88
Tablo 11 AK Parti Seçmeninin Demografik Yapısının (Yaş) Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	90
Tablo 12 AK Parti Seçmeninin Eğitim Düzeyinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) .	92
Tablo 13 AK Parti Seçmeninin Etnik Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	94
Tablo 14 AK Parti Seçmeninin Mezhep Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	97
Tablo 15 HDP Seçmeninin Gelir Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	99
Tablo 16 HDP Seçmeninin Demografik Yapısının (Yaş) Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	101
Tablo 17 HDP Seçmeninin Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	103
Tablo 18 HDP Seçmeninin Etnik Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	105
Tablo 19 HDP Seçmeninin Mezhep Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	107
Tablo 20 MHP Seçmeninin Gelir Düzeyinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	109
Tablo 21 MHP Seçmeninin Demografik Yapısının (Yaş) Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	111

Tablo 22 MHP Seçmeninin Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	113
Tablo 23 MHP Seçmeninin Etnik Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	115
Tablo 24 MHP Seçmeninin Mezhep Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	117
Tablo 25 CHP Seçmeninin Gelir Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	119
Tablo 26 CHP Seçmeninin Demografik Yapılarına (Yaş) Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	121
Tablo 27 CHP Seçmeninin Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	123
Tablo 28 CHP Seçmeninin Etnik Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	124
Tablo 29 CHP Seçmeninin Mezhep Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	126
Tablo 30 İYİ Parti Seçmeninin Gelir Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	127
Tablo 31 İYİ Parti Seçmeninin Demografik Yapısının (Yaş) Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	128
Tablo 32 İYİ Parti Seçmeninin Eğitim Düzeyinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	129
Tablo 33 İYİ Parti Seçmeninin Etnik Yapısının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)...	130
Tablo 34 İYİ Parti Seçmeninin Mezhep Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	130
Tablo 35 Erzurum'da AK Parti'nin LISA Analizi Kümelerine Göre Mahalle Sayıları	137
Tablo 36 Erzurum'da HDP'nin LISA Analizi Kümelerine Göre Mahalle Sayıları.....	144
Tablo 37 Partilerin Gelir, Demografik ve Kimlik Değişkenlerinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	147

ŞEKİLLER

Şekil 1. Erzurum İli Lokasyon Haritası.....	5
Şekil 2. Çalışmada Kullanılan Yöntemlerin Şeması	10
Şekil 3. 7 Haziran- 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde Türkiye ve Erzurum Milletvekili Sayısı	40
Şekil 4. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Partilerin Erzurum'da Kazandığı Mahalleler.....	41
Şekil 5. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	41
Şekil 6. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde MHP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	42
Şekil 7. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde CHP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	42
Şekil 8. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	43
Şekil 9. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Diğer Partilerin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldıkları Oy (%)	43
Şekil 10. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Partilerin Erzurum'da Kazandığı Mahalleler.....	44
Şekil 11. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	44
Şekil 12. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde MHP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	45
Şekil 13. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde CHP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	45
Şekil 14. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	46
Şekil 15. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Diğer Partilerin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldıkları Oy (%)	46
Şekil 16. Türkiye ve Erzurum'da 2018 Partilerin Kazandığı Milletvekili Sayısı	48
Şekil 17. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Partilerin Erzurum'da Kazandığı Mahalleler	49

Şekil 18. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	49
Şekil 19. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde MHP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	50
Şekil 20. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde İYİ Parti'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	50
Şekil 21. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde CHP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	51
Şekil 22. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%).....	51
Şekil 23. Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Ekonomik Yapılarının Oranı (%).....	59
Şekil 24. Erzurum'daki Mahallelerin Ekonomik Yapılarına Göre Dağılışı	60
Şekil 25. Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Yaş Yapılarının Oranı (%)	67
Şekil 26. Erzurum'daki Mahallelerin Yaş Yapılarına Göre Dağılışı	68
Şekil 27. Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Eğitim Yapılarının Oranı (%).....	76
Şekil 28. Erzurum'daki Mahallelerin Eğitim Yapılarına Göre Dağılışı	77
Şekil 29. Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Etnik Gruplarının Oranı (%)	81
Şekil 30. Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Mezhep Gruplarının Oranı (%)	82
Şekil 31. Erzurum İli Mahalle Düzeyinde Kimlik Yapılarına Göre Dağılışı.....	83
Şekil 32. Erzurum'daki Mahallelerin Sosyo-Ekonomik Seviyelerine Göre Dağılışı	85
Şekil 33. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti Seçmeninin LISA Analizi	132
Şekil 34. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti Seçmeninin LISA Analizi	135
Şekil 35. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti Seçmeninin LISA Analizi	138
Şekil 36. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP Seçmeninin LISA Analizi	140
Şekil 37. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP Seçmeninin LISA Analizi	142
Şekil 38. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP Seçmeninin LISA Analizi	145

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Demokrasi birden fazla yolla hayata geçebilir. Burada asıl olan halkın temsilcisinin, halk tarafından seçilmesidir. Lincoln'ün meşhur sözünde olduğu gibi halk için temsilliyet asıl olandır. “Demokrasi halkın hükümetidir, halk tarafından, halk için” (Lincoln, 1863, aktaran: Isakhan ve Stockwell, 2011: 2). Ayrıca demokrasi halk tarafından değil, halk için yönetim anlamı da taşımaktadır (Lijphart, 1999).

Demokrasi kavramı ilk defa tarihin en gelişmiş toplumlarına bilim ve felsefede öncülük yapan Yunanlılar tarafından kullanılmıştır. Site kenti olan Atina'da halk yöneticilerini kendisi seçerek demokrasiye öncülük yapmıştır. Demokrasi, demos (halk) ve (kratos) iktidar anlamına gelen kelimelerin birleşmesiyle oluşmuştur. Bununla beraber kelime Eski Yunanca'da ‘çoğunluk’ veya ‘yoksulluk’ olarak kullanılıyordu. Eski Yunan'da iki farklı demokrasi uygulaması mevcuttur. Birincisi, halkın doğrudan temsilcilerini seçtiği, diğeri ise kura sistemi ile temsilcilerin seçildiği seçimlerdi (Heywood, 1999). Özellikle ikincisi ile eğitimsiz veya fakir halktan olanlar mevcut yönetimde temsilci olabilir. Zira halkın içindeki güçsüzlerin de söz sahibi olabilmesi çok önemli bir fark yaratmıştı.

Demokrasi, güç kavramının kullanılması ile ilgilidir. Barışçıl bir yol ile temel sorunların çözülmesi için ortaya çıkmıştır. Atina'da ortaya çıkan bu kavram 20 yaş üstü erkeklerin seçimlere katılımı ile yapılmaya başlanmıştır (Özözen-Kahraman, 2007). “Demokrasi, adalet ve tüm vatandaşlara eşit muamele edilmesi fikrini içerir: seçim sistemleri için bu, herkesin oylarının eşit değere sahip olması gerektiği anlamına gelir. Modern demokrasilerde adalet ve eşitlik ilkeleri parti ve çıkar grubu politikalarına derinden etkilemiştir. Bu nedenle seçmenler ‘adil ve eşit muamele’ talep ederler” (Horn, 1999; 939). Günümüzde demokratik ülkelerde temsili demokrasinin farklı uygulamaları bulunmaktadır.

Demokrasiyi ekonomi, din ve kültür gibi faktörler etkilemektedir. Dünyada Afrika ülkeleri başta olmak üzere hemen her kıtada antidemokratik yönetimler bulunmaktadır. Dünyanın demokrasi açısından en gelişmiş ülkelerinin bulunduğu Avrupa kıtasında dahi bazı istisnai durumlar söz konusudur. Bu ülkeler genellikle anklav ve nüfusu az olan ülkelerdir. Monako, prenslikle yönetilen ve Fransa'nın toprak bütünlüğü içinde yer alan bir ülkedir. Ayrıca dışardan Fransız hükümetine bağlıdır. Bir diğer örnek ise Vatikan'dır. İtalya'nın içinde yer alan hem dini bakımından çok önemli bir merkez olan hem de teokrasi

ile yönetilen bir ülkedir. Dünyada demokrasinin yerleştiği veya yerleşmediği ülkelerin dağılımı siyasi coğrafya için özellikle de seçim coğrafyası için önemli veriler sunmaktadır.

Bir mekân bilimi olan siyasi coğrafya farklı şekillerde tanımlansa da, siyasi coğrafya siyaset ile mekân arasındaki etkileşimi araştıran ve bu etkileşimden doğan yeni mekanları yorumlayan bir bilimdir (Özözen-Kahraman, 2007). “Siyasi coğrafya, siyasal olguların düzeni ve dağılımının toplum ve kültürün başka mekânsal parçaları üzerindeki etkileriyle birlikte incelenmesidir” (Akengin, 2017: 3). Siyasi coğrafya fiziki ve beşerî konularla ilgilenmektedir. Bu alanlarda sınır uzunlukları gibi din ve dil konuları da önem arz etmektedir (Günel, 2004).

Siyasi coğrafya terimi ilk olarak Turgot tarafından kullanılmıştır (Özözen-Kahraman, 2007). Alman coğrafyacı ve etnograf Friedrich Ratzel siyasi coğrafya kavramını yazılı olarak kullanan ilk isim olmuştur. Özellikle 1897 yılında yazdığı “*Politische Geographie*” adlı kitabı ve fikirleriyle Almanya’nın yayılcı politikasına doğrudan etki etmiştir. Avrupa’da bu alanda çalışmaların çeşitlenmesi ve detaylanması ile seçim coğrafyası konusunda ilerlemeler olmuştur.

Seçimlerle ilgili sosyoloji, tarih, felsefe, siyaset, istatistik, coğrafya ve hukuk gibi bilim dallarında çalışmalar mevcuttur. Seçimler farklı disiplinlerde farklı bakış açıları ile incelenmekle birlikte interdisipliner bir alanda yer alır. Örneğin, sosyologlar seçmen davranışları üzerine odaklanırken, felsefe ve psikolojiden, coğrafyacılar ise seçim sonuçlarının mekânsal analizini yaparken demografi, ekonomi, sosyoloji ve seçim yasalarından yararlanırlar.

Seçim coğrafyası toplumun siyasi eğilimlerinin mekânsal olarak incelendiği ve analiz edildiği siyasi coğrafyanın alt dallarından biridir. Perspektif bakımından seçim coğrafyası insanların tercih ve tutumlarının bir sonucu olduğu için davranışsal coğrafyanın bir araştırma konusudur (Özözen Kahraman, 2007; Kaya, 2008). Seçim sonuçlarının bölgeselleşmesi ya da başka bir tabirle tercihlerin mekân üzerinde farklı kümelenmeler oluşturması çeşitli yöntemlerle ölçülebilmektedir. Mekânsal istatistik yöntemleri bunlardan bazılarıdır (Kaya vd 2015). Seçim coğrafyası, siyasi coğrafya içinde önemli bir alandır ve uzun süreden beri varlığını devam ettirmektedir. Bu alanda seçimlere katılımdaki bölgesel farklılıklar, seçim öncesi mekânsal tahminler ve seçim sonuçlarının sosyal, ekonomik ve mekânsal faktörlere bağlı analizlerini içeren çalışmalar mevcuttur.

Tezde son üç genel seçim döneminde Erzurum ilinin seçim coğrafyası araştırılmıştır. Tez beş bölümden oluşmaktadır; İlk bölüm seçim coğrafyasının kapsam ve önemi, ikinci bölüm tezde kullanılan veri ve yöntemler, üçüncü bölüm Dünya ve Türkiye’de seçim coğrafyasını alanındaki yapılan çalışmalar ve paradigmlar, dördüncü bölüm Erzurum ili seçim coğrafyası ve son bölümde ise tezin sonuçları seçim coğrafyası çalışmaları için öneriler verilmiştir.

1.1.Araştırma Konusu

Erzurum ilinde mahalle ölçeğinde 2015/18 yılları arasında yapılan 7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi sonuçlarının mekânsal analizi ve buradaki seçmen davranışlarının nedenleri incelenmiştir. Özellikle seçmenlerin karar vermesinde etkili olan etmenlerin mekânsal farklılıkları incelenmiştir. Erzurum seçmen profilinin komşuluk ilişkisi, seçimleri domine eden ve statükolaştıran partilerin etki alanları araştırılıp, coğrafi bir bakış açısı ile mekânsal boyutu tartışılmıştır.

1.2.Araştırma Problemi

Bir seçim çevresinin seçim sonuçları ile o mekânın sosyo-ekonomik ve demografik profili arasında önemli ilişkiler bulunmaktadır. Erzurum ili için 2015-2018 arasında gerçekleşen üç genel seçimin sonuçları da şüphesiz, ilin sosyo-ekonomik ve demografik profili ile organik bir ilişki sunmaktadır. Nitekim bu ilişki il içerisinde makro alanlardan mikro alanlara doğru yöneldikçe kendisini daha net göstermektedir. Mekânlar arası farklar, benzerlikler ve ilişkiler daha açık bir şekilde görülmektedir. 2015-2018 yılları arasında gerçekleşen üç genel seçimin sonuçlarına dayanarak Erzurum ilinde makro ve mikro ölçekte seçmen davranışlarının nedenleri ve mekânsal yansımaları araştırılmıştır. Seçim sonuçlarının sosyal, ekonomik ve kültürel etkisinin ele alınması ile merkez sağ ve milliyetçi sağ partilerin etki alanları belirlenmiştir. Bu çalışma ile Erzurum ilindeki seçmen profillerinin ve tercihlerinin belirlenmesi için aşağıdaki sorular sorulmuştur.

- 1) Erzurum’da seçmen tercihlerinde ideolojik, ekonomik ve kimlik yapılarının etkileri ne düzeydedir?
- 2) Erzurum’da siyasal kırılma alanları nelerdir?
- 3) Kent büyüklüğüne ve kır-kent ayrımına göre seçmen tercihleri farklılaşmakta mıdır?

- 4) Erzurum’da siyasal partilerin mahalle ölçeğinde dağılımı nasıldır?
- 5) Seçim sonuçlarına göre ekstrem mahalleler hangileridir, bunların nedenleri nedir?
- 6) Erzurum’un seçim sonuçlarının Türkiye ortalaması ile uyumu ve etkisi nasıldır?

1.3.Araştırma Amacı

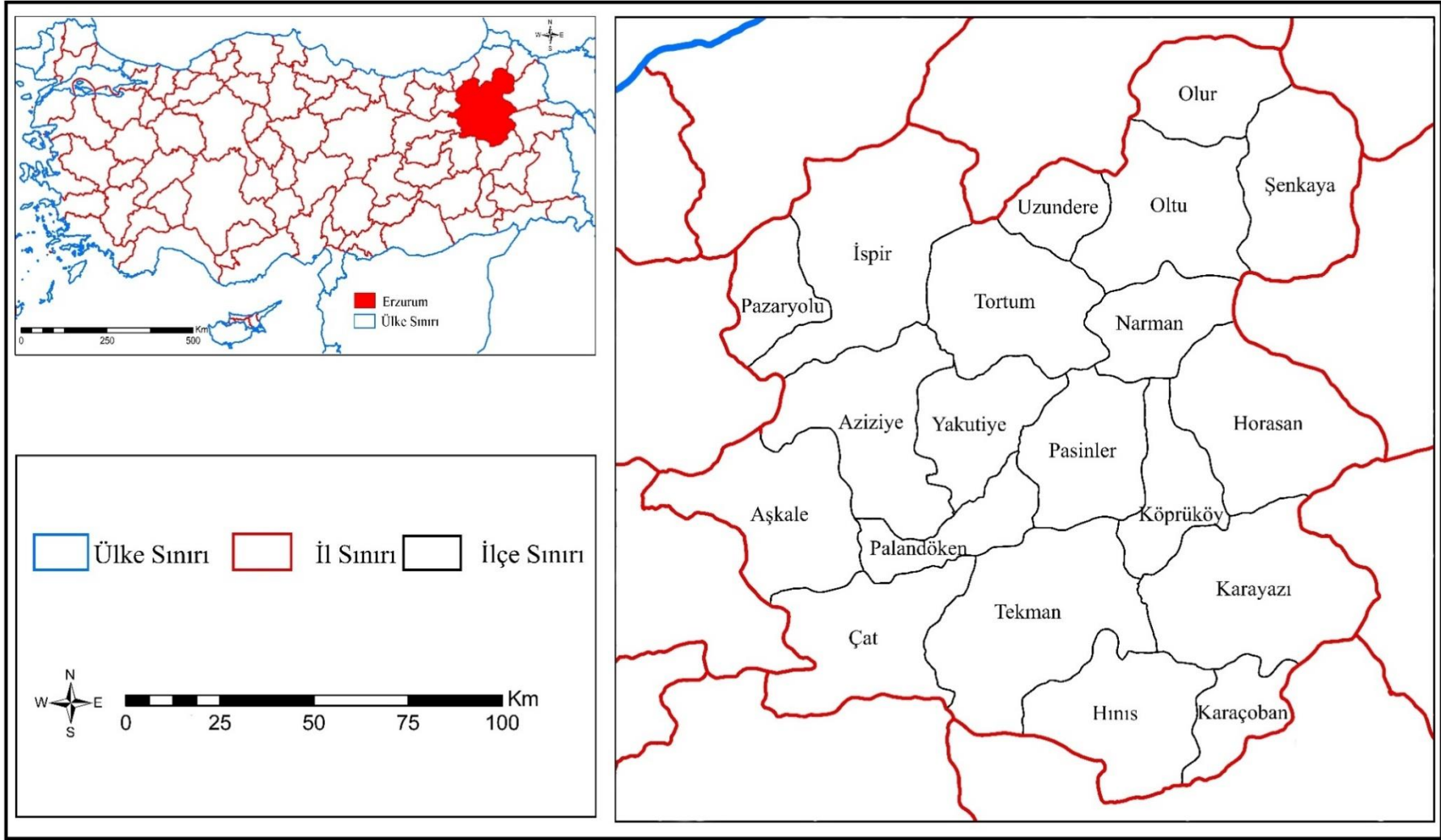
Doğu Anadolu Bölgesinin önemli illerinden birisi olan Erzurum’un seçim sonuçlarının mekânsal analizini yaparak mahallelerin siyasal yapısını ortaya çıkarmak ve bu yapının oluşmasında etkili olan faktörleri belirlemektir. Ayrıca araştırma dönemi içinde seçimsel kırılma alanlarını belirlemektir.

1.4.Araştırma Önemi

Erzurum bulunduğu bölgede gelişmişlik, nüfus ve ekonomik açıdan birçok ilden önde gelmektedir. İlin özellikle iktidardaki partilerle olan ilişkisi hemen her dönemde güçlü olmuştur. Ayrıca ülke içindeki siyasi temsil gücü yüksek illerendir. Özellikle Doğu Anadolu’da kimlik bakımından farklı seçmen gruplarının yaşadığı illerin başında gelmektedir. Bu özel durum ilin bölgesel önemini de ortaya koymaktadır. Çalışma sahası yakın geçmişte incelenmediği için ortaya çıkacak yeni bulgular ülkemizin seçim coğrafyası çalışmaları açısından önem taşımaktadır. Ayrıca seçim coğrafyası alanında az sayıda çalışma olmasından dolayı, literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

1.5.Araştırma Alanı

İlin toplam 20 ilçesi ve 1188 mahallesi bulunmaktadır. Erzurum 756.893 kişilik nüfusu ile Doğu Anadolu’nun önemli illerindendir (TÜİK, 2022). Ayrıca Erzurum Doğu Anadolu’nun en gelişmiş ili olup, gelişmişlik seviyesinde Türkiye’nin 61. İli konumunda yer almaktadır (SEGE, 2017). İlin daha çok göç veren bir profili bulunmaktadır. Erzurum’un doğusunda Kars, güneydoğusunda Ağrı, güneyinde Muş, güneybatısında Bingöl, batısında Erzincan ve Bayburt, kuzeybatısında Rize, kuzeyinde Artvin, kuzeydoğusunda Ardahan ili bulunmaktadır. Doğu Anadolu’nun önemli geçiş güzergâhlarından biri olan il ayrıca tarım, hayvancılık, kış turizmi ve gastronomi açısından önemli bir potansiyele sahiptir (Şekil 1).

Şekil 1. Erzurum İli Lokasyon Haritası

İKİNCİ BÖLÜM

VERİ VE YÖNTEM

2.1. Veri

2.1.1. Veri Toplama

Erzurum'un tamamını kapsayan 20 ilçe ve 1188 mahalle verisi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan temel değişkenler: *İdari birim, Ekonomik seviye, Nüfus, Eğitim, Yaş, Kimlik ve Seçim* 'den oluşmaktadır. İlk etapta 96 farklı değişken elde edilmiştir, Tüm veriler düzenlendikten sonra çalışmaya uygun olanlar kullanılmıştır. Toplamda 55 farklı değişken kullanılarak analizler yapılmıştır.

İdari birimdeki değişkenler; *il adı, il kodu, ilçe adı, ilçe kodu, yerleşim niteliği, mahalle adı, mahalle kodu, mahalle tipi ve yüzölçümü*'nden oluşmaktadır. 2015-18 yılları arasındaki idari birim verileri kullanılmıştır. Mahallelerin yüzölçümü Adres Harita'dan ve diğer İdari birim verileri TÜİK'ten temin edilmiştir.

Ekonomik seviye değişkenleri: *gelir, tasarruf, alkol, barınma, eğitim, eğlence, gıda, giyim, iletişim, mobilya, restoran, sağlık, ulaşım, diğer ve toplam harcama tutarlarından* oluşmaktadır. 2015-18 yılları arasındaki ekonomik seviye verileri kullanılmıştır. Veriler Adres Harita'dan temin edilmiştir.

Nüfus değişkenleri; *toplam nüfus ve nüfus yoğunluğu* verilerinden oluşmaktadır. 2015-18 yılları arasındaki nüfus verileri kullanılmıştır. Toplam nüfus verileri TÜİK'ten alınmıştır. Nüfus yoğunluğu verileri ise Adres Harita'dan temin edilmiştir.

Eğitim değişkenleri; *okuma yazma seviyesi bilinmeyen, okuma yazma bilmeyen, okur yazar fakat bir okula gitmeyen, ilkokul mezunu, ilköğretim mezunu, ortaokul veya dengi mezun, lise veya dengi mezunu, yüksekokul mezunu, fakülte mezunu, yüksek lisans mezunu ve doktora mezunu* oluşmaktadır. 2015-18 yılları arasındaki eğitim verileri kullanılmıştır. Veriler TÜİK'ten temin edilmiştir.

Yaş değişkenleri; *0-4 yaş grubu toplam nüfus, 5-9 yaş grubu toplam nüfus, 10-14 yaş grubu toplam nüfus, 15-19 yaş grubu toplam nüfus, 20-24 yaş grubu toplam nüfus, 25-29 yaş grubu toplam nüfus, 30-34 yaş grubu toplam nüfus, 35-39 yaş grubu toplam nüfus, 40-44 yaş grubu toplam nüfus, 45-49 yaş grubu toplam nüfus, 50-54 yaş grubu toplam nüfus,*

55-59 yaş grubu toplam nüfus, 60-64 yaş grubu toplam nüfus ve 65+ yaş grubu toplam nüfus verilerinden oluşmaktadır. 2015-18 yılları arasındaki yaş verileri kullanılmıştır. Veriler TÜİK'ten temin edilmiştir.

Kimlik değişkenleri; *etnik yapı ve mezhep yapısı* verilerinden oluşmaktadır. Veriler 2021 yılında saha çalışması ile Erzurumlular Derneği, Erzurum İli Narman İlçesi Kültür ve Dayanışma Derneği, Sultanbeyli Erzurumlular Derneği, Erzurum-Şenkaya İlçesi ve Çevre Köyleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği ziyaret edilerek elde edilmiştir. Seçim değişkenleri; *7 Haziran 2015 genel seçimi, 1 Kasım 2015 genel seçimi ve 24 Haziran 2018 genel seçimi* verilerinden oluşmaktadır. Seçim verileri ise YSK'dan temin edilmiştir (Tablo 1).

2.1.2. Veri Ayıklama

Elde edilen verilerin tamamı kullanılmamıştır. Bu doğrultuda verilerin bir kısmının tüm mahalleleri kapsamaması, bir kısmının TÜİK verileriyle örtüşmemesi ve bir kısmının amacımıza uygun olmaması nedenleri ile ayıklanmıştır. Kullanılan verilerin ilk etapta kişi sayısı, ortalama değer ve yüzdelik (%) gibi farklı biçimde olmasından dolayı veriler yüzdelik (%) olarak düzenlenmiştir. Verilerin tek formatta uygun olarak düzenlenmesi analizlerin yapılabilirliği için önemlidir.

2.1.3. Analizlerde Kullanılan Veriler

K-kümeleme için iki ana veri türü kullanılmıştır. Birincisi; ekonomik seviye verilerinden oluşmaktadır. Kullanılan diğer veri türü demografik olup; yaş ve eğitim verilerinden oluşmaktadır. Bu veriler tüm mahalleler için K-kümeleme ile kategorik hale getirilmiştir.

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) için bağımlı ve bağımsız veriler seçilmiştir. Bağımlı veri olarak 2015-18 yılları arası seçim sonuçları kullanılmıştır. Bağımlı değişken scale (sayı) veri türündedir. Bağımsız değişkenler ekonomik, demografik ve kimlik verilerinden oluşmaktadır. Bağımsız değişkenler ise kategorik veri türündedir.

Lokal Moran's Analizi için 2015-18 yılları arasındaki AK Parti ve HDP'nin oy oranları mahalle düzeyinde yüzdelik (%) olarak kullanılmıştır. Veri sonuçları mahalle düzeyinde otomatik sınıflandırılmıştır.

Tablo 1

Çalışmada Kullanılan Veriler

Veri Türü	Açıklama	Veri Tipi	Yıl	Kaynak
İdari Birim	İl Adı	İl	2015-2018	TÜİK
	İl Kodu	İl	2015-2018	TÜİK
	İlçe Adı	İlçe	2015-2018	TÜİK
	İlçe Kodu	İlçe	2015-2018	TÜİK
	Yerleşim Niteliği	İlçe	2015-2018	TÜİK
	Mahalle Adı	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	Mahalle Kodu	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	Mahalle Tipi	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	Alanı (Yüzölçümü)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
Ekonomik	Hane Halkı Fert Geliri (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Kişi Başı Tasarruf (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Kişi Başı Toplam Harcama (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Gıda ve Alkolüz İçecekler (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Alkol Harcaması (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Giyim, Ayakkabı (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Konut, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Mobilya, Ev Aletleri ve Ev Bakım Hizmetleri (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Sağlık (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Ulaştırma (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Haberleşme (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Eğlence ve Kültür (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Eğitim Hizmetleri (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Lokanta ve Yemek Hizmetleri, Oteller (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
	Çeşitli Mal ve Hizmetler (%)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
Nüfus	Toplam Nüfus	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	Nüfus Yoğunluğu (Km ² de Yaşayan İnsan)	Mahalle	2015-2018	Adres Harita
Eğitim	Bilinmeyen (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	Okur Yazar Değil (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	Okur Yazar Fakat Bir Okul Bitirmedi (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	İlkokul Mezunu (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	İlköğretim Mezunu (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	Ortaokul veya Dengi Mezunu (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	Lise veya Dengi Mezunu (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	Yüksekokul veya Fakülte Mezunu (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	Yüksek Lisans Mezunu (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
Doktora Mezunu (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK	
Yaş	0-4 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	5-9 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	10-14 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	15-19 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	20-24 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	25-29 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	30-34 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	35-39 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	40-44 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	45-49 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	50-54 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	55-59 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	60-64 Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
	65 ve Üzeri Yaş Grubu Toplam Nüfus (%)	Mahalle	2015-2018	TÜİK
Kimlik	Etnik Yapı	Mahalle	2021	Saha Çalışmaları
	Mezhep Yapısı	Mahalle	2021	Saha Çalışmaları
Seçim	2015 - Genel Seçim - Haziran (%)	Mahalle	2015	YSK
	2015 - Genel Seçim - Kasım (%)	Mahalle	2015	YSK
	2018 - Genel Seçim (%)	Mahalle	2018	YSK

2.1.4. Veri Sınırlılıkları

Çalışma yapılmadan önce planlama aşamasında verilerin sahadan toplanması kararlaştırılmıştır. Fakat yaşanan salgın hastalık (COVID-19) saha çalışmalarına olanak vermemiştir. Bu bağlamda saha verileri sınırlı kalmış ve çalışmanın planlanma aşaması yeniden oluşturulmuştur. Yaşanan bu zorluk çalışmayı olumsuz etkilemiş ve zaman kayıplarına neden olmuştur. Sahadan temin edilmeyen veriler özel kuruluşlardan temin edilmiştir.

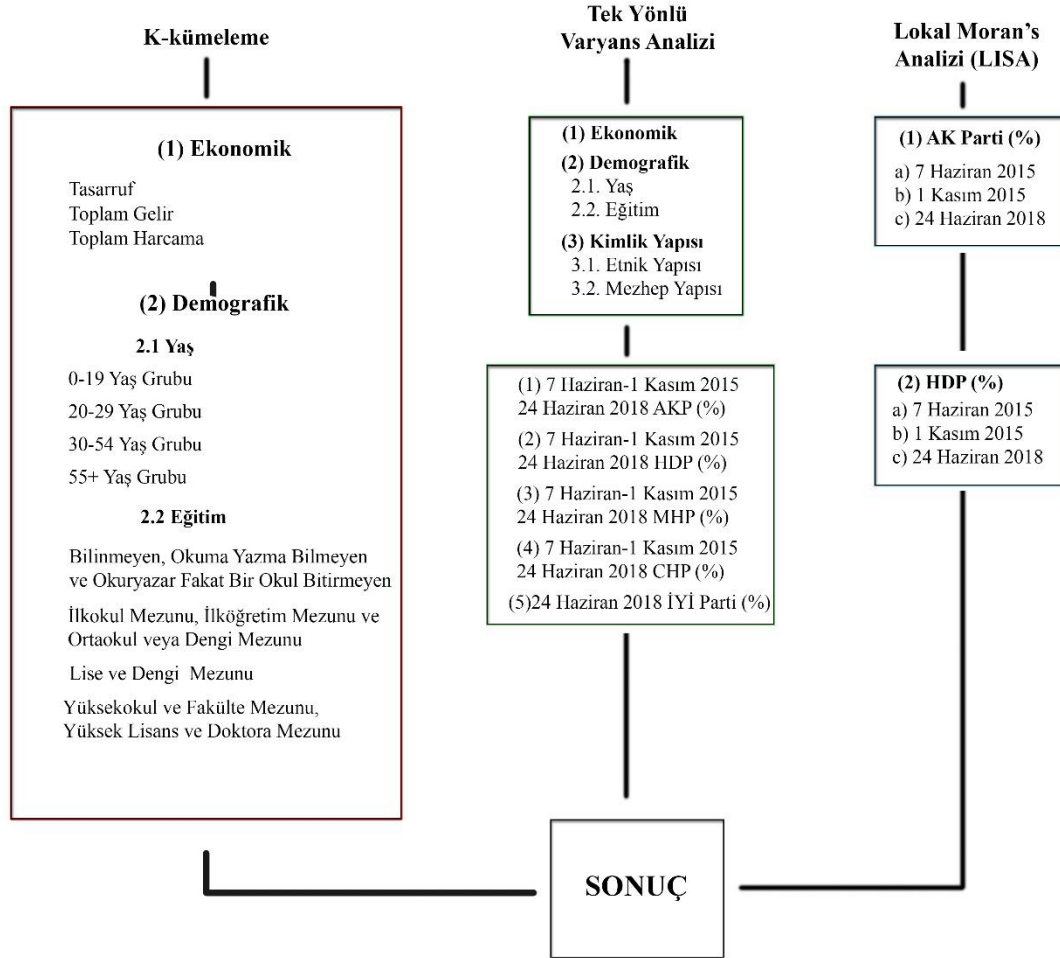
Yaşanan sorun bununla kalmayıp, resmi veri istenen kurumlardan olumsuz dönüşler olmuştur. Erzurum ilinin temel mahalle sınırlarının olduğu haritalar ve diğer verilerin temini için Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) üzerinden beyanda bulunulmuştur. 10/01/2021 14:05:08 tarihinde internet üzerinden başvuru yapılmıştır. 15/04/2021 11:28:38 tarihinde Erzurum Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Kentsel Dönüşüm Dairesi Başkanlığı tarafından cevap yazılmıştır. Yazılan cevap: *“Bahse konu mahalle sınırlarının olduğu altlık harita Belediyemiz bünyesinde bulunmadığı, konu ile alakalı istenilen belgelerin Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünden temin edilebileceği hususunu; Bilgilerinize rica ederim”* şeklinde cevaplanmış, belediyenin sitesinde online olarak bulunan, dışarıya erişimi olmayan haritalar paylaşılmamıştır. Yaklaşık dört ay sonra gelen cevap ile sürecin uzunluğu da ayrıca sorun oluşturmuştur.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) üzerinden temin edinmek istenen bir diğer veri ise mahallelerin arsa değerleridir. Bu veri için 09/01/2021 23:09:10 tarihinde internet üzerinden başvuru yapılmıştır. 29/01/2021 09:51:58 tarihinde Erzurum Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Emlak ve İstimlak Dairesi Başkanlığı tarafından cevap yazılmıştır. Yazılan cevap: *“Söz konusu tez çalışmasına yönelik talep edilen bilgi ve belgeleri barındıran dosya veyahut evrak Daire Başkanlığımız kayıtlarında bulunmadığı hususlarını; Bilgilerinize rica ederim”* şeklindedir. Yine en temel verilerden biri olan arsa değeri verisinin bulunmadığı belirtilmiştir. Belediye ile telefon ile iletişime geçilmiş olup, çalışanların baştan savma konuşmaları ve yardımcı olmamak için adeta çabalamaları da ayrı bir demoralizasyon oluşturmuştur.

2.2. Yöntem

Çalışmanın yöntemi üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ekonomik ve demografik (yaş ve eğitim) veriler K-kümeleme Analizi kullanılarak, mahalleleri kendi

içerisinde sınıflandırılmıştır. İkinci bölümde ilk bölümde sınıflandırılan veriler ve kimlik yapısı verileri; partilerin 7 Haziran/ 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçları kullanılarak Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise AK Parti ve HDP'nin 7 Haziran/ 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçları Lokal Moran's Analizine (LISA) tabi tutulmuştur (Şekil 2).

Şekil 2. Çalışmada Kullanılan Yöntemlerin Şeması

2.2.1. K-kümeleme Analizi

Nesnelerin benzerliklerine göre K-kümeye atanmasına Kümeleme Analizi denir. Bu analizde nesnelere birbirine benzerlik ve farklılık bakımından ayrışmaktadır. Oluşan bu ayrım küme sayısının belirlenmesiyle netlik kazanmaktadır (Aykın ve Korkmaz, 2014; Çakmak vd., 2005; Ek vd., 2020; Ersöz, 2009; Zeytinoğlu vd., 2016). K-kümeleme yöntemi kümelerin merkezlerini kullanarak verileri karakterize eder. Bunlar, karesi alınmış hataların toplamının en aza düşürülmesiyle belirlenir (Şengöz ve Özdemir, 2016: 88). K-kümeleme algoritması rastgele seçilen K (küme sayısı) adet merkez noktayla başlar. Veri kümesindeki

her nokta kendisine en yakın merkez noktanın kümesine atanır (Sarıman, 2014:195). K-kümeleme formülü aşağıdaki gibidir:

$$\sqrt{\sum_{i=1}^n (p_i - q_i)^2} = \sqrt{(p_1 - q_1)^2 + (p_2 - q_2)^2 + \dots + (p_n - q_n)^2} \quad (1)$$

Veri kümeleme yöntemleri, hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan yöntemler olarak ikiye ayrılır. Hiyerarşik kümeleme yöntemleri: Tek bağlantı yöntem, tam bağlantı yöntem, ortalama bağlantı yöntem, merkez bağlantı yöntem ve varyans yöntem olarak sınıflandırılır. Hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemlerinden K-kümeleme, en çok kullanılan yöntemlerdendir (Demir ve Karci, 2015: 343). Kümeleme analizi neticesinde küme içi birimler, kümeler arasındaki birimlere göre karakteristik özellikleri bakımından daha çok benzeşirler. Bunun sonucu olarak da küme içi homojenlik, kümeler arası heterojenlik sağlanmış olur (Cengiz ve Öztürk, 2012: 72). Oluşan bu homojenlik ve heterojenlik Erzurum ilindeki mahallelerin özelliklerine göre sınıflandırılmasında etkili olacaktır. Bu bağlamda mahallelerin özelliklerin buldukları kümelere göre ilçe ve il bazında daha net sonuçlar elde edilebilir.

K-kümeleme algoritması, küme merkezlerinin başlangıcında başlayan fonksiyonunu azaltmak için bu merkezleri yinelemeli olarak güncelleyen bir gradyan iniş prosedürü olarak düşünülebilir. K-kümeleme her zaman yerel bir minimuma yakınsar. Bulunan belirli yerel minimum, başlangıç küme merkezlerine bağlıdır (Oyelade vd., 2010: 293). Bu araştırma alanları dışında sosyal bilimlerde de önemli bir yer edinen K-kümeleme etkin olarak kullanılabilir. Seçim coğrafyası çalışmalarında sıklıkla kullanılan bu yöntem istatistiksel olarak çalışmanın güvenilirliğini de test edilebilmektedir. Erzurum ili seçim sonuçlarının bu kapsamda değerlendirilip rasyonel sonuçlar elde edilmek istenmiştir.

Birbirinden farklı veya benzer özellikler taşıyan mahalleler K-kümeleme ile net olarak ayrışarak, mekânı tanımamıza yardımcı olabilmektedir. Erzurum ili için bu farklar ilçeden ilçeye değişebilmektedir. K-kümeleme ayrıca küme sayısının kullanıcı tarafından belirlenmesi ile oluşacak kümelerin manuel kontrolü önemli bir rol taşımaktadır. Bu bağlamda farklı küme sayıları denenebilir ve en uygun küme sayısı seçilebilir. Bu çalışmada ise mahalle ölçeğinde kullanılan verilerden üç küme üretilmiştir. Bütünlük sağlaması ve bir

sonraki Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılabilir olması için bu küme sayısı uygun görülmüştür.

2.2.2. Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA)

One Way ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) olarak adlandırılan analiz, ilişkisiz iki ya da daha fazla örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek üzere uygulanır. Birçok alanda kullanılan ve ilişkisiz örneklerin, iki ya da daha çok koşuldan sadece birinde bulunması ve orada ölçülmesi gerekir (Büyüköztürk, 2013: 48-49). Değişen varyans altında ortalamaların eşitliğini test etmeye yönelik test istatistiklerinin çoğu, standartlaştırılmış gruplar arası kareler toplamına ve standartlaştırılmış hata kareler toplamına dayanmaktadır (Yiğit ve Gökpınar, 2010: 16). Ortaya çıkan bu farklar gruplar halindeki özelliklerin birbiri ile olan ilişkisini ve farklılığının ölçülmesine yarayacaktır.

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) prosedürü, tek bir faktörlü (bağımsız) değişken tarafından nicel bir bağımlı değişken için tek yönlü bir varyans analizi üretir ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)'da etki büyüklüğünü tahmin eder (IBM, 2022). Bu testler sonucunda ikiden fazla değişkenin ilişkisi incelenir ve arasındaki farklar belirlenir.

K-kümeleme Analizi ile elde ettiğimiz ekonomik ve demografik veriler ve sahadan toplanana kimlik verileri kategorileştirilmiştir. Oluşan bu kategorik veriler Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) için bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Bağımlı değişken olarak partilerin oy oranları scale verileri kullanılmıştır. Bu bağlamda kategorik ve scale olan iki verinin arasındaki ilişki incelenmiştir. Anlamlı çıkan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları, gruplar arasındaki anlamlılığın ölçülmesi için Tukey Post Hoc Testi uygulanmıştır. Bu ilişki grupların farklılık ve benzerliklere bağlı olarak incelenmiştir. 7 Haziran 2015-1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan parti oy oranlarının seçmen özelliklerine göre anlamlı farklılıklar ölçülmüştür. Ayrıca Erzurum ilinde her partinin seçmen özellikleri ortaya çıkarılmıştır.

2.2.3. Mekânsal Otokorelasyon

Mekânsal Otokorelasyon, bir lokasyonda gözlenen değişkenin komşu lokasyonlardan bağımsız olup olmadığının testi olarak kabul edilir (Karabulut, 2014: 441). Pozitif ve negatif olmak üzere iki türlü mekânsal otokorelasyon mevcuttur (Goodchild,

1986). Mekânsal otokorelasyon global mekânsal otokorelasyon ve lokal mekânsal otokorelasyon olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Taş, 2018: 29). Mekânsal bağımlılık için tanısalsal test, herhangi bir mekânsal modeli vurgulamamaktadır bu model Moran's I olabilir (Gezici ve Hewings, 2002: 129). Mekânsal veri analizi yöntemleri, sosyal bilim araştırmacılarının çalışmalarına yardımcı olmada, konularını çalışmada çok önemli bir rol oynamaktadır (Özgür ve Aydın, 2011: 30). Bu bağlamda araştırma için Lokal Moran's Analizi kullanılmıştır. Kullanılan bu analiz ile Erzurum'daki mahallelerin komşuluk ilişkisi yerelde (lokal) incelenmiştir. K-kümeleme ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yöntemleri için, SPSS 26 paket programı kullanılmıştır. K-kümeleme sonuçları, ArcMap 10,5 programı kullanılarak haritalandırılmıştır.

2.2.3.1. Lokal Moran's Analizi (Local Spatial Autocorrelation, LISA)

Mekânın ilişkisini açıklamak için iki farklı amaç mevcuttur; durağan olmayan sıcak noktaların gösterimi (Yerel) ve bireysel konumların küresel (Global) istatistiğinin büyüklüğünün incelenmesidir. Bu bağlamda ilk yerel çalışma Afrika ülkeleri için uzamsal çatışma modeli oluşturması için yapılmıştır (Anselin, 1995). Kümelerin birbirinden farklı renkler ile gösterilmiştir. Benzer özellikler taşıyan ülkeler aynı kümede yer alarak aynı renklerle ifade edilmiştir.

LISA, her gözlem için o gözlem etrafında benzer değerlerin anlamlı mekânsal kümelenme derecesinin bir göstergesini vermekte ve tüm gözlemler için LISA'ların toplamı mekânsal ilişkinin global bir göstergesi ile orantılı olmaktadır (Anavatan, 2017: 1110). Yerel istatistikler, kümelemenin parti etrafında gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek için kullanılır. LISA formülü aşağıdaki gibidir (Rogerson, 2001: 173).

$$I_i = n(y_i - \bar{y}) \sum_{j \neq i} w_{ij}(y_j - \bar{y}) \quad (2)$$

Dört dilimden oluşan Moran's saçılma grafiğinin her bir dilimine düşen lokasyonların çevresindeki lokasyonlarla birlikte değerlendirildiğinde nasıl bir kümelenmeye sahip olduklarını vermektedir (Yakar, 2013a: 500). LISA, kümelemenin anlamlı sonuçlarının mekâna yayılmasında fayda sağlamıştır (Yakar, 2013b). Bu model dört farklı kümenin sınıflanmasına olanak sağlamıştır.

Anselin, (1996) tarafından geliştirilen model daha çok fen bilimlerinde ele alınan jeoistatistiksel perspektif ve sosyal bilimlerde tanıdık olan kafes perspektifi kullanılarak, komşuluk ilişkisi ölçülür. Bu komşuluk ilişkisi Coğrafi Bilgi Sistemlerine (CBS) entegre edilmiştir. Anselin, (1998) mekanların bağlantısının CBS yazılımları ile gelişebileceğini ifade etmektedir. Sonuç itibarı ile modern yazılımlarla komşuluk ilişkisi daha geniş çalışılabilir. Yine Anselin, (2002 ve 2003) sosyal etmenler dışında ekonomik konularda da komşuluk ilişkisinin ölçülmesine katkıda bulunmuştur. Eşzamanlı bir modelde odak, tüm uzamsal modelin, yani eşzamanlı olarak gözlemlenen tüm özelliklerin veya konumlar arasındaki etkileşimin açıklaması üzerinde olduğunu vurgulamıştır. Anselin'in kronolojik olarak geliştirdiği LISA yöntemi sosyal bilimler için çok büyük önem taşımaktadır. Özellikle mekândaki farklılıkların irdelenmesi için de sosyal bilimlerde fark yaratmıştır. Sosyal bilimlerde bu yöntemle yapılan çalışmaların sayısında da kronolojik olarak artışlar mevcuttur. Sosyal bilimlerde dışında diğer alanlarda da sıklıkla kullanılmıştır.

Erzurum'da, AK Parti ve HDP'nin 7 Haziran 2015-1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde aldıkları sonuçlara bağlı olarak mahallelerin komşuluk ilişkileri ölçülmüştür. Dört kategoride ortaya çıkan bu sonuçlar aynı zamanda ilçelerin kendi içeriğindeki dinamikleri de ortaya koyacaktır. Bu yöntem kullanılırken diğer yöntemleri desteklemesi ve bir anlamda doğrulaması hedeflenmiştir. Böylelikle birden fazla yöntem kullanılarak araştırma sahasının iç dinamikleri daha net olarak incelenmiştir. LISA Analizi, ArcMap 10,5 programı kullanılarak üretilmiştir. Ayrıca bazı teknik eklemeler için Adobe Photoshop CC 2019 programı kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİM COĞRAFYASI ÇALIŞMALARI VE PARADİGMALAR

3.1. Dünyada Seçim Coğrafyasının Gelişimi

Dünyada seçim coğrafyası üzerine yapılan birçok çalışma, iki veya daha fazla haritanın karşılaştırılmasını içerir, böylece oyların dağılımını genellikle belirli bir siyasi parti için diğer çeşitli dağıtımlarla ilişkilendirir. Seçim coğrafyasının babası olarak bilinen Andre Siegfried 1913'te yazdığı "*Tableau politique de la France de l'Ouestsous la Troisième République- Üçüncü Cumhuriyet altında Batı Fransa'nın siyasi tablosu*" adlı eserinde 40 yıl boyunca Fransa'nın batısındaki seçmenlerin oy dağılımlarını mekânsal olarak incelemiştir (Flint ve Taylor 2018; Prescott, 1959; Oğlakcı ve Uzun 2021; Özözen-Kahraman, 2007; Taylor ve Johnston 1979). Seçim coğrafyası alanının öncülerinden Siegfried, mekânsal etkinin temellerine inerek fark yaratmıştır. Seçmenin mekanla olan ilişkisini inceleyerek ortaya koyduğu bu çalışma ilk çalışmalara örnek verilebilir.

Krehbiel (1916), "*Geographic influences in British elections*" adlı eserinde Britanya'yı (İngiltere-Galler-İskoçya) 7 seçim çevresine bölmüş ve bu çevrelerde coğrafyanın seçim üzerindeki etkisini araştırmıştır. Yaptığı çalışma sonucunda demografik, eğitim, gelir, meslek grupları gibi verilerin olduğu haritalar üreterek mevcut seçim sonuçları ile karşılaştırmıştır. Sonuç olarak neredeyse belirlenen 7 seçim çevresinin tamamında coğrafyanın seçim üzerinde doğrudan etkili olduğu sonucuna varmıştır.

Paullin (1932) ve Wright (1932a), "*Atlas of the historical geography of the United States*" yayını kıtada yapılan ilk çalışmalar arasındadır. Amerikan Coğrafyacılar Derneği bünyesinde yapılan bu çalışmaya çevirim içi ulaşılabilir (dsl.richmond.edu/historicalatlas). Wright (1932b), "*Voting Habits in the United States: A Note on Two Maps. Geographical Review*" adlı çalışması ile 1876-1928 Başkanlık seçimlerinde Demokratların ve Cumhuriyetçilerin oy dağılımlarını haritalandırılıp yorumlamıştır. Bu çalışmalar ABD seçim coğrafyası araştırmalarının ilkleri arasındadır.

Prescott (1959), "*The Function and Methods of Electoral Geography*" adlı çalışmasında siyasi coğrafyanın alt dalı olarak seçim coğrafyasını tek başına ele almıştır. Kuzey İrlanda, Nijerya, Galler gibi dünyanın farklı bölgelerine ait mekânsal istatistikler kullanarak yeni haritalar oluşturmuştur.

1960'lı yıllara gelindiğinde seçim coğrafyası çalışmaları sayısal devrimden etkilenerek yeni ürünler üretmeye başlamıştır (Özözen-Kahraman, 2007). Bu dönem klasik seçim coğrafyası çalışmalarının daha da geliştirilerek yeni yöntem ve yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Avrupa ve Amerika'dan sonra dünyanın birçok bölgesinde seçim coğrafyası çalışmaları artarak güncellendi. Avusturalya, Yeni Zelanda, İsrail ve Hindistan gibi ülkelerde oylama coğrafyası üzerine çalışmalar yapıldı. Bunun dışında Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve diğer organizasyonlarda bu çalışmalara katıldı (Glassner ve De 1989, akt. Özözen-Kahraman, 2007).

Lipset ve Rokkan (1967), "*Party Systems and Voter Alignments Cross National Perspectives*" çalışmasında ilk kez "*Kırılma Teorisi*"nden bahsetmiştir. Rokkan (1970), geleneksel seçim politikası modelini Avrupa ülkeleri özelinde tasarlamıştır. McPhail (1971) Los Angeles belediye seçimlerini araştırdığı çalışmasında oylama kalıplarının mekânsal etkilerini incelemiştir. Cox (1969; 1973), demografik ve refah açısından şehrin siyasi davranış biçimini ve mekânın oylama üzerindeki etkisini açıklamıştır. Busteed (1975) da mekân oy verme davranışı ile ilişkisini ele almıştır.

Sayısal devrimin yukarıda verilen ilk örneklerini takiben Yeni Zelanda (Barnett, 1977), Kanada (Campbell ve Knight, 1976), İrlanda (Busteed ve Mason, 1974), Batı Almanya (Laux ve Simms, 1973), İngiltere (Taylor, 1972: 1973), Avustralya (Walmsley, 1977) ve ABD (Salter ve Mings, 1972)'de yapılmıştır. O'Loughlin ve Berg'in (1977), ABD'de siyahi belediye başkanlarının zaferlerini incelemişlerdir. Yine Bristow (1976), Kirby ve Taylor (1976), Johnston ve White (1977) ve Fifer (1976) istatistiksel model kullanan çalışmalara örnek verilebilir (Taylor, 1978:154). Seçim coğrafyasının bu gelişimi tüm dünyada eş zamanlı olmasa da gelişmiş ülkelerde bilim insanlarının ilgi odağı olmuştur.

Gudgin ve Taylor (1974; 1978) ve Tufte (1973; 1974; 1975) gerrymandering (seçim hilesi) konusunda öncü çalışmalar yapmışlardır. Seçim sınırlarındaki değişimlerin rakip parti oylarını nasıl etkilediğini incelemiştir. ABD'de seçimlerin manipüle edilmesinde etkili olan bu yöntemin özel olarak incelenmesi yine seçim coğrafyasının önemli ve özel konuları arasında yer almaktadır.

1980'de Johnston "*Electoral Geography and Political Geography*" adlı çalışmasında seçim coğrafyasının çalışma alanını ve sınırlarını belirlemeye çalışmıştır.

Ayrıca siyasi coğrafyanın belirli yönleriyle bağlantılarını ortaya koymayı hedeflemiştir. Archer ve Taylor (1981), 1828-1980 ABD başkanlık seçimlerini faktör analiziyle incelemiştir. Bu çalışma Shelley ve Archer (1994) tarafından güncellenerek Demokratların yüksek oy aldıkları eyaletlerin devamlılık durumunu inceleyerek, devamlılık gösteren oyları “Normal Oy” olarak tanımlamışlardır.

Hewes ve Gannett (1883) yayınlanan “*Scribner's Statistical Atlas of The United States, Showing by Graphic Methods Their Present Condition and their Political, Social and Industrial Development*” 1880 başkanlık oylamasının haritasının ilk modern seçim haritası olarak kabul edilmektedir (www.loc.gov/resource/g3701gm.gct00009/?st=gallery). Archer ve Shelley (1986), “*American Electoral Mosaics*” adlı kitapta haritacılık ve mekânsal analiz yoluyla oy kullanma kalıplarını belirlemeye çalışmıştır.

Archer ve Taylor (1981) gibi ve aynı alanda daha yeni çalışmalarda (Clem, 2006; Heppen, 2003; Heppen ve Mesyanzhinov, 2003; Kinsellavd, 2015; Morrill vd. 2007, 2011; Walks, 2005; Walks, 2010; Webster vd. 2010; Webster ve Quinton, 2010) mekânsal kalıpları belirlemek için ileri istatistiksel analizler kullanılmıştır (Forest 2018: 5). Bu çalışmalar seçim coğrafyasının istatistik bilimini etkin olarak kullanıldığını göstermektedir.

Seçim coğrafyası kapsamında İtalya seçimleri de yoğun olarak incelenmiştir. Bunlara örnek olarak; Csillag ve Agnew (1993), Agnew (1994;1997;2000;2007) Shin ve Agnew (2011) çalışmaları verilebilir. Özellikle John Agnew, seçim coğrafyası araştırmalarında İtalya ve dünya için önemli bir isim olarak bilinmektedir. İtalyan seçimleri üzerine seçmen davranışı, politik söylemler, mahalle etkisi, Sicilya'nın medyadaki özel durumu gibi farklı ve derin konularda çalışmalar yapmıştır. İtalyan seçmenin katılımını inceleyen Corbetta ve Parisi (1994;1997) farklı bölgelerdeki seçmen katılımını karşılaştırmıştır. Agnew (1996), incelediği bu çalışmalardan sonra istatistiğin ve karmaşık hesaplamaların fazla olduğunu, bunların haritalanma sürecine ve mekânsal etkileri görmeyi zorlaştırdığını belirtmektedir. Ayrıca mekandaki komşuluk ilişkisinin ve mahalle etkisinin atlanmamasını da vurgulamıştır.

1980' yıllardan itibaren sadece ülkeni seçim araştırmaları değil, karşılaştırmalı bölge, ülke ve kent seçim araştırmaları da yapılmıştır. Heywood (1999), “*Political Theory: An Introduction*” adlı çalışması ile seçimlerin etki alanını sosyo-ekonomik ve kimlik bağlamında farklı ülkeler üzerinden açıklamıştır. Bu etkiler kıtalar arası farklar ve

benzerlikler içermektedir. Lijphart (1984; 2006) 1945-80 arasında 21 ve 1945-96 yılları arasında 36 ülkenin karşılaştırmalı olarak seçim analizlerini yapmıştır. Secor ve O'Loughlin (2005), İstanbul ve Moskova seçimlerini mahalle etkisi, seçmen özellikleri, seçim sistemlerini karşılaştırmıştır. Norris (2004), çok sayıda ülkenin demokrasilerini, seçmen davranışlarını, seçmen yapısını (sağ-sol) gibi karşılaştırmalı seçim analizini yapmıştır. Yine karşılaştırmalı çalışmalara örnek olarak; Lemon (2007), Furlong (2019), Ciornei ve Nielsen (2020) verilebilir.

Son yıllarda seçim coğrafyasını teorisiyle birlikte ele alan bütüncül çalışmalar hem de saha araştırmaları disipline önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle siyasi coğrafya ve seçim coğrafyasının başvuru kaynaklarından biri olan Taylor ve Flint'in (2000) "*Political Geography: World-Economy, Nation-State and Locality*" başlıklı kitabında merkez çevre kuramı seçim coğrafyasına uyarlanmıştır. Agnew (2002), "*Making Political Geography*" adlı çalışmasında seçim coğrafyasının dünü, bugünü ve yarını ortaya koymaktadır. Ayrıca Avrupa'daki ülkelerin seçimlerini incelemiştir. Agnew (2006), seçimlerin mekânsal farklılıklarının incelenmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Bundan önceki çalışmalarında olduğu gibi istatistiğin süslenecek verilmemesini vurgulamıştır. Bu dönemin önemli çalışmalarından biri de Blacksell'in (2006), İngiltere özelinde seçim araştırmalarını içeren "*Political Geography*" kitabıdır.

Avrupa'da seçim coğrafyası çalışmaları hız kesmeden artarak devam etmektedir. Güncel çalışmalar arasında; Polonya; Wendt (2021), İngiltere; Denver ve Johns (2022), Almanya; Partheymüller vd., (2020), Brakel (2021) ve Boris, G., (2021) Norveç; Aardal ve Bergh (2015;2018;2019;2022), gibi çalışmalar gelmektedir. Bu çalışmalar seçim coğrafyasının önemini ve güncelliğini daima koruyacağını kanıttır. Ayrıca seçim coğrafyası çalışmaları dünyanın birçok ülkesinde güncellenerek devam etmektedir. Bunlara örnek olarak; Nijerya: Nnamani vd., (2019), Hindistan: Jaffrelot ve Verniers (2020) ve Passi ve Motisariya (2022), Brezilya; Taeko ve Neiva (2013) ve Cavalcante (2017), İsrail; Lewina (2015), Rusya; Clem (2006), Vereshchahin (2018) ve Fedorov (2020), Venezüella; Castro vd.,(2017) ve Polga-Hecimovich, (2022) çalışmaları verilebilir.

2.2. Türkiye’de Seçim Coğrafyasının Gelişimi

Dünyada gelişen seçim coğrafyası çalışmalarının yoğun olarak Avrupa’da toplandığını görmekteyiz. Son yıllarda dünyanın diğer demokratik ve yarı demokratik ülkelerde de hızla artan araştırmalar ve eski araştırmaların da online erişime açılması zamansal, mekânsal ve içerik açısından araştırma konumuzla ve alanımızla karşılaştırma yapmamızı sağlamıştır. Türkiye’de seçim coğrafyası araştırmaları, Batı ülkelerine göre daha geç başlamış olup son yıllarda yayınlanan disiplin içinden ve dışından araştırmalarla literatürü zenginleştirmiştir.

Ülkemizde seçim coğrafyası alanında yapılan ilk çalışma Türkdoğan (1976) “*Erzurum Kenti ve Çevre Köylerinde Seçmenlerin Siyasal Katılma Eğilimleri*” adlı çalışmasıdır. 441 Erzurumlu seçmenin katıldığı çalışmada sosyo-ekonomik seviyenin seçimler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Türkiye’de ve Erzurum’da yapılan ilk seçim araştırması olması, çalışmamız için de önemli bir kaynak oluşturmuştur. Tekeli ve Gökçeli’nin (1977) “*1973 ve 1975 Seçimleri-Seçim Coğrafyası Üzerine Bir Deneme*” adlı çalışması da ilkler arasında yer alır. Bu kitapta Türkiye’de yerleşme türü ile seçmen davranışı arasındaki ilişki incelenmiştir. Yine aynı dönemde Gülmen (1979) ve Kalaycıoğlu (1983), Türk seçmen davranışı ve siyasal katılım konularını ele almışlardır. Bu çalışmalar Türkiye seçim coğrafyasının öncü çalışmaları olmuştur.

11 yıl sonra çeşitli disiplinlerdeki araştırmacılar tarafından doğrudan mekanla ilgili olmasa bile seçim coğrafyası alanına katkı sağlayan çalışmalar yapılmaya başlamıştır. Bu araştırmalarda ele alınan konular karşılaştırmalı seçim araştırmaları, seçim sistemleri ile mekânsal temsil ilişkileri, seçim ve sosyo-kültürel etkiler, seçim ve kimlik, siyasal çatışmalar ve mekânsal etkiler gibi konular ele alınmıştır (Aleskerov, 1999; Erder, 1996; Günel 1994; Karpat, 1996; Kalaycıoğlu, 1999; Köktaş, 1997; Kışlalı, 1995; Nohle, 1996; Sarıbay, 1998; Sezen, 1994; Tuncer, 1994; Tuncer, 1996). Bu çalışmalar Türkiye üzerine modern seçim coğrafyası araştırmalarının başlangıcı sayılabilir.

Coğrafya disiplini içinde İbrahimov ve Özözen-Kahraman (1999), “*Türkiye’de Seçim Sonuçlarının Sosyo-Demografik Göstergeleri*” adlı çalışmada 1995 seçimlerinin oy dağılımlarını haritalamış, göçlerin ve mekânsal farklılıkların seçim sonuçlarını nasıl etkilediğini değerlendirmişlerdir. Çarkoğlu (2000), “*The Geography of the April 1999 Elections*” makalesinde 1999 seçimlerinde Türkiye’deki illeri 7 ayrı kümede inceleyerek,

bölgesel farklılıklar ve seçmen tercihlerinin komşuluk ilişkisini incelemiştir. Çarkoğlu ve Toprak (2000; 2006) 1999 ve 2006 yıllarında yaptıkları saha çalışmaları ile Türkiye'deki seçmenin dini eğilimlerini ölçmüşlerdir. Geçen 7 yıl içerisinde halkın dindarlık seviyesinin arttığı gözlemlenmiştir.

Secor (2001), *“Ideologies in Crisis: Political Cleavages and Electoral Politics in Turkey in the 1990s”* makalesinde Türkiye'deki seçmenlerin 1995 ve 1999 seçimler arasında tercih değiştirme nedenlerini araştırmıştır. Ülkedeki değişimin nedenini etnik kimlik ve dindarlık ile açıklamıştır. Yalçın ve Erbaş (2003), *“Impacts of “Gecekondu” on the Electoral Geography of Istanbul”* çalışmasında 1984-1999 seçimlerinde İstanbul'daki gecekonduların seçim tercihleri ve buradaki seçmenlerin tercihindeki değişimleri ortaya koymuştur.

Hazama (2003), *“Social Cleavages and Electoral Support in Turkey-Toward Convergence?”* makalesinde 1965-2002 dönemleri arasında yapılan 8 genel seçimde Türkiye'deki seçmenlerin bloklar arası geçişini incelemiştir. Bu süreçte Sünni dindarlar ve bölgesel Kürtlerin oy kararlılıklarının arttığı, Alevilerin oy kararlılıklarının azaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Özözen-Kahraman (2004), *“Türkiye’de Yerleşim Birimlerinde İdari Statü Değişikliğinin Seçimlere Yansımaları”* makalesinde il ve ilçe sınırlarındaki idari değişimin seçimleri doğrudan etkilediğini belirtmiştir. İlçelerin il yapılmasının temsiliyet farklılıklarının artırdığını, Türkiye'nin seçim çevresi ve seçim sistemi için reforma ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır.

Canakay (2004), *“Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörler ve Çanakkale'nin Seçim Coğrafyası”* adlı yüksek lisans tezinde Çanakkale'de kırsal ve kentsel yerleşmelerde seçmenlerin oy verme dağılımını incelemiş, merkezden uzaklaşıp kırsallaşma artıkça sağ oyların arttığını tespit etmiştir.

Yalçın ve Erbaş (2004) *“İstanbul’un Kentsel Büyüme Kademelenmesi ve 1980 Sonrası Yerel Seçim Sonuçları: Mekân ve Siyaset”* çalışmada İstanbul'daki ilçelerin kuruluş aşamalarını 5 ana gruba ayırmış, gecekondu ve yama kentlerde sağ oylar ağırlı iken, eski kentlerde sol oyların ağırlıkta olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sitembölükbaşı (2005) “*Seçimlerde Yaşanan Oy Değişkenlikleri*” başlıklı makalede, seçmenlerin tercihlerinin değişmesinin uzun ve kısa vadeli faktörelere bağlı olduğunu belirtmiş, ekonomi ile ilgilikonuların kısa vadeli, din, ideoloji ve kimlik ile ilgili konular ise uzun vadeli faktörler olduğunu belirtmiştir.

West (2005), “*Regional Cleavages in Turkish Politics: An Electoral Geography of the 1999 and 2002 National Elections*” adlı makalesinde Türkiye’deki illeri 1999-2002 genel seçimlerinde kümelere ayırarak, komşu olan kümelerin benzer özellikler taşıdığını belirtmiştir. Kümlerin belirlenmesinde din, etnik köken, bölgesel ekonomik refah ve bir önceki hükümete bağlılığın etkili olduğunu belirtmiştir.

Çarkoğlu (2005), “*Political Preferences of the Turkish Rlectorate: Reflections of an Alevi-Sunni Cleavage*” başlıklı makalesinde seçmen tercihlerin önemli nedenlerinden biri olan din konusunu ele almıştır. Bu bağlamda inanç farklılığının oy verme davranışı üzerinde etkili olduğunu, Sünni ve Alevilerin oy verme tercihlerinin farklı olduğunu belirtmiştir.

Çarkoğlu ve Hinich (2006), “*A Spatial Analsis of Turkish Party Preferences*” adlı çalışmasında Türk seçmenlerin parti tercihlerine odaklanarak, merkez-çevre teorisi çerçevesinden seçmenlerin özellikle inanç ve kimlik (Kürt) odaklı tercihlerinin ön planda olduğunu ortaya koymuşlardır.

Işık ve Pınarcıoğlu (2006a), “*Ankara 2002 Genel Seçimleri Coğrafyası*” başlıklı çalışmada bulanık kümeleme yöntemi ile mahalle ölçeğinde seçmenlerin nitelikleri ile oy verme tercihleri arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Çalışmada üst gelir grubundaki seçmenlerin CHP, alt gelir grubundaki seçmenlerin AK Parti’yi tercih ettiği sonucuna varılmıştır.

Işık ve Pınarcıoğlu (2006b), “*Bölgesel Siyasi Tercihler ve AKP*” makalesinde ilçe düzeyinde 1995, 1999 ve 2002 genel seçim sonuçlarını Moran’s I, LISA ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile mekânsal farklılıkları ortaya çıkarmıştır. 3 seçim döneminde merkez sağ ve merkez solun, bölgesel sol ile komşuluk ilişkisinin bulunmadığını, bunun aksine milliyetçi sağ, merkez sağ ve İslamcı sağın yoğun komşuluk ilişkileri olduğunu belirtmiştir. Ayrıca AK Partinin Konya-Kayseri, İç Anadolu ve Doğu Karadeniz’de çok güçlü olduğu sonucuna varılmıştır.

Zeyneloğlu (2006), “*İstanbul’un Seçim Coğrafyası:1999-2002*” başlıklı makalesinde seçmenlerin oy verme davranışlarını mahalle ölçeğinde incelenmiştir. Bu bağlamda İstanbul’da mahalle ölçeğinde çeşitli değişkenler (arsa m² fiyatları, eğitim süreleri gibi) ve saha verileri kullanılarak seçmen profilleri belirlenmiştir. Belirlenen bu seçmen profillerine göre üst gelir grubundaki seçmenin CHP’ye ve alt gelir grubundaki seçmenin AK Partiye oy verdiği anlaşılmıştır. 1999 genel seçimlerinde FP-MHP’ye oy veren seçmenlerin AK Partiye ve ANAP-DSP’ye oy veren üst gelir grubundaki seçmenin CHP’ye oy verdiğini belirtilmiştir.

Özözen-Kahraman (2007), “*Seçimlerin Mekânsal Analizi*” adlı kitabında seçim coğrafyasının kapsamı, amacını ve önemini ortaya koymuştur. Bu çalışma siyasi coğrafyanın alt dalı olan seçim coğrafyasının Türkiye’ye geniş çaplı tanıtılması ve kendinden sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından önemlidir. Ayrıca “Türkiye seçim coğrafyası ve İstanbul’da seçimlerin mekânsal analizi” bölümlerinde ülke, il ve ilçe ölçeklerinde önemli bir çalışma örneği oluşturmaktadır. Kitap, Türk seçim coğrafyası çalışmaları için baş ucu kitabı niteliğindedir.

Çarkoğlu (2008), “*Ideology or Economic Pragmatism: Profiling Turkish Voters in 2007*”, makalede 2007 genel seçimlerinde AK Parti seçmeninin düşük eğitimli, düşük gelirli, CHP’nin ise yüksek eğitimli ve yüksek gelirli grupta olduğunu sonucuna ulaşmıştır. AK Partinin doğu ve güneydoğudaki çekiciliğini, sadece etnik kimlik sorunlarına değil, Kürt kökenli vatandaşların yaygın ekonomik sorunları ile ideolojik muhafazakâr yatkınlıklarına bağlamıştır.

Kaya (2008) “*Coğrafi Bağlam, Siyasal Katılım ve Parti Tercihleri: 22 Temmuz 2007 Türkiye Genel Seçimlerine Coğrafi Bir Bakış*” adlı çalışmasında 1954-2007 arası yapılan genel seçimlerde siyasi katılımı incelenmiştir. 2007 seçimlerinde katılımın yüksek olduğu bölgelerde CHP, katılımın düşük olduğu bölgelerde ise AK Parti ve bağımsızlar başarılı olmuştur. AK Parti seçmeninin düşük gelirli, CHP’nin ise bu çalışmada da yüksek gelirli grupta olduğu belirlenmiştir.

Güvenç ve Kirmanoğlu (2009), “*Türkiye Seçim Atlası 1950-2009 Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim*” atlasında Correspondence analizi yapılarak 1950-2009 dönemlerinde Türkiye’deki tüm illerin belli kümeler çerçevesinde siyasi tercihlerinin ve eğilimlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Atlas özellikle her il için yaşanan değişimleri net bir şekilde

ortaya koyarak Türkiye seçim coğrafyasını haritalarla göz önüne sermektedir. Çalışmada iki önemli sonuca varılmış ve Türkiye'deki kırılma alanı olarak birincisi; Kürt sorunu ve ikincisi, sosyoekonomik eşitsizlikler olduğu belirtilmektedir. Zaman geçse de Kürt seçmenin tercihinde değişimlerin olmadığı kanısına varılmıştır. Ayrıca iktidardaki partilerin ekonomik olumsuzluklardan etkilendiği belirtilmiştir.

Akarca ve Tansel (2009), "*Social, Political and Economic Determinants of Turkish Voter Choice in the 2002 Parliamentary Election*" adlı çalışmasında 1999 ve 2002 genel seçim sonuçlarını analiz etmişlerdir. 1999 seçimlerinde DSP'den CHP'ye ve MHP, ANAP, FP, DYP'den AK Partiye oy geçişi olmuştur. Merkez ve milliyetçi sağın oylarının AK Partiye oylar çok hızlı geçmesini bir önceki hükümetin olumsuz ekonomi politikalarına bağlamıştır.

Işık ve Pınarcıoğlu (2010), "*Back to the Year When It all Started: Local Determinants of Party Preferences in 2002 Turkish Elections*" adlı makalede 2002 seçim sonuçlarını GWR analizi yöntemi ile sosyal ve coğrafi eşitsizliklerle ilgili seçmen tercihlerinin bölgesel açıdan incelemiştir. AK Parti ve CHP'nin her konuda mekânsal zıtlıklara sahip olduğunu, özellikle din ve laiklik konusunda tam olarak ayrıştıklarını belirtmiştir. Bunun dışında AK Partinin daha çok kır veya kente yeni taşınmış ekonomik düzeyi düşük seçmenden yüksek oy alırken CHP'nin kentin üst gelir grubundaki seçmenden oy aldığı sonucuna varılmıştır.

Akarca ve Başlevent (2010), "*The Region of Origin Effect on Voting Behavior: The Case of Turkey's Internal Migrants*" çalışmasında siyasi eğilimlerin kaynak bölgeden varış bölgesine geldikten sonra değişmediğini saptamıştır. Göçmen seçmenlerin siyasi davranışlarını anlamamanın, seçim sonuçlarını, siyasi partilerin söylemlerini ve hükümet politikalarını anlamlandırmak için her şeyden önemli olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu durumu erkenden fark eden AK Parti özellikle ülkenin kuzeyi ve doğusundan adaylarla oylarını artırmıştır. Bu durumun aksine CHP göçmen ve göçmen gruplarına mesafeli kalarak batılı yerel oylar almayı tercih etmiştir.

Akarca ve Başlevent (2011), "*Persistence in Regional Voting Patterns in Turkey During a Period of Major Political Realignment*" çalışmada 1999 ve 2009 seçimlerini Kümeleme analizi ile il ölçeğinde ortaya koymuşlardır. 81 il için her seçim dönemine ait uygulanan analizler seçmenlerin tercihleri incelenmiştir. Türkiye'nin batısında sol ve milliyetçi sağ, doğusunda bölgesel sol (Kürt milliyetçiliği) partilerin seçimlerde etkili

olduğu belirtilmiştir. Geriye kalan neredeyse tüm bölgelerde muhafazakâr sağın etkili çok etkili olduğu belirtilmiştir.

Kiriş ve Köklü (2012), “Bir “Kıyı Şeridi” Seçim Bölgesi Olarak Muğla’da Siyasal Gelenekler ve Yeni Yönelimler” makalesinde Muğla’nın seçim coğrafyasını ele almışlardır. 2002 seçimlerinden sonra il, ülkede yaşanan değişime ters düşerek merkez sola oy vermiştir. Meşhur “kıyı şeridi” terimini tamamlar niteliğindeki bu sonuç elbette sürpriz değildir. Muğla tekrarlanan seçimlerde il merkezinin doğusunda, AK Parti ve batısında CHP’nin oylarının artışı görülmektedir. Özellikle kıyı şeridinde doğru üst gelir grubundaki seçmenin tercihi sol partiden yana olduğu sonucuna varılmıştır.

Negiz ve Akyıldız (2012), “Yerel Seçimlerde Seçmenin Tercihi Üzerinde Aday İmajının Etkisi: Uşak Örneği” çalışmasında 384 katılımcıyla araştırma yapılmıştır. Bu araştırma özellikle yerel seçimlerde adayın çok önemli olduğu ülkemizde, Uşak ili kapsamında yapılmıştır. Adayın fiziksel özellikleri yaşlı seçmen için önemliyken, genç seçmen proje odaklı tercihte bulunmaktadır. Adayın hemşericilik özeliği ayrıca adayın imajının önüne geçtiğini belirlemiştir.

Ataç ve Işık (2013), “Büyük Dönüşüm Öncesi Türkiye Kentlerinde Ayrışma ve Siyaset” makalesinde Türkiye’nin farklı bölgelerinden 6 il seçilerek incelenmiştir. Bu iller; İstanbul, İzmir, Kayseri, Mersin, Gaziantep ve Samsun olmuştur. Mevcut illerin sosyoekonomik düzeyleri incelenerek seçmenlerin tercihleri ile ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada üst gelir grubundaki seçmenler kıyı ve il merkezlerinde, alt gelir grubundaki seçmenler şehrin çeperi veya çevresinde ikisi arasında kalan bölgede ise orta gelirli seçmenler yaşamaktadır. CHP, üst gelir grubundaki illerde (Samsun hariç), AK Parti daha çok şehir çevresi ve çeperinde yaşayan alt gelir grubundan oy almaktadır. Bu illerden yoğun olarak Anadolu’ndan göç alanlar, şehrin çeperinde yerleşerek burada yaşayan azınlık Kürt seçmen DEHAP’ı tercih ettiğini belirlemiştir.

Özözen-Kahraman (2013), “Türkiye’de Seçmen Tercihlerindeki Değişkenlik (2002-2007-2011 Genel Seçimleri)” çalışmasında büyük dönüşümden sonraki üç genel seçimi incelemiştir. Bu inceleme her dönem için tüm illerde partilerin oylarının değişikliği Değişkenlik-Oynaklık endeksi (Volatility Index) yöntemiyle hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar sonucu ülkedeki dört partinin (AK Parti, CHP, MHP ve BDP) oylarının devamlılığı belirtilmiştir. Bölgesel solun güçlü olduğu doğuda AK Parti bazı Kürt illerinde

birinci parti olmuştur. Bunun nedeni aday profili ve dönemsel politikalarda yatmakta olduğunu ifade etmektedir.

Başlevent (2013), *“The Impact of Urbanization on Political Outcomes in Turkey”* çalışmasında Türkiye’de seçime katılım oranı ve AK Partinin oy oranı olmak üzere iki önemli siyasi sonucun şehirleşmeyle ilişkisi incelenmiştir. İl ve ilçe düzeyinde mevcut olan verileri kullanarak İstanbul ilinde seçmenleri incelenmemiştir. Bu bağlamda birinci ve ikinci kuşak muhafazakâr göçmenleri AK Parti lehinde oy kullandıkları saptanmıştır. Şehirleşmenin yeni olduğu alt kentlerden yükselen oylarla konumunu koruyan AK Parti bu doğrultuda sosyal destek projeleri geliştirmeye başlattığını belilemiştir.

Kedersiz (2014), *“After Year 2000, Spatial Analysis and Electoral Geography Approach of The Turkish General Elections: Case of Izmir”* yüksek lisans tezinde illerin nüfusunun az olması temsiliyet değerlerinin artırdığını belirtmiştir. Bu bağlamda İzmir kalabalık nüfusundan dolayı dezavantajlı iller arasındadır. Son sekiz seçim dönemi incelendiğinde İzmir ve Türkiye’de merkez sağ ve merkez sol partilerin hegemonyası altındadır. Karşılaştırmalı analizlerle 2011 seçimi için eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum gibi değişkenlerle seçmen tercihi ilişkisini ortaya koymak istemiştir. Ayrıca İzmir’in doğu bölgelerinden aldığı göçler şehrin siyasi kimliğini değiştirmekte olup, AK Partinin etki sahasını genişlettiği sonucuna varmıştır.

Kumbaracıbaşı (2014), *“Cumhuriyet Halk Partisi Oylarının Birikimli Düzey Analizi ve Türkiye’de Merkez Solun Seçim Coğrafyasının İncelemesi”* çalışmasında 1999 ve 2011 yılları arası genel seçimlerde CHP’nin seçim coğrafyası incelenmiştir. Bu bağlamda CHP merkez solun temsilcisi niteliği taşıyarak 2002 öncesi aynı görüşteki partilerin devamı niteliğini taşımaktadır. Aynı dönemlerde sol partilerin seçimlerde gösterdiği düşük performans göz önündedir. Çalışmada Kırşehir, Siirt, Tunceli, Bartın ve Ardahan CHP’ye aykırı değerler oluşturmuştur. Geçişler elbette olumlu veya olumsuz olmuştur, Tunceli örneğinde yeni liderin kökeni ve Alevi nüfusun tercihi etkili olmuştur. Son olarak CHP daha fazla oy almak istiyorsa halka yakın politikalar yapmak zorunda olduğunu belirtmiştir.

Göker ve Doğan (2015), *“Yerel Seçimlerde Aday Faktörü: Elâzığ Seçmeninin Aday Profili Beklentileri Üzerine Bir Araştırma”* çalışmasında Elâzığ seçmeninin yerel seçimlerde istediği aday profili ortaya konulmuştur. 1037 kişilik örneklem grubu ile yapılan anketlerde Elazığlıların istediği aday profili cinsiyet; erkek, meslek; mühendis, bürokrat

veya hukukçu, kişisel özellikler; dürüstlük ve çalışkan olması gibi özellikler ortaya çıkmıştır. Özellikle son yıllarda güçlü adayların partilerin önünde yer aldığı yerel seçimlerde Elâzığ seçmeninin beklentisi de bir hayli önemli olduğu sonucuna varmıştır.

Yeğen, (2015). “*Kürt Seçmenin Oy Verme Dinamikleri: Kuzeydoğu- Ortadoğu ve Güneydoğu Anadolu Alt Bölgelerinde Seçmenin Siyasal Tercihlerinin Sosyolojik Analizi*” çalışması Anadolu’daki 12 ilde yaşayan Kürt seçmenlerle yapılmıştır. Türkiye’deki Kürtlerin seçim coğrafyasını mekânsal boyutlarıyla ele almıştır. Araştırma örneklemini 1918 kişiden oluşmakta ve yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir düzeyleri gibi demografik özelliklerin, aşiret ve tarikat üyeliği, etnik köken, dindarlık düzeyi ve pratikleri, mezhep, göç gibi veriler kullanılarak yapılmıştır. Oy verme tercihlerinde; HDP’ye oy verenlerinin eğitim düzeyi yüksek veya düşük olabilir. Dindarlık düzeyi yüksek alt gelir gurubundakiler HDP’yi, varlıklı dindarlar AK Parti’ye oy vermektedir. Gençler HDP’ye yaşlılar AK Partiye oy verdiğini ortaya koymuştur.

Kaya vd. (2015), “*2011 Genel Seçimlerinde Partilerin Aldığı Oy Oranlarının İlçeler Ölçeğinde Mekânsal Analizi*” makalesinde 2011 genel seçimlerin paritelere göre mekânsal boyutları incelenmiştir. Çalışma lokal mekânsal otokorelasyon yöntemlerinden *Gi* istatistiği ve LISA (LocalIndicator of SpatialAssociation) yöntemleri ile ele alınmıştır. Bu bağlamda her partinin oluşturduğu küme farklı olmuştur. Bağımsız adaylar; ülkenin güneydoğusundan, MHP; Akdeniz ve İç Anadolu’dan, CHP; batı kıyı bölgesi ve Tunceli’den, AK Parti; Karadeniz ve İç Anadolu’da kümелendiği görülmektedir.

Özen ve Kalkan (2016), “*Spatial Analysis of Contemporary Turkish Elections: A Comprehensive Approach*” çalışmasında 2002-2015 yılları arası genel seçimlerin mekânsal analizi yapılmıştır. Global Moran I İstatistik ve Yerel Moran I İstatistik gibi mekânsal istatistiklerin yanında farklı indeksler de kullanılmıştır. Yerel Özellikle 2015 seçimleriyle beraber her yerin partisi olarak nitelenebilen AK Parti diğer partilerin etki alanlarının daralmasına sebep olmuştur. 2002 yılından beri etkin parti sayısında istikrarlı bir düştüğü ve muhalefet partilerinin gücünün azaldığını belirtmiştir.

Melissa vd. (2016), “*Does Housing Create Votes? Explaining the Electoral Success of the AKP in Turkey*” makalesinde AK Partinin toplu konut projesi (TOKİ) ve yerel seçimler arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada 900 belediyede yapılan araştırma AK

Parti'nin TOKİ'lerle yerel ve bölgesel olarak gücünü artırdığını ve bu projelerin partiye daha dayanıklı seçmen kitleleri kazandırdığı ortaya koymuştur.

Işık (2017), "*Antalya Merkez İlçeleri Seçim Coğrafyası (1980-2015)*" ve Polat (2017), "*Seçim Coğrafyası Bağlamında Gaziantep İlindeki Genel Seçimlerin Değerlendirilmesi*" yüksek lisans tezlerinde, cinsiyet, eğitim, yaş, siyasi katılım, oy oranları gibi faktörleri kullanarak durum değerlendirmesi yapmıştır. İki çalışmada klasik dönem seçim coğrafyası araştırmalarına benzemektedir. Çalışmalarda mevcut seçim sonuçlarının il özelinde herhangi bir analiz olmadan yorumlaması ayrıca ilginçtir.

Dursunoğlu (2018), "*Siyasal Davranış: Göç Olgusu Üzerinden Bir Karşılaştırma*" doktora tezinde Bayburt'ta ve İstanbul'da yaşayan Bayburtluların siyasi davranışlarını belirlemeye ve gerçekleşen değişimler ortaya konulmuştur. Çalışmanın örneklemini 958 kişi oluşturmaktadır ve istatistiksel analizler (Ki-kare, standart sapma ve frekans dağılımı) yoğun olarak kullanılmıştır. İstanbul ve Bayburt'a yaşayan seçmenlerin kimliklerinin ayrıştığı tespit edilmiştir. Ayrıca göçün siyasi kimlik ve seçmen davranışındaki etkisi net olarak ortaya konulmuştur.

Özözen-Kahraman ve Gültay (2019), "*Türkiye'de Parti Tercihlerinde Sıra Dışı İlçelerin Belirlenmesi (2007-2015)*" makalesinde ilçe ölçeğinde 2007-2015 genel seçimlerini incelemişlerdir. Çalışmada sıra dışılık analizi ile incelenen seçim dönemlerinde AK Parti, CHP, MHP ve HDP'nin ülke ortalamasının üzerinde oy aldıkları ilçeler ortaya konulmuştur. Türkiyede en fazla sıra dışı oy alan parti HDP olurken en az alan AK Parti olduğu sonucuna varılmıştır.

Tuysuz ve Gülmez (2019), "*Instrumentalisation of Gerrymandering in Recentralization in Turkey: The Case of Ankara*" çalışmasında 2012 yılında yapılan büyükşehir yasası ile değişen sınırların seçim üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmada seçim davranışı ile seçmen profili arasındaki ilişkiyi oraya koyan sivil gönüllülük modeli kullanılmıştır. Çalışma Ankara'da mevcut muhalefetin sınır değişikliği ile avantajlı duruma geldiğini vurgulamaktadır. Ayrıca muhalefet partilerinin yaşamış oldukları bu olumsuzluk masa başı seçim çalışması (gerrymandering) olarak belirlenmiştir.

Uzun ve Özkan (2019), "*Çevre Konusunun Seçim Beyannamelerindeki Yeri: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi Örneği*" makalesinde 2018 genel seçimlerinde partilerin seçim beyannamesi incelenerek çevre konusu incelenmiştir. Çalışma doküman

incelemesi yöntemiyle beş siyasi partinin (AK Parti, CHP, MHP, HDP ve İYİ Parti) seçim beyannameler ele alınmıştır. Çalışmanın bulgularına göre partiler çevre konusunu diğer konulardan daha az önem verdikleri belirlenmiştir.

Kirmanoglu (2020), "*Kutuplaşma ve Seçmen Davranışları Türkiye Örneği (Ocak 2012-Mart 2020)*" kitabında, ülkemizin son yıllara ait seçmen davranışını incelemiştir. Çalışma KONDA araştırma şirketinin verilerinin analiz edilmesinden oluşmaktadır. Türk seçmenin aslında iki ayrı grupta toplandığını ve karar verme sürecinde köken ve ekonomi ön plandadır. Ayrıca bölünme korkusunun, Suriyeli mültecilerden rahatsızlık yıllara göre arttığı, Recep Tayip Erdoğan'ın muhafazakâr kesim tarafından büyük taktir kazandığı belirtilmiştir. Bunlar dışında Suriye'nin kuzeyinde Kürtlerin devlet kurmasının da genel olarak olumsuz karşılandığı belirtilmiştir.

Tuysuz vd., (2020), "*Seçimlerde Komşusundan Ayrıklaşan İlçeler ve Ayrıklaşmayı Sağlayan Dinamikler*" çalışmasın ilçe ölçeğinde yapılmıştır. İlçelerin seçim coğrafyasını detaylı olarak ortaya konulmak istenmiştir. Çalışmada oy oranı, eğitim, yaş ve sigortalı çalışan nüfus oranları LISA ile komşuluk ilişkisinin yoğun olduğu kümelerden aykırı özellik taşıyan ilçeleri bularak bu ayrımın nedenini Mann-Whitney U testiyle ortaya konulmak istenmiştir. Aykırı olan ilçelerin eğitim fenomenlerinin farklı olduğu tespit etmiştir.

Aydoğan-Ünal (2020), "*Türkiye'deki Seçmen Tercihlerinin Coğrafi Kümeleme Analizi: 24 Haziran 2018 Seçimleri*" makalesinde Akaike Bilgi Kriteri (AIC) yöntemi kullanılarak ikinci aşamada en iyi küme seçilmiştir. Çalışma üç kümeden oluşmaktadır, birinci; çoğunlukla Marmara, Ege ve Akdeniz, ikinci küme; çoğunlukla Kuzey ve Orta Anadolu, üçüncü; doğu ve güneydoğudaki illerdir. Çalışmada oy verme alışkanlığının mekânsal olarak benzerlik gösterdiği ortaya koymuştur.

Oğlakcı (2021), "*Sosyal Medya Madenciliği ile Seçim Coğrafyası: 31 Mart 2019 Yerel Seçimi Örneğinde Ankara*" yüksek lisans tezinde Ankara'nın seçim coğrafyasını incelemiştir. Çalışmada sosyal medya platformlarından twiter'in veri madenciliği ile seçmenlerin twitlerinin duygu analizi yapılarak incelenmiştir. Araştırmada kullanılan model %83-85 aralığında başarılı olmuştur. Ankara Büyükşehir Belediye başkanlığı adayları için; Altındağ, Etimesgut, Keçiören ve Yenimahalle'de temsil-popülarite oranları ile gerçek oy oranlarında yakınlık bulunmuştur. Fakat Çankaya ve Mamak ilçelerinde adayların temsil-

popülerite oranları ile gerçekte aldıkları oylar arasında benzerlik bulunamamıştır. Oğlakcı ve Uzun (2021). Seçim coğrafyası literatürü ile ilgili karşılaştırmalı bir çalışma yapmışlardır.

Bekaroğlu ve Osmanbaşıoğlu-Kaya editörlüğünde (2021), “*Turkey’s Electoral Geography Trends, Behaviors, and Identities*” adlı kitapta birden fazla araştırmacı Türkiye seçimlerini farklı konularda incelemiştir. Çalışmada Türkiye’de, seçimlerin tarihi, gerrymandering, seçmen tercihi, bölgesel sol (HDP), seçimlerde kadın ve yurt dışında oy kullanan seçmenler gibi konuları ele almışlardır. Çalışmada 1950’den sonraki seçimler incelenmiş, özellikle son 20 yıl ele alınmıştır. Türkiye siyasi coğrafyasını interdisipliner bir bakış açısıyla ortaya konulmuştur.

Türkiye’de yapılan seçim coğrafyası çalışmaları dünyaya göre sayı ve nitelik olarak geride kalmıştır. Bu alanda özellikle lisansüstünde az çalışma olması bunun en iyi kanıtıdır. Ayrıca seçim coğrafyası alanında henüz yazılmış bir doktora tezi de bulunmamaktadır. Bunların dışında son yıllarda seçim coğrafyası çalışma sayısının artması ile modern konularda ele alınmıştır. Bu çalışmalar öncülük yapan; Çarkoğlu, Özözen-Kahraman, Başlevent, Kirmanoğlu, Akarca, Işık ve Pınarcıoğlu’nun çalışmaları umut vermektedir. Ayrıca Hazama, West ve Secor gibi yabancı akademisyenlerin Türkiye konusunda çeşitli seçim coğrafyası çalışmaları yapması da çok değerlidir.

3.2. Seçmen Davranışlarını Açıklayan Teori ve Modeller

Seçmen davranışının nedenleri birçok faktöre bağlı olarak değişebilmektedir. Bu alandaki teori ve modellere temel olan araştırmalar ABD ve Avrupa’da yapılmıştır. Seçmen davranışları üç başlık altında incelenebilir. Bunlar; Sosyolojik Yaklaşım, Sosyo-psikolojik Yaklaşım ve Rasyonel Yaklaşım’dır.

3.2.1. Sosyolojik Yaklaşım (Columbia Ekolü)

Columbia Üniversitesi’nden Lazarsfeld, Berolson ve Guadet (1944), “*The People’s Choice: How the Voter Makes up His Mind in a Presidential Campaign*” başlıklı araştırmalarında başkanlık seçimleri için 1940 yılında Ohio, Erie County’den 600 kişilik örneklem grubuyla çalışmış daha sonra 1944 yılında ülke çapında 2000 kişiyle aynı çalışmayı genişletmişlerdir. Çalışmanın bulgularında kişilerin oy tercihlerinde radyo ve gazete ve kampanya reklamlarının bir etkisinin olmadığı, buna karşılık sosyolojik etmenlerin seçmen davranışı üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Columbia ekolü olarak bilinen sosyolojik yaklaşım oy verme davranışında din, sosyokültürel çevre, coğrafi çevre (mekân) gibi faktörlerin dikkatte almaktadır. Sosyolojik yaklaşım bireysellikten çok grupsallaşmanın seçmenin tercihini belirlediğini ifade etmektedir. Kişi grup yararına tercihte bulunur ve içinde bulunduğu grubun lehine hareket etmektedir (Akgün, 2000; Aktaş, 2021; Aydoğan-Ünal, 2016; Canakay, 2004; Carmines ve Huckfeldt 1996; Damlapınar ve Balcı, 2014; Dursunoğlu, 2018; Gülmen, 1979; Horrop ve Miller, 1987; Kalender, 2000; Oğlalcı, 2021; Özer ve Meder, 2008; Özözen-Kahraman 2007).

3.2.2. Sosyo-Psikolojik Yaklaşım (Michigan Ekolü) / Parti Bağlılığı

Michigan Üniversitesi'nden Campbell, Converse, Miller ve Stokes (1960) "*The American Voter*" çalışmasında ABD başkanlık seçimlerini incelemişlerdir. Üç başkanlık seçiminden (1948, 1952 ve 1956) veriler anket formuyla toplanılmıştır. *Funnel (huni)* modeli kullanarak, Demokrat ve Cumhuriyetçi seçmenlerin saha verileriyle, seçim sonuçlarını tahmin etmede %87 başarı oranı yakaladılar. Yaptıkları çalışma sonucunda parti bağlılığının derinden geldiğini ve değişiminin zor olduğunu vurgulamışlardır. Bireylerin ailelerinden ve içinde büyüdüğü sosyal ortamdan bir parti kimliğini "miras aldıklarını" bu parti kimliğinin istikrar ve dirençle korumaya devam ettiğini belirtmişlerdir.

Michigan Ekolü olarak bilinen sosyo-psikolojik yaklaşımda parti bağlılığı çok yüksektir. Seçmen parti geleneğini miras alır ve ölene kadar aynı partiye oy verir. Bu duygusal bağ aileden geldiği için partinin olumsuz aktiviteleri bile görmezden gelir. Partiye duyulan sevgi ve inanç ömür boyu devam edebilmektedir. Sosyo-psikolojik seçmen az olsa da parti geleneğinden vazgeçebilir. Bu seçmenler genellikle partiye zayıf bağlı olanlardır (Akgün, 2000; Aktaş, 2021; Aydoğan-Ünal, 2016; Canakay, 2004; Dursunoğlu, 2018; Evans, 1998; Kalender, 2000; Norris 2000; Oğlalcı, 2021; Özer ve Meder, 2008; Özkan, 2010; Özözen-Kahraman, 2007).

3.2.3. Rasyonel Yaklaşım

Rasyonel yaklaşım modelinde seçmenler, kendilerine en yüksek faydayı sağlayacak partiye oy verirler. Downs'ın (1957), "*A Theory Economic of Democracy*" kitabı bu yaklaşımın ilk eseri olarak kabul edilmektedir. Seçimleri pazar alanına benzeten çalışmada seçmen ile siyasi parti arasında çıkar ilişkisi bulunmaktadır. Seçmen gözünde tüm partiler ilk aşamada eşittir fakat kendisine en yüksek faydayı sağlayan partiyi tercih etmektedir.

Seçmen parti ile aidiyet bağı bulunmayan ve çıkarlarını maximize eden bir profil çizmektedir. Seçmen planladığı veya umduğu faydaları partiden alamazsa, bir sonraki seçimde hemen değiştirir.

Seçmenin çıkarlarının öncelendiği bu modelde, sosyolojik veya duygusal yönler ihmal edilmiştir. Seçmen mantıklı ve bilinçli bir şekilde tercihte bulunmaktadır. Rasyonel yaklaşım modelinde seçmenler partiler arası mukayese güçlerini kullanırlar. Ayrıca partilere bağlılıkları bulunmayan bu seçmenlerin hayatları boyunca tercih ettikleri partiler farklı olabilmektedir (Akgün, 2000; Aktaş, 2021; Aydoğan-Ünal, 2016; Canakay, 2004; Damlapınar ve Balcı, 2014; Dursunoğlu, 2018; Gülmen, 1979; Horrop ve Miller, 1987; Kalender, 2000; Oğlakcı, 2021; Özer ve Meder, 2008; Özözen-Kahraman 2007).

Erzurum seçmeninin yukarıda belirtilen yaklaşımlardan hangisine uygun davranış sergilediği analiz sonuçlarına göre tezin ilerleyen bölümlerinde yorumlanmıştır.

3.3. Seçim Coğrafyası Araştırma Modelleri

3.3.1. Kırılma Modeli

Birbirine karşı grup veya alanların sosyal, ekonomik, ideolojik gibi farklılıklardan ortaya çıkan “kırılma modeli” ilk olarak Lipset ve Rokkan’ın (1967) “*Party Systems and Voter Alignments Cross National Perspectives*” çalışmasında ortaya konulmuştur. Lipset ve Rokkan Sosyo-Ekonomik, Dinsel, Kültürel-Etnik ve Kırsal-Tarımsal-Kentsel-Endüstriyel olmak üzere birbirinden farklı ikili karşıtlıklar içeren kırılma hatları belirlemişlerdir. Bunlar; modern düşünce – geleneksel kültür, kilise – devlet, sanayi – tarım ve sermaye – işgücü karşıtlığıdır.

Bunların dışında kırılma modellerinin ülkelere ve bölgelere göre farklı türleri bulunmaktadır. Kırılma modeli iki veya daha fazla grup arasında çıkan ayrılıkların seçimlere yansımalarıdır. Bu modelde seçmen en çok taraf olduğu yapıyı destekler (Evans, 1998; Lappie ve Marschall 2018; Özdoğru, 2019; Özözen-Kahraman 2007; Taylor ve Johnston 1979). Mevcut model toplumdan topluma ve zamana göre değişiklik gösterebilmektedir. Burada önemli olan her seçim dönemine özgü kırılmanın hatlarını belirlemektedir. Her mekân kendine özgü bir yapıya sahiptir. Erzurum’da sanayi yeterince gelişmediği için işçi sınıfı bulunmamaktadır. Fakat ilde iki farklı etnik grubun ağırlıklı yaşaması yeni bir kırılma

alanının doğmasına neden olmuştur. Yani kırılmalar Lipset ve Rokkan'ın belirlediğinden farklı olabilir.

3.3.2. Yer Büyüklüğü Analizi (The Size of Place Analysis)

Kent büyüklüğünün seçmen davranışı üzerinde etkisinin olup olmadığını Epstein (1956), "*Size of Place and the Division of the Two Party Vote in Wisconsin*" çalışmasında ABD'nin Wisconsin eyaletinde araştırmıştır. Büyüyen kentlerin kalabalıklaşması ile heterojen bir yapıya büründüğünü belirtmiştir. Seçmenin farklı kültürlerle bir arada yaşaması oy verme alışkanlığında değişikliklere neden olabilir. Bu çalışmada Demokratların oylarının kentlerden kırsal bölgelere doğru azaldığını belirlenmiştir. Sol partilerin oyunun merkezi yerleşim birimlerinde arttığı tespit ederek yer büyüklüğünün seçimlere doğrudan etkisinin olduğunu savunmuştur. Özellikle kırsal ve küçük yerleşim yerlerinde yaşayan bireylerin daha tutucu ve dindar olmasından dolayı Demokratların oy kaybına uğradığını, muhafazakâr ve geleneksel bir politikayı tercih eden Cumhuriyetçilerin görece küçük yerleşim yerlerinde daha başarılı olacağını ileri sürmüştür. Bu araştırmadan sonra Adamany (1964), Fenton (1966), Bonjean ve Lineberry (1971) yaptıkları çalışmalarda benzer sonuçlar bulmuşlardır. Türkiye'de Çınar (2007), yaptığı çalışmada, kent büyüdükçe sol partilere desteğin arttığını ve kent küçüldükçe seçmenin sağ partileri desteklediği belirlemiştir. Bu tezde de Erzurum ili için ilçe merkezlerindeki mahallelerin kırsal mahallelere göre tercihlerinin yer büyüklüğü analizi yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ERZURUM SEÇİM COĞRAFYASI

4.1. Erzurum'da Milletvekili Genel Seçimleri (1946 Öncesi Tek Parti Dönemi)

İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından 16 Mart 1920 tarihinde işgali, son Mebusan Meclisi'nin dağılmasına neden olmuştur. Bu hadiseden sonra 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'de görev alması için, illerden seçilen milletvekilleri Ankara'ya gönderilmiştir. Her ilden gelen bu temsilciler TBMM'nin birinci dönem milletvekilleri olarak kayıtlara geçmişlerdir (Yılmaz, 2017; Yüzbaşı ve Akça, 2020). İlk eşsiz meclisten 1946 yılına kadar tek partili sistemde Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet Halk Fırkası iktidarda kalmıştır. Geldikleri ilin önde gelenleri arasında seçilen bu meclisteki vekiller illerinin genel sorunları ve ülke refahı için çalışmalarda bulunmuşlardır. Muhalefet olarak 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve 1930 yılında kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası uzun ömürlü olmamış, çok partili denemeler de başarısız olunmuştur (Çakmak, 2017; Karadeniz, 2018). Fakat bu denemeler daha sonra hızlanarak devam etmiştir.

Bu dönemde Erzurum'da milletvekilleri de halkın illeri gelenleri arasından seçilmişlerdi. Birinci dönemde 10, ikinci, üçüncü ve dördüncü dönemde 7, beşinci dönemde 12 ve altıncı dönemde 9 milletvekili Erzurum'u mecliste temsil etmiştir. Genellikle halkın üst sınıfından seçilen milletvekilleri; avukat, subay, hukukçu, gazeteci, öğretmen gibi mesleklere sahiptirler. Altı dönemde toplam 52 milletvekili Erzurum'u temsil etmiştir. CHP üyesi bu milletvekilleri dönemin siyasi konjonktüründen dolayı başka partiye veya siyasi kuruluşa üye değillerdi. Tek partili dönemde tüm Türkiye'de olduğu gibi Erzurum'da da CHP'nin mutlak varlığı söz konusudur. Zor dönemlerden geçen ülkede Erzurum milletvekillerinden bazıları fark yaratabilmiştir.

Erzurum'un birinci dönem milletvekillerinden olan Mustafa Durak, Selanik Hukuk Mektebi'nin emniyet bölümünden mezun olmuştur. Ardından başkomiser olarak Erzurum'a gelmiş ve uzun yıllar siyasi faaliyetlerde bulunmuştur. Mustafa Durak meclisin Kayseri'ye taşınmaması için mecliste çok güçlü konuşmalar yapmış ve Erzurum halkının da desteğini alarak meclisin taşınmasına engel olmuştur (Kürkçüoğlu, 1990; Yalçın, 2011). O dönemde göstermiş olduğu bu cesaret ve özveri daha sonra kendisine başka alanlarda da temsil yetler

kazandırmıştır. İki dönem Erzurum’da belediye başkanı ve başka bir ilin beşinci dönem milletvekili olmuştur.

Tek Partili Dönem içinde erkek milletvekillerinin sayısının çok yüksek olduğu bu yıllarda sayıları az da olsa kadın milletvekillerinin mecliste yer bulduğu söylenebilir. Erzurum’un beşinci dönem Milletvekili Nakiye Elgün az olan bu sayının içerisinde yer almaktadır (T.C. Genelkurmay Başkanlığı, 2019; TÜİK, 2012). Erzurum’da üç dönem üst üste milletvekilliği yapan Nakiye Elgün kadın milletvekillerinin öncülerindedir.

4.1.1. Çok Partili Dönem (1946-1999)

1945 yılında Milli Kalkınma Partisi (MKP) kurulmuş ve çok partili dönemin ilk muhalefet partisi unvanına kavuşmuştur (Avşar vd., 2012). İktidar olan CHP’den ayrılanların 1946 yılında kurduğu Demokrat Parti (DP) ikinci muhalif parti olmuştur (Baytal, 2006; Eroğul, 1990; Keskin, 2012).1946 yılından sonra ülke çok partili döneme geçiş yapmıştır. Bu geçiş tüm ülkede demokrasi adına olumlu adımlar atıldığına göstergesidir. 1946 seçimlerinde CHP iktidar olmaya devam etmiş ve Erzurum’daki 11 milletvekilinin tamamını kazanmıştır.

Tek parti dönemi, 1946 yılında yapılan CHP, DP ve Bağımsızların katılımlarıyla gerçekleşen ilk çok partili seçimle sona ermiştir. Bu seçimlerde birçok ilde tek parti dönemi etkisi devam etmiş Erzurum’da da oyların tamamını CHP almıştır. Çok partili dönemin 14 Mayıs 1950 milletvekili genel seçimi, seçim öncesinde çıkarılan 5545 sayılı “Milletvekilleri Seçimi Kanunu” na göre, tek dereceli, eşit, genel, gizli oy, açık tasnif usulüne göre adli denetim altında yapılan ilk demokratik seçim olmuştur (TÜİK 2012:17). DP, demokratik ve serbest koşullarda yapılan 14 Mayıs 1950 seçimlerini beklenmedik bir şekilde büyük bir zaferle kazanmıştır. Bu zaferde uygulanan seçim sisteminin çok önemli etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. 1950-54-57 milletvekili genel seçimlerinde Erzurum’dan ülke ortalamasının üstünde oy alıp, tüm milletvekillerini kazanan DP, ülke genelinde oyların çoğunu alarak tek başına iktidar olmuştur. Bunun sonucunda 1960 yılına kadar sürecek olan iki partili yapı oluşmuştur (Yanık, 2003: 280). 1950-54-57 milletvekili genel seçimlerinde DP tek başına iktidar olmuştur. Bu üç seçimde de Erzurum’dan ülke ortalamasının üstünde oy almış ve tüm milletvekillerini kazanmıştır.

Demokrasiyle yönetilen bir ülkede halkın oylarıyla başa gelmiş bir iktidar parti olan DP 1960 ihtilaliyle birlikte devrilmiştir. Tasfiye edilen DP üyeleri Yassıada’da bir yıl süren

bir yargılanma sürecinden geçmişlerdir (Emiroğlu, 2011: 27). 27 Mayıs 1960 yılındaki askerî harekât ile Milli Birlik Komitesi (MBK) yasama görevini üstlenmiş ve 17 Haziran 1960 tarihinde çoğu sivillerden oluşan yeni bir hükümet kurulmuştur. MBK, Aralık 1960'ta yeni Anayasa ve seçim yasası hazırlamakla yükümlü "Kurucu Meclis" in oluşturulmasını kararlaştırmış ve bu Meclis, 6 Ocak 1961'de görevine başlamıştır. Kurucu Meclis tarafından hazırlanan yeni Anayasa, 9 Temmuz 1961'de yapılan halk oylaması sonucu kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (TÜİK 2012:17). Demokrasinin sekteye uğradığı bu olay daha sonra tekrar cereyan edecektir. 1961 yılında yapılan genel seçimlerde CHP %36,7 oy alarak toplam 173 milletvekili ile mecliste yer almıştır. Darbeden hemen sonra iktidar olan CHP, ülkede göstermiş olduğu başarıyı Erzurum'da yakalayamamıştır. Yeni Türkiye Partisi Erzurum'da %45,3 oy almıştır. CHP ise Erzurum'da ikinci parti konumunda kalmıştır. 1965 ve 1969 yıllarında Süleyman Demirel'in öncülüğündeki Adalet Partisi (AP) seçimleri kazanarak iki dönem üst üste iktidarda kalmıştır. Bu dönemde Erzurum'da ülke ortalamasının üzerinde oy alan AP; 1965'te 5 ve 1969'da 7 milletvekili kazanmıştır.

12 Mart 1971'de Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime müdahale ederek, Süleyman Demirel Hükümeti'nin istifa etmesini istemişlerdir. Böylece 11 yıl aradan sonra Türk Ordusu bir kez daha siyasete müdahale etmiştir (Akıncı, 2014; Gökçen, 2020; Sevdî, 1973). Bu müdahaleden sonra 14 Ekim 1973 yılında tekrar seçim yapılmıştır. Bu seçimde CHP %33,3 oy alarak iktidar olmuştur (www.ysk.gov.tr). 14 Ekim ve 9 Aralık günü yapılan 1973 genel ve yerel seçimlerinin ardından, Türk siyasetinde dengeler değişmeye başlamıştır. Ecevit'in liderliğindeki CHP'nin seçimlerde başarı göstermesinin yansımaları o günün siyasî konjonktüründe hissedilmiştir. Ülkenin siyasî rotasını, Demirel'den ziyade Ecevit çizecektir. 1973 yılının sonbaharında yapılan seçimlerde birinci parti konumuna erişen Ecevit'li CHP, hükümeti kurabilmek için diğer partilerin temsilcilerini de kapsayan bir koalisyon kurmak zorundaydı (Hocaoğlu, 2018:176). 5 Haziran 1977 tarihindeki seçimde de CHP oylarını %41,4 yükselterek en yüksek oy alan parti olmuştur. Askeri müdahaleden sonra tekrar iktidar olan CHP, Erzurum'da ülke ortalamasının altında oy almıştır. 1973'te Erzurum halkı tercihini Milli Selamet Partisi (MSP) tarafından kullanmıştır. 1977 seçimlerinde ise AP olarak değiştirerek bu dönemde de CHP'yi birinci tercih olarak seçmemişlerdir.

Türk siyasi tarihinin bir başka askeri darbesi 12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleşmiştir ve ülkenin hafızasında kalıcı izler bırakmıştır. Ayrıca yeni bir dönemin kapılarını açmıştır (Akıncı, 2013; Özçelik, 2011). 3 yıl aradan sonra 1983 yılında seçim yapılmıştır. 1983 seçim

sonuçlarına göre oyların %45,14'ünü alan ANAP 211 milletvekili ile tek başına iktidar olma şansını elde etmiş ve Özal tek başına iktidara gelmiştir (Eştürk, 2006:46). 1987 yılında yapılan milletvekili genel seçimlerinde ANAP %36,31 oy alarak en yüksek oy alan parti olmuştur (TÜİK, 2012). 1983 seçimlerinde diğer parti temsilcilerinin sivil olmaması ANAP'ın oylarının yükselmesinde etkili olmuştur. 1987 seçimlerinde ise farklı partiler ve parti yöneticilerinin sivil halktan olması ANAP'ın oylarını etkilemiştir. Erzurum halkı ANAP'a iki seçimde de ülke ortalamasının üzerinde oy vermiştir (Tablo 2).

Tablo 2

Türkiye ve Erzurum'da Milletvekili Genel Seçimlerinde En Yüksek Oy Alan Parti (1946-1999)

Yıl	Türkiye	Erzurum
1946	CHP (%87,3)	CHP (%100)
1950	DP (%52,67)	DP (64,3)
1954	DP (%57,61)	DP (58,8)
1957	DP (%47,87)	DP (50,2)
1961	CHP (36,72)	YTP (45,3)
1965	AP (%52,87)	AP (55,8)
1969	AP (%46,53)	AP (55,7)
1973	CHP (33,29)	MSP (29,5)
1977	CHP (41,38)	AP (43,1)
1983	ANAP (%45,14)	ANAP (58,82)
1987	ANAP (%36,31)	ANAP (40,9)
1991	DYP (%27,03)	RP (37,04)
1995	RP (%21,38)	RP (38,69)
1999	DSP (%22,19)	FP (28,3)

Kaynak: (YSK, 2020: TÜİK, 2020).

20 Ekim 1991'de yapılan seçime 6 parti katıldı. DYP %27 oyla 178 milletvekili çıkararak birinci parti oldu. ANAP %24 oyla 115 milletvekili çıkararak ikinci, SHP ise %20,8 oyla 88 milletvekili çıkararak üçüncü parti oldu. RP %16,9 oyla 62 milletvekili çıkarırken, DSP ise barajı çok az bir oyla aşarak (%10,8) ancak 7 milletvekili çıkarabilmişti (Alkan 1998:60). Ülkede tercihler bu yönde iken Erzurum halkı farklı bir yol izlemiştir. Bu

bağlamda RP %37,04 oy alarak Erzurum'da birinci parti konumunda olmuş ve 7 milletvekilinden 5'ini de bünyesine katmıştır.

24 Aralık 1995 seçimlerinde RP, oyların %21.38'ini almış ve 158 milletvekiliyle TBMM'de birinci parti olmuştur (Çavuşoğlu, 2014; Gülalp, 1999 TÜİK, 2012; www.ysk.gov.tr). 18 Nisan 1999'da yapılan son genel seçime 20 parti katıldı. Beş parti barajı geçebildi. DSP birinci parti olarak çıkarken MHP sürpriz yapıp ikinci parti oldu (Alkan 1998:60). Elbette bu seçim yeni bir dönemin habercisi olmuştur. Özellikle milliyetçi sağın ve merkez sağın yükselişi tesadüf değildir. 1995 seçimlerinde Erzurum halkı bir önceki seçimde oy verdiği RP tekrar birinci parti olarak seçilmiştir. 1999 yılına gelindiğinde ise Demokratik Sol Parti (DSP), ülkede en yüksek oy alan parti olmuştur. Erzurum'da ise Fazilet Partisi (FP) %28,3 oy alarak en yüksek oy alan parti olmuştur. İkinci sırada ise Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) gelmekteydi. Erzurum'da, FP ve MHP 3'er milletvekili kazanmışlardır.

4.1.2. AK Parti Dönemi (2002-2015)

2002 genel seçimlerinde, yeni kurulan ve muhafazakâr eğilimli olan AKP önemli bir başarı göstermiş ve %34,28 oranında oy alarak tek başına iktidar olmuştur (Yükseler, 2011: 6). Bu seçimlerde çevrenin asli unsurlarından biri olan muhafazakâr kesimin desteğini alan AKP tek başına iktidar olmuştur (Çopuroğlu-Kuzu, 2015: 108). 2002'den itibaren AKP siyaset sahnesinde yer almakla birlikte, bu seçimlerde etkin parti sayısı fazladır (Özözen-Kahraman ve Gültay, 2019: 103). Bir önceki seçimin galibi olan Demokratik Sol Parti, "iktidar yıpranması" nedeniyle çok büyük oranda oy yitirmiş ve ülke genelinde %2'lik bir oy oranına bile erişememiştir. Buna karşılık seçimlerden çok kısa bir süre önce kurulan ve başkanı kısa bir süre öncesine dek hapiste bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Türkiye'nin Özal döneminden bu yana görmediği bir çoğunlukla iktidara gelmiştir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2006: 1). Bu farklılık tsunami etkisi yaratmıştır (Zeyneloğlu, 2006). Türk siyasetinde büyük dönüşümün başlangıcı olarak kabul edilen 2002 yılı milletvekili genel seçimleri İslamcı sağın üstünlüğü ile sonuçlanmıştır. AK Parti'nin sadece Erzurum'da değil tüm ülkede tsunami etkisi yaratması tesadüf olmamakla beraber toplam %34,28 oy alarak 363 milletvekili kazanmıştır. FP ve DYP'nin oylarını bünyesinde toplayan AK Parti Erzurum'da %55 oy kazanarak 7 milletvekilinin tümünü almayı başarmıştır.

22 Temmuz 2007 seçimi, 5 yıldır iktidarda olan AKP'nin oylarını arttırarak birinci parti olarak çıkmayı başardığı bir seçim olması açısından da önemlidir (Köse, 2016:7). AK Parti, 2007 seçim beyannamesinin kamuoyuna sunulduğu süreçte, yaklaşık beş yıl boyunca tek başına iktidar geçmişine sahip olmuştur (Beriş vd., 2011:110). Türkiye'de 2007 genel seçimlerinden AK Parti birinci, CHP ikinci ve MHP ise üçüncü sırayı almıştır (İrak ve Taşçıoğlu 2017). AK Parti'nin yükselen oyları ülkede %12 artmış ve Erzurum'da da %13 artış ile iktidara gelmiştir. %46,58 ile Türkiye'de, %68,3 ile Erzurum'da oy alarak toplam 341 milletvekili kazanan AK Parti bu milletvekillerinden 6 tanesini Erzurum'dan almıştır. %70 üzerinde oy aldığı ilçelerin başında Horasan, İspir, Merkez, Köprüköy, Pazaryolu, Oltu ve Tortum olmakla beraber tüm ilçeler arasında en fazla oy alan ilçe olmuştur. İl ortalamasının altında oy alan ilçeler ise Çat, Hınıs, Karaçoban, Karayazı, Narman, Olur, Şenkaya ve Tekman olmuştur.

İlk Meclis'in açıldığı 1920'den 2011'e kadar geçen 91 yıllık siyasi tarihimizde, 24 kez milletvekili genel seçimi yapılmıştır. 12 Haziran 2011 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimi, 1946 seçimleri ile başlayan çok partili dönemin 17. milletvekili genel seçimi olmuştur. Bu seçimde en yüksek oyu AK Parti %49,83 almıştır (TÜİK, 2011:5). Ülkedeki oy oranı artırarak devam eden AK Parti Erzurum'da da bu artışı devam ettirmiştir. %49,83 Türkiye ortalaması ve %69,22 ile Erzurum'da aldığı oylarla toplam 327 milletvekili kazanan AK Parti bu milletvekillerinin 5 tanesini bu ilden almıştır. Oylarını artırarak devam eden AK Parti Uzundere, Pazaryolu, Tortum ve İspirden %80 üzeri oy almıştır. En düşük oyu ise Karaçoban, Karayazı ve Tekman ilçelerinde almıştır.

İkinci AK Parti Dönemi (2015-2018)

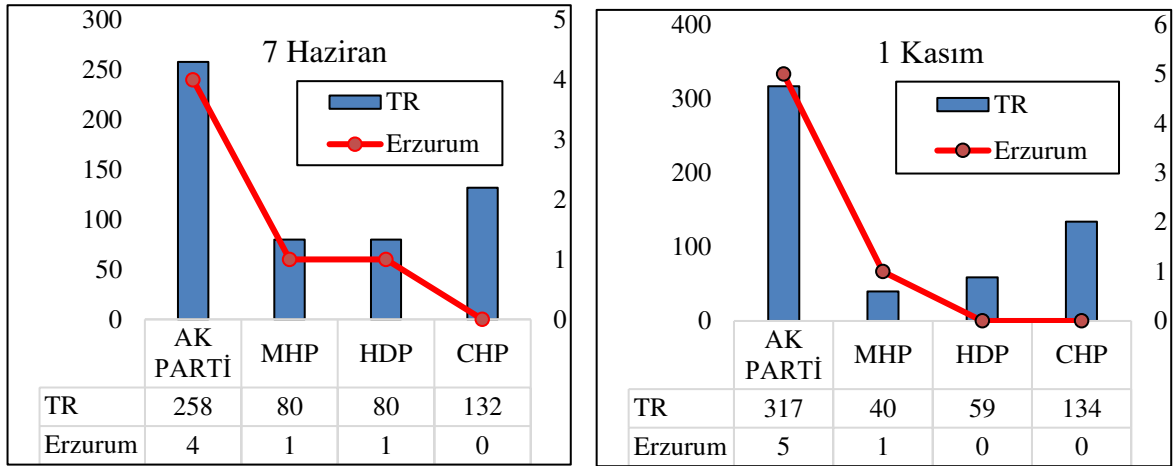
Türk seçim tarihinde çok önemli bir yere sahip olan 2015 milletvekili genel seçimleri iki farklı seçimden oluşmaktadır. Salt çoğunluğu yakalayamayan partiler ilk seçim olan 7 Haziran tarihinde AK Parti oylarını tüm ülkede düşürmüştür. 2002'den beri oylarını artırarak devam eden parti bu başarısının 7 Haziran'da yapamamıştır. Başbakanın değişmesi ile güçlü bir lider kaybeden parti ülke çapında büyük oy kaybına uğrayarak tek başına kabineyi oluşturamamıştır. Diğer partilerle AK Parti koalisyon kurmayınca hükümetin oluşmamasına neden olmuştur. Ardından 1 Kasım'da tekrar seçim yapılmasına karar verilmesi ile tekrar çoğunluğu yakalamıştır.

7 Haziran tarihinde AK Parti, Erzurum ilinde de oylarını çok fazla düşürmüştür. Bu düşüş 2002 yılındaki ilk aldığı oydan bile daha az olmuştur. Erzurum milliyetçi bir il olması çözüm sürecinden duyduğu rahatsızlık ve güçlü liderin kaybı ile oylarını %52'ye kadar düşürmüştür. Ülke ortalamasının üstünde oy almasına rağmen bu düşüş ülke ortalamasından daha fazla olmuştur. Bir önceki seçimde sadece Karaçoban, Karayazı ve Tekman'da üstünlük kuramayan AK Parti 7 Haziran'da bu ilçelere ek olarak Köprüköy ve Hınıs ilçelerinin katılması ile net bir düşüş yaşamıştır. 1 Kasım'da tekrarlanan seçimlerde ülkedeki oylarını tekrar yükselterek %49,5 oranında oy alan AK Parti Erzurum'da %68,1 oranında oy alarak bir önceki dönemde aldığı oy oranına yaklaşmıştır. Erzurum'da tekrar eski günlerine dönen AK Parti İslamcı sağıın etkisini ve milliyetçi sağdan aldığı oyları tekrar kazanmıştır. İlk seçimde 4 milletvekili kazanan AK Parti ikinci seçimde 5 milletvekili ile eski günlerine göz kırpmıştır.

MHP Erzurum'da ve ülkede oylarını artırmakla beraber Erzurum'da aldığı %23,5 oranındaki oy ile 7 Haziran'da bir milletvekili kazanmıştır. Bu dönemde Aşkale'den Narman'a kadar olan batı-doğu bloğunda iyi bir performans kazanan MHP'nin başarılı olduğu bir diğer ilçe ise Olur'dur. Milliyetçilik duygularının yükselmesi ile MHP'nin oyları doğru orantıda artmıştır. Bu artış sadece Erzurum'da değil tüm ülkede yaşanmıştır ve MHP 80 milletvekili kazanmıştır. 1 Kasım tarihinde ise hem ülkede hem de Erzurum'da büyük oy kayıpları vermiş olan MHP'nin bu oylarının AK Parti'ye kaydığı bilinmektedir.

Bölgesel sol parti olan HDP ise geçmişteki HADEP'in temsilcisi olduğu aşıkâr olmakla beraber tarihindeki en yüksek oyları almıştır. Bu oylar ile yine tarihte ilk defa Erzurum'da milletvekili çıkaran parti başarısını 80 milletvekili ile taçlandırmıştır. En yüksek oyları Kürt nüfusunun yoğun olduğu ilçelerden alan parti, stratejik oy kullanılan Köprüköy, Çat ve Şenkaya ilçelerinde de ülke ortalamasının üstünde oy almıştır. Bu stratejik oylar ise CHP'nin oyları olduğu bilinmekle beraber CHP oylarının ilde düşürmüştür. 1 Kasım'da ise tüm ülkede olduğu gibi Erzurum'da da emanet oyları kaybeden HDP kazandığı tek milletvekilini de kaybetmiştir. Buna rağmen %12,2 oy oranı ile ülke ortalamasının üstünde oy almıştır. CHP ise iki seçimde de varlık gösterememiştir (Tablo 3).

Şekil 3.

7 Haziran- 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde Türkiye ve Erzurum Milletvekili Sayısı

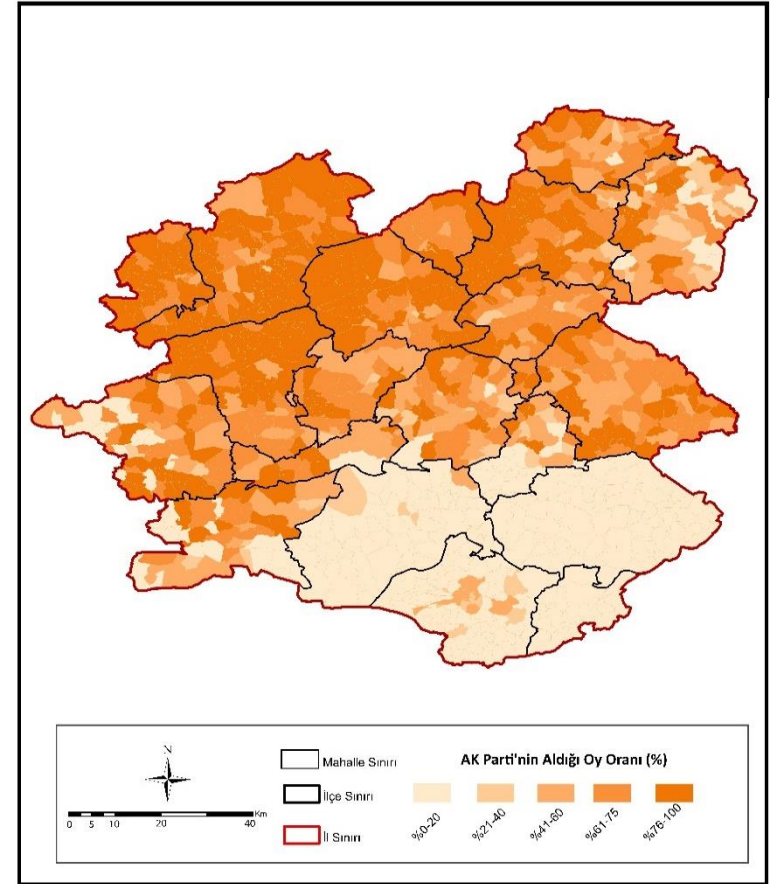
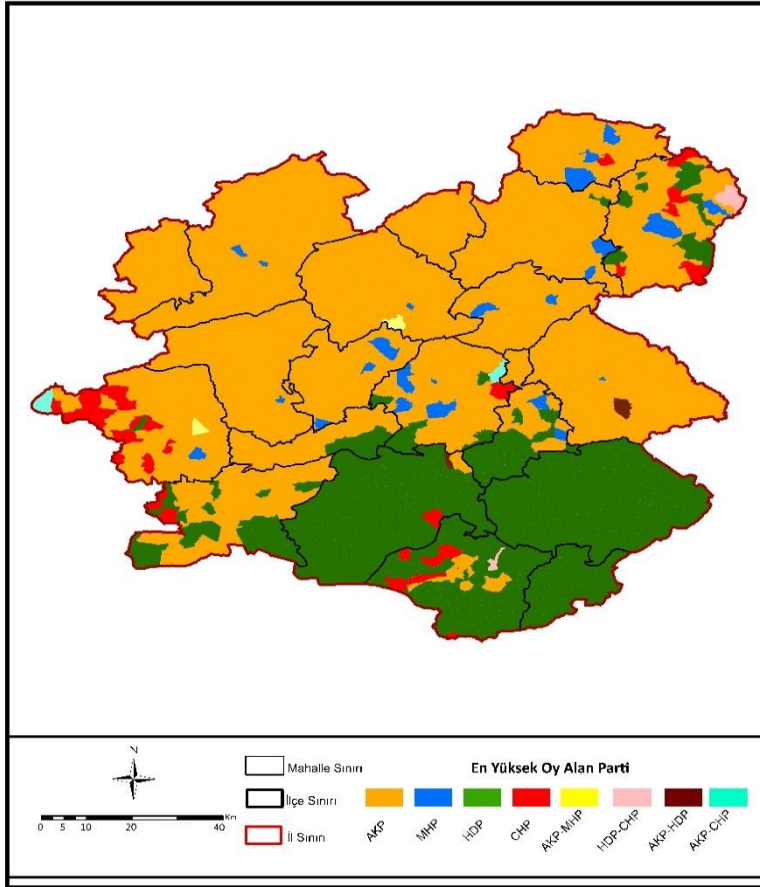
Kaynak: (YSK, 2015; TÜİK, 2015).

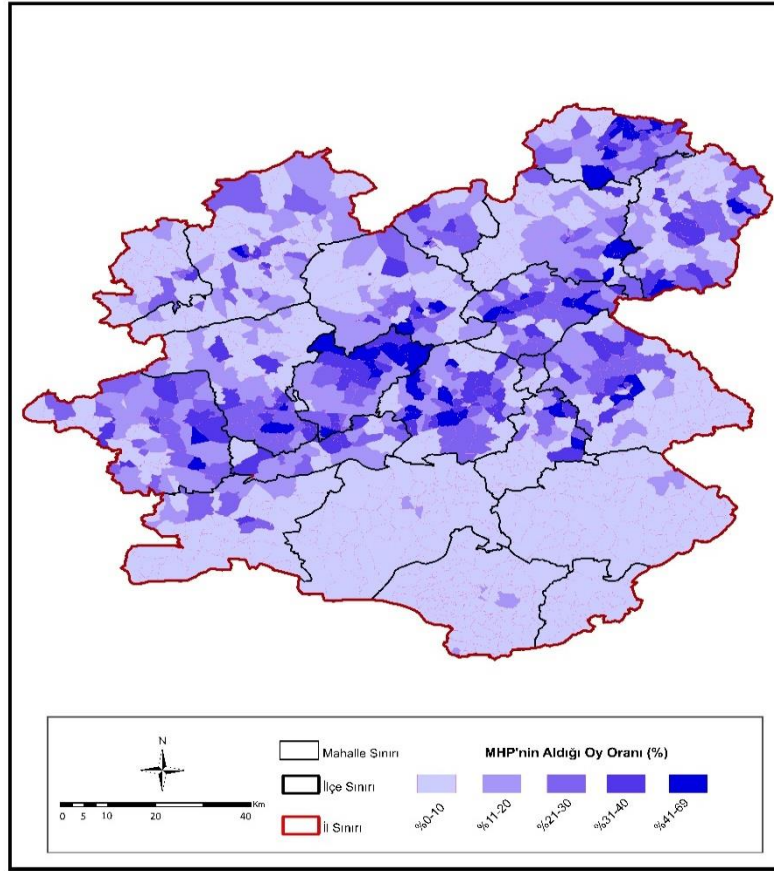
Tablo 3

Türkiye ve Erzurum'da Partilerin 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Aldıkları Oy Oranı (%)

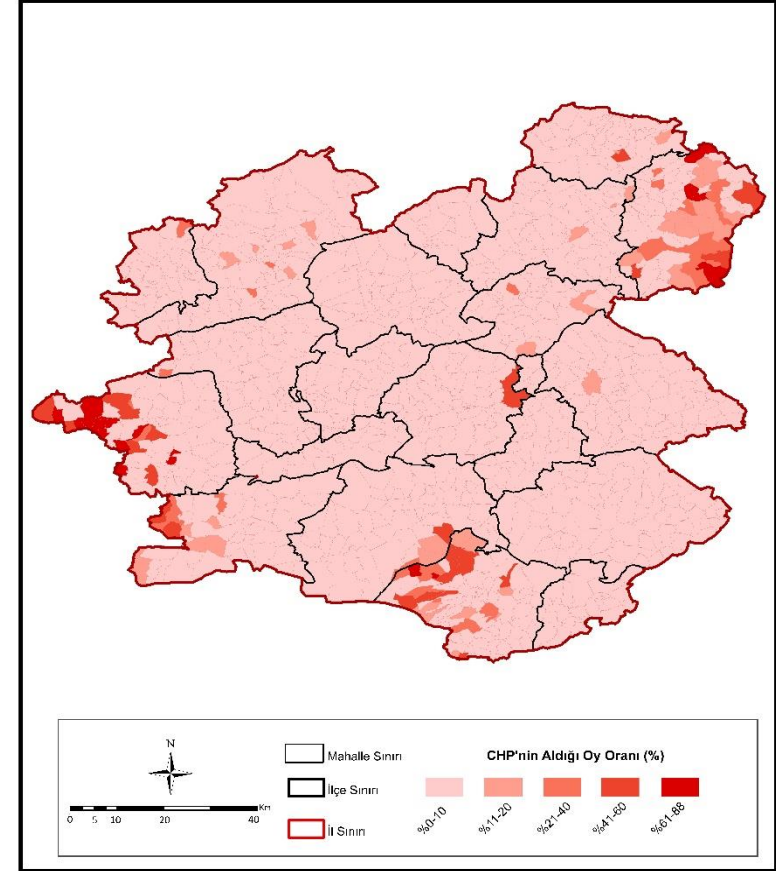
Seçim Çevresi	7 Haziran					1 Kasım				
	AK Parti	MHP	HDP	CHP	Diğer Partiler	AK Parti	MHP	HDP	CHP	Diğer Partiler
TR	40,8	16,3	13,1	25	4,82	49,5	11,9	10,76	25,32	2,52
Erzurum	52	23,5	17,8	2,7	4	68,1	14,3	12,2	3	2,4
Aşkale	61,7	26,6	2,1	5,2	4,1	77	14,9	1,6	4,3	2,3
Çat	49,9	10,3	31,4	5,3	3	63	5,9	23,3	5,5	2,5
Hınıs	21,7	3,3	66,1	5,7	3,1	35,6	2,1	51,6	7,8	2,9
Horasan	61,6	15,8	17,5	1,2	3,7	80,7	9,3	7	1,1	2
İspir	74,2	16,9	0,4	4	4,4	81,3	11,8	0,2	3,7	2,9
Karayazı	1,8	0,9	96,3	0,3	0,5	10,3	0,6	86,8	0,4	1,6
Narman	60,9	27,3	0,8	5	5,9	75,4	17,4	0,3	3,4	3,6
Oltu	70,4	17,6	3,1	3,3	5,5	78,6	13	2,1	3	3,3
Olur	59,9	28,5	0,8	4,2	6,6	66,6	23	0,5	5	4,9
Pasinler	53,8	31,3	8,5	1,8	4,7	73,5	18,5	3,7	1,8	2,4
Şenkaya	45,3	14,3	20,6	15	4,6	56,4	9,8	11,2	19	3,6
Tekman	5,5	1,5	90,6	1,1	1,2	17	1,1	77,7	1,2	2,9
Tortum	74,8	18,6	0,3	2	4,4	84,9	11,4	0,1	1,4	2,1
Karaçoban	7	2,3	88,6	0,4	1,7	15,6	1,3	80,1	0,8	2,2
Uzundere	70,5	21,9	0,2	2,1	5,2	80	14,2	0,1	2,4	3,3
Pazaryolu	81	11,2	0,1	2,1	5,4	86	8,7	0,2	1,9	3,3
Aziyiye	64,1	27,9	2,5	1,6	3,8	79,9	15,1	1,2	1,7	2
Köprüköy	38,8	14,2	42,9	0,6	3,4	73,8	7,3	16,3	0,7	2
Palandöken	50,7	32,5	10,6	2,3	3,9	69	19,8	6,4	2,5	2,2

Kaynak: (YSK, 2015; TÜİK, 2015).

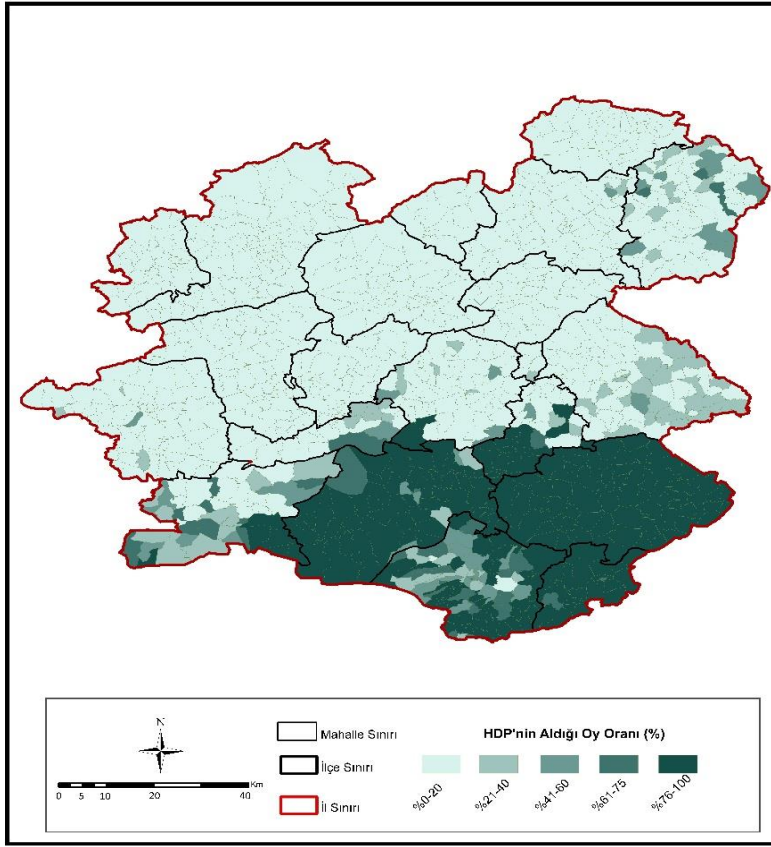

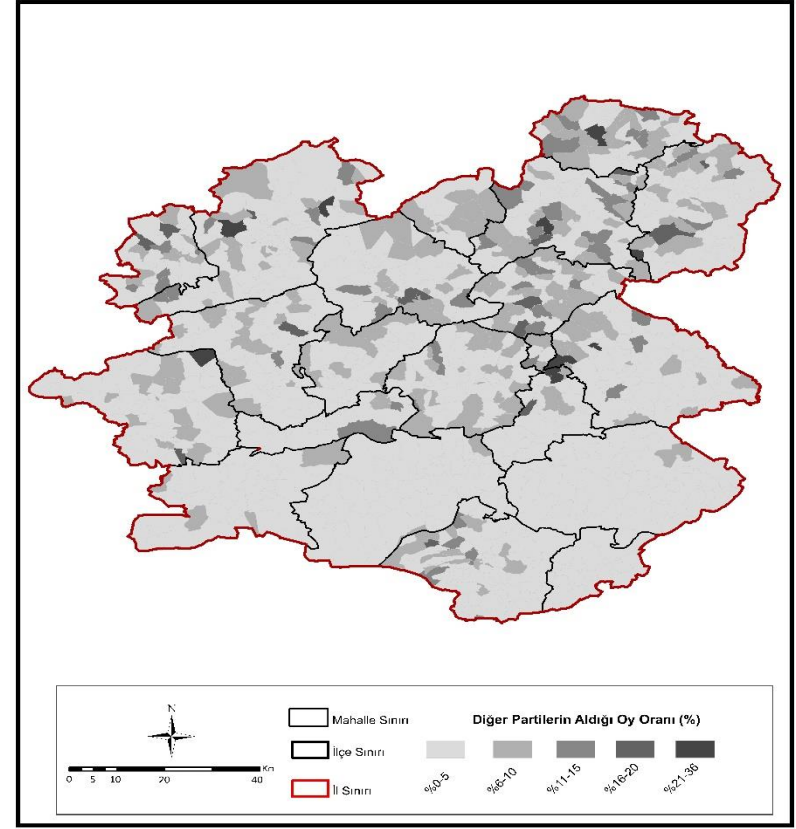
Şekil 6. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde MHP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%)

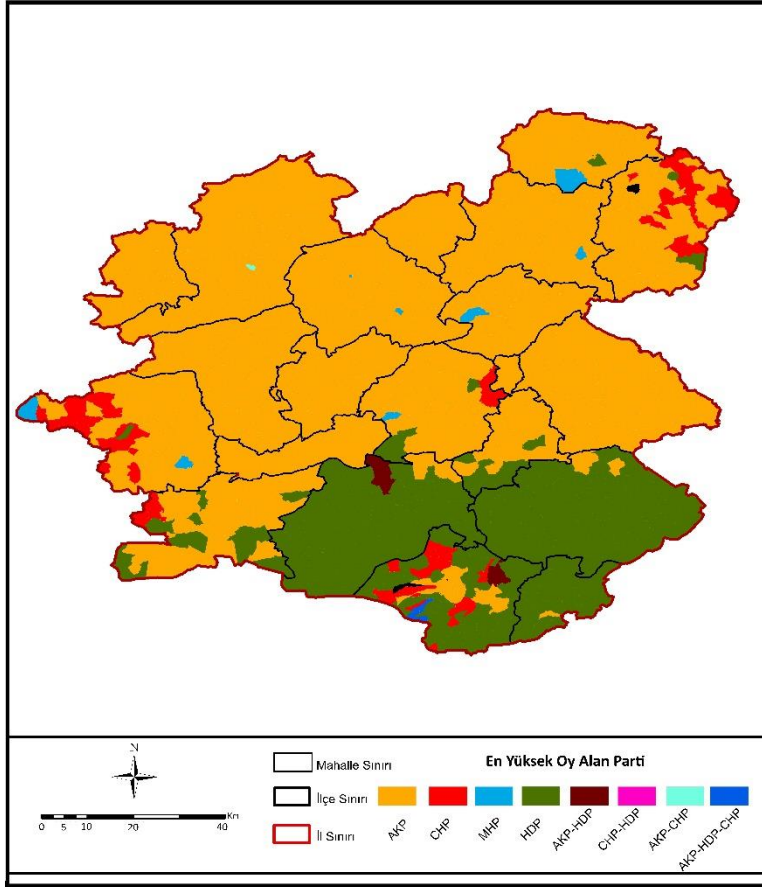
Şekil 7. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde CHP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%)

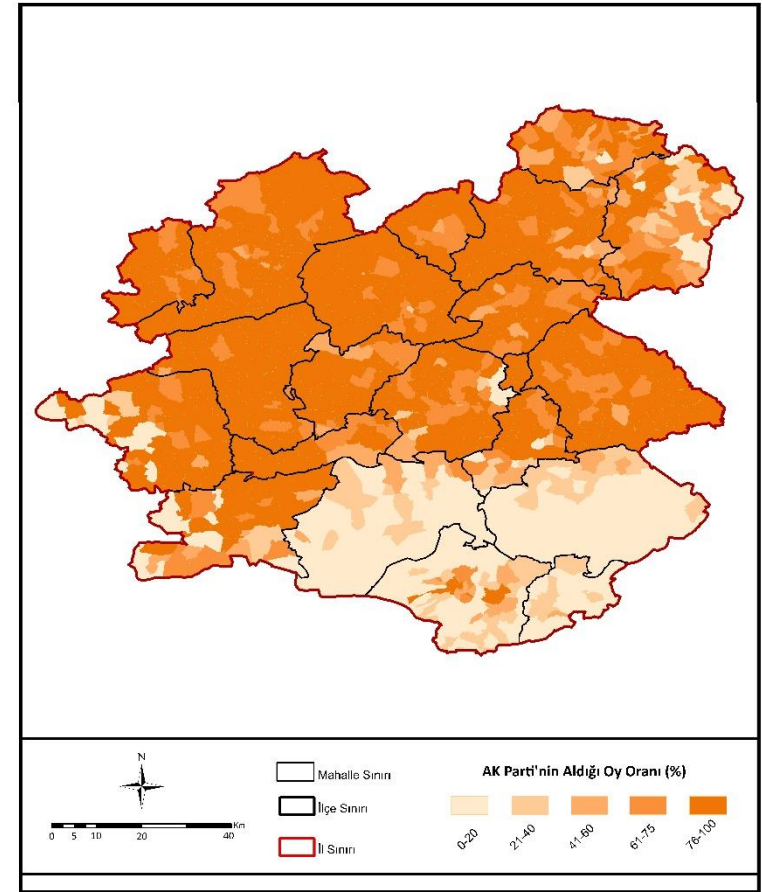
Şekil 8. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%)

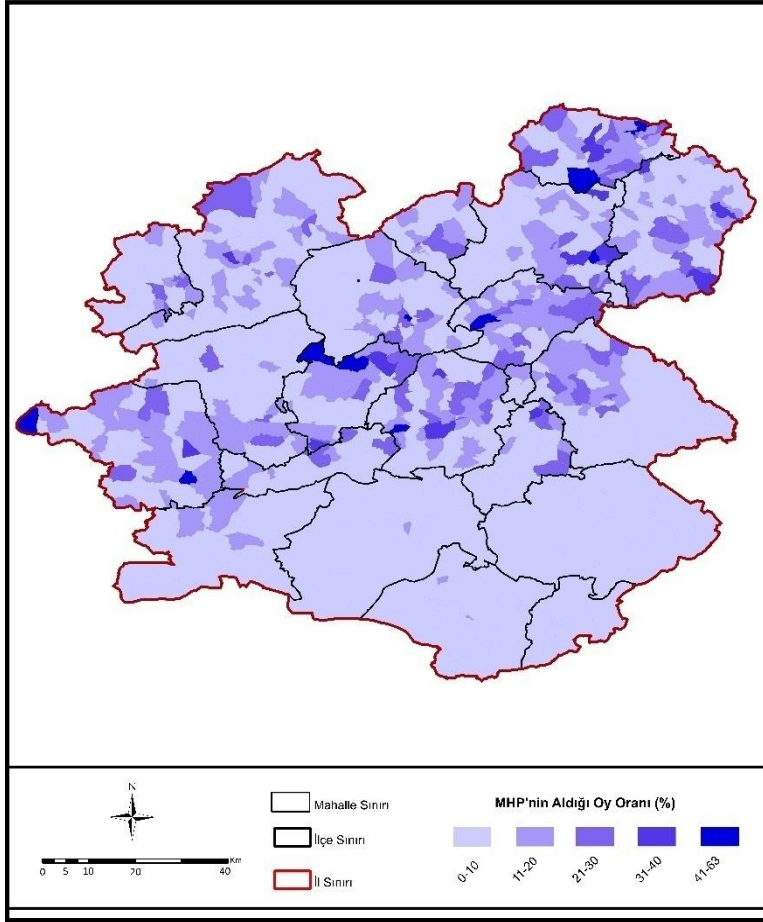
Şekil 9. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Diğer Partilerin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldıkları Oy (%)

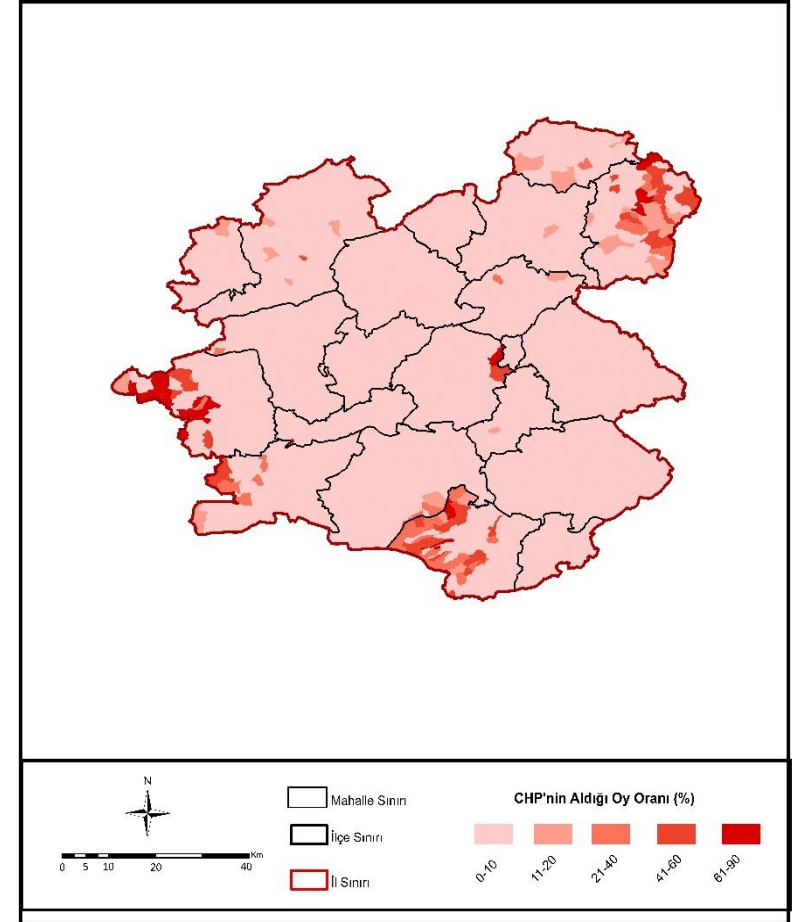
Şekil 10. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Partilerin Erzurum'da Kazandığı Mahalleler

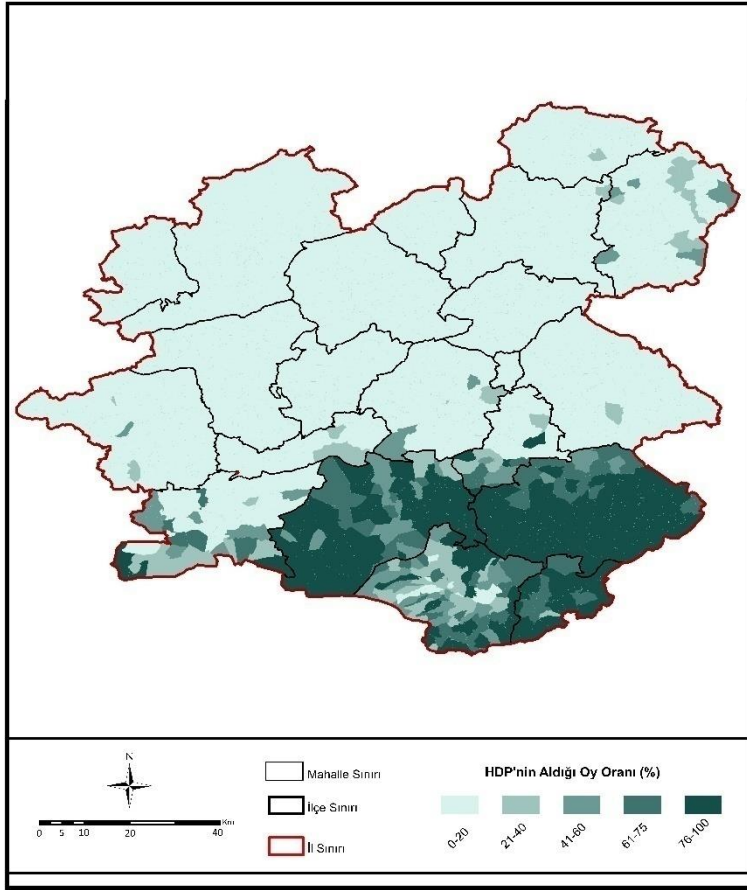
Şekil 11. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%)

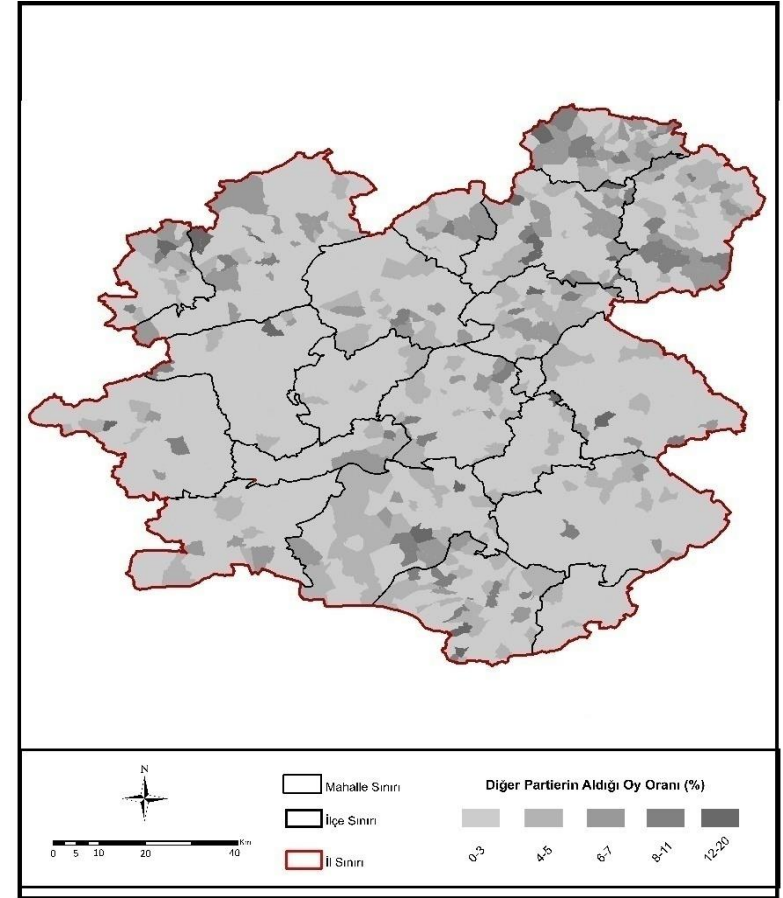
Şekil 12. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde MHP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%)

Şekil 13. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde CHP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%)

Şekil 14. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldıkları Oy (%)

Şekil 15. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Diğer Partilerin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldıkları Oy (%)

Türkiye’de 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 tarihlerinde 147 gün ara ile ilki olağan, ikincisi olağanüstü olmak üzere iki kere milletvekili genel seçimleri yapılmıştır. Seçimler, Yüksek Seçim Kurulunun (YSK) yönetim ve denetimi altında, onun tarafından belirlenen takvim çerçevesinde gerçekleşmiştir (Güngör, 2014: 144). 13 yıl boyunca tek başına iktidarlığın ardından 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimlerde AK Parti seçimi birinci olarak tamamlamış ancak tek başına iktidar olanağını kaybetmiştir (Zabun, 2020: 520). Bu iki seçim arasında az bir süre geçmesine rağmen AK Parti yüksek bir başarı elde etmiştir. Bu bağlamda diğer tüm partileri de geride bırakmayı başarmıştır. Bu başarısını tüm ülke geneline yayan AK Parti, en fazla oy değişimini bir önceki seçimde oy vermeyen seçmenlerden ve MHP’den almıştır.

AK Parti 147 gün içerisinde tüm ülkede olduğu gibi Erzurum’da da oylarını arttırmıştır. Tüm ülkede %8,7, Erzurum’da ise %16,1 oranında oylarını arttırmıştır. Erzurum’da ülke ortalamasının neredeyse iki katından fazla oy alan AK Parti, ülke ve il için yeni bir başlangıç yapmıştır. Erzurum’da milliyetçi partiler olan MHP ve HDP’nin oyları ülke ortalamasının üzerinde düşüş yaşamıştır. Bu iki partiyi tercih etmeyen seçmenin ilk durağı AK Parti olmuştur. Erzurum tarihinde ilk defa HDP milletvekili kazanmışken yapılan ikinci seçimde milletvekili kazanamamıştır. AK Parti yeni bir milletvekili kazanması ile ildeki milletvekili sayısını beşe çıkarmıştır. Bunun dışında ülkede olduğu gibi Erzurum’da da seçmenleri farklı bir partiyi tercih etmeyen veya diğer partilere göre daha az değişim gösteren tek parti CHP’dir.

2018 seçimlerine genel olarak bakıldığında yeni bir partinin katılımı ve bu partinin merkez sağ ile milliyetçi sağ arasında bir yerde konumlanması milliyetçi ve İslamcı partilere dezavantaj oluşturmuştur. Bilinir ki bu partiler AK Parti ve MHP’dir. CHP’nin milletvekili vermesi ile kurulan İYİ Parti sağ ve milliyetçi sağın yoğun olduğu illerde başarılı olabilmıştır. CHP yapmış olduğu strateji ile iktidar ve yakın rakiplerinin oylarının adres değişikliğine neden olmuştur.

Erzurum’da %54,8 oy alan AK Parti bir önceki döneme göre %15 oy kaybetmiştir. Bu kayıpların elbetteki %8,14’ü İYİ Parti’ye geçmiş olup MHP’nin oylarını arttırmasını da sağlamıştır. Milliyetçi sağın tek başına %26,6 oy alması Erzurum içinde dengelerin bozulmasına da neden olmuştur. Milliyetçi oyların bu kadar yükselmesi de yeni bir olay olmuştur. HDP ise yine her dönemde olduğu gibi bu dönemde de ülke ortalamasının üstünde oy almıştır. CHP ise yine ülke ortalamasının çok altında kalsa da bir önceki döneme göre

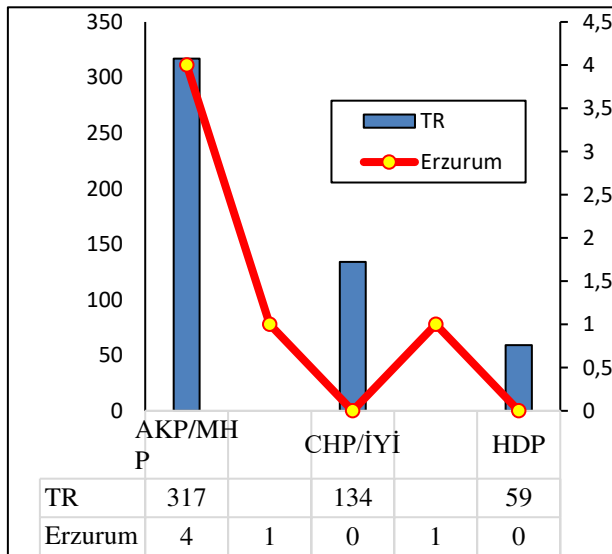

oylarını arttırmıştır. AK Parti 4 milletvekili kazanarak bir önceki döneme göre bir milletvekili kaybetmiştir. MHP kendi oylarını arttırsa da milletvekili sayısı 1 olmuştur. Seçimlere yeni katılan İYİ Parti 1 milletvekili çıkarmıştır (Tablo 4).

Tablo 4

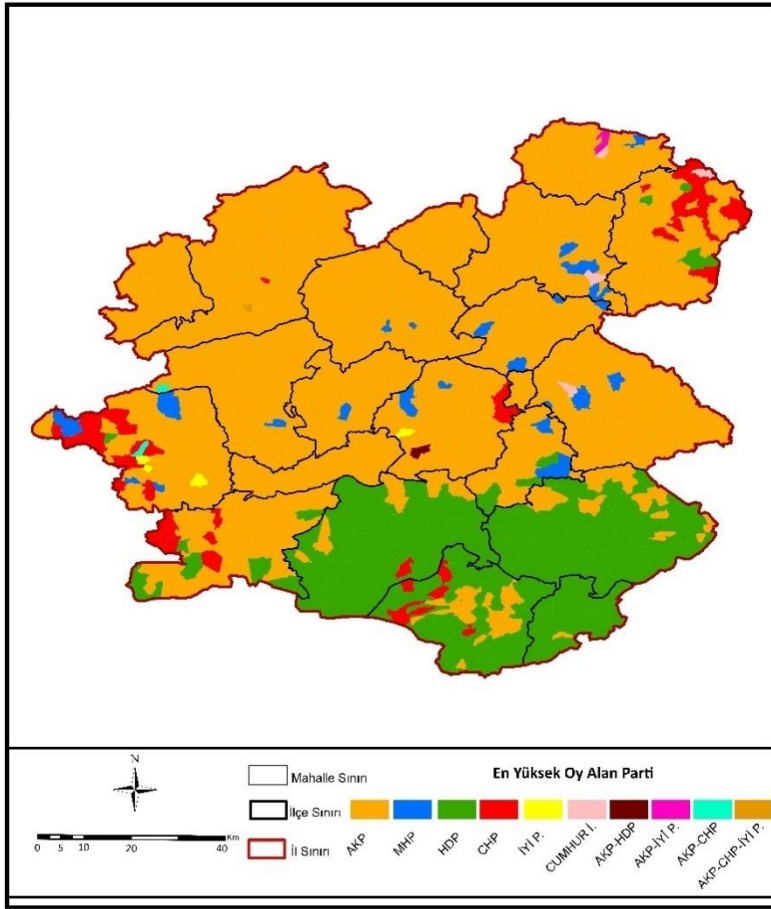
Erzurum İli İlçelerinin 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları

Seçim Çevresi	AK Parti	MHP	CHP	İYİ Parti	HDP	Diğer Partiler
TR	42,56	22,8	11,2	10,14	11,53	1,77
Erzurum	54,8	18,5	4,42	8,14	11,9	2,23
Aşkale	57,1	24,5	4,8	8,2	1,7	3,7
Aziziye	60	22,8	2,7	9	1,8	3,6
Çat	54,7	12,9	9,2	3,6	17	2,7
Hınıs	32,5	3,7	7,2	2,1	52,1	2,5
Horasan	63,7	17,1	1,6	4,2	10,1	3,3
İspir	70,8	14,4	4	6,5	0,3	3,9
Karaçoban	18,8	3,5	1,6	1,1	73,4	1,6
Karayazı	21,1	1,5	1,1	0,6	74,3	1,3
Köprüköy	62,4	15,2	1,5	4,3	14,5	2
Narman	62	20,8	3,6	9,3	0,4	3,8
Oltu	61,1	20,8	4,4	6,8	1,8	5
Olur	64,1	16	4,8	10,7	0,3	4
Palandöken	51,7	21,6	3,9	11,5	7,2	4,2
Pasinler	56,6	21,3	2,7	11,4	4,1	4
Pazaryolu	77,2	13,1	2	4,5	0,2	3
Şenkaya	45,4	11,6	19,6	5,5	12,6	5,3
Tekman	23	1,4	2,4	0,9	70	2,3
Tortum	71,7	17,3	2,1	5,8	0,1	3,1
Uzundere	66,7	18,1	2,5	8,1	0,2	4,3
Yakutiye	57	22,2	3,7	9,9	3,1	4,1

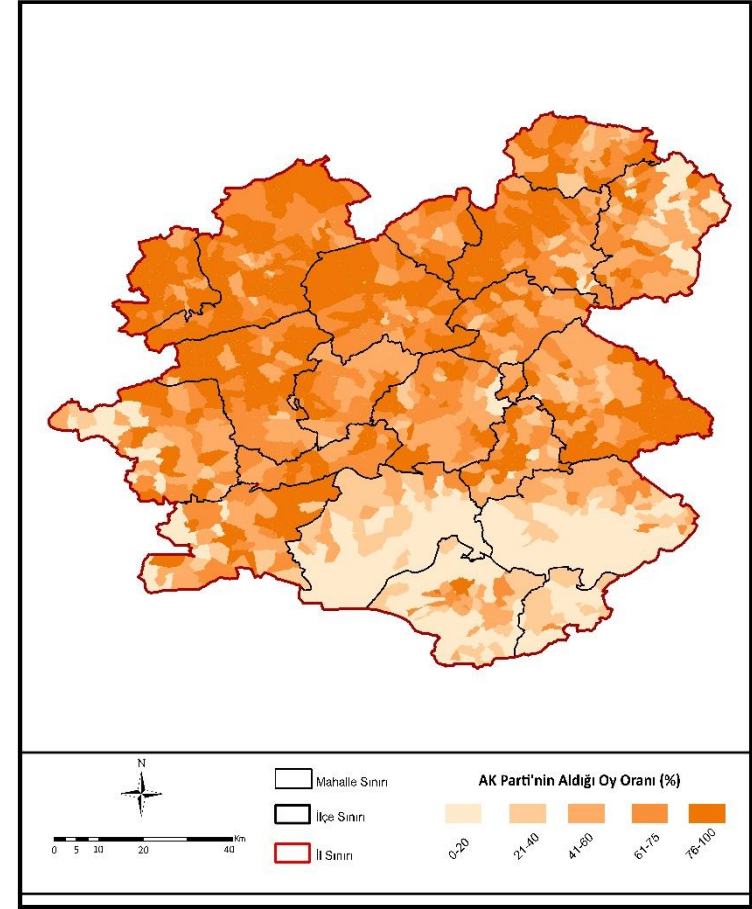

Şekil 16. Türkiye ve Erzurum’da 2018 Partilerin Kazandığı Milletvekili Sayısı

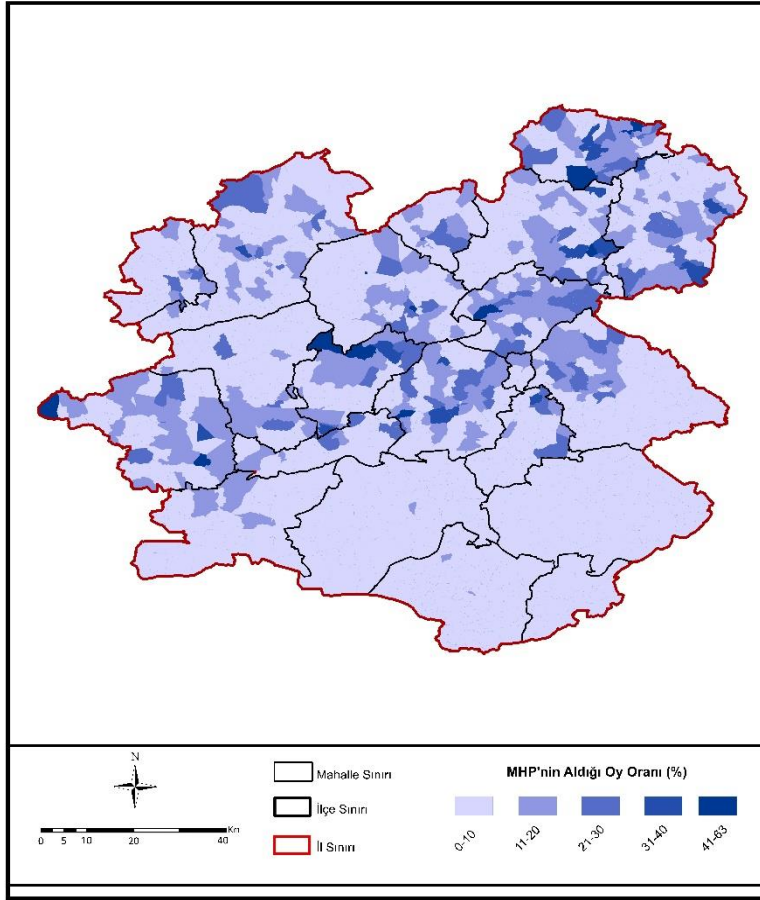
Kaynak: (YSK, 2018; TÜİK, 2018).

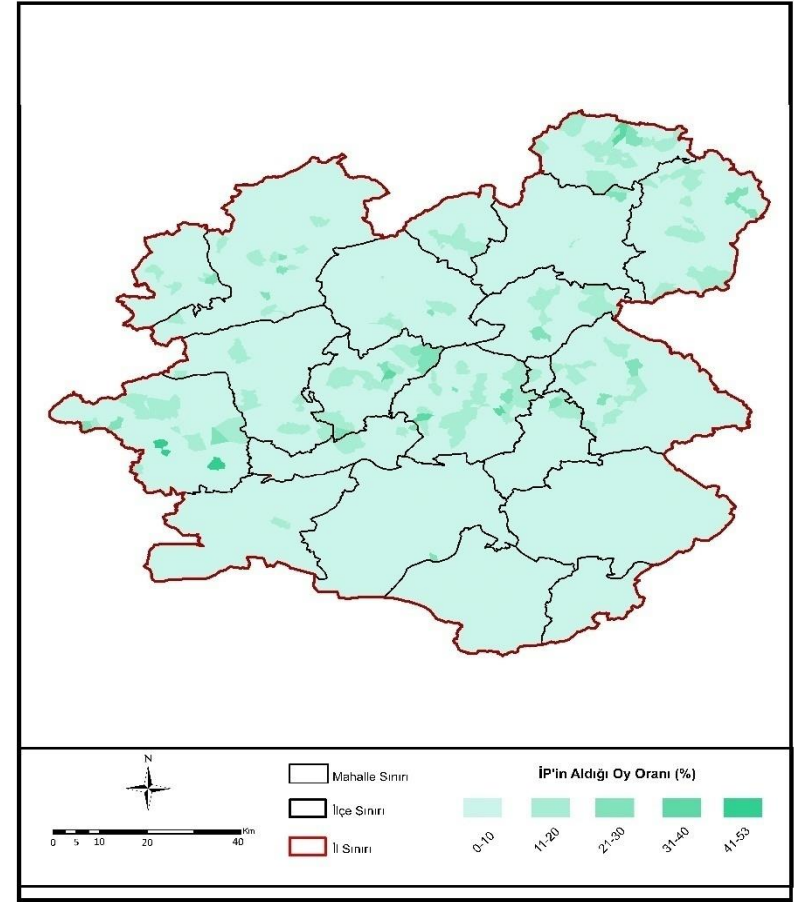
Şekil 17. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Partilerin Erzurum'da Kazandığı Mahalleler

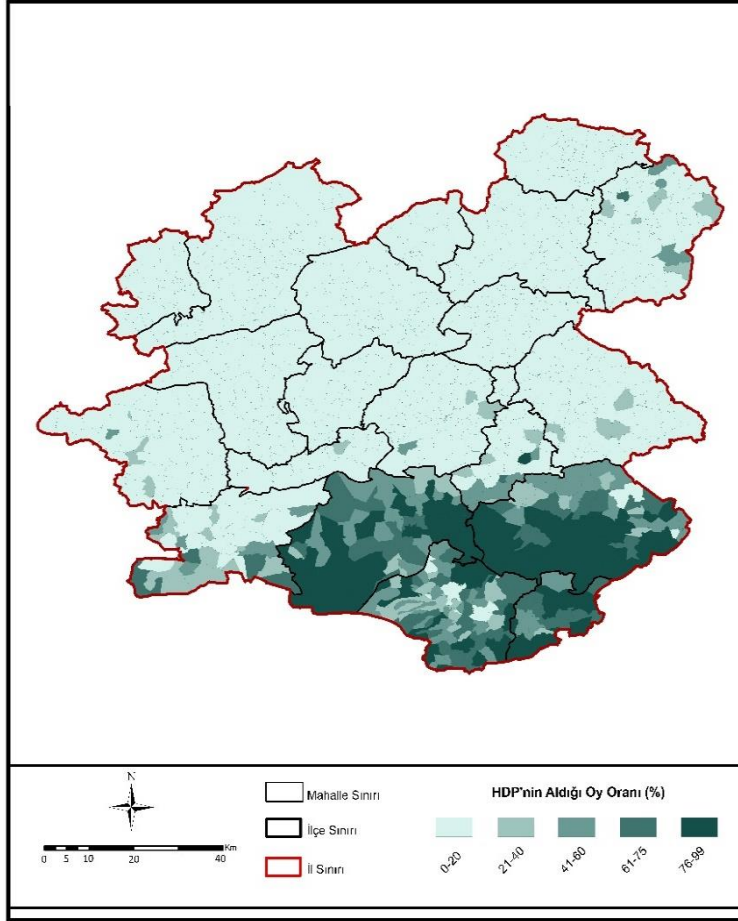
Şekil 18. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%)

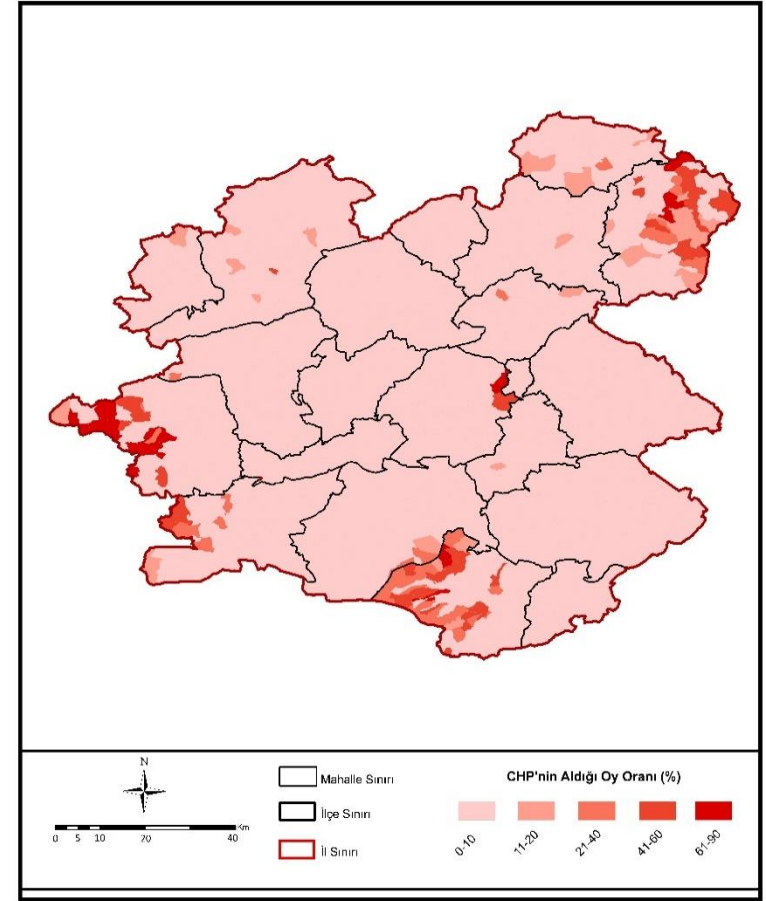
Şekil 19. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde MHP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%)

Şekil 20. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde İYİ Parti'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%)

Şekil 21. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%)

Şekil 22. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde CHP'nin Erzurum'da Mahalle Ölçeğinde Aldığı Oy (%)

4.2. Erzurum'daki Mahallelerin Sosyo-Ekonomik ve Kimlik Özellikleri

Mekânsal kümelenme ve ayrışma, gelire ve dolayısıyla sınıfsal konuma göre ortaya çıkabildiği gibi, farklı kimlik ve inanç grupları arasında da görülebilmektedir. Ekonomik fırsat ve olanaklar farklı grupların birlikteliğine katkıda bulunurken, kimliğe bağlı farklılıklar gruplar arası ayrışmaya neden olmaktadır. Bölgeler ve mekânlar arasında sosyo-ekonomik farklılıklar oluşabilmektedir. Bu farklılıkların birden fazla nedeni olabilir. Mekânsal olarak bu nedenlerin araştırılması için mikro ölçekte çalışma yapmakta fayda vardır. Şehir büyüklüğü arttıkça sınırdış mahallelerde heterojenleşme artmaktadır. Anadolu'da küçük ve orta ölçekli şehirlerde mahalle düzeyinde sınıfsal ve kimliğe bağlı ayrışmalar büyük kentlere göre daha belirgindir.

Erzurum ili için mahallelerin özellikleri incelenmiştir. Bu inceleme üç farklı özellik altında toplanmıştır. Bu bağlamda ekonomik, demografik ve kimlik yapıları incelenmiştir. Bu incelemede gelir ve demografik yapıları K-kümeleme ile sınıflandırılmıştır. Kimlik yapıları ise saha çalışmaları ile elde edilmiştir. Elde edilen tüm bu özellikler her mahalle için ayrı ayrı incelenerek seçimlere olan etkisi tartışılmıştır. Bu üç özelliğin seçmen grupları üzerindeki etkisi Erzurum ili için incelenmiştir. Bu özellikler sadece sayısal veri olarak elde edilmeyip ayrıca dağılımları da incelenmiştir. Bu bağlamda komşuluk ilişkileri ve mikro düzeydeki farklar göz önüne serilmiştir. 20 ilçesi bulunan Erzurum'un her ilçesinden bu özellikleri taşıyan mahallelerden örnekler verilerek derinlemesine çalışılmıştır.

Yapılan çalışmada 1188 mahallenin özellikleri incelenmiş olup bu özellikler ayrıca kendi içinde de sınıflandırılmıştır. Ekonomik düzeyine göre Düşük (1), Orta (2) ve Yüksek (3) olarak üçe ayrılmıştır. Demografik yapı için eğitim ve yaş verileri kullanılmıştır. Yaş yapısına göre Genç (1), Orta (2) ve Yaşlı (3) olarak üçe ayrılmıştır. Eğitim düzeyine göre Düşük (1), Orta (2) ve Orta-Yüksek (3) olarak üçe ayrılmıştır. Saha çalışmaları ile ilin Kimlik yapıları, Türk-Sünni (1), Kürt-Sünni (2), Türk-Alevi (3), Kürt-Alevi (4) ve Karma (5) olarak beş grupta incelenmiştir. Yapılan bu sınıflamalar göre mahallelerin bu üç ana özellikleri ile seçmen profillerinin incelenmesi hedeflenmiştir.

4.2.1. Ekonomik Yapı

Erzurum ili mahalle ölçeğinde gelir, tasarruf ve toplam harcama (alkol, barınma, eğitim, eğlence, gıda, giyim, iletişim, mobilya, restoran, sağlık, ulaşım ve diğer) tutarları kullanılmıştır. K-kümelemede mahallelerin çoklu değişkenleri ortak özelliklerine göre

sınıflandırılmıştır. Oluşan kategoriler mikro ölçekte mahalleleri incelemeye fırsat vermiştir. Kendine özgü özellikleri olan Erzurum, bu özellikleri dışında ekonomik göstergelerde ülke ortalamasına yakın bir konumdadır. Fakat il içinde farklılıklar söz konusu olabilmektedir. Ekonomik yapıya göre mahallelerin sınıflandırılması için kullanılan kişi başına düşen değişkenlerin mahallelerin Gelir düzeylerini ortaya koymuştur. Bu da seçim sonuçları ile ilişkisinin analizi için kullanılacaktır.

K-kümeleme ile kullanılan bu değişkenler toplam üç küme oluşturmaktadır. Bu kümeler: Düşük 867(%73), Orta 283 (%24) ve Yüksek 38 (%3) mahallelerden oluşmaktadır. Düşük gelire sahip mahallelerin yoğun olduğu görülmekle beraber yüksek gelire sahip sadece 38 mahalle bulunmaktadır. Erzurum geneli için düşük gelir seviyesinde olmasına rağmen bunun dışına çıkan mahallelerde bulunmaktadır. Tüm mahalleleri ilçe bazında incelemeye gelindiğinde ise bu fark daha net bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Aşkale’de düşük gelirli mahalle sayısı 53 (%69) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akören, Altıntaş, Ballıtaş, Bozburun, Büyükgeçit, Çatalbayır ve Çiftlik Bucağı Çatören verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 23 (%30) olup, bu mahallelere; Karasu, Kavurmaçukuru, Kıbrıs, Koşapınar, Küçükgeçit, Kükürtlü, Merdivenköy, Merkez Bucağı Gölören, Meydan ve Şafak örnek olarak verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 1 (%1) olup, Yeni mahalle bu özeliği taşımaktadır. Aşkale’de mahallelerin çoğunluğunun düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Aziziye’de düşük gelirli mahalle sayısı 54 (%74) olup, bu mahallelere örnek olarak; Başkurdere, Başovacık, Eğerti, Elmalı, Emrecik, Kayapa, Kızılkale, Yeşilova ve Yeşilvadi verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 16 (%22) olup, bu mahallelere; Alaca, Başçakmak, Çiğdemli, Demirgeçit, Eskipolat, Gelinkaya ve Ilıca örnek olarak verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 3 (%4) olup, bu mahallelere; Saltuklu, Selçuklu ve Yarımca örnek olarak verilebilir. Aziziye’de mahallelerin çoğunluğunun düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Çat’ta düşük gelirli mahalle sayısı 42 (%93) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aşağıçat, Babaderesi, Bağlıca, Karabey, Karaca, Karaşeyh, Kızılcı, Tuzluca, Yarmak, Yaylasuyu ve Yukarıçat verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 2 (%4) olup, bu mahalleler; Ağaköy ve Yavi’dir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 1 (%2) olup, Oyuklu

mahallesi bu özeliği taşımaktadır. Aşkale’de mahallelerin neredeyse tamamı düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Hınıs’ta düşük gelirli mahalle sayısı 83 (%85) olup, bu mahallelere örnek olarak; Acarköy, Akbayır, Akçamelik, Akgelin, Dikili, Divanhüseyin, Elmadalı, Erbeyli, Erduran, Erence, Tellitepe, Tipideresi, Toprakkale ve Toraman verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 12 (%12) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aşağıkayabaşı, Çakmak, Halilçavuş, Karakula, Kongur, Parmaksız, Sanayi, Sarılı ve Yeniköy verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 3 (%3) olup, bu mahalleler; Gülistan, Yenikent ve Yukarıkayabaşı’dır. Hınıs’ta mahallelerin neredeyse tamamı düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Horasan’da düşük gelirli mahalle sayısı 75 (%86) olup, bu mahallelere; Ağılı, Akçataş, Akçatoprak, Değirmenler, Dikili, Döllek, Dönertaş, Eğertaşlar, İğdeli, İncesu, İnönü, Kadıcelal, Kalender, Yeşilöz, Yıldırım ve Yukarıbademözü örnek olarak verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 11 (%13) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aras, Camii Kebir, Esentepe, Fatih Sultan Mehmet, Hasanbaba, Hızırilyas, Kırkgözeler, Mümtaz Turan ve Recep Tayyip Erdoğan verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 1 (%1) olup, Kazım Karabekir mahallesi bu özeliği taşımaktadır. Horasan’da mahallelerin neredeyse tamamı düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

İspir’de düşük gelirli mahalle sayısı 76 (%76) olup, bu mahallelere örnek olarak; Ahlatlı, Akgüney, Akpınar, Cankurtaran, Çakmaklı, Çatakkaya, Değirmendere, Değirmenli, Demirbilek, Şenköy, Taşbaşı, Taşlıca, Tekpınar, Tepecik ve Ulubel verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 23 (%23) olup, bu mahallelere örnek olarak; Alacabük, Ardıçlı, AşağıÖzbağ, Avcıköy, Bostancı, Cibali, Özlüce, Petekli, Üzümbağı, Yukarı ve Zeyrek verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 1 (%1) olup, Karşıyakamahallesi bu özelliği taşımaktadır. İspir’de mahallelerin çoğunluğunun düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Karaçoban’da düşük gelirli mahalle sayısı 19 (%70) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akkavak, Bozyar, Budaklı, Burnaz, Çatalgül, Dedeören, Doğanbey, Kırımkaaya, Kopal, Kuşluca, Maruf, MolladavutveOvayoncalı verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı

7 (%26) olup, bu mahalleler; Bağlar, Bahçeli, Binpınar, Erhanlar, Karaköprü, Kavaklı ve Sarıveli'dir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 1 (%4) olup, Hacıarmahallesi bu özeliği taşımaktadır. Karaçoban'da mahallelerin çoğunluğunun düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Karayazı'da düşük gelirli mahalle sayısı 55 (%73) olup, bu mahallelere örnek olarak; Abdurrahmanköy, Ağaçalı, Akarsu, Akpınar, Aliküllek, Aşağıincesu, Hasanova, Kapanlı, Karaağıl, Sancaktar, Sarıçiçek, Selenli, Sukonak, Sulutaş, Taşan, Turnagöl, Uğurdalı ve Yeşilyurt verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 19 (%25) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aşağısöylemez, Bayraktar, Çavuşköy, Çelikli, Çepi, Değirmenkaya, Elmağaç, Göksu, Karşiyaka, Köyceğiz ve Şakirköy verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 1 (%1) olup, Yenimahalle bu özeliği taşımaktadır. Karayazı'da mahallelerin çoğunluğunun düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Köprüküy'de düşük gelirli mahalle sayısı 37 (%88) olup, bu mahallelere örnek olarak; Alaca, Aşağıçakmak, Aşağıkızılkale, Ataköy, Buğdaylı, Camikebir, Çullu, Derebaşı, Kıyıkonak, Mescitli, Ortaklar, Örentaş, Pekecik, Sarıtaş, Savatlı, Soğuksu, Topçu, Yapağılı, Yemlik, Yeşilöz ve Yılanlı verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 5 (%12) olup, bu mahalleler; Güzelhisar, Marifet, Şehitler, Yağan ve Ziyaret'dir. Köprüküy'de mahallelerin tamamının düşük ve orta gelir grubunda olduğu görülmekle beraber yüksek gelirli mahalle bulunmamaktadır.

Narman'da düşük gelirli mahalle sayısı 36 (%78) olup, bu mahallelere örnek olarak; Alabalık, Alacayar, Araköy, Aşağıyayla, Dağyolu, Demirdağ, Ergazi, Gökdağ, Toygarlı, Yanıktaş ve Yoldere verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 9 (%20) olup, bu mahallelere örnek olarak; Camiikebir, Göllü, Güvenlik, Kışlaköy, Koçkaya, Sütpınar ve Şekerli verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 1 (%1) olup, Camiisağırmahallesi bu özeliği taşımaktadır. Narman'da mahallelerin çoğunluğunun düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Oltu'da düşük gelirli mahalle sayısı 45 (%63) olup, bu mahallelere örnek olarak; Alatarla, Aşağıçamlı, Bahçecik, Bahçelikışla, İğdeli, İnanmış, İnci, İpekçayırı, İriağaç, Karataş, Yolboyu ve Yukarıçamlı verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 25 (%35) olup, bu mahallelere örnek olarak; Arıttaş, Aşağıkumlu, Ayvalı, Ayyıldız, Kaleboğazi, Karabekir,

Orucuk, Özdere, Ünlükaya, Yarbaşı ve Yusuf Ziyabey verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 2 (%3) olup, Aslanpaşa ve Yasin Haşimoğlu mahalleleri bu özeliği taşımaktadır. Oltu'da mahallelerin çoğunluğunun düşük ve orta gelir grubunda olduğu görülmekle beraber yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Olur'da düşük gelirli mahalle sayısı 35 (%81) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akbayır, Altunkaya, Aşağıçayırılı, Aşağıkaracasu, Güngöründü, Ilıkaynak, Kaban, Kaledibi, Karakoçlar, Yıldızkaya, Yolgözler, Yukarıçayırılı ve Yukarıkaracasu verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 7 (%16) olup, bu mahallelere örnek olarak; Beğendik, Coşkunlar, Hükkam, Merkez, Soğukgöze ve Taşgeçit verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 1 (%2) olup, Aktepe mahallesi bu özeliği taşımaktadır. Olur'da mahallelerin çoğunluğunun düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Palandöken'de düşük gelirli mahalle bulunmamaktadır. Orta gelirli mahallelerin ise sayısı 22 (%85) olup, bu mahallelere örnek olarak; Abdurrahman Gazi, Ali Bezirgan, Aziziye, Börekli, Çeperli, Kümbet, Nene Hatun, Sığırlı, Şehitler, Taşlıgüney, Uzun Ahmet, Yağmurcuk, Yıkılğan ve Yukarıyenice verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 4 (%15) olup, Adnan Menderes, Hüseyin Avni Ulaş, Müftü Solakzade ve Yunusemremahalleleri bu özeliği taşımaktadır. Merkez mahalle olarak geçen Palandöken de düşük gelirli mahalle bulunmamakla beraber orta ve yüksek gelirli mahallelerden oluşmaktadır. Özellikle Erzurum'daki yüksek gelir grubunda olan mahallelerin %15'i Palandöken ilçesindedir.

Pasinler'de düşük gelirli mahalle sayısı 43 (%60) olup, bu mahallelere örnek olarak; Acı, Ardıçlı, Aşıtlar, Baldızı, Başören, Kotandüzü, Kurbançayır, Küçüktüy, Otlukkapı, Timar, Uzunark, Yiğitpınarı ve Yukarıçakmak verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 28 (%39) olup, bu mahallelere örnek olarak; Ağaçminare, Ağcalar, Altınbaşak, Alvar, Bahçelievler, Esendere, Gölcigez, Kaplıcalar, Kavuşturan, Kethuda, Taşkaynak, Üğümü, Yastıktepe, Yeni ve Yiğittaşı verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 1 (%1) olup, Kasımpaşamahallesi bu özeliği taşımaktadır. Pasinler'de mahallelerin çoğunluğunundüşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta gelirli ayırt edici bir varlığı bulunmaktadır ve yüksek gelir grubunda sadece bir mahalle bulunmaktadır.

Pazaryolu'nda düşük gelirli mahalle sayısı 39 (%89) olup, bu mahallelere örnek olarak; Ayçukuru, Bayındır, Burçaklı, Gülçimen, Güneysu, Hacılar, Karataş, Kılıççı,

Sadaka, Sergenkaya, Süleymanbağı, Şehitlik, Yaylalı ve Yaylaözü verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 4 (%9) olup, bu mahalleler; Karakoç, Konakyeri, Merkez ve Yeni'dir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 1 (%2) olup, 21 Haziran mahallesi bu özeliği taşımaktadır. Pazaryolu'nda mahallelerin çoğunluğunun düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Şenkaya'da düşük gelirli mahalle sayısı 65 (%92) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aktaş, Alıcık, Aşağıbakraçlı, Atyolu, Dört Yol, Esence, Esenyurt, Evbakan, Gaziler, Gezenek, Ormanlı, Oyuktaş, Özyurt, Penek, Yazılı, Yelkiran, Yeşildemet, Yeşilkaya ve Yukarıbakraçlı verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 4 (%6) olup, bu mahalleler; Akşar, Değirmenlidere, Paşalı ve Yoğurtçular'dır. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 2 (%3) olup, Aşağı ve Yukarımahalleleri bu özeliği taşımaktadır. Şenkaya'da mahallelerin çoğunluğunun düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Tekman'da düşük gelirli mahalle sayısı 63 (%89) olup, bu mahallelere örnek olarak; Ağcakoca, Akdağ, Akdamar, Akpınar, Alabayır, Çevirme, Çiçekdağı, Dalsöğüt, Deliler, Deniz, Mescitli, Mollamehmet, Susuz, Şakşak, Yukarıtepecik, Yuvaklı ve Yücepınar verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 7 (%10) olup, bu mahallelere örnek olarak; Düzyurt, Gökoğlan, Hacıömer, Hürriyet ve Kırkan verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 1 (%1) olup, İsmetpaşamahallesi bu özeliği taşımaktadır. Tekman'da mahallelerin çoğunluğunun düşük gelir grubunda olduğu görülmekle beraber orta ve yüksek gelir grubunda çok az mahalle bulunmaktadır.

Tortum'da düşük gelirli mahalle sayısı 38 (%66) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akbaba, Aktaş, Alapınar, Arılı, Ballı, Cihanlı, Kırmalı, Kireçli, Meydanlar, Yamankaya, Yazıyurdu ve Ziyaretli verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 20 (%34) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aksu, Alparslan, Aşağı Serdarlı, Bağbaşı, Kazandere, Konak, Pehlivanlı, Yukarısivri ve Yumaklı verilebilir. Tortum'da mahallelerin tamamının düşük ve orta gelir grubunda olduğu görülmekle beraber yüksek gelirli mahalle bulunmamaktadır.

Uzundere'de düşük gelirli mahalle sayısı 10 (%56) olup, bu mahallelere örnek olarak; Altınçanak, Balıklı, Cevizli, Çamlıyamaç, Dikyay, Muratefendi, Sapaca ve Yayla verilebilir. Orta gelirli mahallelerin sayısı 7 (%39) olup, bu mahallelere örnek olarak; Çağlayan, Çaybaşı, Erikli, Seyitefendi ve Ulubağ verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin

sayısı 1 (%6) olup, Merkezmahallesi bu özeliği taşımaktadır. Uzundere’de mahallelerin çoğunluğunun düşük ve orta gelir grubunda olduğu görülmekle beraber yüksek gelir grubunda bir mahalle bulunmaktadır.

Yakutiye’de düşük gelirli mahalle bulunmamaktadır. Orta gelirli mahallelerin ise sayısı 32 (%73) olup, bu mahallelere örnek olarak; Altıntepe, Arıbahçe, Çayırca, Çayırtepe, Dadaşköy, Değirmenler, Muratgeldi, Mülk, Orta Düzü, Soğucak, Yeşilyayla ve Yolgeçti verilebilir. Yüksek gelirli mahallelerin sayısı 12 (%27) olup, bu mahallelere örnek olarak; Güzelyayla, İbrahim Hakkı, Kazım Karabekir Paşa, Kurtuluş, Lalapaşa, Muratpaşa, Ömer Nasuhi Bilmen, Rabia Ana ve Şükrüpaşa verilebilir. Bir diğer merkez mahalle olan Yakutiye’de düşük gelirli mahalle bulunmamakla beraber orta ve yüksek gelirli mahallelerden oluşmaktadır. Özellikle Erzurum’daki yüksek gelir grubunda olan mahallelerin %71’i Yakutiye ilçesindedir.

“Erzurum’da hane halkları elde ettikleri gelirin büyük bir bölümünü gıda ve alkolsüz içecekler, konut, kira ve ulaştırma harcamalarına aktarmaktadırlar. En az harcama yapılan kategori sağlık, eğlence, kültür ve eğitim hizmetleridir. Türkiye’de en fazla harcama konut ve kiraya yapılırken Erzurum’da gıda ve alkolsüz içeceklere yapılmaktadır. Türkiye’de en az harcama eğitim hizmetlerine yapılırken Erzurum’da ise sağlık alanında yapılmaktadır” (ETÜ, 2018:51). 1973 yılındaki seçimlerden halkın düşük gelirli olması ve geçim sorunundan dolayı oy verme eğilimi ikinci planda kalmıştır (Türkdoğan, 1976). Erzurum ili için gelir ve harcama öncelikleri farklıdır. Buna göre alkolsüz içecekten, kira bedeline kadar değişen öncelikleriyle diğer illerden ayrılmaktadır.

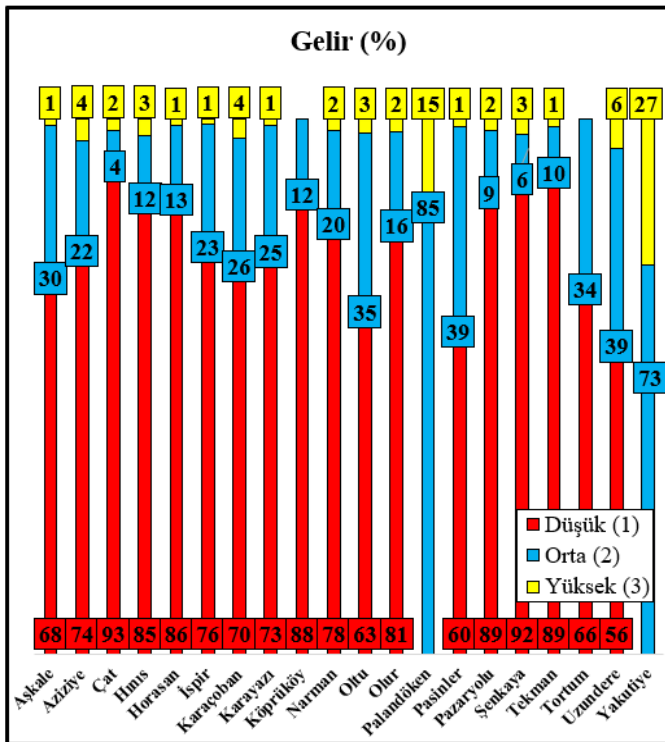
Düşük gelirli mahallelerin dağılışına gelindiğinde ise net bir şekilde çok büyük alan kapladığı görülmektedir. Özellikle merkez ilçelerden (Aziziye, Palandöken ve Yakutiye) çevreye doğru bir dağılış söz konusudur. Güney, (Çat, Hınıs, Karaçoban, Karayazı ve Tekman) Kuzey (Oltu, Olur, Şenkaya, Pazaryolu, İspir, Tortum ve Uzundere) ve doğudaki (Horasan, Köprüköy, Pasinler ve Narman) ilçelerde düşük gelirli mahallelerin yaygın dağılışı söz konusudur. Orta gelirli mahalleler ise hemen hemen her ilçeye dağılmıştır. Özellikle merkez ilçelerde üst gelir grubunun (Aziziye, Palandöken ve Yakutiye) yoğun dağılışı kuzeybatı yönüne doğru ilerlemektedir. Yüksek gelirli mahallelerin neredeyse tamamı merkez (Aziziye, Palandöken ve Yakutiye) ilçelerde toplanmıştır. Az sayıdaki diğer ilçelerin ise şehir merkezlerine dağıldıklarını görmekteyiz. Yüksek gelirli mahallelerin bu nadir dağılışı bazı ilçelerde (Tortum ve Köprüköy) hiç olmamıştır. Genel olarak yüksek orta

ve düşük gelirli mahallelerin dağılışı merkezden çevreye doğru olduğu görülmektedir. Bu dağılışa göre Erzurum ilinde merkez ilçelerden uzaklaştıkça gelirin düştüğü görülmektedir

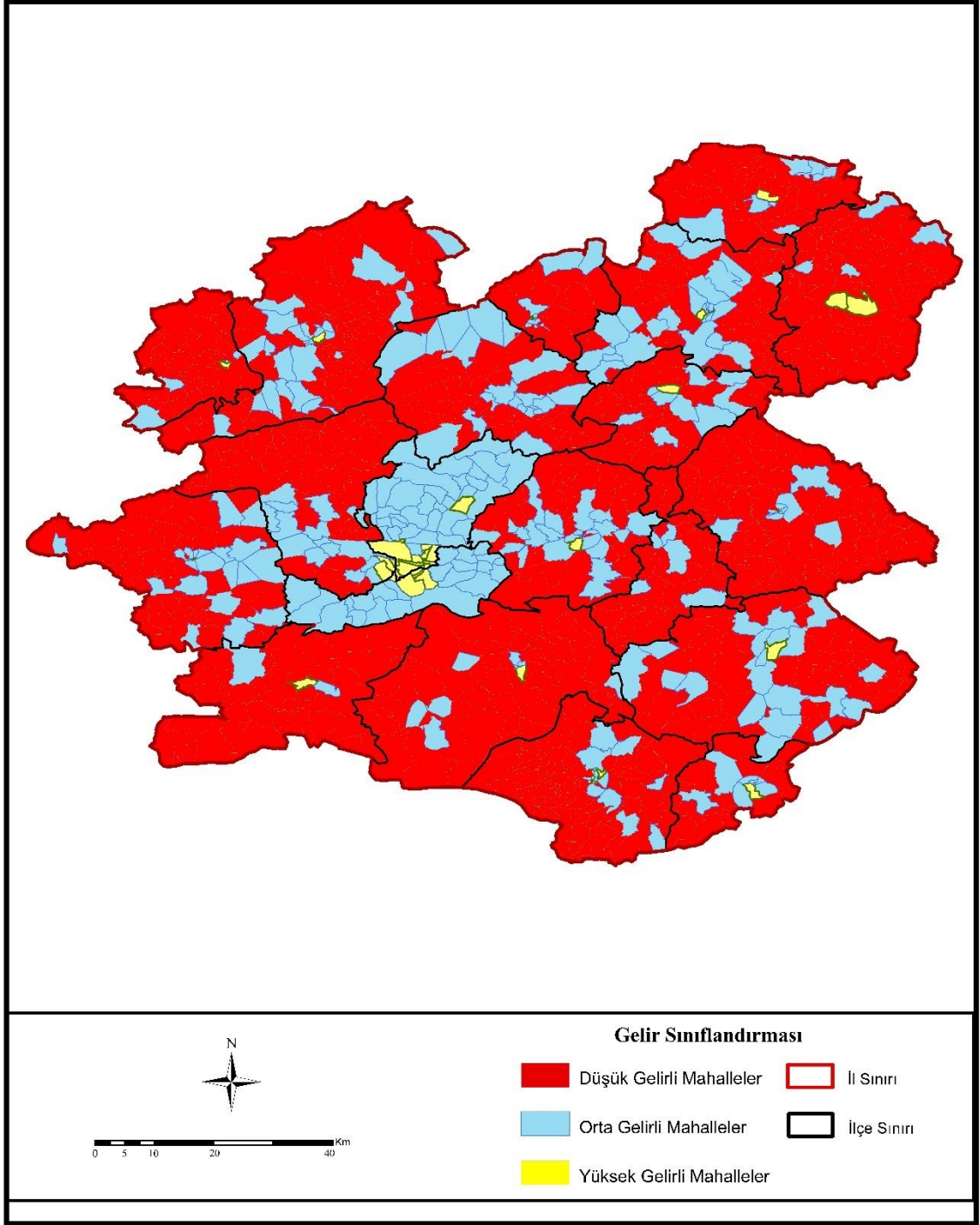
Tablo 5

Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Ekonomik Yapıları

İlçe	Düşük (1)	Orta (2)	Yüksek (3)
Aşkale	52	23	1
Aziziye	54	16	3
Çat	42	2	1
Hınıs	83	12	3
Horasan	75	11	1
İspir	76	23	1
Karaçoban	19	7	1
Karayazı	55	19	1
Köprüköy	37	5	0
Narman	36	9	1
Oltu	45	25	2
Olur	35	7	1
Palandöken	0	22	4
Pasinler	43	28	1
Pazaryolu	39	4	1
Şenkaya	65	4	2
Tekman	63	7	1
Tortum	38	20	0
Uzundere	10	7	1
Yakutiye	0	32	12
Toplam	867	283	38

Şekil 23. Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Ekonomik Yapılarının Oranı (%)

Şekil 24. Erzurum'daki Mahallelerin Ekonomik Yapılarına Göre Dağılışı

4.2.2. Demografik Yapı

Mahallelerin demografik yapıları, yaş ve eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu bağlamda mahallelerin yaş ve eğitim verileri kullanılarak demografik yapıları incelenmiştir. Bu inceleme ile tüm Erzurum genelinde mahallelerin demografik yapılarının karşılaştırılması yapılabilmektedir. Ayrıca mikro mekânsal veri özelinde incelenen demografik yapı sosyo-ekonomik seviyenin belirlenmesinde de önemli bir rol oynamaktadır.

Yaş Yapısı

K-kümeleme kullanılarak mahallelerin yaş yapısı ortaya konulmak istenmiştir. Bu amaçla dört grup oluşturulmuştur; Birinci, 0-4 Yaş Grubu Toplam Nüfus, 5-9 Yaş Grubu Toplam Nüfus, 10-14 Yaş Grubu Toplam Nüfus ve 15-19 Yaş Grubu Toplam Nüfusun toplanarak mahalledeki tüm nüfusa bölünmesi ile elde edilmiştir. İkinci, 20-24 Yaş Grubu Toplam Nüfus ve 25-29 Yaş Grubu Toplam Nüfusun toplanarak mahalledeki tüm nüfusa bölünmesi ile elde edilmiştir. Üçüncü, 30-34 Yaş Grubu Toplam Nüfus, 35-39 Yaş Grubu Toplam Nüfus, 40-44 Yaş Grubu Toplam Nüfus, 45-49 Yaş Grubu Toplam Nüfus ve 50-54 Yaş Grubu Toplam Nüfusun toplanarak mahalledeki tüm nüfusa bölünmesi ile elde edilmiştir. Dördüncü, 55-59 Yaş Grubu Toplam Nüfus, 60-64 Yaş Grubu Toplam Nüfus, 65-69 Yaş Grubu Toplam Nüfus, 70-74, Yaş Grubu Toplam Nüfus, 75-79, Yaş Grubu Toplam Nüfus, 80-84 Yaş Grubu Toplam Nüfus ve 85+Yaş Grubu Toplam Nüfusun toplanarak mahalledeki tüm nüfusa bölünmesi ile elde edilmiştir. Oluşan bu dört grup, her mahalledeki nüfusun oransal (%) hesaplanmasının sonucudur. Ardından gruplar K-kümelemeye tabi tutularak üç farklı yaş tipinde mahalle ortaya çıkmıştır.

K-kümeleme ile kullanılan bu değişkenler toplam üç küme oluşturmaktadır. Bu kümeler: Genç 445 (%37), Yetişkin 388 (%33) ve Yaşlı 355 (%30) mahalleden oluşmaktadır. Erzurum'da en fazla görünen genç yapılı mahallelerdir. Ardından yetişkin yapılı mahalleler ve en az ise yaşlı mahalleler bulunmaktadır. Erzurum geneli için dengeli bir yaş dağılımı söz konusudur. Tüm mahalleler ilçe bazında incelemeye gelindiğinde ise bu fark daha net bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Aşkale'de genç yapılı mahalle sayısı 10 (%13) olup, bu mahallelere örnek olarak; Dereköy, Emek, Kıbrıs, Meydan, Şafak, Turaç ve Üç Mart verilebilir. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 66 (%87) olup, bu mahallelere örnek olarak; Altıntaş, Bahçelievler, Ballıtaş, Bozburun, Büyükgeçit, Çarşı, Çatalbayır, Çayköy, Çiftlik Bucağı Çatören, Çiftlik,

Dağyurdu, Dalli, Demirkıran, Düzyurt, Esentepe, Eyüpoğlu, Yeniköy Halitpaşa ve Yumruveren verilebilir. Aşkale’de yaşlı yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yüksek yetişkin yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde az da olsa genç yapılı mahallelerin olduğu görülmektedir.

Aziziye’de genç yapılı mahalle sayısı 6 (%8) olup, bu mahalleler; Eskipolat, Kumluyazı, Söğütlü, Tınazlı, YarımcaveYoncalık’dır. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 67 (%92) olup, bu mahallelere örnek olarak; Adaçay, Ağcakent, Ağören, Ahırcık, Beypınarı, Bingöze, Çamlıca, Çatak, Çavdarlı, Özbilen, Paşayurdu, Rizekent, Sakalikesik, Saltuklu, Yeşilvadi ve Yukarıcanören verilebilir. Aziziye’de yaşlı yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yüksek bir yetişkin yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde az da olsa genç yapılı mahallelerin olduğunu görmekteyiz. Ayrıca Aziziye tüm ilçelerden daha fazla genç yapılı mahalle oranına sahiptir.

Çat’ta genç yapılı mahalle sayısı 16 (%38) olup, bu mahallelere örnek olarak; Bardakçı, Başköy, Çimenözü, Çukurçayır, İşkinli, Karaca, Karaşeyh, Kızılca, Oyuklu ve Parmaksız verilebilir. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 29 (%64) olup, bu mahallelere örnek olarak; Budaklar, Çayırtepe, Çirişli, Değirmenli, Elmapınar, Göbekören, Gökçeşeyh, Gölköy, Hatunköy, Kaplıca, Karabey, Köseler, Kumaşlı, Kurbanlı, Mollaömer ve Muratçayırı verilebilir. Çat’ta yaşlı yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yüksek bir yetişkin yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde genç yapılı mahallelerin olduğunu görmekteyiz.

Hınıs’ta genç yapılı mahalle sayısı 27 (%38) olup, bu mahallelere örnek olarak; Acarköy, Kongur, Köprübaşı, Ortaköy, Ovakoğlu, Parmaksız, Pınarköy, Sanayi, Sarılı, Söğütlü, Tipideresi, Yelpiz, Yenikent ve Yeniköy verilebilir. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 71 (%72) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akçamelik, Akgelin, Akgöze, Akören, Çamurlu, Çatak, Çilligöl, Dağçayırı, Derince, Hayran, Ilıcaköy, Kalecik, Karaağaç, Karabudak, Yeşilbahçe, Yeşilyazı, Yolüstü ve Yukarıkayabaşı verilebilir. Hınıs’ta yaşlı yapılı mahalle bulunmamaktadır. İlave olarak yüksek yetişkin yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde genç yapılı mahallelerin olduğu da görülmektedir.

Horasan’da genç yapılı mahalle sayısı 81 (%93) olup, bu mahallelere örnek olarak; Adnan Menderes, Ağılı, Akçataş, Akçatoprak, Esentepe, Fatih Sultan Mehmet, Gündeğer, Güzelyayla, Hacıahmet, Hacıhalil, Harçlı, Yeşilöz, Yıldırım, Yukarıbademözü,

Yukarıhorum ve Yukarıtahirhoca verilebilir. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 6 (%7) olup, bu mahalleler; Gerek, Hızırilyas, Muratbağı, Tahirhoca, Tavşancık ve Yeşildere'dir. Horasan'da yaşlı yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yüksek bir genç yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde yetişkin yapılı mahallelerin olduğu görülmektedir.

İspir'de genç yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yetişkin yapılı mahalle sayısı ise 4 (%74) olup, bu mahalleler; Çamlıca, Gülhas, Karşıyaka ve Yukarı'dır. Yaşlı yapılı mahalle sayısı 96 (%96) olup, bu mahallelere örnek olarak; Ahlatlı, Akgüney, Akpınar, Başköy, Başpınar, Bostancı, Düzköy, Elmalı, Gaziler, Koç, Köprüköy, Kümetaş, Leylekköy, Madenköprübaşı, Mescitli, Yunusköy ve Zeyrek verilebilir. İspir'de genç yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yüksek yaşlı yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde az da olsa genç yapılı mahallelerin olduğu görülmektedir. Ayrıca İspir tüm ilçelerden daha fazla yaşlı yapılı mahalle oranına sahiptir.

Karaçoban'da genç yapılı mahalle sayısı 26 (%96) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akkavak, Bağlar, Bahçeli, Binpınar, Kopal, Kuşluca, Maruf, Molladavut, Ovayoncalı, Sarıveli ve Seyhan verilebilir. Yetişkin yapılı mahalle sayısı ise 1 (%4) olup, bu mahalle; Karaköprü'dür. Yaşlı yapılı mahallenin bulunmadığı Karaçoban'da yüksek genç yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde yetişkin yapılı bir mahallenin olduğu görülmektedir.

Karayazı'da genç yapılı mahalle sayısı 73 (%97) olup, bu mahallelere örnek olarak; Abdurrahmanköy, Ağaçalı, Akarsu, Akpınar, Alemdağı, Dünder, Elmağaç, Geventepe, Göksu, Göktepe, Yiğityolu, Yolgören, Yukarıcihanbey, Yukarıçılgan ve Yücelik verilebilir. Yetişkin yapılı mahalle sayısı ise 2 (%3) olup, bu mahalleler; Kösehasan ve Yukarısöylemez'dir. Yaşlı yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yüksek bir genç yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde yetişkin yapılı iki mahallenin olduğu görülmektedir.

Köprüköy'de genç yapılı mahalle sayısı 44 (%98) olup, bu mahallelere örnek olarak; Ağcaşar, Akçam, Alaca, Aşağıçakmak, Aşağıkızılkale, Kıyıkonak, Marifet, Mescitli, Ortaklar, Yeşilöz, Yılanlı, Yukarıkızılcı, Yukarıkızılkale, Yukarısöğütlü ve Ziyaret verilebilir. Yetişkin yapılı mahalle sayısı ise 1 (%2) olup, bu mahalle; Eğirmez'dir. Yaşlı yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yüksek bir genç yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde yetişkin yapılı bir mahallenin olduğu görülmektedir.

Narman'da genç yapılı mahalle sayısı 3 (%7) olup, bu mahalleler; Göllü, Kışlaköy ve Koçkaya'dır. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 42 (%91) olup, bu mahallelere örnek olarak; Alabalık, Alacayar, Araköy, Aşağıyayla, Demirdağ, Ergazi, Gökdağ, Güllüdağ, Güvenlik, Serinsu, Seyyid Ali Baba, Sülüklü, Yanıktaş, Yoldere ve Yukarıyayla verilebilir. Yaşlı yapılı mahalle sayısı 1 (%2) olup, bu mahalle; Beyler'dir. Yüksek bir yetişkin yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde az da olsa genç ve yaşlı yapılı mahallelerin olduğu görülmektedir.

Oltu'da genç yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 10 (%14) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aslanpaşa, Ayyıldız, Cumhuriyet, Gökçedere, Şehitler, Yasin Haşimoğlu ve Yusuf Ziyabey verilebilir. Yaşlı yapılı mahalle sayısı 62 (%86) olup, bu mahallelere örnek olarak; Alatarla, Arıtaş, Aşağıçamlı, Aşağıkumlu, Ayvalı, Bahçecik, Çatalsöğüt, Çayüstü, Çengelli, Dağdibi, Damarlıtaş, Demirtaş, İpekçayırı, İriağaç, Kaleboğazı, Yarbaşı, Yaylaçayır, Yolboyu ve Yukarıçamlı verilebilir. Yüksek yaşlı yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde az da olsa yetişkin yapılı mahallelerin olduğu görülmektedir.

Olur'da genç yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 3 (%7) olup, bu mahalleler; Aktepe, Merkez ve Merkez-Merkez Yeşilbağlar'dır. Yaşlı yapılı mahalle sayısı 40 (%93) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akbayır, Altunkaya, Aşağıçayırılı, Aşağıkaracasu, Coşkunlar, Çataksu, Eğlek, Ekinlik, Oğuzkent, Olgun, Olurdere, Ormanağzı, Sarıbaşak, Yolgözler, Yukarıçayırılı ve Yukarıkaracasu verilebilir. Yüksek yaşlı yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde az da olsa yetişkin yapılı mahallelerin olduğu görülmektedir.

Palandöken'de genç yapılı mahalle sayısı 21 (%81) olup, bu mahallelere örnek olarak; Abdurrahman Gazi, Ali Bezirgan, Aziziye, Börekli, Çeperli, Dereboğazı, Güllü, Uzun Ahmet, Yağmurcuk, Yıkılğan ve Yukarıyenice verilebilir. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 5 (%19) olup, bu mahalleler; Adnan Menderes, Hüseyin Avni Ulaş, Kümbet, Müftü Solakzade ve Yunusemre'dir. Yaşlı yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yüksek bir genç yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde yetişkin yapılı mahallelerin olduğu görülmektedir.

Pasinler'de genç yapılı mahalle sayısı 62 (%86) olup, bu mahallelere örnek olarak; Acı, Ağcalar, Altınbaşak, Ardıçlı, Aşıtlar, Çiçekli, Çögender, Demirdöven, Emirşeyh, Otlukkapı, Ovaköy, Övenler, Pelitli, Yiğitpınarı, Yiğittaşı ve Yukarıçakmak verilebilir.

Yetişkin yapılı mahalle sayısı 10 (%14) olup, bu mahallelere örnek olarak; Ağaçminare, Alvar, Camikebir, Esendere, PaşabeyveYayladağ verilebilir. Yaşlı yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yüksek bir genç yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde yetişkin yapılı mahallelerin olduğu görülmektedir.

Pazaryolu'nda genç yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 2 (%5) olup, bu mahalleler; 21 Haziran ve Konakyeri'dir. Yaşlı yapılı mahalle sayısı 42 (%95) olup, bu mahallelere örnek olarak; Ambaralan, Ayçukuru, Bayındır, Burçaklı, Büyükdere, Kuymaklı, Kümbettepe, Laleli, Merkez, Meşebaşı, Yaylaözü, Yeni ve Yiğitbaşı verilebilir. Yüksek yaşlı yapılı mahalle grubunun var oluşu ve akabinde az da olsa yetişkin yapılı mahallelerin olduğu görülmektedir.

Şenkaya'da genç yapılı mahalle sayısı 4 (%6) olup, bu mahalleler; Atyolu, Çamlıalan, Kayalısı ve Kürkçü'dür. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 14 (%20) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akşar, Alıcık, Aşağı, Beşpınarlar, Susuz, Yanıkkaval, Yoğurtçular ve Yukarı verilebilir. Yaşlı yapılı mahalle sayısı 53 (%95) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aktaş, Aşağıbakraçlı, Aydoğdu, Balkaya, İğdeli, İkizpınar, İnceçay, Kaynak, Teketaş, Timurkişla, Turnalı, Tütenocak, Uğurlu, Yünören, Yürekli ve Zümrüt verilebilir. Yüksek yaşlı yapılı mahalle grubunun var oluşu, akabinde az da olsa genç ve yetişkin yapılı mahallelerin olduğu görülmektedir.

Şenkaya'da genç yapılı mahalle sayısı 71 (%100) olup, bu mahalleler; Ağcakoca, Akdağ, Akdamar, Akpınar, Alabayır, Çevirme, Çiçekdağı, Dalsöğüt, Deliler, Dengiz, Mescitli, Mollamehmet, Düzyurt, Gökoğlan, Hacıömer, Hürriyet, Kırıkan, İsmetpaşa, Susuz, Şakşak, Yukarıtepecik, Yuvaklıve Yücepınar verilebilir. İlçede yetişkin ve yaşlı yapılı mahalle bulunmamaktadır. Nüfusunun tamamı genç yapılı olması ilçeyi diğer ilçelerden direkt ayırmaktadır.

Tortum'da genç yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 5 (%9) olup, bu mahalleler; Alparslan, Cihanlı, Dikmen, Yavuz Sultan Selim ve Yukarısivri'dir. Yaşlı yapılı mahalle sayısı 53 (%91) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akbaba, Aksu, Aktaş, Alapınar, Arılı, Doruklu, Esendurak, Gökdere, Hamidiye, Suyatağı, Şenyurt, Taşbaşı, Taşoluk, Tatlısu, Yellitepe, Yumaklı ve Ziyaretli verilebilir. Yüksek yaşlı yapılı mahalle grubunun fazla var oluşu, akabinde az da olsa yetişkin yapılı mahallelerin olduğu görülmektedir.

Uzundere’de genç yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 10 (%56) olup, bu mahallelere örnek olarak; Altınçanak, Cömertler, Çağlayan, Çaybaşı, Erikli, Merkez ve Seyitefendi verilebilir. Yaşlı yapılı mahalle sayısı 10 (%56) olup, bu mahallelere örnek olarak; Çamlıyamaç, Dikyar, Gölbaşı, Kirazlı, Muratefendi ve Sapaca verilebilir. Yetişkin ve yaşlı yapılı mahalle grubunun fazla varoluşu diğer hiçbir ilçede olmadığı kadar dengelidir.

Yakutiye’de genç yapılı mahalle sayısı 4 (%9) olup, bu mahalleler; Altınbulak, Güzelova, Kurtuluş ve Üniversite’dir. Yetişkin yapılı mahalle sayısı 40 (%91) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akdağ, Aktoprak, Altıntepe, Arıbahçe, Çayırca, Kırkgöze, Kırmızıtaş, Köse Mehmet, Köşkköy, Lalapaşa, Yerli Su, Yeşildere, Yeşilova, Yeşilyayla ve Yolgeçti verilebilir. Yaşlı yapılı mahalle bulunmamaktadır. Yetişkin yapılı mahalle grubunun yoğun var oluşu ve akabinde genç yapılı mahallelerin olduğu görülmektedir.

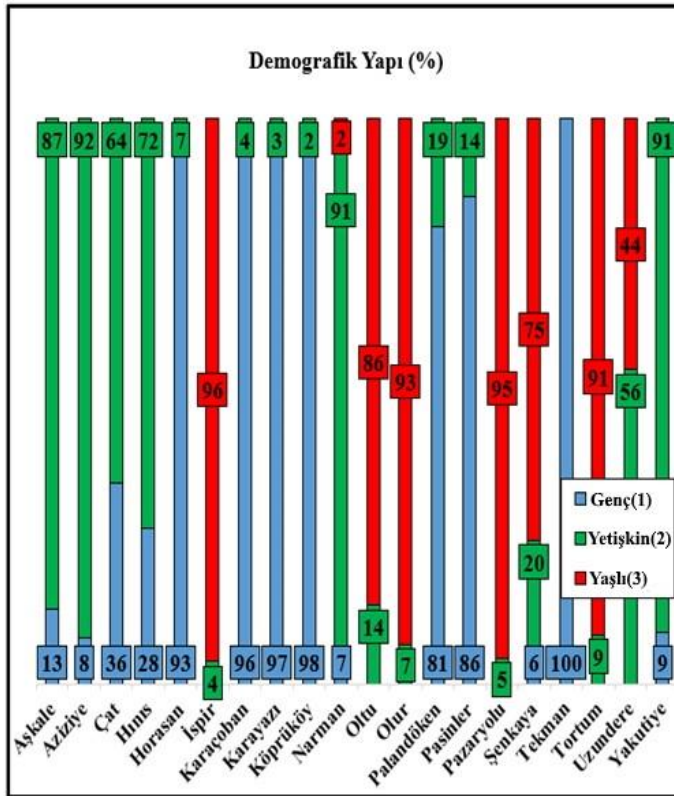
Erzurum’da 2015 yılında nüfusun yaş gruplarına dağılımı incelendiğinde dikkate değer bir husus bulunmaktadır, bu husus toplam nüfus içinde en büyük paya sahip olan yaş grubunun %10,3 ile 15-19 yaş grubu olmasıdır (Yılmaz, 2017). TRA1’de 2008- 2016 dönemi doğum istatistikleri incelendiğinde en fazla doğum sayısına sahip olan il Erzurum’dur (ETÜ, 2018). Bu doğumlar muhtemelen genç nüfusun yoğun olduğu güneydeki mahallelerdedir. Erzurum ili için yaş özelliklerinin dağılımında net bir şekilde farklılıklar olduğu görülmektedir. Genç nüfuslu mahallelerin dağılımı; Aşkale, Aziziye, Yakutiye, Tortum, Narman, Olur ve Şenkaya ilçelerinin güneyinde kalan bölgedir. Güneydeki bu bölgede Çat ve Hınıs dışındaki diğer ilçelerin neredeyse tamamı genç nüfus özelliğini taşımaktadır. Özellikle Tekman, Karaçoban, Karayazı, Köprüköy, Horasan ve Pasinler bir blok olarak genç nüfuslu mahallelerin bulunduğu bölgedir. Bu ilçeler dışında merkez ilçe olan Palandöken’de de genç nüfuslu mahallelerin yoğun dağıldığı görülmektedir. Yetişkin yapılı mahalleler ise Aşkale, Aziziye, Yakutiye ve Narman ilçelerinin oluşturduğu hat ile çevrilidir. Bu ilçelere ilave olarak Çatve Hınıs ilçelerinin belli mahalleleri de eklenmektedir. Kuzeyde ise Pazaryolu, İspir, Tortu, Uzundere, Oltu, Olur ve Şenkaya ilçeleri yoğun yaşlı nüfusunun dağıldığı bölgedir. Bu ilçelerin kuzey hattı boyunca yaşlı nüfuslu mahallelerin dağıldığı görülmektedir. Bunlara ek olarak Şenkaya’da çok az genç ve yetişkin yapılı mahalleler bulunmaktadır. Diğer ilçelerde de düşük miktarda genç yapılı mahalleler bulunmaktadır. Kabaca Erzurum için kuzeyinde yaşlı nüfus, ortasında

genç nüfus ve güney-güneydoğusunda ise genç nüfusun dağılışı gösterdiği görülmektedir (Şekil 25/26, Tablo 6).

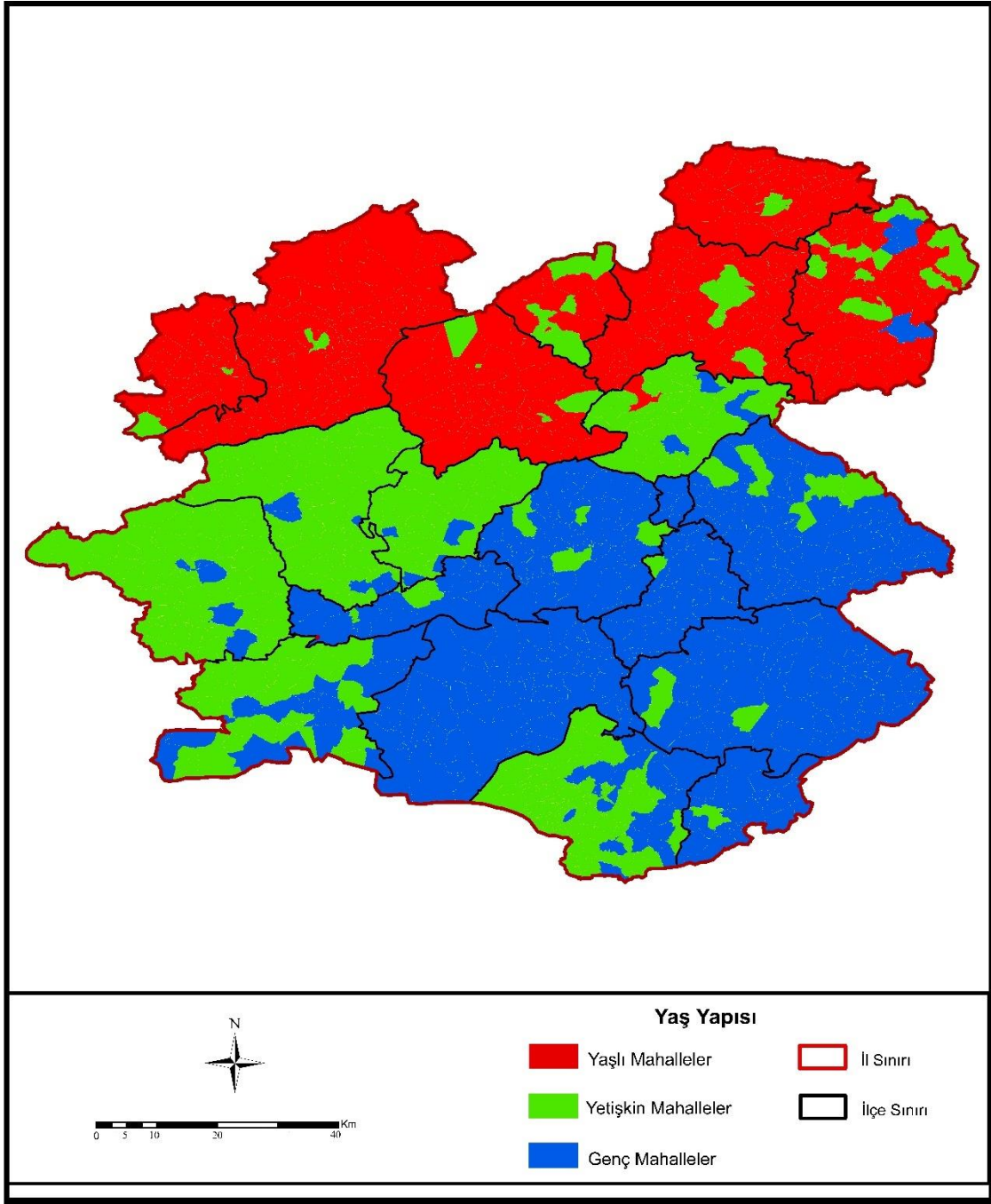
Tablo 6

Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Yaş Yapıları

İlçe	Genç (1)	Yetişkin (2)	Yaşlı (3)
Aşkale	10	66	0
Aziziye	6	67	0
Çat	16	29	0
Hıms	27	71	0
Horasan	81	6	0
İspir	0	4	96
Karaçoban	26	1	0
Karayazı	73	2	0
Köprüköy	41	1	0
Narman	3	42	1
Oltu	0	10	62
Olur	0	3	40
Palandöken	21	5	0
Pasinler	62	10	0
Pazaryolu	0	2	42
Şenkaya	4	14	53
Tekman	71	0	0
Tortum	0	5	53
Uzundere	0	10	8
Yakutiye	4	40	0
Toplam	445	388	355

Şekil 25. Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Yaş Yapılarının Oranı (%)

Şekil 26. Erzurum'daki Mahallelerin Yaş Yapılarına Göre Dağılışı

Eğitim Yapısı

K-kümeleme ile mahallelerin eğitim seviyelerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu bağlamda K-kümeleme benzer özelliklerde olan mahalleleri aynı gruba alarak Erzurum ili içindeki mekansal dağılışı belirlenmiştir. Bu amaçla dört grup oluşturulmuştur; Birinci grup, Okuma Yazma Seviyesi Bilinmeyen, Okuma Yazma Bilmeyen ve Okur Yazar Fakat Bir Okula Gitmeyen, İkinci grup; İlkokul Mezunu, İlköğretim Mezunu ve Ortaokul veya Dengi Mezun, Üçüncü grup; Lise veya Dengi Mezunu, Dördüncü grup; Yüksekokul ve Fakülte Mezunu, Yüksek Lisans Mezunu ve Doktora Mezunu olarak belirlenmiştir. Bu Eğitim grupları her mahalledeki nüfusun oransal (%) hesaplaması ile elde edilmiştir. Ardından gruplar K-kümelemeye tabi tutularak üç farklı Eğitim Seviyesindeki mahalle ortaya çıkmıştır. Mahallelerin demografik özelliklerini ortaya koyan değişkenlerin seçim sonuçları ile ilişkisinin araştırılmasında yararlı olmuştur.

K-kümeleme ile kullanılan bu değişkenler toplam üç küme oluşturmaktadır. Bu kümeler: Düşük 611 (%51), Orta 246 (%21) ve Orta-Yüksek 331 (%28) mahalleden oluşmaktadır. Oluşan kümelere de anlaşılacağı gibi her iki mahalleden biri düşük eğitim seviyesindedir. Orta eğitim seviyesindeki mahalleler kümesi ise her ilçede olan gelişmeye açık mahallelerdir. Bunun dışında direkt yüksek eğitimli mahalle olmamasının sebebi K-kümeleme yapıldığında yüksek eğitim seviyesinde sadece 2 mahallenin çıkması ve yapılan diğer analizlere bu sayının uygun olmamasıdır. Bunlar; Yakutiye ilçesinin, Üniversite ve Muratpaşa mahalleleridir. Bu yüzden yüksek eğitim seviyesindeki mahalle yapısına geçiş kümesi olan orta-yüksek eğitimli mahalleler kümesi oluşturulmuştur. Tüm mahalleleri ilçe bazında incelemeye gelindiğinde ise bu fark daha detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Aşkale’de düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 38 (%50) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akören, Ballıtaş, Bozburun, Büyükgeçit, Dalli, Dereköy, Kavurmaçukuru, Koçbaba, Kurtmahmut, Küçükova, Merkez Bucağı Gölören, Yaylayolu ve Yeniköy Halitpaşaverlebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 15 (%20) olup, bu mahallelere örnek olarak; Gürkaynak, Hacıbekir, Hacımahmut, Kapıkale, Kükürtlü, Merkez Bucağı Çatören, Mezrea, Pırnakaban, Sazlı ve Taşlıçayır verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 23 (%30) olup, bu mahallelere örnek olarak; Abdalcık, Bahçelievler, Cahit Aybar, Çarşı, Saptıran, Şafak, Üç Mart, Yaylımlı, Yeni ve Yeşilova verilebilir. Aşkale’de ilin ortalamasıyla doğru orantılı olup, her iki mahalleden biri düşük

eğitim seviyesindedir. Bunun dışında geri kalanının büyük bir bölümünü orta-yüksek mahalleler oluşturur iken en azını ise orta eğitim seviyesindeki mahalleler oluşturmaktadır.

Aziziye’de düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 26 (%36) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akyazı, Alaybeyi, Atlıkonak, Başçakmak, Kavaklıdere, Kızılkale, Kumluyazı, Yoncalık ve Yukarıcanren verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 21 (%29) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akdağ, Aşağıcanören, Aynalıkale, Başkent, Düztoprak, Elmalı, Gllce, Halilkaya, Söğütlü (Ovacık), ckşe ve Yeşilvadi verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 26 (%36) olup, bu mahallelere örnek olarak; Adaçay, Ağcakent, Ağören, Alaca, Aşağı Yenice, Gelinkaya, Ilca, Kabaktepe, Kahramanlar, Söğütlü, Tebrizcik, Tınazlı ve Yarımca verilebilir. Düşük ve orta-yüksek eğitim seviyelerindeki mahalleler eşit olmakla beraber daha az sayıda orta eğitim seviyesinde mahalleler bulunmaktadır.

Çat’ta düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 33 (%73) olup, bu mahallelere örnek olarak; Bardakçı, Başköy, Budaklar, Çimenözü, Çirişli, Çukurçayır, Mollamer, Muratçayır, Parmaksız, Saltaş, Sarıkayıık, Sarıkaya, Yarmak, Yaylasuyu ve Yukarıçat verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 4 (%9) olup, bu mahalleler; Babaderesi, Bağlıca, Bayındır ve Çayırtepe’dir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 26 (%36) olup, bu mahalleler; Ağaköy, Aşağıçat, Bozyazı, Gbekren, Karabey, Oyuklu, Tuzluca ve Yavi’dir. Düşük eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

Hınıs’ta düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 59 (%60) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akçamelik, Akgelin, Akgze, Alagöz, Alıkırı, Altınpınar, Dibekli, Dikili, Divanhüseyin, Erbeyli, Erduran, Erence, Mutluca, Ortaköy, Ovaçevirme, Ovakozlu, Parmaksız, Pınarköy, Yeniköy ve Yeşilyazı verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 23 (23) olup, bu mahallelere örnek olarak; Acarköy, Akbayır, Alaca, Alınteri, Kızmusaa, Meydanky, Mezra, Pınarbaşı, Toraman, Uyanık ve Yamanlar verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 16 (%16) olup, bu mahalleler; Akören, Aşağıkayabaşı, Bahçe, Gülistan, Halilçavuş, Sarılı, Tellitepe, Yenikent, Yeşilbahçe, Yolüstü ve Yukarıkayabaşı verilebilir. Düşük eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

Horasan'da düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 51 (%59) olup, bu mahallelere örnek olarak; Ağıllı, Akçataş, Akçatoprak, Alagöz, Aliçeyrek, İncesu, Kadıcelal, Kalender, Karabıyık, Karacaören, Karapınar, Yukarıtahirhoca ve Yürükatlı verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 12 (14) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aşağıbademözü, Bahçe, Çayırüzü, Çiftlik, Karaçuha, Kızılca, Pirhasan ve Yıldırım verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 24 (%28) olup, bu mahalleler; Adnan Menderes, Azap, Bulgurlu, Camii Kebir, Dalbaşı, İnönü, Kazım Karabekir, Kırık, Kırkdikme, Mümtaz Turan, Yeşilöz ve Yüzören verilebilir. Düşük eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

İspir'de düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 50 (%50) olup, bu mahallelere örnek olarak; Atürküten, Bademli, Başköy, Başpınar, Bostancı, Karakamış, Kavaklı, Kaynakbaşı, Kızılhasan, Kirazlı, Köprüköy, Yeşilyurt, Yıldıztepe, Yukarı Fındıklı, Yukarı Özbağ ve Zeyrek verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 37 (37) olup, bu mahallelere örnek olarak; Ahlatlı, Akseki, Araköy, Ardıçlı, Avcıköy, Göçköy, Gölyurt, İrmakköy, İncesu, Karahan, Tekpınar, Tepecik, Ulubel, Yedigöze ve Yunusköy verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 13 (%13) olup, bu mahallelere; Elmalı, Gaziler, Gülhas, Güllübağ, Karşıyaka, Koç, Madenköprübaşı ve Ortaören örnek olarak verilebilir. Düşük eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

Karaçoban'da düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 17 (%63) olup, bu mahallelere örnek olarak; Dedeören, Doğanbey, Duman, Erenler, Gündüz, Kırım kaya, Kopal, Kuşluca, Maruf, Molladavut ve Sarıveli verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 3 (11) olup, bu mahalleler; Akkavak, Karmış ve Ovayoncalı'dır. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 13 (%13) olup, bu mahalleler; Bağlar, Bahçeli, Erhanlar, Hacılar, Karagöz, Karaköprü ve Kavaklı'dır. Düşük eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

Karayazı'da düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 17 (%63) olup, bu mahallelere örnek olarak; Abdurrahmanköy, Ağaçalı, Akarsu, Akpınar, Alemdağı, Aliküllek, Duruca, Dünder, Elmağaç, Geventepe, Göksu, Göktepe, Güllü, Yeşilyurt, Yiğityolu, Yolören, Yukarıcihanbey, Yukarıçığılgan ve Yukarısöylemez verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 7 (9) olup, bu mahalleler; Bezirhane, Çalışkan, Doruca,

Karabey, Taşan, Uğurdalı ve Yeşilova'dır. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 6 (%8) olup, bu mahalleler; Bayraktar, Karşiyaka, Kırıkpinar, Molla Osman, Yeni ve Yeniköy'dir. Düşük eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır. Ayrıca Karayazı ilçesinde oran ve sayı olarak en fazla düşük eğitim seviyesine sahip mahalleler bulunmaktadır.

Köprüküy'de düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 26 (%62) olup, bu mahallelere örnek olarak; Ataköy, Buğdaylı, Çullu, Derebaşı, Duatepe, Kıyıkönak, Marifet, Mescitli, Ortaklar, Savatlı, Yılanlı ve Yukarısöğütler verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 9 (21) olup, bu mahallelere örnek olarak; Geyikli, Örentaş, Pekecik, Sarıtaş, Yemlik ve Yukarıkızılca verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 6 (%8) olup, bu mahalleler; Camikebir, Eğirmez, Emre, Şehitler, Yağan, Yapağılı ve Ziyaret'tir. Düşük eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

Narman'da düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 20 (%43) olup, bu mahallelere örnek olarak; Çimenli, Ergazi, Gökdağ, Güllüdağ, Güvenlik, Kilimli, Mercimekli, Otlutepe, Samikale, Sapanlı, Savaşçılar, Serinsu ve Sütçinar verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 7 (%15) olup, bu mahalleler; Aşağıyayla, Karadağ, Karapınar, Pınaryolu, Seyyid Ali Baba, Sülüklü ve Telli'dir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 19 (%41) olup, bu mahallelere örnek olarak; Beyler, Camiikebir, Camiisağır, Dağyolu, Demirdağ, Göllü, Kamışözü, Kışlaköy, Koçkaya, Koyunören, Kuruçalı ve Mahmutçavuş verilebilir. Düşük ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

Oltu'da düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 33 (%46) olup, bu mahallelere örnek olarak; Duralar, Erdoğan, Esenyamaç, Güryaprak, İğdeli, İnanmış, İnci, İpekçayırı, Kemer kaya ve Konukseven verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 8 (%11) olup, bu mahalleler; Başbağlar, Çatalsöğüt, Elmadüzü, Karataş, Şendurak, Yarbaşı, Yukarıçamlı ve Yukarıkumlu verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 31 (%43) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aslanpaşa, Aşağıçamlı, Ayvalı, Ayyıldız, Bahçecik, Ballica, Ünlükaya, Vişneli, Yasin Haşimoğlu ve Yusuf Ziyabey verilebilir. Düşük ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

Olur'da düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 23 (%53) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akbayır, Aşağıçayırılı, Aşağıkaracasu, Beğendik, Kaledibi, Karakoçlar, Keçili, Yeşilbağlar, Yolgözler ve Yukarıkaracasu verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 14 (%33) olup, bu mahallelere örnek olarak; Atlı, Eğlek, Ekinlik, Filizli, Kekikli, Köprübaşı, Olgun ve Şalpazarı verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 6 (%14) olup, bu mahalleler; Aktepe, Boğazgören, Ilıkaynak, Merkez, Merkez-Merkez Yeşilbağlar ve Olurdere'dir. Düşük eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

Palandöken'de düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 4 (%15) olup, bu mahalleler; Çeperli, Nene Hatun, Toparlık ve Uzun Ahmet'tir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 3 (%12) olup, bu mahalleler; Aziziye, Hancıgaz ve Yıkılğan'dır. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 19 (%73) olup, bu mahallelere örnek olarak; Güllü, Güzelyurt, Hüseyin Avni Ulaş, Konaklı, Kümbet, Müftü Solakzade, Sığırlı, Şehitler, Taşlıgüney, Tekkederesi, Tepeköy ve Yağmurcuk verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Düşük ve orta eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

Pasinler'de düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 36 (%50) olup, bu mahallelere örnek olarak; Acı, Ağcalar, Altınbaşak, Ardıçlı, Aşıtlar, Başören, Bulkasım, Büyükdere, Kurbançayır, Otlukkapı, Porsuk, Serçeboğazı, Sunak, Taşağı ve Taşkaynak verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 17 (%24) olup, bu mahallelere örnek olarak; Hanahmet, Kızılören, Kotandüzü, Küçüktüy, Ovaköy, Pelitli, Pusudere, Saksı ve Taşlıyurt verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 19 (%26) olup, bu mahallelere örnek olarak; Kurtuluş, Övenler, Paşabey, Reşadiye, Sivas, Şehit Burak Karakoç, Tepecik ve Yeni verilebilir. Düşük eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

Pazaryolu'nda düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 7 (%16) olup, bu mahalleler; Akbulut, Alıçlı, Karakoç, Kılıççı, Konakyeri, Kozlu ve Şehitlik'tir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 33 (%75) olup, bu mahallelere örnek olarak; Çaydere, Çiftepınar, Deliktaş, Demirgöze, Dikmetaş, Esenyurt, Gölyanı, Göztepe, Gülçimen, Güneysu, Hacılar ve Karataş verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 4 (%9) olup, bu mahalleler; 21 Haziran, Burçaklı, Kümbettepe ve Merkez'dir. Orta eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Düşük ve orta-yüksek eğitim

seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır. Ayrıca Pazaryolu ilçesi en yüksek orta eğitim seviyesindeki mahalle oranına sahiptir.

Şenkaya’da düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 41 (%58) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aydoğdu, Balkaya, Beşpınarlar, Çamlıalan, Deliktaş, Doğanköy, Dolunay, Dört Yol, Esenyurt, Evbakan, Göreşken, Gözalan, Gözebaşı, Gülveren ve İnceçay verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 12 (%17) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aşağıbakraçlı, Bereketli, Dokuzelma, Esence, Gezenek, İçmesu, İkizpınar ve Oyuktaş verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 18 (%25) olup, bu mahallelere örnek olarak; Çatalema, Değirmenlidere, Gaziler, Göllet, Hoşkoy, İğdeli, Köşkköy, Sındıran, Susuz ve Şenpınar verilebilir. Düşük eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

Tekman’da düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 54 (%76) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akdağ, Akdamar, Akpınar, Alabayır, Aşağıhanbeyi, Aşağıtepecik, Beşdere, Beyköy, Kırıkhan, Koçyayla, Körsu, Küllü, Mescitli, Mollamehmet ve Susuz verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 10 (%14) olup, bu mahallelere örnek olarak; Hüseyinağa, Kazancık, Kuruca, Şakşak, YerköyveYeşilören verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 18 (%25) olup, bu mahallelere örnek olarak; Cihan, Gürgür, Hürriyet, Işıklar ve İsmetpaşa verilebilir. Düşük eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır. Ayrıca Tekman ilçesi en yüksek düşük eğitim seviyesindeki mahalle oranına sahiptir.

Tortum’da düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 22 (%38) olup, bu mahallelere örnek olarak; Aksu, Alapınar, Aşağı Serdarlı, Cihanlı, Çardaklı, Çataldere, Çaylıca, Demirciler, Dikmen ve Gökdere verilebilir. Orta eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 9 (%16) olup, bu mahallelere örnek olarak; Çakıllı, Çiftlik, Derinpınar, Doruklu, Kapıkaya ve Kırmalı verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 27 (%47) olup, bu mahallelere örnek olarak; Çamlıca, Çivilikaya, Derekapı, Esendurak, Kaledibi, Kemer kaya, Konak, Meydanlar, Pehlivanlı ve Peynirli verilebilir. Düşük ve orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Orta eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır.

Uzundere’de düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 4 (%22) olup, bu mahalleler; Cevizli, Gölbaşı, Kirazlı ve Sapaca’dır. Orta eğitim seviyesindeki mahalle bulunmamaktadır. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 14 (%78) olup, bu mahallelere örnek olarak; Çamlıyamaç, Çaybaşı, Dikyar, Erikli, Merkez, Muratefendi, Seyitefendi ve Ulubağ verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Düşük eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır. Ayrıca Uzundere, orta eğitim seviyesindeki mahalleye sahip olmayan tek ilçedir.

Yakutiye’de düşük eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 5 (%11) olup, bu mahalleler; Altınbulak, Arıbahçe, Uzunyayla, Yazı Pınarı ve Yeşilyayla’dır. Orta Eğitim Seviyesindeki mahalle sayısı 2 (%5) olup, bu mahalleler; Aktoprak ve Güngörmez’dir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalle sayısı 37 (%84) olup, bu mahallelere örnek olarak; Akdağ, Altıntepe, Çayırca, Çayırtepe, Çiftlik, Dadaşköy, Değirmenler, Dumlu, Gökçeyamaç, Gülpınar, Güzelova, Umudum, Üniversite, Yerli Su, Yeşildere, Yeşilova ve Yolgeçti verilebilir. Orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Düşük ve orta eğitim seviyesindeki mahalleler ise daha az sayıdadır. Ayrıca Yakutiye, oran ve sayı olarak en fazla orta-yüksek eğitim seviyesindeki mahalleye sahiptir.

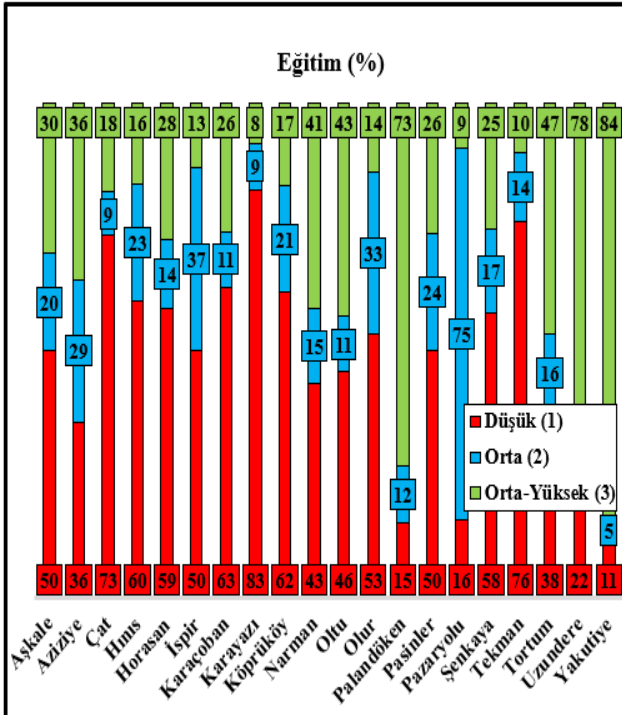
Erzurum’da düşük eğitimli olan halk öncelikleri her zaman farklı olmuştur (Türkdoğan, 1976). Erzurum ilinde eğitim seviyesi geçmişten günümüze yükselmektedir (Yılmaz, 2017). Okul öncesi eğitimde ve okullaşma oranında ülke ortalamasının altında olan Erzurum, fakülte ve yüksek okul mezunu oranında ülke ortalamasının az da olsa üzerindedir (ETÜ, 2018; TÜİK, 2018). Erzurum ili için mahallelerin eğitim düzeylerinin dağılışı ilçelere göre farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar kuzeyden güneye doğudan batıya değişmektedir. Temel olarak düşük eğitimli mahallelerin dağılışının neredeyse tüm ilçeleri kapladığı görülmektedir. Özellikle güneyde Çat, Karaçoban, Karayazı, Köprüköy ve Tekman ilçeleri yoğun düşük eğitimli mahallelerin bulunduğu bölgedir. Bunun merkez ilçeler (Aziziye, Palandöken ve Yakutiye) dışında kuzeydeki diğer ilçelere de yayıldıkları görülmektedir. Orta eğitimli mahalleler ise tüm ilçelere seyrek olarak dağıldığı görülmektedir. En az ise güneydeki Tekman, Karaçoban ve Karayazı ilçelerine dağılmıştır. Pazaryolu, İspir, Olur, Hınıs ve Aziziye’nin kuzeyi orta eğitimli mahallelerin yoğun dağılışı özelliğini taşımaktadır. Orta-yüksek eğitimli mahallelerin dağılışı ise özellikle merkez (Aziziye, Palandöken ve Yakutiye) ilçelerde olmak üzere tüm ilçelere yayılmıştır. Aşkale,

Aziziye, Palandöken, Yakutiye, Oltu, Tortum, Uzundere ve Narman hattı boyunca uzanan orta-yüksek eğitilmiş mahallelerin yoğun dağılışı söz konusudur (Şekil 27/28, Tablo 7).

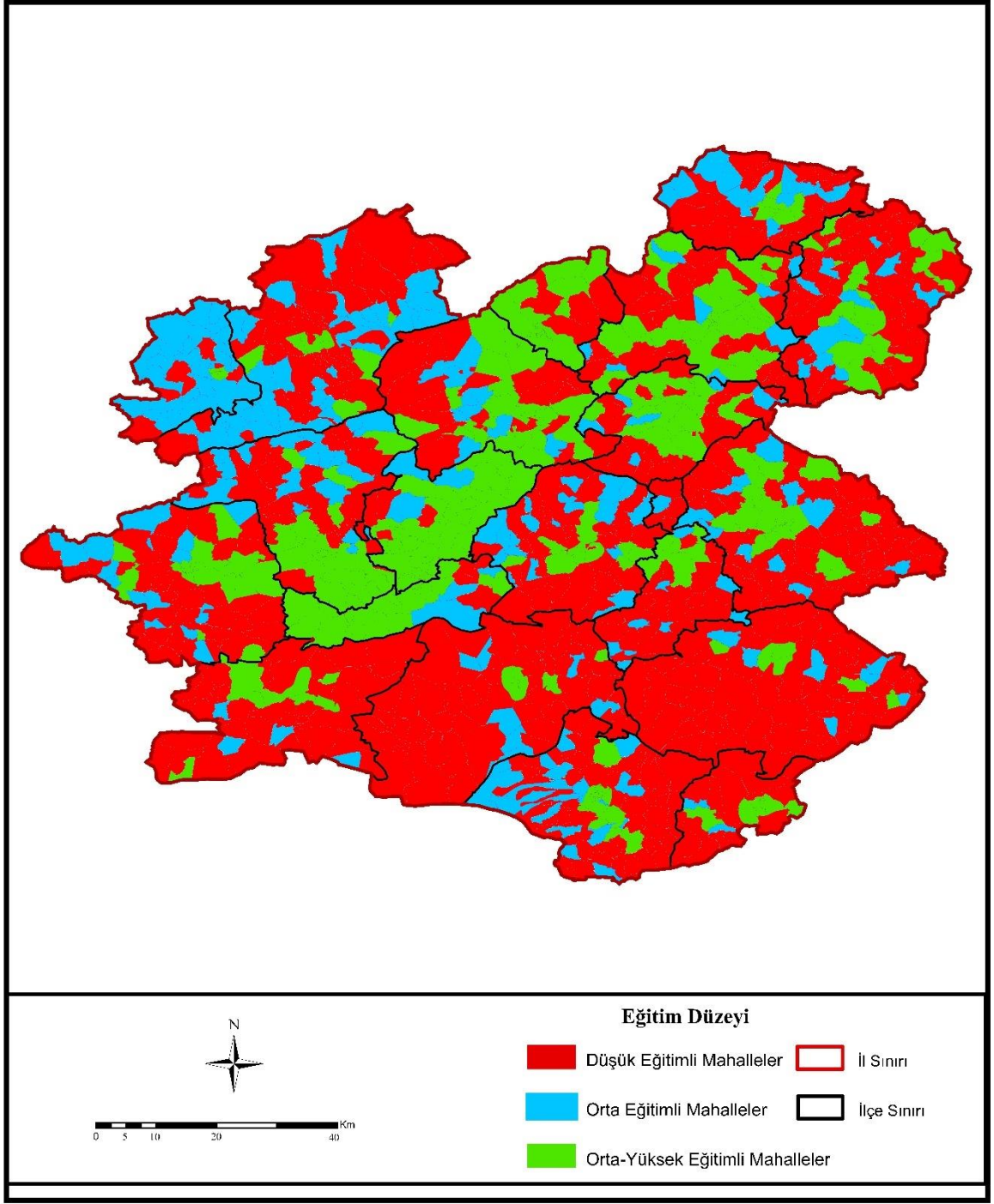
Tablo 7

Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Eğitim Yapısı

İlçe	Düşük (1)	Orta (2)	Orta-Yüksek (3)
Aşkale	38	15	23
Aziziye	26	21	26
Çat	33	4	8
Hınıs	59	23	16
Horasan	51	12	24
İspir	50	37	13
Karaçoban	17	3	7
Karayazı	62	7	6
Köprüköy	26	9	7
Narman	20	7	19
Oltu	33	8	31
Olur	23	14	6
Palandöken	4	3	19
Pasinler	36	17	19
Pazaryolu	7	33	4
Şenkaya	41	12	18
Tekman	54	10	7
Tortum	22	9	27
Uzundere	4	0	14
Yakutiye	5	2	37
Toplam	611	246	331

Şekil 27. Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Eğitim Yapılarının Oranı (%)

Şekil 28. Erzurum'daki Mahallelerin Eğitim Yapılarına Göre Dağılışı

4.2.3. Kimlik Yapısı

Erzurum ili farklı etnik gruplarının bir arada yaşadığı illerdendir. Bu bağlamda seçime etkisi olabilecek olan bu farklılıkların dağılımları ortaya konulmuştur. Erzurum’da özellikle kamuoyunda bilinen Türk ili söylemleri söz konusudur. Kürt nüfusun yoğun olmadığı veya Kürt nüfusu yoğun olmakla beraber Kürt kimliği eksikliğini gösteren eğiliminin çok düşük olduğu seçim çevrelerinde ise (Erzurum, Erzincan, Elâzığ, Malatya, Gaziantep) HDP, ciddi bir varlık gösterememiştir (Erdem, 2019). Kürtlerin en yüksek oranlarda buldukları bölgeler Güneydoğu, Ortadoğu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgeleriyle İstanbul ilidir. Kuzeydoğu Anadolu’nun %32’si Kürtlerden oluşmaktadır ve Erzurum ili de bu %10 oranındadır (KONDA, 2010).

İsmet İnönü’nün 1935 yılında ‘Kürt Raporu’ olarak derlediği dönemin Kürt nüfusunu araştırma raporunda Erzurum ilini içinde araştırma yapılmıştır. İnönü; “Erzurum’un kalkınmasını hızlı yapabilirsek, kuzeyde sınıra karşı ve içeride Kürtlüğe karşı sağlam bir Türk merkezini yeniden kurmuş oluruz”, diyerek Erzurum ilindeki artan Kürt nüfusunun gelecekte tehdit niteliğinde olacağını söylemiştir (Öztürk, 2008). Bu çalışma incelendiğinde ise kamuoyunda olduğu gibi genel geçer bir söylem söz konusu değildir. Özellikle bazı ilçelerin neredeyse tamamının Kürt etnik grubundaki mahallelerden oluştuğu görülmektedir. Bunların dışında karma ilçelerde bulunmaktadır.

Türk etnik grubundaki mahalle yoğun olduğu ilçeler; Aşkale, Aziziye, İspir, Narman, Oltu, Olur, Palandöken, Pazaryolu, Şenkaya, Tortum, Uzundere ve Yakutiye’dir. Kabaca Erzurum’un merkez ilçelerinden kuzeye doğru uzanan hattın neredeyse tamamında Türk etnik grubundaki mahalleler bulunmaktadır. Homojen olarak dağılan bu hat ayrıca kuzeyde komşu olduğu illerle de ortak özellikler taşıyabilmektedir. Pazaryolu, İspir, Uzundere, Oltu ve Olur ilçeleri komşu oldukları Bayburt, Trabzon ve Rize illeriyle benzer özellikler taşımaktadırlar. Bu bağlamda kuzeydeki bu ilçelerde Türk nüfusun yoğunluğunun seçim sonuçlarına etkisi incelenmiştir.

Karma mahallelerin geçiş ilçeleri olarak belirleyebileceğimiz Horasan, Köprüköy, Pasinler ve Narman’dır. Bu ilçelerde özellikle Türk-Kürt nüfusunun ortak yaşam alanları bulunmaktadır. Hatta Horasan ilçesinde, ilçe merkezi “*Türk Çarşısı ve Kürt Çarşısı*” adında iki ayrı çarşının varlığı söz konusudur. Buradaki insanların bir arada yaşamaları ve kültürel etkileşimleri muhtemel seçim sonuçlarına olan etkisi incelenmiştir. Bunlara ek olarak

Aşkale, Şenkaya, Karaçoban ve Oltu'da da karma mahallelerin varlığı söz konusudur. Güneyde ise karma mahallelerin Hınıs ilçesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu ilçenin özellikle merkez mahallelerinde; Türk ailelerin varlığından dolayı bu sayı diğer ilçelerden yüksektir. Bu bağlamda daha önce Karaçoban ilçesinin Hınıs'a bağlı olması ve atama benzeri zorunlu göçlerle gelenlerin bu ilçe merkezine kalıcı yerleşmesi de etkili olmuştur.

Kürt etnik grubundaki mahallelerin yoğun olduğu ilçeler; Hınıs, Karaçoban, Karayazı, Köprüköy ve Tekman'dır. Ayrıca Çat, Horasan, Pasinler ve Şenkaya'da da Kürt etnik grubundaki mahallelerin varlığı söz konusudur. 2004 yerel seçimlerinde Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da DEHAP varlık gösteremese de Erzurum'a sınır olan Varto ve Bulanık ilçelerini kazanmıştır (Çakır, 2004). Hınıs, Karaçoban, Karayazı, Köprüköy Şenkaya, Horasanve Tekman ilçeleri komşu oldukları Bingöl, Muş, Ağrı ve Kars illeriyle benzer özellikler taşımaktadırlar. Bu bağlamda Güneydeki Kürt etnik grubundaki mahallelerin yoğun olduğu görülmekle beraber komşuluk ilişkisi de söz konusudur. Bu ilişkiden anlaşıldığı üzere Erzurum ilinin kendi içindeki mahallelerinde olduğu kadar diğer illerle olan ilişkisi de göz ardı edilmemelidir. Kısaca Erzurum'u ikiye bölecek olursak kuzeyinde Türk ve güneyinde Kürt etnik grubundaki mahallelerin yoğun olduğu görülmektedir. Türk mahallesi %64, Kürt mahallesi %32 ve Karma mahalleler %5 olarak dağılım göstermektedir (Şekil 29/31, Tablo 8).

Erzurum ili için mahallelerin mezhep yapıları incelenmiştir. Bu bağlamda karşımıza çıkan Sünni, Alevi ve karma mezhep yapıları mahallelerin dağılışı incelenmiştir. Erzurum genel olarak Sünni mezhep yapıları bir kent olduğu söylenebilir. Özellikle Uzundere, İspir, Aziziye, Horasan, Karaçoban, Karayazı, Narman, Oltu, Palandöken Pazaryolu, Tortum ve Yakutiye'nin tüm mahalleleri Sünni mezhep yapılarıdır. Dağılışı olarak homojen dağılan bu mahallelerin belirli ilçeler dışında aralarında kopma yoktur. Yoğun olarak dağılan Sünni yapıları mahallelerin seçimlere olan etkisi de incelenmiştir.

Karma yapıları mahalleler ise Sünni ve Alevi nüfusun bir arada yaşadığı mahallelerdir. Zaten az olan Alevi nüfusundan dolayı karma yapıları mahallelerin sayısı da bir hayli azdır. Karma yapıları mahalleler yine Alevi mezhep yapıları olan mahallelere yakın konumdadır. Özellikle Hınıs ilçesi yoğun karma yapıları mahallelere sahiptir. Bunun dışında Aşkale, Palandöken, Pasinler, Şenkaya ve Yakutiye'de de karma yapıları mahalleler bulunmaktadır. Karma yapıları mahallelerin başka bir özelliği ise şehir merkezlerindeki veya şehir merkezine yakın konumdaki mahallelerdir.

Erzurum ili az da olsa Alevi nüfusun bulunduğu illerdendir. Türkiye'deki toplam Alevi nüfusu %5,1 oranındadır. Bu nüfusun %24'ü Doğu Anadolu'da yaşamaktadır (KONDA, 2006). Erzurum'daki mahallelerin %89'u Sünni, %8'i Alevi ve %3'ü Karma yapıdadır. Yapılan incelemelerde Alevi mahallelerin dağılışının birbiri ile komşuluk ilişkisi içerdiği görülmüştür. Sünni nüfusun yoğunluğundan dolayı az olan Alevi nüfusunun seçimlere etkisi incelenmiştir.

Aleviler, 1980'lerde radikal solun en önemli temsilcisi olan Aleviler, yeni aydın kesimler oluşturarak benlik ve kimliklerini korumuşlardır (Van Bruinessen, 1996). Erzurum ve çevresindeki Türkmen Alevilerin içinde bulunduğu sosyal yapının diğer bir özelliği de aşiret yapısını korumasıdır. İlde yaşayan Aleviler hem kendileri hem de Sünniler tarafından "Türkmen" şeklinde isimlendirilmişlerdir. Alevilerin hem dini hem de sosyal yapılarının izahı için bu isim kullanılmıştır. Saha çalışmaları ile Pasinler'de 6, Köprüköy'de 1, Horasan'da 4, Şenkaya'da 14, Olur'da 2, Alevi mahallesi bulunmaktadır (Taşgın, 2007). Bu saha çalışmaları neticesinde sadece kuzey ilçelerdeki Alevi mahallelerin belirlendiği görülmektedir.

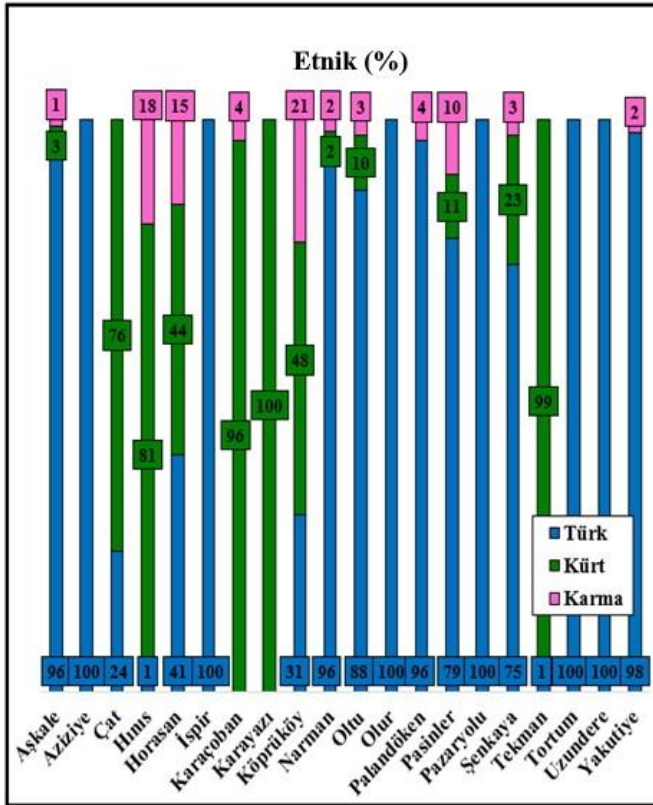
Yapılan çalışmalar sonucunda kuzeydeki bu mahalleler teyit edilmiş olup eksik olan Alevi mahalleleri eklenmiştir. Ayrıca güneyde bulunan Alevi mahalleleri de belirlenmiştir. Erzurum için ise iki ayrı Alevi grubu bulunmaktadır. Bu gruplar arasında hem mesafe hem de etnik farklılıklar bulunmaktadır. Birinci grup kuzeydoğuda yer alırken ikinci grup güney ve güneybatı uçta yer alır. İkinci gruptaki Aleviler, Kürt kökenli Aleviler olup, kültürel olarak da Türkmen Alevilerden farklılıklar göstermektedirler.

Alevi mahalleleri genel olarak birbirine komşu mahallelerden oluşmaktadır. Türkmen Alevileri; Şenkaya, Olur, Horasan, Aşkale ve Pasinler'de yaşamaktadırlar. Kürt Aleviler ise Çat, Hınıs, Tekman ve Köprüköy'de yaşamaktadırlar. Bu iki grubun etnik olarak incelenmesinin nedeni ise seçimlere etkisinin araştırılmasıdır. Bu bağlamda sadece Alevi olmanın dışında diğer özelliklerin de mahallelerin seçim sonuçları ile ilişkisi incelenmiştir. Az olan bu özel topluluğun seçmen davranışları Erzurum ili için mikro ölçekte incelenecektir. Tüm grupların incelenmesi ile çalışmanın rasyonelliği artırılarak daha güçlü sonuçların elde edilmesi hedeflenmiştir. Kabaca Erzurum için az olan Alevi mezhep yapıları mahallelerin dağılışı belli ilçelerde karşımıza çıkmakla beraber ayrıca bu mahalleler birbirleri ile komşu özelliği taşımaktadırlar. (Şekil 30/31, Tablo 9).

Tablo 8

Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Etnik Yapıları

İlçeler	Türk	Kürt	Karma
Aşkale	73	2	1
Aziyiye	73	0	0
Çat	11	34	0
Hınıs	1	79	18
Horasan	36	38	13
İspir	100	0	0
Karaçoban	0	26	1
Karayazı	0	75	0
Köprüköy	13	20	9
Narman	44	1	1
Oltu	63	7	2
Olur	43	0	0
Palandöken	25	0	1
Pasinler	57	8	7
Pazaryolu	44	0	0
Şenkaya	53	16	2
Tekman	1	70	0
Tortum	58	0	0
Uzundere	18	0	0
Yakutiye	43	0	1
Toplam	756	376	56

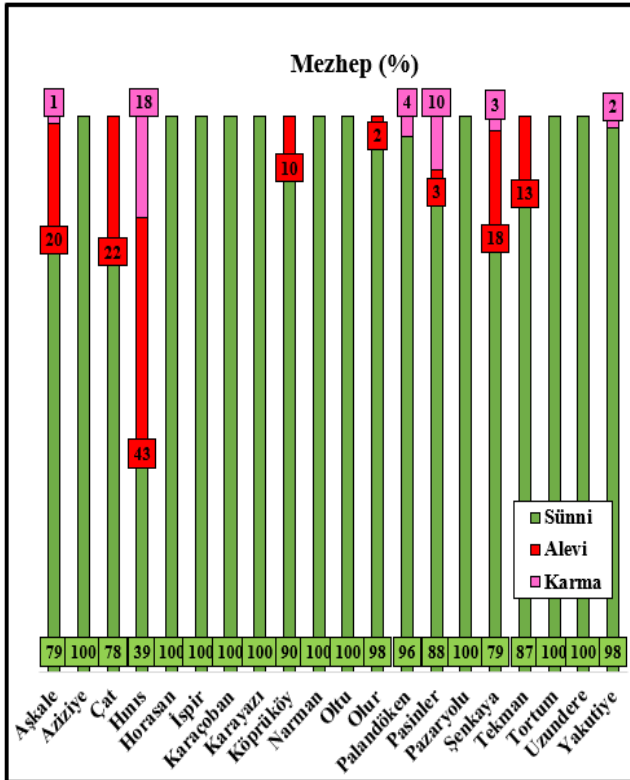

Şekil 29. Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Etnik Gruplarının Oranı (%)

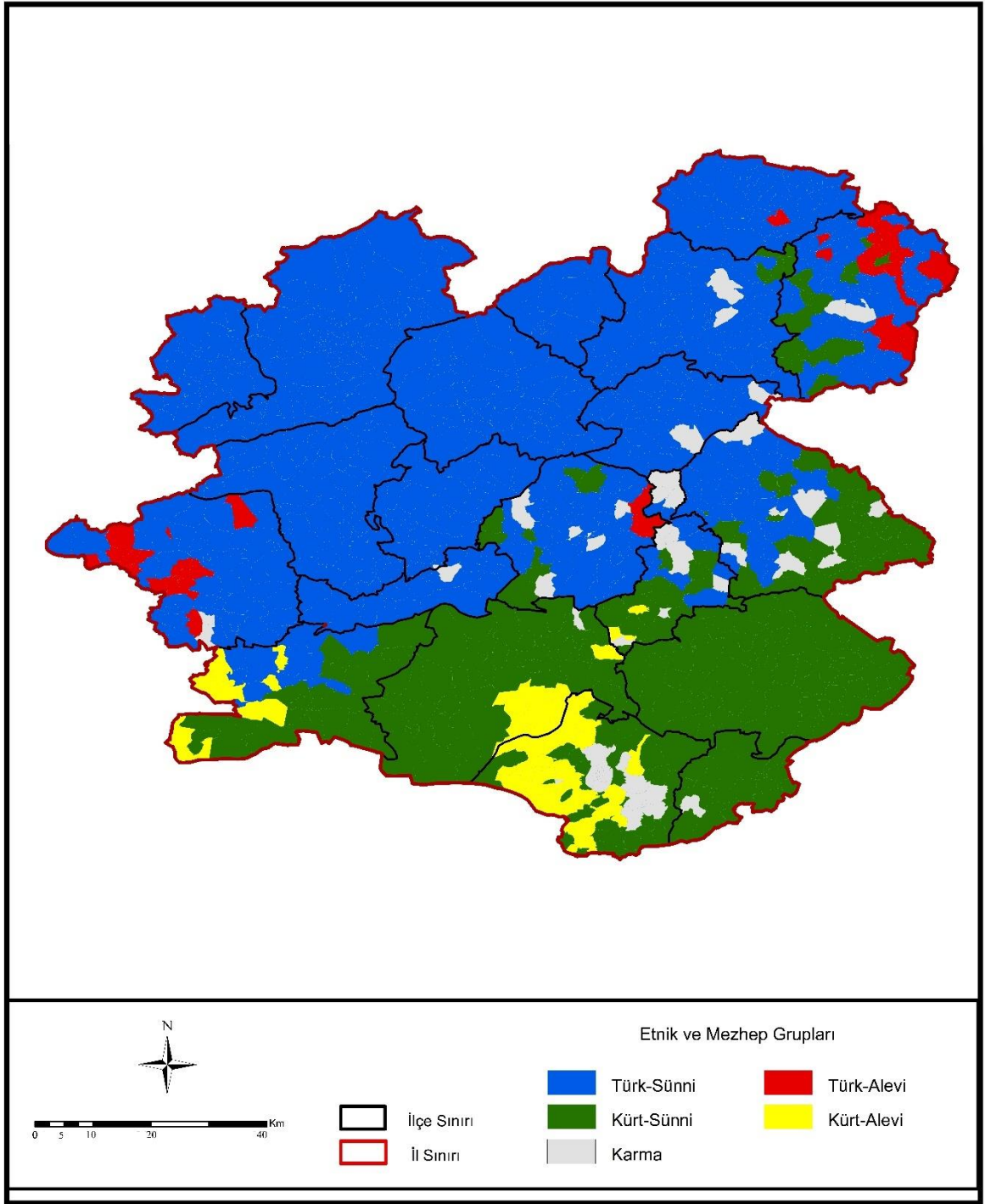
Tablo 9

Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Mezhep Yapıları

İlçeler	Sünni	Alevi	Karma
Aşkale	60	15	1
Aziziye	73	0	0
Çat	35	10	0
Hınıs	38	42	18
Horasan	87	0	0
İspir	100	0	0
Karaçoban	27	0	0
Karayazı	75	0	0
Köprüköy	38	4	0
Narman	46	0	0
Oltu	72	0	0
Olur	42	1	0
Palandöken	25	0	1
Pasinler	63	2	7
Pazaryolu	44	0	0
Şenkaya	56	13	2
Tekman	62	9	0
Tortum	58	0	0
Uzundere	18	0	0
Yakutiye	43	0	1
Toplam	1062	96	30

Şekil 30. Erzurum İlçelerinin Mahalle Düzeyinde Mezhep Gruplarının Oranı (%)

Şekil 31. Erzurum İli Mahalle Düzeyinde Kimlik Yapılarına Göre Dağılışı

4.2.4. Sosyo-Ekonomik Seviye (SES)

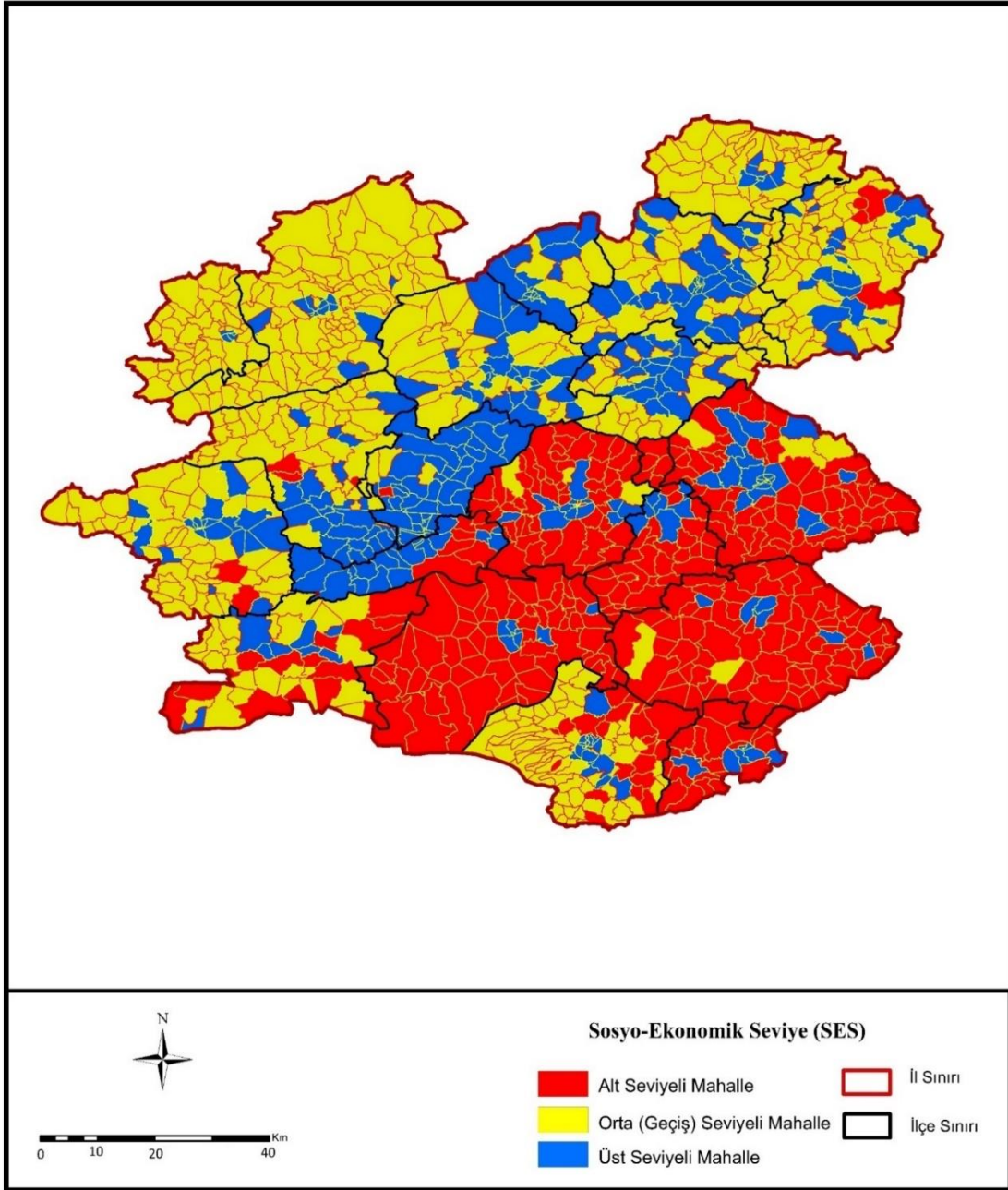
Sosyo-Ekonomik Statü (SES), sosyal bilimlerde en çok çalışılan konulardan biridir. SES'i ölçmenin birkaç yolu bulunmaktadır (Bradley ve Corwyn, 2002). Bireyler ve ailelerinin tamamı aynı olanaklara sahip olamayabilir. Sayısal uçurum olarak bilinen bu durum, sosyo-ekonomik statüyü belirlemektedir (Aerschot ve Rodousakis, 2008). Sosyo-ekonomik statü bireylerin hayatlarına direk etki ettiğinden dolayıkaraar verme süreçlerinde de önemli bir yere sahiptir (Mağiya, 2015). Ölçümler için ortak bir kaniya varılmasa da birden fazla yol kullanılabilir (Deniz vd., 2015). Makro düzeyde bir analiz için gerekli veri yetersizliğinden yola çıkılarak görece daha mikro düzeyde bir toplumsal tabaka çalışması yapılmalıdır (Kalaycıoğlu vd., 2010). Temel amaç bölgedeki dengesizlikleri ortaya koyarak, bunlara çözüm üretmektir. Alt ve üst sosyo-ekonomik statüye sahip bölgeler arasındaki farklılıkların tespiti ve çözüm yolu aranması şüphesiz ki çok kıymetlidir.

Erzurum ilinde 507 mahalle Alt (%42,6), 347 mahalle Orta (29,2) ve 334 mahalle Üst (%28,1) sosyo-ekonomik seviye özeliğini taşımaktadır. Kuzey ve güney ilçeler arasındaki sosyo-ekonomik fark net olarak izlenebilmektedir. Üst sosyo-ekonomik seviyeli mahalleler merkez (Yakutiye, Aziziye ve Palandöken) ilçelerde toplanmıştır.

Alt sosyo-ekonomik seviyeli mahalleler, Erzurum'un güney ve güneydoğusuna dağılmışlardır. Güneyde; Hınıs ilçesi dışında, Karaçoban, Karayazı ve Tekman ilçelerinin tamamı Alt sosyo-ekonomik seviyeli mahallelerden oluşmaktadır. Bu ilçelerin özellikleri genellikle, düşük eğitimi, düşük gelirli, genç nüfuslu, Kürt ve Sünni yapıli mahallelerden oluşmaktadır. Güneydoğuda; Köprüköy, Horasan, Pasinler ve Palandöken'in bir kısmı Alt sosyo-ekonomik seviyeli mahallelerden oluşmaktadır. Bu mahalleler ise güneydeki mahallelerden farklı olarak Türk kökenli nüfusun yoğun olduğu mahallelerdir.

Orta sosyo-ekonomik seviyeli mahalleler, Erzurum'un kuzeyinde ve Hınıs ilçesinde dağılmışlardır. Kuzeyde bir hat şeklinde dağılışı gösteren bu mahalleler; Aşkale, Aziziye, Pazaryolu, İspir, Tortum, Narman, Uzundere, Oltu, Olur ve Şenkaya ilçelerinden oluşur. Kuzeydeki mahallelerin özellikleri genellikle, orta-düşük eğitimi, düşük gelirli, yaşli nüfuslu, Türk ve Sünni yapılidırlar. Bu ilçelerden Şenkaya, Çat ve Aşkale'de bazı Alevi mahalleleri de bu sosyo-ekonomik seviyedeki mahalleler arasında yer alır. Hınıs ilçesinde ise orta veya düşük eğitimi, düşük gelirli, genç nüfuslu, Türk veya Kürt ve Sünni veya Alevi yapıli mahallelerden oluşmaktadır.

Üst sosyo-ekonomik seviyeli mahalleler, Erzurum'un merkez ilçelerine (Yakutiye, Palandöken ve Aziziye) yoğun bir şekilde dağılmışlardır. Yine bu merkez ilçelerin kuzeyinde yer alan Tortum, Narman, Oltu ve Uzundere ilçelerinde de dağıldıkları görülmektedir. Bu mahalleler dışında tüm Erzurum'da ilçe merkezlerindeki mahallelerin de üst sosyo-ekonomik seviyeli oldukları görülmektedir. Bu mahallelerin özellikleri genellikle, orta-yüksek eğitilmiş, yüksek gelirli, yetişkin nüfuslu, Türk ve Sünni yapıları mahallelerden oluşmaktadır. Yer yer güneydeki ilçe merkezlerinde Kürt nüfuslu üst sosyo-ekonomik seviyeli mahalleler olduğu görülmektedir.

Şekil 32. Erzurum'daki Mahallelerin Sosyo-Ekonomik Seviyelerine Göre Dağılışı

4.3. Erzurum'da Seçmenlerin Profili

Mahallelerin ekonomik, demografik ve kimlik yapılarının özellikleri kullanılarak seçim sonuçları ile Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz yapılmadan önce K-kümeleme ile elde edilen mahallelerin ekonomik ve demografik özellikleri kategorik hale getirilip analize tabi tutulmuştur. Anlamli çıkan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları Tukey Post Hoc testine tabi tutulmuştur. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) 7 Haziran 2015-1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde her partinin aldığı oy oranları mahalle düzeyinde hesaplanmış ve mahallelerin ekonomik, demografik ve kimlik yapıları ile ilişkisi incelenmiştir. Bu bağlamda analiz sonuçları her partiye göre farklılık yaratmıştır. Bu farklar 2015 yılında yapılan iki seçim için dört parti düzeyinde incelenirken, 2018 yılında İYİ Parti'in seçimlere katılması ile beş partiye çıkmıştır.

4.3.1. Erzurum'da AK Parti'li Seçmenlerin Profili

7 Haziran 2015-1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarında mahalle düzeyinde alınan AK Parti oy oranlarının (%) seçmen gelirlerine göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; $F=3,804$; $P<0,05$), (1 Kasım 2015; $F=7,194$; $P<0,05$), (24 Haziran 2018; $F=3,047$; $P<0,05$).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta (2) gelir seviyesinde olan mahallelerin düşük (1) gelir seviyesindeki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 5,923 ve anlamlılık düzeyi 0,007'dir. Orta (2) gelir seviyesinde olan mahallelerin yüksek (3) gelir seviyesindeki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 7,131 ve anlamlılık düzeyi 0,035'tir. AK Parti'ye oy verme bağlamında yüksek (3) gelir seviyesindeki mahalleler ile düşük (1) gelir seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tekrarlanan 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde orta (2) gelir seviyesinde olan mahalleler ile düşük (1) gelir seviyesindeki mahalleler arasında AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 8,366 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yine orta (2) gelir seviyesinde olan mahalleler ile yüksek (3) gelir seviyesindeki mahalleler arasında AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 5,373 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. AK

Parti'ye oy verme bağlamında yüksek (3) gelir seviyesindeki mahalleler ile düşük (1) gelir seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde düşük (1) gelir seviyesinde olan mahalleler ile yüksek (3) gelir seviyesindeki mahalleler arasında AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 5,541 ve anlamlılık düzeyi 0,020'dir. Orta (2) gelir seviyesinde olan mahallelerin düşük (1) gelir seviyesindeki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 5,985 ve anlamlılık düzeyi 0,001'dir. Orta (2) gelir seviyesinde olan mahalleler ile yüksek (3) gelir seviyesindeki mahalleler arasında AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 9,234 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

Sonuç itibarıyla Erzurum ili için AK Parti'nin, ekonomik olarak orta seviyeli grupta yer alan mahallelerde daha fazla başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direkt ayrılmaktadır. Orta ekonomik yapılı ve AK Parti'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak: Tortum'da Derinpınar, Pehlivanlı, Aksu; Aziziye'de Ocak, Kumluyazı; İspir'de Üzümbağı, Madenköprübaşı, Çayırbaşı, Kirazlı, Ardıçlı; Pazaryolu'nda Yeni; Oltu'da Başaklı, Özdere, Sülünkaya; Uzundere'de Ulubağ; Pazaryolun'da Karakoç; Pasinler'de Ağcalar; Yakutiye'de Arıbahçe, Soğucak; Palandöken'de Börekli, Tepeköy; Aşkale'de Abdalcık, Merkez Bucağı Gölören, Turaç, Başçakmak; Çat'ta Ağaköy, Yavi; Narman'da Koçkaya ve Şekerli'dir. Erzurum'daki orta ve kuzeyde konumlanmış mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber güneye doğru bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 10).

2002 yılındaki seçimler için incelenen; İstanbul, İzmir, Kayseri, Mersin, Gaziantep ve Samsun kentlerinde AK Parti gelir düzeyi yüksek olan mahallelerden il bazında sadece Samsun'da yüksek oy alabilmiştir (Ataç ve Işık, 2013). 1999 ve 2002 seçimlerinde İstanbul'da AK Parti düşük gelirli gecekondulu mahallelerin partisi statüsündedir (Zeyneloğlu, 2006). Bu bağlamda Erzurum için ise orta ve düşük gelirli mahallelerden oy almıştır. AK Parti Erzurum'da düşük gelirli mahallelerin partisi olarak karşımıza çıkmakla beraber geçiş mahalleleri olan orta ekonomik yapılı mahallelerden de oy almıştır.

Tablo 10

AK Parti Seçmenin Gelir Düzeyinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Gelir	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Düşük (1)	867	50,97	33,977	Grup İçi	7745,911	2	3872,956	3,804	0,023	2-1 ; 2-3
	Orta (2)	283	56,89	26,566	Gruplar Arası	1206413,967	1185	1018,071			
	Yüksek (3)	38	49,76	14,359	Toplam	1214159,879	1187				
	Toplam	1188	52,34	31,983							
1 Kasım 2015	Düşük (1)	867	61,80	34,301	Grup İçi	14963,320	2	7481,660	7,194	0,001	2-1 ; 2-3
	Orta (2)	283	70,16	26,915	Gruplar Arası	1232355,111	1185	1039,962			
	Yüksek (3)	38	64,79	15,738	Toplam	1247318,431	1187				
	Toplam	1188	63,89	32,416							
24 Haziran 2018	Düşük (1)	865	54,60	28,852	Grup İçi	4437,500	2	2218,750	3,047	0,048	1-3 ; 2-1 ; 2-3
	Orta (2)	283	58,29	22,087	Gruplar Arası	862768,611	1185	728,075			
	Yüksek (3)	38	49,05	10,815	Toplam	867206,110	1187				
	Toplam	1188	55,30	27,029							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015-1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan AK Parti (%) oy oranlarının seçmenin demografik yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; $F=207,304$; $P<0,05$), (1 Kasım 2015; $F=113,968$; $P<0,05$), (24 Haziran 2018; $F=113,286$; $P<0,05$).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelerin orta (2) demografik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark; 22,116 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelerin genç (1) demografik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 39,923 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) Demografik yapısındaki mahallelerin genç (1) demografik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 17,807 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) gelir seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tekrarlanan 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelerin orta (2) demografik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 17,432 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelerin genç (1) demografik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 31,919 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) demografik yapısındaki mahallelerin genç (1) demografik yapısındaki mahallelere

göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 14,487 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelerin orta (2) demografik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 20,116 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelerin genç (1) demografik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 25,690 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) demografik yapısındaki mahallelerin genç (1) demografik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 5,574 ve anlamlılık düzeyi 0,009'dur.

Erzurum ili için AK Parti'nin yaşlı demografik yapısına sahip mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Yaşlı demografik yapılı ve AK Parti'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; İspir: Aşağı Fındıklı, Bozan, Çayırbaşı, Kavaklı, Başpınar, Çakmaklı, İyidere, Moryayla, Gölyurt, Kızılhasan, Kirazlı, Pınarlı, Ulutaş, Yağlı, Ardıçlı, Narman:Bel, Oltu: Çanakpınar, İğdeli, İnci, Çayüstü, Küçükorucuk, Demirtaş, Güryaprak, Kayaaltı, Çamlıbel, Başaklı, Özdere, Sülünkaya, Derebaşı, Orucuk, Tutmaç, Duralar, Olur: Karakoçlar, Oğuzkent, Bozdoğan, Süngübayır, Güngöründü, Hükkam, Yukarıkaracasu, Kekikli, Beşkaya, Kaledibi, Filizli, Yıldızkaya, Pazaryolu: Cevizlidere, Demirgöze, Meşebaşı, Yaylaözü, Güneysu, Dikmetaş, Hacılar, Yaylalı, Kumaşkaya, Laleli, Yiğitbaşı, Esenyurt, Şenkaya: Deliktaş, Gözalan, Aşağıbakraçlı, İçmesu, Yukarıbakraçlı, Gülveren, Turnalı, Çatalelma, Evbakan, Köşkköy, Timurkişla, Zümrüt, Hoşköy, Tazeköy, Yünören, Dokuzelma, Söğütler, Tortum: Derinpınar, Hamidiye, Yamankaya, Kapıkaya, Çataldere, Yazıyurdu, Aksu, Gökdere, Karlı, Vişneli, Aşağı Serdarlı, Uzundere: Cevizli, Muratefendi ve Balıklı verilebilir. Erzurum'un orta ve kuzey mahallelerinin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber güneye doğru bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 11).

Tablo 11

AK Parti Seçmeninin Demografik Yapısının (Yaş) Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Demografik Yapı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Genç (1)	445	34,60	31,748	Grup İçi	314742,818	2	157371,409	207,340	0,000	3-2 ; 3-1; 2-;1
	Orta (2)	388	52,40	29,465	Gruplar Arası	899417,061	1185	759,002			
	Yaşlı (3)	355	74,52	18,095	Toplam	1214159,879	1187				
	Toplam	1188	52,34	31,983							
1 Kasım 2015	Genç (1)	445	49,62	35,659	Grup İçi	201218,955	2	100609,477	113,968	0,000	3-2 ; 3-1; 2-;1
	Orta (2)	388	64,10	31,678	Gruplar Arası	1046099,476	1185	882,784			
	Yaşlı (3)	355	81,54	16,224	Toplam	1247318,431	1187				
	Toplam	1188	63,89	32,416							
24 Haziran 2018	Genç (1)	445	45,80	27,776	Grup İçi	139195,383	2	69597,691	113,286	0,000	3-2 ; 3-1; 2-;1
	Orta (2)	388	51,37	26,418	Gruplar Arası	728010,727	1185	614,355			
	Yaşlı (3)	355	71,49	18,053	Toplam	867206,110	1187				
	Toplam	1188	55,30	27,029							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015-1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan AK Parti (%) oy oranlarının seçmenin eğitim yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; F=27,399; P<0,05), (1 Kasım 2015; F=33,900; P<0,05), (24 Haziran 2018; F=16,966; P<0,05).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta-yüksek (3) eğitim seviyesindeki mahallelerin düşük (1) eğitim seviyesindeki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 13,613 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) eğitim seviyesindeki mahallelerin düşük (1) eğitim seviyesindeki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 13,219 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yüksek-orta (3) ve orta (2) eğitim seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta-yüksek (3) eğitim seviyesindeki mahallelerin düşük (1) eğitim seviyesindeki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 16,461 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) eğitim seviyesindeki mahallelerin düşük (1) eğitim seviyesindeki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 12,701 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yüksek-orta (3) ve orta (2) eğitim seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta-yüksek (3) eğitim seviyesindeki mahallelerin düşük (1) eğitim seviyesindeki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 7,316 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) eğitim seviyesindeki mahallelerin düşük (1) eğitim seviyesindeki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 10,624 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yüksek-orta (3) ve orta (2) eğitim seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Erzurum ili için AK Parti'nin yüksek-orta ve orta eğitim seviyesine sahip mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Yüksek-orta eğitim seviyesine sahip ve AK Parti'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Dağyurdu, Abdalcık, Çiftlik Bucağı Çatören, Aziziye: Ağcakent, Kabaktepe, Adaçay, Çat: Bozyazı, Ağaköy, Horasan: Danişment, Kırdikme, İspir: Demirbilek, Elmalı, Ortaören, Madenköprübaşı, Koç, Köprüköy: Camikebir, Ziyaret, Eğirmez, Narman: Araköy, Oltu: Çanakpınar, Çayüstü, Küçükorucuk, Kayaaltı, Çamlıbel, Özdere, Orucuk, Palandöken: Konaklı, Börekli, Tepeköy, Tortum: Yukarısivri, Arılı, Çivilikaya, Meydanlar, Pehlivanlı, Uzundere: Yayla, Ulubağ, Yakutiye: Soğucak ve Çayırca verilebilir. Orta Eğitim seviyesine sahip ve AK Parti'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Tosunlu, Yumruveren, Aziziye: Sorkunlu, Çavuşoğlu, Aşağıcanören, Akdağ, Aynalıkale, Ahırcık, Çamlıca, Düztoprak, Horasan: Pirhasan, Dikili, Döllek, İspir: Bozan, Çayırbaşı, Çakmaklı, Moryayla, Gölyurt, Ardıçlı, Cibali, Mülkköy, Değirmendere, Soğuksu, Yunusköy, Değirmenli, Çatakkaya, Kırık, Numanpaşa, Ulubel, Akseki, Narman: Karapınar, Karadağ, Telli, Oltu: Yarbaşı, Başbağlar, Palandöken: Hancıgaz, Pazaryolu: Cevizlidere, Demirgöze, Meşebaşı, Yaylaözü, Güneysu, Dikmetaş, Hacılar, Korkutköy, Yaylalı, Kumaşkaya, Tortum: Derinpınar, Yamankaya, Kapıkaya ve Yazıurdu verilebilir. Erzurum'un orta ve kuzey mahallelerinin bu özeliği taşıdığı görülmele beraber güneye doğru gidildikçe bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 12).

Tablo 12

AK Parti Seçmeninin Eğitim Düzeyinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Eğitim	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Düşük (1)	611	45,81	35,151	Grup İçi	53664,472	2	26832,236	27,399	0,000	3-1; 2-;1
	Orta (2)	246	59,03	32,732	Gruplar Arası	1160495,406	1185	979,321			
	Orta-Yüksek (3)	331	59,43	20,911	Toplam	1214159,879	1187				
	Toplam	1188	52,34	31,983							
1 Kasım 2015	Düşük (1)	611	56,67	36,071	Grup İçi	67502,462	2	33751,231	33,900	0,000	3-1; 2-;1
	Orta (2)	246	69,37	31,752	Gruplar Arası	1179815,969	1185	995,625			
	Orta-Yüksek (3)	331	73,13	20,535	Toplam	1247318,431	1187				
	Toplam	1188	63,89	32,416							
24 Haziran 2018	Düşük (1)	611	51,06	30,144	Grup İçi	24141,416	2	12070,708	16,966	0,000	3-1; 2-;1
	Orta (2)	246	61,68	27,758	Gruplar Arası	843064,694	1185	711,447			
	Orta-Yüksek (3)	331	58,37	17,407	Toplam	867206,110	1187				
	Toplam	1188	55,30	27,029							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015-1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan AK Parti (%) oy oranlarının seçmenin etnik yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; F=596,856; P<0,05), (1 Kasım 2015; F=486,998; P<0,05), (24 Haziran 2018; F=220,030; P<0,05).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 49,283 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin karma (3) etnik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 19,507 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) etnik yapıdaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapıdaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 29,730 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 47,321 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin karma (3) etnik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 12,937 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy

verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 34,384 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

24 Haziran 2018 Genel Milletvekili Seçimlerinde Erzurum ilinde Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 30,578 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin karma (3) etnik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 10,993 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) Etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 19,585 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

Erzurum ilinde AK Parti'nin Türk etnik yapısındaki mahallelerde daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Türk etnik yapısındaki ve AK Parti'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Küçükova, Eyüpoğlu, Hatuncuk, Akören, Dağyurdu, Ovacık. Düzyurt, Musatanışman, Tokça, Yumruveren, Aziziye: Sorkunlu, Çavuşoğlu, Ağcakent, Kavaklıdere, Aşağıcanören, Rizekent, Akdağ, Aynalıkale, Kumluyazı, Ahırcık, Başovacık, Kabaktepe, Beypınarı, Çamlıca, Düztoprak, Başkurdere, Bingöze, Eğerti, Geyik, Sırlı, Söğütlü (Ovacık), Taşpınar, Toprakkale, Çat: Bozyazı, Taşağıl, Horasan: Dikili, Akçatoprak, İspir: Aşağı Fındıklı, Bozan, Çayırbaşı, Kavaklı, Başpınar, Çakmaklı, İyidere, Moryayla, Gölyurt, Kızılhasan, Kirazlı, Pınarlı, Ulutaş, Yağlı, Ardıçlı, Köprüköy, Yukarı Fındıklı, Bostancı, Cibali, Müllüköy, Değirmendere, Demirbilek, Soğuksu, Yunusköy, Değirmenli, Sandıklı, Yaylacık, Yıldıztepe, Armutlu, Halilpaşa, Atürküten, Başköy, Çatakkaya, Aktaş, Gündoğdu, Kırık, Üzümbağı, Akgüney, Mescitli, Numanpaşa, Ulubel, Köprüköy: Eğirmez, Narman: Karapınar, Araköy, Başkale, Karadağ, Oltu: Çanakpınar, İğdeli, İnci, Çayüstü, Küçükorucuk, Demirtaş, Güryaprak, Kayaaltı, Çamlıbel, Başaklı, Özdere, Sülünkaya, Derebaşı, Orucuk, Tutmaç, Duralar, Günlüce, Yarbaşı, Gökçedere, Nüğürcük, Alatarla, Aşağıçamlı, Başbağlar, Olur: Karakoçlar, Oğuzkent, Bozdoğan, Süngübayır, Güngöründü, Hükkam, Palandöken: Konaklı, Pasinler: Ağcalar, Başören, Sunak, Pazaryolu: Cevizlidere, Demirgöze, Meşebaşı, Yaylaözü, Güneysu, Dikmetaş, Hacılar, Korkutköy, Yaylalı, Kumaşkaya, Laleli, Yiğitbaşı, Konakyeri, Esenyurt, Gülçimen, Kozlu, Süleymanbağı, Çatakbahçe, Sergenkaya, Karataş, Şehitlik, Karakoç, Kılıççı, Kuymaklı, Bayındır, Şenkaya:

Özyurt, Tortum: Derinpınar, Hamidiye, Yamankaya, Kapıkaya, Çataldere, Yazıyurdu, Aksu, Gökdere, Karlı, Yukarısivri, Vişneli, Aşağı Serdarlı, Cihanlı, Arılı, Uzunkavak, Çivilikaya, İncedere, Meydanlar, Demirciler, Pehlivanlı, Ziyaretli, Uzundere: Yayla, Ulubağ, Cevizli, Yakutiye: Arıbahçe ve Soğucakverilebilir. Erzurum'un Şenkaya ilçesinin mahalleleri dışında orta ve kuzey mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber güneye doğru bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 13).

Tablo 13

AK Parti Seçmeninin Etnik Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Etnik Yapı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Türk (1)	756	68,85	19,767	Grup İçi	609303,595	2	304651,797	596,856	0,000	1-2 ; 1-3 ; 3-2
	Kürt (2)	376	19,61	27,222	Gruplar Arası	604856,284	1185	510,427			
	Karma (3)	56	49,34	24,105	Toplam	1214159,879	1187				
	Toplam	1188	52,34	31,983							
1 Kasım 2015	Türk (1)	756	79,47	18,635	Grup İçi	562707,727	2	281353,863	486,998	0,000	1-2 ; 1-3 ; 3-2
	Kürt (2)	376	32,15	32,448	Gruplar Arası	684610,704	1185	577,731			
	Karma (3)	56	66,54	22,405	Toplam	1247318,431	1187				
	Toplam	1188	63,89	32,416							
24 Haziran 2018	Türk (1)	756	65,49	19,995	Grup İçi	234835,867	2	117417,933	220,030	0,000	1-2 ; 1-3 ; 3-2
	Kürt (2)	376	34,91	28,786	Gruplar Arası	632370,244	1185	533,646			
	Karma (3)	56	54,50	18,973	Toplam	867206,110	1187				
	Toplam	1188	55,30	27,029							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015-1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan AK Parti (%) oy oranlarının seçmenin mezhep yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; F=101,949; P<0,05), (1 Kasım 2015; F=133,047; P<0,05), (24 Haziran 2018; F=141,217; P<0,05).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelerin Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 44,492 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Sünni (1) mezhep mahallelerin karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 15,326 ve anlamlılık düzeyi 0,001'dir Karma (3) mezhep yapısındaki mahallelerin Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 29,167 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelerin Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 50,881 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Sünni (1) mezhep mahallelerin karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 9,435 ve anlamlılık düzeyi 0,032'dir. Karma (3) mezhep yapısındaki mahallelerin Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 41,446 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelerin Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 43,450 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Sünni (1) mezhep mahallelerin karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 8,489 ve anlamlılık düzeyi 0,025'tir. Karma (3) mezhep yapısındaki mahallelerin Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelere göre AK Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 34,960 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

Erzurum ili için AK Parti'nin Sünni mezhep yapısındaki mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Sünni mezhep yapısındaki ve AK Parti'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Küçükova, Eyüpoğlu, Hatuncuk, Akören, Dağyurdu, Ovacık, Düzyurt, Musatanışman, Tokça, Yumruveren, Aziziye: Sorkunlu, Çavuşoğlu, Ağcakent, Kavaklıdere, Aşağıcanören, Rizekent, Akdağ, Aynalıkale, Kumluyazı, Ahırcık, Başovacık, Kabaktepe, Beypınarı, Çamlıca, Düztoprak, Başkurdere, Bingöze, Eğerti, Geyik, Sırlı, Söğütlü (Ovacık), Taşpınar, Toprakkale, Çatak, Ovacık, Çıkrıklı, Üçköşe, Çat: Bozyazı, Budaklar, Taşağıl, İspir: Aşağı Fındıklı, Bozan, Çayırbaşı, Kavaklı, Başpınar, Çakmaklı, İyidere, Moryayla, Gölyurt, Kızılhasan, Kirazlı, Pınarlı, Ulutaş, Yağlı, Ardıçlı, Köprüköy, Yukarı Fındıklı, Bostancı, Cibali, Mülkköy, Değirmendere, Demirbilek, Soğuksu, Yunusköy, Değirmenli, Sandıklı, Yaylacık, Yıldıztepe, Armutlu, Halilpaşa, Atürküten, Başköy, Çatakkaya, Aktaş, Gündoğdu, Kırık, Üzümbağı, Akgüney, Mescitli, Numanpaşa, Ulubel, Köprüköy: Eğirmez, Horasan: Pirhasan, Kadıcelal, Danişment, Çamlıkale, Dikili, Kemerli,

Akçatoprak, Dölek, Aras, Karacaören, Karapınar, Yazılıtaş, İspir: Aşağı Fındıklı, Bozan, Çayırbaşı, Kavaklı, Başpınar, Çakmaklı, İyidere, Moryayla, Gölyurt, Kızılhasan, Kirazlı, Pınarlı, Ulutaş, Yağlı, Ardıçlı, Köprüköy, Yukarı Fındıklı, Bostancı, Cibali, Mülkköy, Değirmendere, Demirbilek, Soğuksu, Yunusköy, Değirmenli, Sandıklı, Yaylacık, Yıldıztepe, Armutlu, Halilpaşa, Atürküten, Başköy, Çatakkaya, Aktaş, Gündoğdu, Kırık, Üzümbağı, Akgüney, Mescitli, Numanpaşa, Ulubel, Alacabük, Duruköy, Yeşilyurt, Akseki, Cankurtaran, Çayırözü, Karakale, Karakamış, Taşbaşı, Taşlıca, Elmalı, Ortaören, Tepecik, Zeyrek, Köprüköy: Camikebir, Ziyaret, Narman: Karapınar, Araköy, Başkale, Karadağ, Oltu: Çanakpınar, İğdeli, İnci, Çayüstü, Küçükorucuk, Demirtaş, Güryaprak, Kayaaltı, Çamlıbel, Başaklı, Özdere, Sülünkaya, Derebaşı, Orucuk, Tutmaç, Durular, Günlüce, Yarbaşı, Gökçedere, Nüğürcük, Alatarla, Aşağıçamlı, Başbağlar, Güzelsu, Olur: Karakoçlar, Oğuzkent, Bozdoğan, Süngübayır, Güngöründü, Hükkam, Palandöken: Konaklı, Pazaryolu: Cevzlidere, Demirgöze, Meşebaşı, Yaylaözü, Güneysu, Dikmetaş, Hacılar, Korkutköy, Yaylalı, Kumaşkaya, Laleli, Yiğitbaşı, Konakyeri, Esenyurt, Gülçimen, Kozlu, Süleymanbağı, Çatakbahçe, Sergenkaya, Karataş, Şehitlik, Karakoç, Kılıççı, Kuymaklı, Bayındır, Şenkaya: Özyurt, Tortum: Derinpınar, Hamidiye, Yamankaya, Kapıkaya, Çataldere, Yazıyurdu, Aksu, Gökdere, Karlı, Yukarısivri, Vişneli, Aşağı Serdarlı, Cihanlı, Arılı, Uzunkavak, Çivilikaya, İncedere, Meydanlar, Demirciler, Pehlivanlı, Ziyaretli, Uzundere: Yayla, Ulubağ, Cevizli, Yakutiye: Arıbahçe ve Soğucakverilebilir. Erzurum'un Şenkaya ve Çat ilçelerindeki mahalleler dışında orta ve kuzey mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber güneye doğru bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 13). 2010 yılında AK Parti'nin başlattığı "Alevi Açılımı" sorunların çözülmesi için çalışmaların başlatıldığı duyurulmuştur. Fakat Alevilerin sorunları çözülmeyp daha çok Sünnileşmeye doğru politikalar uygulanmıştır (Alemdar ve Çorbacioğlu, 2012). Yine medyada Alevilerle ilgili Cumhuriyet gazetesinden çıkan haberlerin analizine göre Alevi örgütleri %84 oranında AK Parti'nin politikalarını eleştirmiştir (Cansun, 2013). Mevcut hükümetin Aleviler için daha laik bir sistem oluşturmalıdır. Bunun ilk temelleri diyanet ve eğitim kurumlarından başlanmalıdır (Koçan ve Öncü 2004). Aleviler ile ilgili yaptığı çalışmaların sonuçlarını alamayan AK Parti, Erzurum'da da farklılık yaratamamıştır. Zira Alevi toplulukları AK Parti'yi tercih etmeyip diğer partilere yönelmişlerdir (Tablo 14).

Tablo 14

AK Parti Seçmeninin Mezhep Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Mezhep Yapısı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Sünni (1)	1062	56,33	30,756	Grup İçi	178245,272	2	89122,636	101,949	0,000	1-2 ; 1-3 ; 3-2
	Alevi (2)	96	11,83	14,991	Gruplar Arası	1035914,606	1185	874,190			
	Karma (3)	30	41,00	19,442	Toplam	1214159,879	1187				
	Toplam	1188	52,34	31,983							
1 Kasım 2015	Sünni (1)	1062	68,24	30,367	Grup İçi	228726,524	2	114363,262	133,047	0,000	1-2 ; 1-3 ; 3-2
	Alevi (2)	96	17,35	17,737	Gruplar Arası	1018591,907	1185	859,571			
	Karma (3)	30	58,80	18,856	Toplam	1247318,431	1187				
	Toplam	1188	63,89	32,416							
24 Haziran 2018	Sünni (1)	1062	59,02	24,965	Grup İçi	166909,696	2	83454,848	141,217	0,000	1-2 ; 1-3 ; 3-2
	Alevi (2)	96	15,57	18,154	Gruplar Arası	700296,414	1185	590,967			
	Karma (3)	30	50,53	16,294	Toplam	867206,110	1187				
	Toplam	1188	55,30	27,029							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

4.3.2. Erzurum'da HDP'li Seçmenlerin Profili

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Genel Milletvekili Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan HDP (%) oy oranlarının seçmenin gelir yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; $F=12,783$; $P<0,05$), (1 Kasım 2015; $F=11,465$; $P<0,05$), (24 Haziran 2018; $F=8,585$; $P<0,05$).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde düşük (1) gelir seviyesinde olan mahallelerin orta (2) gelir seviyesindeki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 11,389 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Düşük (1) gelir seviyesinde olan mahallelerin yüksek (3) gelir seviyesindeki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 16,588 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) gelir seviyesinde olan mahalleler ile yüksek (3) gelir seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde düşük (1) gelir seviyesinde olan mahallelerin orta (2) gelir seviyesindeki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 9,487 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Düşük (1) gelir seviyesinde olan mahallelerin yüksek (3) gelir seviyesindeki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 13,962 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2)

gelir seviyesinde olan mahalleler ile yüksek (3) gelir seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde düşük (1) gelir seviyesinde olan mahallelerin orta (2) gelir seviyesindeki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 7,453 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Düşük (1) gelir seviyesinde olan mahallelerin yüksek (3) gelir seviyesindeki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 10,830 ve anlamlılık düzeyi 0,002'dir. Orta (2) gelir seviyesindeki mahalleler ile yüksek (3) gelir seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Erzurum ili için HDP'nin düşük ekonomik grupta yer alan mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direkt ayrılmaktadır. Düşük ekonomik yapılı ve HDP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Çat: Bayındır, Çimenözü, Karabey, Hatunköy, Tuzlataşı, Soğukpınar, Çirişli, Hınıs: Akbayır, Ünlüce, Burhanköy, Tipideresi, Dağçayırı, Derince, Kızıllahmet, Mezra, Elmadalı, Çilligöl, İsmail, Pınarköy, Alagöz, Akgelin, Demirci, Söğütlü, Mollakulaç, Göller, Kızmusu, Şahverdi, Çatak, Yeşilyazı, Şahabettinköy, Akçamelik, Karamolla, Erbeyli, Alıkırı, Taşbudak, Divanhüseyin, Güzeldere, Ortaköy, Güllüçimen, Toraman, Karaçoban: Dedeören, Maruf, Molladavut, Kırımkaaya, Doğanbey, Bozyar, Kuşluca, Kopal, Seyhan, Budaklı, Gündüz, Erenler, Ovayoncalı, Çatalgöl, Karagöz, Karmış, Burnaz, Akkavak, Karayazı: Akarsu, Çakmaközü, Duruca, Geventepe, Kurupınar, Karaağıl, Salyamaç, Sukonak, Sulutaş, Yahyaköy, Yeşilova, Yukarısöylemez, Ağaçalı, Aşağıincesu, Çatalören, Çayırbeyli, Karakale, Kazbel, Sancaktar, Selenli, Aydınso, Kırgındere, Yeşilyurt, Alikülle, Çaltılı, Kapanlı, Karabey, Kösehasan, Hacıbayram, Kırıkpınar, Üzengili, Yolgören, Bezirhane, Karasu, Doruca, Hasanova, Turnagöl, Mollabekir, Dörtpınar, Güllü, Yeniköy, Abdurrahmanköy, Akpınar, Uğurdalı, Çalışkan, Dünder, Muratlı, Karakaya, Kayalar, Molla Osman, Göktepe, Payveren, Yukarıcihanbey, Taşan, Sarıçiçek, Köprüköy: Mescitli, Yukarıkızılkale, Akçam, Aşağıkızılkale, Çullu, Duatepe, Topçu, Yılanlı, Sarıtaş, Karataşlar, Kayabaşı, Dilek, Geyikli, Yemlik, Ataköy, Pasinler: Yavuzlu, Çamlıca, Tekman: Beyköy, Ilıgöze, Körsu, Susuz, Karlıca, Koçyayla, Mescitli, Deliler, Gündamı, Yeşilören, Çatak, Çevirme, Güzeldere, Toptepe, Gözlüce, Küllü, Yukarıhanbeyi, Hamzalar, Geçitköy, Kalaycı, Yuvaklı, Ağcakoca, Çiçekdağı, Kayaboğaz, Alabayır, Yiğitler, Karapınar, Erence,

Gürgür, Şakşak, Turnagöl, Dalsöğüt, Yücepinar, Akdağ, Çayırdağı, Gülveren, Yoncalı, Beşdere, Katranlı, Aşağıhanbeyi, Mollamehmet, Yerköy, Hüseyinağa, Işıklar, Karataş, Taşkesen, Akdamar, Dengiz, Kuruca, İncesu, Aydınlık, Aşağıtepecik, Karatepe ve Aydınlı verilebilir. Erzurum'un Güney mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber kuzeye doğru bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 15).

DEHAP 2002 seçimlerinde özellikle yoğun göç alan ve ekonomik olarak düşük olan mahallelerden oy almıştır (Ataç ve Işık, 2013). HDP, DEHAP'ın devamı niteliğinde düşünürsek, partinin Erzurum'da her ne kadar göç dinamiğiyle oy almasa da düşük gelirli mahallelerden oy aldığı görülmektedir.

Tablo 15

HDP Seçmeninin Gelir Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Gelir	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Düşük (1)	867	29,04	38,755	Grup İçi	34665,695	2	17332,847	12,783	0,000	1-2 ; 1-3
	Orta (2)	283	17,65	32,093	Gruplar Arası	1606761,951	1185	1355,917			
	Yüksek (3)	38	12,45	20,540	Toplam	1641427,646	1187				
	Toplam	1188	25,79	37,187							
1 Kasım 2015	Düşük (1)	867	22,94	34,155	Grup İçi	24174,360	2	12087,180	11,465	0,000	1-2 ; 1-3
	Orta (2)	283	13,45	28,355	Gruplar Arası	1249339,364	1185	1054,295			
	Yüksek (3)	38	8,97	18,269	Toplam	1273513,724	1187				
	Toplam	1188	20,23	32,755							
24 Haziran 2018	Düşük (1)	867	20,43	30,710	Grup İçi	14826,456	2	7413,228	8,582	0,000	1-2 ; 1-3
	Orta (2)	283	12,98	26,331	Gruplar Arası	1023629,059	1185	863,822			
	Yüksek (3)	38	9,61	17,531	Toplam	1038455,515	1187				
	Toplam	1188	18,31	29,578							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan HDP (%) oy oranlarının seçmenin demografik yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; F=264,439; P<0,05), (1 Kasım 2015; F=206,442; P<0,05), (24 Haziran 2018; F=186,639; P<0,05).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde genç (1) demografik yapısındaki mahallelerin orta (2) demografik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 33,094 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Genç (1) demografik yapısındaki mahallelerin yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 48,924 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) demografik yapısındaki mahallelerin yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelere göre

HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 15,831 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde genç (1) demografik yapısındaki mahallelerin orta (2) demografik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 26,824 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Genç (1) demografik yapısındaki mahallelerin yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 39,380 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) demografik yapısındaki mahallelerin yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 12,556 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde genç (1) demografik yapısındaki mahallelerin orta (2) demografik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 21,224 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Genç (1) demografik yapısındaki mahallelerin Yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 34,871 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) demografik yapısındaki mahallelerin yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 13,646 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

Erzurum ili için HDP'nin genç demografik grupta olan mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Genç demografik yapılı ve HDP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Çat: Çimenözü, Tuzlataşı, Hınıs: Akbayır, Burhanköy, Tipideresi, Çakmak, Kızılahmet, Kongur, İsmail, Pınarköy, Demirci, Söğütlü, Göller, Ortaköy, Karaçoban: Dedeören, Maruf, Molladavut, Kırımkaaya, Doğanbey, Bozyar, Kuşluca, Kopal, Seyhan, Budaklı, Gündüz, Erenler, Ovayoncalı, Çatalgöl, Karagöz, Karmış, Burnaz, Akkavak, Karayazı: Akarsu, Çakmaközü, Duruca, Geventepe, Kurupınar, Karaağıl, Salyamaç, Sukonak, Sulutaş, Yahyaköy, Yeşilova, Ağaçlı, Aşağıncesu, Çatalören, Çayırbeyli, Karakale, Kazbel, Sancaktar, Selenli, Aydınso, Kırğındere, Yeşilyurt, Alikülle, Çaltılı, Kapanlı, Karabey, Hacıbayram, Kırıkınar, Üzengili, Yolgören, Bezirhane, Karasu, Doruca, Hasanova, Turnagöl, Mollabekir, Dörtınar, Güllü, Yeniköy, Abdurrahmanköy, Akpınar,

Uğurdalı, Çalışkan, Dünder, Muratlı, Karakaya, Kayalar, Molla Osman, Göktepe, Payveren, Yukarıcihanbey, Taşan, Sarıçiçek, Köprüköy: Mescitli, Yukarıkızılkale, Akçam, Aşağıkızılkale, Çullu, Duatepe, Topçu, Yılanlı, Sarıtaş, Karataşlar, Kayabaşı, Dilek, Geyikli, Marifet, Yemlik, Ataköy, Pasinler: Yavuzlu, Çamlıca, Tekman: Beyköy, Ilıgöze, Körsu, Susuz, Karlıca, Koçyayla, Mescitli, Deliler, Gündamı, Yeşilören, Çatak, Çevirme, Güzeldere, Toptepe, Gözlüce, Küllü, Yukarıhanbeyi, Hamzalar, Geçitköy, Kalaycı, Yuvaklı, Ağcakoca, Çiçekdağı, Kayaboğaz, Alabayır, Yiğitler, Karapınar, Erence, Gürgür, Şakşak, Turnagöl, Dalsöğüt, Yücepınar, Akdağ, Çayırdağı, Gülveren, Yoncalı, Beşdere, Katranlı, Aşağıhanbeyi, Mollamehmet, Yerköy, Hüseyinağa, Işıklar, Karataş, Taşkesen, Akdamar, Dengiz, Kuruca, İncesu, Aydınlık, Aşağıtepecik, Karatepe ve Aydınlık verilebilir. Erzurum'daki Güney mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber kuzeye doğru bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 16).

Tablo 16

HDP Seçmeninin Demografik Yapısının (Yaş) Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Demografik Yapı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Genç (1)	445	51,22	41,576	Grup İçi	506520,472	2	253260,236	264,439	0,000	1-2 ; 1-3 ; 2-3
	Orta (2)	388	18,13	29,910	Gruplar Arası	1134907,173	1185	957,728			
	Yaşlı (3)	355	2,30	7,743	Toplam	1641427,646	1187				
	Toplam	1188	25,79	37,187							
1 Kasım 2015	Genç (1)	445	40,76	39,509	Grup İçi	329068,258	2	164534,129	206,442	0,000	1-2 ; 1-3 ; 2-3
	Orta (2)	388	13,93	24,933	Gruplar Arası	944445,466	1185	797,000			
	Yaşlı (3)	355	1,38	5,517	Toplam	1273513,724	1187				
	Toplam	1188	20,23	32,755							
24 Haziran 2018	Genç (1)	445	35,67	35,022	Grup İçi	248756,780	2	124378,390	186,639	0,000	1-2 ; 1-3 ; 2-3
	Orta (2)	388	14,44	24,980	Gruplar Arası	789698,735	1185	666,412			
	Yaşlı (3)	355	0,79	3,199	Toplam	1038455,515	1187				
	Toplam	1188	18,31	29,578							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan HDP (%) oy oranlarının seçmenin eğitim yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; F=56,221; P<0,05), (1 Kasım 2015; F=53,722; P<0,05), (24 Haziran 2018; F=52,885; P<0,05).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelerin orta (2) eğitim yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 17,366 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelerin orta-yüksek

(3) eğitim yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 24,330 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) eğitim yapısındaki mahallelerin orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 6,964 ve anlamlılık düzeyi 0,016'dır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelerin orta (2) eğitim yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 14,957 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelerin orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 20,999 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) eğitim yapısındaki mahallelerin orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 6,041 ve anlamlılık düzeyi 0,012'dir.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelerin orta (2) eğitim yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 14,345 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelerin orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 18,443 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yapılan son seçimde ise orta (2) eğitim yapısındaki mahalleler ile orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Erzurum ili için HDP'nin düşük eğitimli mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Düşük eğitimli ve HDP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Çat: Çimenözü, Hatunköy, Tuzlataşı, Hınıs: Ünlüce, Burhanköy, Çakmak, Dağçayırı, Derince, Kızılahmet, Kongur, Çilligöl, İsmail, Pınarköy, Alagöz, Akgelin, Demirci, Söğütlü, Göller, Şahverdi, Yeşilyazı, Şahabettinköy, Akçamelik, Karamolla, Erbeyli, Alikırı, Taşbudak, Divanhüseyin, Ortaköy, Karaçoban: Dedeören, Maruf, Molladavut, Kırım kaya, Doğanbey, Bozyar, Kuşluca, Kopal, Seyhan, Binpınar, Budaklı, Gündüz, Erenler, Çatalgöl, Sarıveli, Burnaz, Duman, Karayazı: Akarsu, Alemdağı, Çakmaközü, Duruca, Geventepe, Kurupınar, Tosunlu, Ulucanlar, Karaağıl, Salyamaç, Sukonak, Sulutaş, Şakirköy, Yahyaköy, Yukarısöylemez,

Ağaçlı, Aşağıncesu, Aşağısöylemez, Çatalören, Çayırbeyli, Çepi, Değirmenkaya, Karakale, Kazbel, Sancaktar, Selenli, Yiğityolu, Yukarıçığılan, Aydınso, Kırgındere, Köyceğiz, Yeşilyurt, Aliküllek, Çaltılı, Çavuşköy, Göksu, Kapanlı, Kösehasan, Çelikli, Hacıbayram, Üzengili, Yolgören, Karasu, Elmağaç, Hasanova, Turnagöl, Mollabekir, Yalındal, Dörtınar, Yücelik, Anıtlı, Güllü, Abdurrahmanköy, Akpınar, Dünder, Muratlı, Karakaya, Kayalar, Göktepe, Payveren, Yukarıcihanbey, Sarıçiçek, Köprüköy: Mescitli, Akçam, Aşağıkızılkale, Çullu, Duatepe, Topçu, Yılanlı, Karataşlar, Kayabaşı, Marifet, Pasinler: Yavuzlu, Çamlıca, Tekman: Beyköy, Ilıgöze, Körsu, Susuz, Karlıca, Koçyayla, Mescitli, Deliler, Gündamı, Çatak, Çevirme, Güzeldere, Toptepe, Çukuryayla, Gözlüce, Hacıömer, Küllü, Yukarıhanbeyi, Hamzalar, Geçitköy, Kalaycı, Yuvaklı, Ağcakoca, Çiçekdağı, Kayaboğaz, Alabayır, Yiğitler, Karapınar, Erence, Turnagöl, Dalsöğüt, Yücepınar, Akdağ, Yoncalı, Beşdere, Katranlı, Aşağıhanbeyi, Gökoğlan, Mollamehmet, Karataş, Taşkesen, Akdamar, Dengiz, Kırıkan, İncesu, Aşağıtepecik ve Karatepe verilebilir. Erzurum'un güneyinde konumlanmış mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber kuzeye doğru gidildikçe bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 17).

Tablo 17

HDP Seçmenin Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Eğitim	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Düşük (1)	611	36,17	41,209	Grup İçi	142252,243	2	71126,122	56,221	0,000	1-2 ; 1-3 ; 2-3
	Orta (2)	246	18,80	33,405	Gruplar Arası	1499175,402	1185	1265,127			
	Orta-Yüksek (3)	331	11,84	23,988	Toplam	1641427,646	1187				
	Toplam	1188	25,79	37,187							
1 Kasım 2015	Düşük (1)	611	29,18	37,183	Grup İçi	105870,184	2	52935,092	53,722	0,000	1-2 ; 1-3 ; 2-3
	Orta (2)	246	14,22	28,077	Gruplar Arası	1167643,540	1185	985,353			
	Orta-Yüksek (3)	331	8,18	19,933	Toplam	1273513,724	1187				
	Toplam	1188	20,23	32,755							
24 Haziran 2018	Düşük (1)	611	26,42	33,861	Grup İçi	85094,073	2	42547,037	52,885	0,000	1-2 ; 1-3
	Orta (2)	246	12,08	24,314	Gruplar Arası	953361,442	1185	804,524			
	Orta-Yüksek (3)	331	7,98	18,186	Toplam	1038455,515	1187				
	Toplam	1188	18,31	29,578							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan HDP (%) oy oranlarının seçmenin etnik yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; F=1369,290; P<0,05), (1 Kasım 2015; F=979,424; P<0,05), (24 Haziran 2018; F=892,531; P<0,05).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelerin Türk (1) etnik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme

bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 67,441 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelerin Karma (3) etnik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 39,247 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) etnik yapısındaki mahallelerin Türk (1) etnik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 28,204 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelerin Türk (1) etnik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 56,213 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelerin karma (3) etnik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 37,896 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) etnik yapısındaki mahallelerin Türk (1) etnik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 18,319 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelerin Türk (1) etnik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 49,845 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelerin karma (3) etnik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 31,181 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) etnik yapısındaki mahallelerin Türk (1) etnik yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 18,664 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

Erzurum ili için HDP'nin Kürt etnik yapılı mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Kürt etnik yapılı ve HDP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Karaçoban: Dedeören, Maruf, Molladavut, Kırım kaya, Doğanbey, Bozyar, Kuşluca, Kopal, Seyhan, Binpınar, Budaklı, Gündüz, Erenler, Ovayoncalı, Çatalgöl, Sarıveli, Karagöz, Karmış, Bahçeli, Karaköprü, Burnaz, Akkavak, Bağlar, Hacılar, Erhanlar, Kavaklı, Karayazı: Akarsu, Alemdağı, Çakmaközü, Duruca, Geventepe, Kurupınar, Tosunlu,

Ulucanlar, Karaağıl, Salyamaç, Sukonak, Sulutaş, Şakirköy, Yahyaköy, Yeşilova, Yukarısöylemez, Ağaçalı, Aşağıincesu, Aşağısöylemez, Çatalören, Çayırbeyli, Çepi, Değirmenkaya, Karakale, Kazbel, Sancaktar, Selenli, Yiğityolu, Yukarıçığılgan, Aydınsu, Kırgındere, Köyceğiz, Yeşilyurt, Aliküllek, Çaltılı, Çavuşköy, Göksu, Kapanlı, Karabey, Karşıyaka, Kösehasan, Çelikli, Hacıbayram, Kırıkpınar. Üzengili, Yolgören, Bezirhane, Karasu, Doruca, Elmağaç, Hasanova, Turnagöl, Mollabekir, Yalındal, Dörtpınar, Yücelik, Anıtlı, Güllü, Yeniköy, Abdurrahmanköy, Akpınar, Uğurdalı, Çalışkan, Dünder, Muratlı, Karakaya, Kayalar, Molla Osman, Göktepe, Payveren, Yukarıcihanbey, Sarıçiçek, Taşan, Bayraktar, Yeni, Sarıçiçek, Köprüköy: Mescitli, Yukarıkızılkale, Akçam, Çullu, Duatepe, Topçu, Yılanlı, Karataşlar, Kayabaşı, Dilek, Geyikli, Marifet, Yemlik., Pasinler: Yavuzlu, Çamlıca, Çat: Bayındır, Çimenözü, Karabey, Hatunköy, Tuzlataşı, Hınıs: Akbayır, Ünlüce, Burhanköy, Tipideresi, Çakmak, Dağçayırı, Derince, Kızılismet, Mezra, Elmadalı, Kongur, Çilligöl, İsmail, Pınarköy, Alagöz, Akgelin, Demirci, Söğütlü, Akören, Mollakulaç, Şahverdi, Çatak, Yeşilyazı, Şahabettinköy, Akçamelik, Karamolla, Erbeyli, Alikırı, Taşbudak, Divanhüseyin, Güzeldere, Ortaköy, Güllüçimen, Köprüköy: Mescitli, Yukarıkızılkale, Akçam Mah, Kullu, Duatepe, Topçu, Yılanlı, Karataşlar, Kayabaşı, Dilek, Geyikli, Marifet ve Yemlik verilebilir. Erzurum'un Güneyinde konumlanmış mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber kuzeye doğru gidildikçe bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 18).

Tablo 18

HDP Seçmenin Etnik Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Etnik Yapı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Türk (1)	756	3,12	8,754	Grup İçi	1143908,196	2	571954,098	1362,290	0,000	2-1 ; 2-3 ; 3-1
	Kürt (2)	376	70,56	32,519	Gruplar Arası	497519,450	1185	419,848			
	Karma (3)	56	31,32	27,993	Toplam	1641427,646	1187				
	Toplam	1188	25,79	37,187							
1 Kasım 2015	Türk (1)	756	1,57	5,481	Grup İçi	793492,536	2	396746,268	979,424	0,000	2-1 ; 2-3 ; 3-1
	Kürt (2)	376	57,79	33,734	Gruplar Arası	480021,188	1185	405,081			
	Karma (3)	56	19,89	23,589	Toplam	1273513,724	1187				
	Toplam	1188	20,23	32,755							
24 Haziran 2018	Türk (1)	756	1,66	5,937	Grup İçi	624131,035	2	312065,518	892,531	0,000	2-1 ; 2-3 ; 3-1
	Kürt (2)	376	51,50	31,205	Gruplar Arası	414324,480	1185	349,641			
	Karma (3)	56	20,32	20,252	Toplam	1038455,515	1187				
	Toplam	1188	18,31	29,578							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan HDP (%) oy oranlarının seçmenin mezhep yapısına

göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; $F=31,662$; $P<0,05$), (1 Kasım 2015; $F=25,574$; $P<0,05$), (24 Haziran 2018; $F=40,753$; $P<0,05$).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelerin Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 29,600 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) mezhep yapısındaki mahallelerin Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 16,927 ve anlamlılık düzeyi 0,004'tür. Alevi (2) mezhep yapısındaki mahalleler ile karma (3) mezhep yapısındaki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelerin Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 24,170 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelerin karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 15,596 ve anlamlılık düzeyi 0,005'tir. Sünni (1) mezhep yapısındaki mahalleler ile karma (3) mezhep yapısındaki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelerin Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 27,171 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelerin karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 16,998 ve anlamlılık düzeyi 0,001'dir. Karma (3) Mezhep yapısındaki mahallelerin Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelere göre HDP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 10,173 ve anlamlılık düzeyi 0,027'dir.

Erzurum ili için HDP'nin Alevi ve karma mezhep yapıları mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Alevi mezhep yapıları ve HDP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Çat: Karabey. Hınıs: Ünlüce, Derince, Mezra, Elmadalı, Alagöz, Çatak, Karamolla, Erbeyli,

Alıkırı, Taşbudak, Divanhüseyin, Toraman, Köprüköy: Yukarıkızılkale, Tekman: Çatak, Çayırdağı, Karataş, KurucaveKazancık verilebilir. Karma mezhep yapılı ve HDP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Hınıs: Göller, Kızmusu, Yelviz, Halilçavuş, Sultanlı, Pasinler: Taşlıgüney ve Hasandede verilebilir. Erzurum'un Güneyinde konumlanmış mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber kuzeye doğru gidildikçe bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 18). Siyasal tercihlerde Aleviliğin önemi bölgeden bölgeye değişmektedir. Bu durum Türk ve Kürt Alevilerde ayrışmalara neden olabilmektedir (Erman ve Göker, 2000). Bu bağlamda Kürt Alevilerin çoğunlukla HDP seçmeni olduğu anlaşılmıştır. Erzurum'da nüfus ve mahalle olarak az olan bu topluluğun da kendi içinde farklılıklar gösterdiği gözlemlenmiştir. Mezhep yapısından önce Etnik yapılarına göre oy veren bu mahalleler şüphesiz ki HDP'nin oylarını artırmaktadır (Tablo 19).

Tablo 19

HDP Seçmeninin Mezhep Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Mezhep Yapısı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Sünni (1)	1062	22,97	36,992	Grup İçi	83265,248	2	41632,624	31,662	0,000	2-1 ; 3-1
	Alevi (2)	96	52,57	30,209	Gruplar Arası	1558162,398	1185	1314,905			
	Karma (3)	30	39,90	25,993	Toplam	1641427,646	1187				
	Toplam	1188	25,79	37,187							
1 Kasım 2015	Sünni (1)	1062	18,06	32,838	Grup İçi	52694,536	2	26347,268	25,574	0,000	2-1 ; 2-3
	Alevi (2)	96	42,23	25,741	Gruplar Arası	1220819,188	1185	1030,227			
	Karma (3)	30	26,63	21,779	Toplam	1273513,724	1187				
	Toplam	1188	20,23	32,755							
24 Haziran 2018	Sünni (1)	1062	15,86	29,084	Grup İçi	66830,267	2	33415,134	40,753	0,000	2-1 ; 2-3 ; 3-1
	Alevi (2)	96	43,03	25,694	Gruplar Arası	971625,248	1185	819,937			
	Karma (3)	30	26,03	19,829	Toplam	1038455,515	1187				
	Toplam	1188	18,31	29,578							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

4.3.3. Erzurum'da MHP'li Seçmenlerin Profili

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan MHP (%) oy oranlarının seçmenin gelir yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; F=76,912; P<0,05), (1 Kasım 2015; F=48,368; P<0,05), (24 Haziran 2018; F=20,669; P<0,05).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta (2) gelir seviyesinde olan mahallelerin düşük (1) gelir seviyesindeki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 7,907 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yüksek (3) gelir seviyesinde olan mahallelerin

düşük (1) gelir seviyesindeki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 19,698 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yüksek (3) gelir seviyesinde olan mahallelerin orta (2) gelir seviyesindeki mahallelere göre MHP'ye oy verme aralarında bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 11,792 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta (2) gelir seviyesinde olan mahallelerin düşük (1) gelir seviyesindeki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 4,082 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yüksek (3) gelir seviyesinde olan mahallelerin düşük (1) gelir seviyesindeki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 12,407 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yüksek (3) gelir seviyesinde olan mahallelerin orta (2) gelir seviyesindeki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 8,325 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta (2) gelir seviyesinde olan mahallelerin düşük (1) gelir seviyesindeki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 4,394 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yüksek (3) gelir seviyesinde olan mahallelerin düşük (1) gelir seviyesindeki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 9,057 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yüksek (3) gelir seviyesinde olan mahallelerin orta (2) gelir seviyesindeki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 4,663 ve anlamlılık düzeyi 0,001'dir.

Erzurum ilinde MHP'nin yüksek ve orta ekonomik grupta yer alan mahallelerde daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direkt ayrılmaktadır. Yüksek ekonomik yapılı ve MHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak Aşkale; Yeni, Horasan: Kazım Karabekir, Narman: Camiisağır, Olur: Aktepe, Palandöken: Müftü Solakzade, Hüseyin Avni Ulaş, Pasinler: Kasımpaşa, Şenkaya: Yukarı, Aşağı, Uzundere: Merkez, Yakutiye: Üniversite, Lalapaşa, Muratpaşa ve Dumlu verilebilir. Orta ekonomik yapılı ve MHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Merdivenköy, Bahçelievler, Aziziye: Gelinkaya, Horasan: Tahirhoca, İspir: Gaziler, Gülhas, Harman: Kışlaköy, Tuzla, Olur: Merkez, Pasinler: Şehit Burak Karakoç,

Alvar, Kurtuluş, Camikebir, Paşabey, Reşadiye, Erzurumkapı, Bahçelievler, Tortum: Bahçeli, Çamlıca, Alparslan, Uzundere: Cömertler, Yakutiye: Gökçeyamaç, Karagöbek, Şenyurt, Kırkgöze ve Akdağ verilebilir. Erzurum'un Orta ve Kuzeyinde konumlanan mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber Güneye doğru gidildikçe bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 20).

2002 seçimlerde İstanbul, İzmir, Kayseri ve Mersin'de MHP Orta ve Alt ekonomik gruptan oy alırken Gaziantep'te tüm ekonomik gruplardan oy almıştır. MHP Samsun'da ise Yüksek gelirli mahallelerden oy almıştır (Ataç ve Işık, 2013). MHP, İstanbul'da 1999 ve 2002 seçimlerinde ise yoksulkesimden oy almıştır (Zeyneloğlu, 2006). 1999 seçimlerinin üç kümede incelendiği çalışmada, Erzurum ikinci kümedeyerm alırken, birinci küme genellikle batı ve denize kıyısı olan illerden, üçüncü küme ise Güneydoğu Anadolu ve çevre illerinden oluşmaktadır. Erzurum'un bulunduğu küme dini yapıların yoğun ve ekonomik göstergelerin birinci küme göre düşük, üçüncü küme göre yüksek olduğu kümedir ve MHP'nin en yüksek kat sayıya ulaştığı kümedir (West, 2005). Bu bağlamda Erzurum MHP'nin iyi oy aldığı illerin başında gelmektedir. Samsun gibi Erzurum'da Yüksek ve yer yer Orta gelir grubundaki mahallelerden oy almıştır. Bu kararlılığını üç seçimde de devam ettiren MHP'nin Erzurum için Yüksek gelirliilerin partisi olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 20

MHP Seçmenin Gelir Düzeyinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Gelir	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Düşük (1)	867	10,54	12,314	Grup İçi	24930,539	2	12465,270	76,912	0,000	2-1 ; 3-1 ; 3-2
	Orta (2)	283	18,45	14,168	Gruplar Arası	192056,225	1185	162,073			
	Yüksek (3)	38	30,24	10,582	Toplam	216986,764	1187				
	Toplam	1188	13,05	13,520							
1 Kasım 2015	Düşük (1)	867	6,88	9,092	Grup İçi	8338,284	2	4169,142	48,368	0,000	2-1 ; 3-1 ; 3-2
	Orta (2)	283	10,96	10,063	Gruplar Arası	102143,462	1185	86,197			
	Yüksek (3)	38	19,29	7,370	Toplam	110481,747	1187				
	Toplam	1188	8,25	9,648							
24 Haziran 2018	Düşük (1)	867	11,86	13,140	Grup İçi	6459,447	2	3229,724	20,669	0,000	2-1 ; 3-1 ; 3-2
	Orta (2)	283	16,26	10,976	Gruplar Arası	185166,873	1185	156,259			
	Yüksek (3)	38	20,92	6,740	Toplam	191626,320	1187				
	Toplam	1188	13,20	12,706							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan MHP (%) oy oranlarının seçmenin demografik yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; F=26,504; P<0,05), (1 Kasım 2015; F=28,868; P<0,05), (24 Haziran 2018; F=30,664; P<0,05).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta (2) demografik yapıdaki mahallelerin genç (1) demografik yapıdaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 6,624 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) demografik yapıdaki mahallelerin yaşlı (3) demografik yapıdaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,649 ve anlamlılık düzeyi 0,017'dir. Yaşlı (3) demografik yapıdaki mahallelerin genç (1) demografik yapıdaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 3,975 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta (2) demografik yapıdaki mahallelerin genç (1) demografik yapıdaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 4,041 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yaşlı (3) demografik yapıdaki mahallelerin genç (1) demografik yapıdaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 4,532 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) demografik yapıdaki mahalleler ile yaşlı (3) demografik yapıdaki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta (2) demografik yapıdaki mahallelerin genç (1) demografik yapıdaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 6,519 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yaşlı (3) demografik yapıdaki mahallelerin genç (1) demografik yapıdaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 4,615 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) demografik yapıdaki mahalleler ile yaşlı (3) demografik yapıdaki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

MHP'nin Erzurum ilindeki orta ve yaşlı demografik grupta olan mahallelerde daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Orta demografik yapılı ve MHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Merdivenköy, Bahçelievler, Aziziye: Ağöreni, Gelinkaya, Horasan: Tahirhoca, Narman: Tuzla, Camiisağır, Olur: Merkez, Aktepe, Palandöken: Müftü Solakzade, Pasinler: Alvar, Kurtuluş, Camikebir, Kasımpaşa, Paşabey, Şenkaya: Yukarı, Aşağı, Tortum: Alparıslan, Uzundere: Cömertler, Yakutiye: Gökçeyamaç, Karagöbek,

Şenyurt, Kırkgöze, Lalapaşa, Muratpaşa ve Dumluverilebilir. Yaşlı demografik yapılı ve MHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; İspir: Gaziler, Oltu: Yukarıçamlı, Dokuzdeğirmen, Konukseven, İpekçayırı, İriağaç, Olur: Taşgeçit, Uzunharman, Ormanağzı, Ekinlik, Sarıbaşak, Olgun, Pazaryolu: Akbulut, Şenkaya: Gözebaşı, İkizpınar, Esenyurt, Penek Tortum: Bahçeli, Akbaba, Çamlıca, Şenyurt ve Konak verilebilir. Erzurum'un Orta ve Kuzeyinde konumlanmış mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber Güneye doğru gidildikçe bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 21).

Tablo 21

MHP Seçmenin Demografik Yapısının (Yaş) Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Demografik Yapı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Genç (1)	445	9,70	13,236	Grup İçi	9290,686	2	4645,343	26,504	0,000	2-1 ; 2-3 ; 3-1
	Orta (2)	388	16,32	14,431	Gruplar Arası	207696,078	1185	175,271			
	Yaşlı (3)	355	13,68	11,803	Toplam	216986,764	1187				
	Toplam	1188	13,05	13,520							
1 Kasım 2015	Genç (1)	445	5,58	8,358	Grup İçi	5132,909	2	2566,455	28,868	0,000	2-1 ; 3-1
	Orta (2)	388	9,62	10,229	Gruplar Arası	105348,837	1185	88,902			
	Yaşlı (3)	355	10,11	9,777	Toplam	110481,747	1187				
	Toplam	1188	8,25	9,648							
24 Haziran 2018	Genç (1)	445	9,69	12,609	Grup İçi	9429,295	2	4714,647	30,664	0,000	2-1 ; 3-1
	Orta (2)	388	16,21	12,937	Gruplar Arası	182197,025	1185	153,753			
	Yaşlı (3)	355	14,31	11,502	Toplam	191626,320	1187				
	Toplam	1188	13,20	12,706							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan MHP (%) oy oranları seçmenin eğitim yapısına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (7 Haziran 2015; $F=119,370$; $P<0,05$), (1 Kasım 2015; $F=70,065$; $P<0,05$), (24 Haziran 2018; $F=58,483$; $P<0,05$).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelerin düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 12,827 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelerin orta (2) eğitim yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 10,652 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Düşük (1) eğitim yapısındaki mahalleler ile orta (2) eğitim seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelerin düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 7,292 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelerin orta (2) eğitim yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 5,898 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Düşük (1) eğitim yapısındaki mahalleler ile orta (2) eğitim seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelerin düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 8,932 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelerin orta (2) eğitim yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 6,466 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) eğitim yapısındaki mahallelerin düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 6,466 ve anlamlılık düzeyi 0,036'dır.

Erzurum ili için MHP'nin orta-yüksek eğitimli mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Orta-yüksek eğitimli ve MHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Merdivenköy, Bahçelievler Aziziye: Ağören, Gelinkaya, Horasan: Kazım Karabekir, Kırık, Tahirhoca, İnönü, İspir: Gaziler, Köprüköy: Emre, Narman: Kışlaköy, Tuzla, Camiisağır, Kamışözü, Olur: Merkez, Aktepe, Palandöken: Müftü Solakzade, Pasinler: Şehit Burak Karakoç, Alvar, Kurtuluş, Camikebir, Kasımpaşa, Paşabey, Reşadiye, Erzurumkapı, Tepecik, Şenkaya: Yukarı, Aşağı, Tortum: Bahçeli, Akbaba, Çamlıca, Alparslan, Şenyurt, Uzundere: Cömertler, Yakutiye: Gökçeyamaç, Karagöbek, Üniversite, Şenyurt, Kırkgöze, Lalapaşa, Muratpaşa, Dumlu ve Akdağ verilebilir. Erzurum'un Orta ve Kuzeyinde konumlanmış mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber Güneye doğrudildikçe bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 22).

Tablo 22

MHP Seçmenin Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Eğitim	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Düşük (1)	611	9,03	11,561	Grup İçi	36385,361	2	18192,680	119,370	0,000	3-1 ; 3-2
	Orta (2)	246	11,20	12,535	Gruplar Arası	180601,404	1185	152,406			
	Orta-Yüksek (3)	331	21,85	13,548	Toplam	216986,764	1187				
	Toplam	1188	13,05	13,520							
1 Kasım 2015	Düşük (1)	611	5,93	8,885	Grup İçi	11683,194	2	5841,597	70,065	0,000	3-1 ; 3-2
	Orta (2)	246	7,33	8,711	Gruplar Arası	98798,553	1185	83,374			
	Orta-Yüksek (3)	331	13,22	9,856	Toplam	110481,747	1187				
	Toplam	1188	8,25	9,648							
24 Haziran 2018	Düşük (1)	611	10,20	12,234	Grup İçi	17215,263	2	8607,632	58,483	0,000	3-1 ; 3-2 ; 2-1
	Orta (2)	246	12,67	13,484	Gruplar Arası	174411,057	1185	147,182			
	Orta-Yüksek (3)	331	19,13	10,809	Toplam	191626,320	1187				
	Toplam	1188	13,20	12,706							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan MHP (%) oy oranlarının seçmenin etnik yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; F=232,120; P<0,05), (1 Kasım 2015; F=168,261; P<0,05), (24 Haziran 2018; F=223,861; P<0,05).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık göstermektedir. Aralarındaki ortalama fark, 15,591 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 11,294 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin karma (3) etnik yapıdaki mahalleler aralarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 9,863 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 6,979 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Türk (1) etnik yapısındaki mahalleler ile karma (3) etnik yapıdaki mahalleler ile aralarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 14,445 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 11,348 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Türk (1) etnik yapısındaki mahalleler ile karma (3) etnik yapıdaki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

MHP'nin Erzurum'daki Türk etnik yapıları mahallelerde daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direkt ayrılmaktadır. Türk etnik yapıları ve MHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Yaylayolu, Merdivenköy, Bahçelievler, Aziziye: Kuşçu, Ağören, Gelinkaya, Horasan: Kırık, Tahirhoca, Çamurlu, İspir: Gaziler, Köprüköy: Emre, Narman: Savaşçılar, Aşağıyayla, Kilimli, Kışlaköy, Tuzla, Camiisağır, Oltu: Yukarıçamlı, Dokuzdeğirmen, Konukseven, İpekçayırı, Olur: Taşgeçit, Uzunharman, Ormanağzı, Ekinlik, Merkez, Sarıbaşak, Aktepe, Olgun, Palandöken: Müftü Solakzade, Pasinler: Yiğitpınarı, Şehit Burak Karakoç, Ovaköy, Alvar, Kurtuluş, Camikebir, Kasımpaşa, Taşkaynak, Karakale, Paşabey, Reşadiye, Timar, Erzurumkapı, Tepecik, Yukarıçakmak, Ardıçlı, Karavelet, Pazaryolu: Akbulut, Şenkaya: Köroğlu, İkizpınar, Esenyurt, Tortum: Bahçeli, Akbaba, Çamlıca, Alparslan, Şenyurt, Uzundere: Cömertler, Yakutiye: Gökçeyamaç, Karagöbek, Üniversite, Şenyurt, Güngörmez, Kırkgöze, Lalapaşa, Muratpaşa ve Dumlu verilebilir. Karma etnik yapıları ve MHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Horasan: Kazım Karabekir, İnönü, Köprüköy: Dumankaya, Pasinler: Kevenlik, Ağaçminare, Şenkaya: Yukarı ve Aşağı verilebilir. Erzurum'un orta ve kuzeyinde konumlanan mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber Güneye doğru gidildikçe bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 23).

Tablo 23

MHP Seçmeninin Etnik Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Etnik Yapı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Türk (1)	756	18,19	13,391	Grup İçi	61079,097	2	30539,549	232,120	0,000	1-2 ; 3-2
	Kürt (2)	376	2,60	5,106	Gruplar Arası	155907,667	1185	131,568			
	Karma (3)	56	13,89	13,979	Toplam	216986,764	1187				
	Toplam	1188	13,05	13,520							
1 Kasım 2015	Türk (1)	756	11,51	10,126	Grup İçi	24435,732	2	12217,866	168,261	0,000	1-2 ; 3-2
	Kürt (2)	376	1,65	3,329	Gruplar Arası	86046,015	1185	72,613			
	Karma (3)	56	8,63	9,026	Toplam	110481,747	1187				
	Toplam	1188	8,25	9,648							
24 Haziran 2018	Türk (1)	756	17,92	12,212	Grup İçi	52547,456	2	26273,728	223,861	0,000	1-2 ; 3-2
	Kürt (2)	376	3,47	6,385	Gruplar Arası	139078,864	1185	117,366			
	Karma (3)	56	14,82	14,266	Toplam	191626,320	1187				
	Toplam	1188	13,20	12,706							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan MHP (%) oy oranlarının seçmenin mezhep yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; $F=30,609$; $P<0,05$), (1 Kasım 2015; $F=23,565$; $P<0,05$), (24 Haziran 2018; $F=42,581$; $P<0,05$).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelerin Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 11,002 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) mezhep yapısındaki mahallelerin Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 9,831 ve anlamlılık düzeyi 0,003'tür. Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelerin karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelerin Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 6,928 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) mezhep yapısındaki mahallelerin Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 6,438 ve anlamlılık düzeyi 0,002'dir. Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelerin karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelerin Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 12,020 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Karma (3) mezhep yapısındaki mahallelerin Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelere göre MHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 8,938 ve anlamlılık düzeyi 0,002'dir. Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelerin karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

MHP'nin Erzurum ilindeki Sünni ve karma mezhep yapılı mahallelerde daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direkt ayrılmaktadır. Sünni mezhep yapılı ve MHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Yaylayolu, Merdivenköy, Bahçelievler, Aziziye: Kuşçu, Ağören, Gelinkaya, Horasan: Kırık, Tahirhoca, Çamurlu, İnönü, İspir: Gaziler, Köprüköy: Emre, Dumankaya, Narman: Savaşçılar, Aşağıyayla, Kilimli, Kışlaköy, Tuzla, Camiisağır, Oltu: Yukarıçamlı, Dokuzdeğirmen, Konukseven, İpekçayırı, Olur: Taşgeçit, Uzunharman, Ormanağzı, Ekinlik, Merkez, Sarıbaşak, Aktepe, Olgun, Palandöken: Müftü Solakzade, Pasinler: Yiğitpınarı, Şehit Burak Karakoç, Ovaköy, Alvar, Kurtuluş, Camikebir, Kasımpaşa, Taşkaynak, Karakale, Paşabey, Reşadiye, Timar, Erzurumkapı, Tepecik, Yukarıçakmak, Ardıçlı, Karavelet, Pazaryolu: Akbulut, Şenkaya: Köroğlu, İkizpınar, Esenyurt, Gözebaşı, Tortum: Bahçeli, Akbaba, Çamlıca, Alparslan, Şenyurt, Uzundere: Cömertler, Yakutiye: Gökçeyamaç, Karagöbek, Üniversite, Şenyurt, Güngörmez, Kırkgöze, Lalapaşa, Muratpaşa ve Dumluverilebilir. Karma mezhep yapılı ve MHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Pasinler: Kevenlik, Ağaçminare, Aşıtlar, Şenkaya: Yukarı ve Aşağı verilebilir. Erzurum'un Orta ve Kuzey mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber Güneye doğru bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 24).

Tablo 24

MHP Seçmeninin Mezhep Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Mezhep Yapısı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Sünni (1)	1062	13,97	13,674	Grup İçi	10658,963	2	5329,481	30,609	0,000	1-2 ; 3-2
	Alevi (2)	96	2,97	4,390	Gruplar Arası	206327,801	1185	174,116			
	Karma (3)	30	12,80	14,509	Toplam	216986,764	1187				
	Toplam	1188	13,05	13,520							
1 Kasım 2015	Sünni (1)	1062	8,82	9,853	Grup İçi	4226,049	2	2113,025	23,565	0,000	1-2 ; 3-2
	Alevi (2)	96	1,90	2,989	Gruplar Arası	106255,698	1185	89,667			
	Karma (3)	30	8,33	9,106	Toplam	110481,747	1187				
	Toplam	1188	8,25	9,648							
24 Haziran 2018	Sünni (1)	1062	14,25	12,787	Grup İçi	12848,320	2	6424,160	42,581	0,000	1-2 ; 3-2
	Alevi (2)	96	2,23	2,618	Gruplar Arası	178778,000	1185	150,868			
	Karma (3)	30	11,17	12,641	Toplam	191626,320	1187				
	Toplam	1188	13,20	12,706							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

4.3.4. Erzurum'da CHP'li Seçmenlerin Profili

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan CHP (%) oy oranlarının seçmenin gelir yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; $F=4,407$; $P<0,05$), (1 Kasım 2015; $F=4,283$; $P<0,05$), (24 Haziran 2018; $F=5,858$; $P<0,05$).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde düşük (1) gelir seviyesinde olan mahallelerin orta (2) gelir seviyesindeki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,455 ve anlamlılık düzeyi 0,001'dir. Yüksek (3) gelir seviyesinde olan mahalleler ile orta (2) gelir seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Düşük (1) gelir seviyesinde olan mahalleler ile yüksek (3) gelir seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde düşük (1) gelir seviyesinde olan mahallelerin Orta (2) gelir seviyesindeki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,622 ve anlamlılık düzeyi 0,001'dir. Yüksek (3) gelir seviyesinde olan mahallelerin orta (2) gelir seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Düşük (1) gelir seviyesinde olan mahalleler ile yüksek (3) gelir seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde düşük (1) gelir seviyesinde olan mahallelerin orta (2) gelir seviyesindeki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,838 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yüksek (3) gelir seviyesinde olan mahallelerin orta (2) gelir seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Düşük (1) gelir seviyesindeki mahalleler ile yüksek (3) gelir seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

CHP'nin Erzurum ilindeki düşük ekonomik grupta yer alan mahallelerden ağırlıklı olarak oy aldığı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Düşük ekonomik yapılı ve CHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Bozburun, Çatalbayır, Dalli, Gümüşseren, Güneyçam, Gürkaynak, Hacımahmut, Koçbaba, Kurtmahmut, Ocaklı, Özler, Sarıbaba, Sazlı, Taşlıçayır, Tecer, Tozluca, Çat: Elmapınar, Kumaşlı, Hınıs: Altınpınar, Başköy, Çamurlu, Dervişali, Hayran, Ilıcaköy, Ketenci, Mollacelil, Sıldız, Suvaran, Tanır, Yaylakonak, Olur: Olurdere, Pasinler: Kızılören, Şenkaya: Aktaş, Beşpınarlar, Kaynak, Nişantaşı, Oyuktaş, Yelkiran, Yeşildemet ve Güneşli verilebilmektedir. Düşük ekonomik grupta olan mahallelerdeki CHP oylarının, Güneydeki ilçeler dışında neredeyse tüm ilçelere seyrek bir şekilde dağıldığı görülmektedir (Tablo 25). CHP 2002 seçimlerinde özellikle kıyı kuşağında yer alan İstanbul, İzmir ve Mersin'in yüksek gelir grubundaki mahallelerinden oy almıştır ve Kayseri ve Gaziantep'te de bu eğilimi sürdürmüştür (Ataç ve Işık, 2013). 1999 ve 2002 seçimlerinde CHP yüksek gelirli mahallelerden oy almış ve halk partisi olmaktan uzaklaşmıştır (Zeyneloğlu, 2006). Erzurum'un yüksek ekonomik grubundaki mahallelerden oy alamayan CHP, bunun yerine düşük ekonomik grupta olan mahallelerden oy alabilmiştir. Bu yönüyle de diğer büyük şehirlerden farklılık göstermektedir.

Tablo 25

CHP Seçmeninin Gelir Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Gelir	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Düşük (1)	867	5,33	13,518	Grup İçi	1323,784	2	661,892	4,407	0,012	1-2
	Orta (2)	283	2,88	8,270	Gruplar Arası	177994,730	1185	150,207			
	Yüksek (3)	38	3,71	3,548	Toplam	179318,514	1187				
	Toplam	1188	4,70	12,291							
1 Kasım 2015	Düşük (1)	867	5,57	14,376	Grup İçi	1474,733	2	737,366	4,283	0,014	1-2
	Orta (2)	283	2,95	9,266	Gruplar Arası	204034,266	1185	172,181			
	Yüksek (3)	38	4,45	4,814	Toplam	205508,999	1187				
	Toplam	1188	4,91	13,158							
24 Haziran 2018	Düşük (1)	867	6,01	13,532	Grup İçi	1720,327	2	860,163	5,858	0,003	1-2
	Orta (2)	283	3,17	7,178	Gruplar Arası	173994,302	1185	146,831			
	Yüksek (3)	38	5,50	4,898	Toplam	175714,629	1187				
	Toplam	1188	5,32	12,167							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan CHP (%) oy oranlarının seçmenin demografik yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; F=43,227; P<0,05), (1 Kasım 2015; F=46,949; P<0,05), (24 Haziran 2018; F=31,509; P<0,05).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta (2) demografik yapısındaki mahallelerin genç (1) demografik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 7,600 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) demografik yapısındaki mahallelerin yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 4,999 ve anlamlılık düzeyi 0,017'dir. Yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelerin genç (1) demografik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,601 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta (2) demografik yapısındaki mahallelerin genç (1) demografik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 8,308 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) demografik yapısındaki mahallelerin yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 6,211 ve anlamlılık düzeyi 0,017'dir. Yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelerin genç (1) demografik yapısındaki mahallelere göre

CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,096 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta (2) demografik yapısındaki mahallelerin genç (1) demografik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 6,430 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) demografik yapısındaki mahallelerin yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 4,536 ve anlamlılık düzeyi 0,017'dir. Yaşlı (3) demografik yapısındaki mahallelerin genç (1) demografik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 1,894 ve anlamlılık düzeyi 0,010'dır.

CHP'nin Erzurum'daki orta ve yaşlı demografik grupta olan mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Orta demografik yapılı ve CHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Bozburun, Çatalbayır, Dallı, Gümüşseren, Güneyçam, Gürkaynak, Hacımahmut, Karasu, Koçbaba, Kurtmahmut, Kükürtlü, Ocaklı, Özler, Sarıbaba, Sazlı, Taşlıçayır, Tecer, Tozluca, Çat: Elmapınar, Kumaşlı, Hınıs: Altınpınar, Başköy, Çamurlu, Dervişali, Hayran, Ilıcaköy, Ketenci, Mollacelil, Sıldız, Suvaran, Tanır, Yaylakonak, Yolüstü, Pasinler: Esendere, Şenkaya: Beşpınarlar, Nişantaşı ve Yoğurtçular verilebilir. Yaşlı demografik yapılı ve CHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Olur: Olurdere, Şenkaya: Aktaş, Aydoğdu, Kaynak, Oyuktaş, Yelkiran ve Yeşildemet verilebilir. CHP, Orta ve Yaşlı demografik grupta olan mahallelerdeki oylarının Güneydeki ilçeler dışında neredeyse tüm ilçelere seyrek bir şekilde dağıldığı görülmektedir (Tablo 26).

Tablo 26

CHP Seçmeninin Demografik Yapılarına (Yaş) Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Demografik Yapı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Genç (1)	445	1,44	4,069	Grup İçi	12193,096	2	6096,548	43,227	0,000	2-1 ; 2-3 ; 3-1
	Orta (2)	388	9,04	18,655	Gruplar Arası	167125,419	1185	141,034			
	Yaşlı (3)	355	4,04	8,418	Toplam	179318,514	1187				
	Toplam	1188	4,70	12,291							
1 Kasım 2015	Genç (1)	445	1,57	5,354	Grup İçi	15088,668	2	7544,334	46,949	0,000	2-1 ; 2-3 ; 3-1
	Orta (2)	388	9,88	19,796	Gruplar Arası	190420,331	1185	160,692			
	Yaşlı (3)	355	3,66	8,577	Toplam	205508,999	1187				
	Toplam	1188	4,91	13,158							
24 Haziran 2018	Genç (1)	445	2,65	7,094	Grup İçi	8872,720	2	4436,360	31,509	0,000	2-1 ; 2-3 ; 3-1
	Orta (2)	388	9,08	16,560	Gruplar Arası	166841,909	1185	140,795			
	Yaşlı (3)	355	4,54	10,411	Toplam	175714,629	1187				
	Toplam	1188	5,32	12,167							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan CHP (%) oy oranlarının seçmenin eğitim yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; F=6,713; P<0,05), (1 Kasım 2015; F=6,380; P<0,05), (24 Haziran 2018; F=5,973; P<0,05).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelerin orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,532 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) eğitim yapısındaki mahallelerin orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 3,443 ve anlamlılık düzeyi 0,002'dir. Düşük (1) eğitim yapısındaki mahalleler ile orta (2) eğitim seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelerin orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,734 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) eğitim yapısındaki mahallelerin orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 3,504 ve anlamlılık düzeyi 0,003'tür. Düşük (1) eğitim yapısındaki mahalleler ile orta (2) eğitim seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum'un düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelerin orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,599 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta (2) eğitim yapısındaki mahallelerin orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,933 ve anlamlılık düzeyi 0,008'dir. Düşük (1) eğitim yapısındaki mahalleler ile orta (2) eğitim seviyesindeki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

CHP'nin Erzurum ilinde düşük ve orta eğitimli mahallelerde daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Düşük eğitimli ve CHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Bozburun, Dallı, Gümüşseren, Güneyçam, Karasu, Koçbaba, Kurtmahmut, Ocaklı, Özler, Tecer, Tozluca, Çat: Elmapınar, Kumaşlı, Hıms: Altınpınar, Çamurlu, Dervişali, Hayran, Ilıcaköy, Ketenci, Mollacelil, Tanır, Yaylakonak, Pasinler: Esendere, Şenkaya: Aktaş, Aydoğdu, Beşpınarlar, Kaynak, Nişantaşı, Uğurlu, Yelkiran, Yoğurtçular ve Tekman: Güneşliverilebilir. Orta eğitimli ve CHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Merkez Bucağı Çatören, Aşkale: Çatalbayır, Gürkaynak, Hacımahmut, Kükürtlü, Sazlı, Taşlıçayır, Hıms: Başköy, Yıldız, Suvaran, Pasinler: Kızılören, Şenkaya: Oyuktaş ve Yeşildemet verilebilir. CHP'nin düşük ve orta eğitimli mahallelerdeki oylarının Güneydeki ilçeler dışında neredeyse tüm ilçelere seyrek bir şekilde dağıldığı görülmektedir (Tablo 27). CHP kendi içinde yeniliklere açık, modern sistemlerle daha demokratik ve bilinçli olmalıdır. Halkın her kesimine hitap etmeden iktidar olmayıp bu konuda çalışmalar yürütmelidir (Kumbaracıbaşı, 2014). Bunların başında eğitim gelmelidir. Erzurum'da en düşük eğitim seviyesindeki mahallelerden oy alan parti kendi içinde reformlar vb çalışmalar yaparak daha iyi sonuçlar alabilir.

Tablo 27

CHP Seçmeninin Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Eğitim	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Düşük (1)	611	5,21	13,589	Grup İçi	2008,816	2	1004,408	6,713	0,001	1-3 ; 2-3
	Orta (2)	246	6,13	15,344	Gruplar Arası	177309,699	1185	149,628			
	Orta-Yüksek (3)	331	2,68	4,602	Toplam	179318,514	1187				
	Toplam	1188	4,70	12,291							
1 Kasım 2015	Düşük (1)	611	5,51	14,720	Grup İçi	2189,216	2	1094,608	6,380	0,002	1-3 ; 2-3
	Orta (2)	246	6,28	15,642	Gruplar Arası	203319,783	1185	171,578			
	Orta-Yüksek (3)	331	2,78	5,826	Toplam	205508,999	1187				
	Toplam	1188	4,91	13,158							
24 Haziran 2018	Düşük (1)	611	5,97	13,629	Grup İçi	1753,732	2	876,866	5,973	0,003	1-3 ; 2-3
	Orta (2)	246	6,30	14,567	Gruplar Arası	173960,897	1185	146,802			
	Orta-Yüksek (3)	331	3,37	5,124	Toplam	175714,629	1187				
	Toplam	1188	5,32	12,167							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan CHP (%) oy oranlarının seçmenin etnik yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; $F=11,477$; $P<0,05$), (1 Kasım 2015; $F=11,986$; $P<0,05$), (24 Haziran 2018; $F=13,541$; $P<0,05$).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin karma (3) etnik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,908 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelerin karma (3) etnik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,846 ve anlamlılık düzeyi 0,001'dir. Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin karma (3) etnik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,356 ve anlamlılık düzeyi 0,012'dir. Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelerin karma (3) etnik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 3,437 ve anlamlılık düzeyi 0,001'dir. Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin karma (3) etnik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,866 ve anlamlılık düzeyi 0,023'tür. Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelerin karma (3) etnik yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 3,225 ve anlamlılık düzeyi 0,002'dir. Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

CHP'nin Erzurum ilinde Türk ve Kürt etnik yapılı mahallelerde daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden doğrudan ayrılmaktadır. Türk etnik yapılı ve CHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Bozburun, Çatalbayır, Dalli, Gümüşseren, Güneyçam, Gürkaynak, Hacımahmut, Karasu, Koçbaba, Kükürtlü, Ocaklı, Özler, Sazlı, Taşlıçayır, Tecer, Tozluca, Olur: Olurdere, Pasinler: Esendere, Kızılören, Şenkaya: Aktaş, Beşpınarlar, Nişantaşı, Kaynak, Yeşildemet ve Yoğurtçular verilebilir. Kürt etnik yapılı ve CHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Çat: Elmapınar, Kumaşlı, Hınıs: Altınpınar, Başköy, Çamurlu, Dervişali, Hayran, Ilıcaköy, Ketenci, Mollacelil, Sıldız, Tanır, Yaylakonak, Yolüstü, Tekman: Çağlar ve Güneşli verilebilir. CHP, Türk etnik yapılı mahallelerdeki oylarını kuzey ve orta ilçelerden alırken, Kürt oylarını ise Güney ilçelerden almaktadır (Tablo 28).

Tablo 28

CHP Seçmeninin Etnik Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Etnik Yapı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Türk (1)	756	4,85	12,832	Grup İçi	445,861	2	222,931	11,477	0,021	1-3 ; 2-3
	Kürt (2)	376	4,79	11,974	Gruplar Arası	178872,653	1185	150,947			
	Karma (3)	56	1,95	3,797	Toplam	179318,514	1187				
	Toplam	1188	4,70	12,291							
1 Kasım 2015	Türk (1)	756	4,68	13,312	Grup İçi	686,560	2	343,280	11,986	0,014	1-3 ; 2-3
	Kürt (2)	376	5,76	13,635	Gruplar Arası	204822,439	1185	172,846			
	Karma (3)	56	2,32	4,877	Toplam	205508,999	1187				
	Toplam	1188	4,91	13,158							
24 Haziran 2018	Türk (1)	756	4,97	12,453	Grup İçi	750,357	2	375,178	13,541	0,008	1-3 ; 2-3
	Kürt (2)	376	6,33	12,272	Gruplar Arası	174964,272	1185	147,649			
	Karma (3)	56	3,11	5,051	Toplam	175714,629	1187				
	Toplam	1188	5,32	12,167							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

7 Haziran 2015- 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan CHP (%) oy oranlarının seçmenin mezhep yapısına

göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (7 Haziran 2015; $F=317,244$; $P<0,05$), (1 Kasım 2015; $F=523,825$; $P<0,05$), (24 Haziran 2018; $F=520,706$; $P<0,05$).

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelerin Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 26,615 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelerin karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 26,800 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Sünni (1) mezhep yapısındaki mahalleler ile karma (3) mezhep yapısındaki mahalleler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelerin Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 33,077 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelerin Karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 32,258 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelerin karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelerin Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 30,540 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Alevi (2) mezhep yapısındaki mahallelerin karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre CHP'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 29,631 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Sünni (1) mezhep yapısındaki mahallelerin karma (3) mezhep yapısındaki mahallelere göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Erzurum ili için CHP'nin Alevi mezhep yapılı mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Alevi mezhep yapılı ve CHP'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Çatalbayır, Dalli, Gümüşseren, Güneyçam, Gürkaynak, Koçbaba, Kurtmahmut, Kükürtlü, Ocaklı, Sazlı, Taşlıçayır, Çat: Elmapınar, Kumaşlı, Hınıs: Altınpınar, Çamurlu,

Dervişali, Hayran, Ilıcaköy, Ketenci, Sıldız, Suvaran, Tanır, Yolüstü, Olur: Olurdere, Pasinler: Esendere, Kızılören, Şenkaya: Aktaş, Aydoğdu, Beşpınarlar, Yeşildemet, Yoğurtçular, Nişantaşı, Tekman: Çağlar ve Güneşli verilebilir. Alevi mezhep yapılmahallelerdeki CHP oyları Erzurum geneli için seyrek dağılmıştır (Tablo 29). Siyasal tercihlerde Türk Aleviler merkez sol partilerine yakınlık hissetmektedir. Bunlar dışında kendi oluşturdukları küçük siyasi hareketler olsa da tam anlamıyla fark yaratamamaktadır (Erman ve Göker, 2000). Bu fark Erzurum’da da gene olarak yaratılamamıştır. Fakat burada bulunan Türkmen Alevilerin tercihleri CHP’den yana olmuştur. Kürt Alevilerinden farklı olan bu seçmen grubunun tercihi mezhepsel olmuştur.

Tablo 29

CHP Seçmeninin Mezhep Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Mezhep Yapısı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
7 Haziran 2015	Sünni (1)	1062	2,55	6,967	Grup İçi	62531,563	2	31265,781	317,244	0,000	2-1 ; 2-3
	Alevi (2)	96	29,17	26,111	Gruplar Arası	116786,952	1185	98,554			
	Karma (3)	30	2,37	4,222	Toplam	179318,514	1187				
	Toplam	1188	4,70	12,291							
1 Kasım 2015	Sünni (1)	1062	2,21	6,444	Grup İçi	96433,148	2	48216,574	523,825	0,000	2-1 ; 2-3
	Alevi (2)	96	35,29	25,966	Gruplar Arası	109075,851	1185	92,047			
	Karma (3)	30	3,03	5,774	Toplam	205508,999	1187				
	Toplam	1188	4,91	13,158							
24 Haziran 2018	Sünni (1)	1062	2,82	6,303	Grup İçi	82191,099	2	41095,549	520,706	0,000	2-1 ; 2-3
	Alevi (2)	96	33,36	23,014	Gruplar Arası	93523,530	1185	78,923			
	Karma (3)	30	3,73	6,051	Toplam	175714,629	1187				
	Toplam	1188	5,32	12,167							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

4.3.5. Erzurum’da İYİ Parti’li Seçmenlerin Profili

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyindeki İYİ Parti (%) oy oranlarının seçmenin gelir yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (F=35,580; P<0,05).

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta (2) gelir seviyesinde olan mahallelerin düşük (1) gelir seviyesindeki mahallelere göre İYİ Parti’ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,052 ve anlamlılık düzeyi 0,00’dır. Yüksek (3) gelir seviyesinde olan mahallelerin düşük (1) gelir seviyesindeki mahallelere göre İYİ Parti’ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 6,799 ve anlamlılık düzeyi 0,00’dır. Yüksek (3)

gelir seviyesinde olan mahallelerin orta (2) gelir seviyesindeki mahallelere göre İYİ Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 4,747 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır.

Erzurum ili için İYİ Parti'nin orta ve yüksek ekonomik grupta yer alan mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direkt ayrılmaktadır. Orta ekonomik yapılı ve İYİ Parti'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Merdivenköy, İspir: Çiçekli, Narman: Göllü, Kışlaköy, Palandöken: Ali Bezirgan, Pasinler: Alvar, Esendere, Şehit Burak Karakoç, Tortum: Bahçeli, Yakutiye: Gökçeyamaç, Kırkgöze ve Şenyurt verilebilir. Yüksek ekonomik yapılı ve İYİ Parti'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Yakutiye: Üniversite verilebilir. Erzurum'un orta ve kuzeyindeki mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber güneye doğru gidildikçe bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 30).

Tablo 30

İYİ Parti Seçmeninin Gelir Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Gelir	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
24 Haziran 2018	Düşük (1)	867	3,99	5,696	Grup İçi	2355,176	2	1177,588	35,580	0,000	2-1 ; 3-1 ; 3-2
	Orta (2)	283	6,04	6,053	Gruplar Arası	39219,733	1185	33,097			
	Yüksek (3)	38	10,79	4,628	Toplam	41574,909	1187				
	Toplam	1188	4,70	5,918							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan İYİ Parti (%) oy oranlarının seçmenin demografik yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (F=12,578; P<0,05).

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta (2) demografik yapılı mahallelerin genç (1) demografik yapılı mahallelere göre İYİ Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 1,942 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Yaşlı (3) demografik yapılı mahallelerin genç (1) demografik yapılı mahallelere göre İYİ Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 1,481 ve anlamlılık düzeyi 0,001'dir. Orta (2) demografik yapılı mahallelerin yaşlı (3) demografik yapılı mahallelere göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İYİ Parti'nin Erzurum ilindeki orta ve yaşlı demografik grupta olan mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Orta demografik yapılı ve İYİ Parti'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Bozburun, Gürkaynak, Hacıhamza, Kurtmahmut, Merdivenköy, Yaylayolu, Pasinler: Alvar, Esendere, Yakutiye: Gökçeyamaç, Kırkgöze ve Şenyurt verilebilir. Yaşlı demografik yapılı ve İYİ Parti'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; İspir: Akpınar, Çiçekli, Demirkaya, Kümetaş, Oltu: İriağaç, Olur: Ekinlik, Sarıbaşak, Uzunharman, Pazaryolu: Akbulut, Şenkaya: Yürekli ve Tortum: Bahçeli verilebilir. Erzurum'un orta ve kuzeyinde konumlanan mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber güneye doğru gidildikçe bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 31).

Tablo 31

İYİ Parti Seçmeninin Demografik Yapısının (Yaş) Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Demografik Yapı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anamlılık
24 Haziran 2018	Genç (1)	445	3,62	5,587	Grup İçi	864,226	2	432,113	12,578	0,000	2-1 ; 3-1
	Orta (2)	388	5,56	6,282	Gruplar Arası	40710,683	1185	34,355			
	Yaşlı (3)	355	5,10	5,719	Toplam	41574,909	1187				
	Toplam	1188	4,70	5,918							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan İYİ Parti (%) oy oranlarının seçmenin eğitim yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (F=49,872; P<0,05).

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelerin düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelere göre İYİ Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 3,813 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Orta-yüksek (3) eğitim yapısındaki mahallelerin orta (2) eğitim yapısındaki mahallelere göre İYİ Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 3,214 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Düşük (1) eğitim yapısındaki mahallelerin orta (2) eğitim yapısındaki mahallelere göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İYİ Parti'nin Erzurum'daki orta-yüksek eğitimli mahallelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Orta-yüksek eğitimli ve İYİ Parti'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Merdivenköy, İspir: Çiçekli, Narman: Göllü, Kışlaköy, Oltu: İriağaç,

Palandöken: Ali Bezirgan, Pasinler: Alvar, Şehit Burak Karakoç, Şenkaya: Yürekli, Tortum: Bahçeli, Yakutiye: Gökçeyamaç, Kırkgöze, Şenyurt ve Üniversite verilebilir. Erzurum'un orta ve kuzeyinde konumlanan mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber güneye doğru bu gidildikçe mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 32).

Tablo 32

İYİ Parti Seçmeninin Eğitim Düzeyinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Eğitim	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
24 Haziran 2018	Düşük (1)	611	3,51	5,385	Grup İçi	3227,781	2	1613,890	49,872	0,000	3-1 ; 3-2
	Orta (2)	246	4,11	5,839	Gruplar Arası	38347,128	1185	32,360			
	Orta-Yüksek (3)	331	7,32	6,106	Toplam	41574,909	1187				
	Toplam	1188	4,70	5,918							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan İYİ Parti (%) oy oranlarının seçmenin etnik yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir (F=49,872; P<0,05).

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Erzurum ilinde Türk (1) etnik yapısındaki mahallelerin Kürt (2) etnik yapısındaki mahallelere göre İYİ Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 4,570 ve anlamlılık düzeyi 0,00'dır. Türk (1) etnik yapılı mahallelerin karma (3) etnik yapılı mahallelere göre İYİ Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,175 ve anlamlılık düzeyi 0,004'tür. Karma (3) etnik yapılı mahallelerin Kürt (2) etnik yapılı mahallelere göre İYİ Parti'ye oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aralarındaki ortalama fark, 2,396 ve anlamlılık düzeyi 0,001'dir.

İYİ Parti'nin Erzurum'daki Türk etnik yapılı mahallelerde daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen üç seçimde de bu fark diğer mahallelerden direk ayrılmaktadır. Türk etnik yapılı ve İYİ Parti'ye yüksek oy veren mahallelere örnek olarak; Aşkale: Bozburun, Gürkaynak, Hacıhamza, Kurtmahmut, Merdivenköy, Yaylayolu, Horasan: Çamurlu, İspir: Akpınar, Çiçekli, Demirkaya, Kümetaş, Köprüköy: Yukarısöğütlü, Narman: Göllü, Kışlaköy, Oltu: İriağaç, Ekinlik, Sarıbaşak, Uzunharman, Palandöken: Ali Bezirgan, Pasinler: Alvar, Ardıçlı, Esendere, Şehit Burak Karakoç, Yiğitpınarı, Yukarıdanişment, Pazaryolu: Akbulut, Şenkaya: Yürekli, Tortum: Bahçeli, Yakutiye:

Gökçeyamaç, Kırkgöze, Şenyurt ve Üniversite verilebilir. Erzurum'un orta ve kuzeyinde konumlanan mahallelerin bu özeliği taşıdığı görülmekle beraber güneye doğru gidildikçe bu mahallelerin sayısı azalmaktadır (Tablo 33).

Tablo 33

İYİ Parti Seçmenin Etnik Yapısının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Etnik Yapı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlılık
24 Haziran 2018	Türk (1)	756	6,25	6,528	Grup İçi	5268,542	2	2634,271	85,980	0,000	1-2 ; 1-3
	Kürt (2)	376	1,68	2,827	Gruplar Arası	36306,367	1185	30,638			
	Karma (3)	56	4,07	4,548	Toplam	41574,909	1187				
	Toplam	1188	4,70	5,918							

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarının mahalle düzeyinde alınan İYİ Parti (%) oy oranlarının seçmenin mezhep yapısına göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir (F=0,621; P>0,05).

Bu bağlamda İYİ Parti için yapılan mezhep yapısının oy oranlarına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) anlamsız çıkmıştır. Bu da İYİ Parti'nin ilk defa seçimlere katılması ve Erzurum'un genelinde fark yaratmasa da hemen her mahalleden almış olduğu düşük oyların analizde fark yaratamamasına neden olmuştur. Ya da seçmenin mezhep gözetmeksizin İYİ Parti'yi tercih ettiği düşünülebilir (Tablo 34).

Tablo 34

İYİ Parti Seçmenin Mezhep Yapılarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Seçim	Mezhep Yapısı	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
7 Haziran 2015	Sünni (1)	1062	4,75	5,864	Grup İçi	43,500	2	21,750	0,621	0,538
	Alevi (2)	96	4,05	6,857	Gruplar Arası	41531,409	1185	35,048		
	Karma (3)	30	4,80	4,460	Toplam	41574,909	1187			
	Toplam	1188	4,70	5,918						

** Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

4.3.6. AK Parti Seçmenin Mekânsal Dağılışı LISA (7 Haziran 2015)

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti'nin mahalle düzeyinde aldığı oy oranlarına LISA analizi uygulanmıştır. Analizde AK Parti'ye oy veren mahallelerin komşuluk ilişkileri incelenmiştir. Bu bağlamda oluşan dört kümeden ilki olan *Yüksek-Yüksek Küme*; AK Parti'ye yüksek oy veren ve birbirine komşu olan mahallelerden oluşmaktadır. Bu kümede 350 mahalle bulunmaktadır. Pazaryolu'nda Akbulut Mahallesi dışındaki tüm

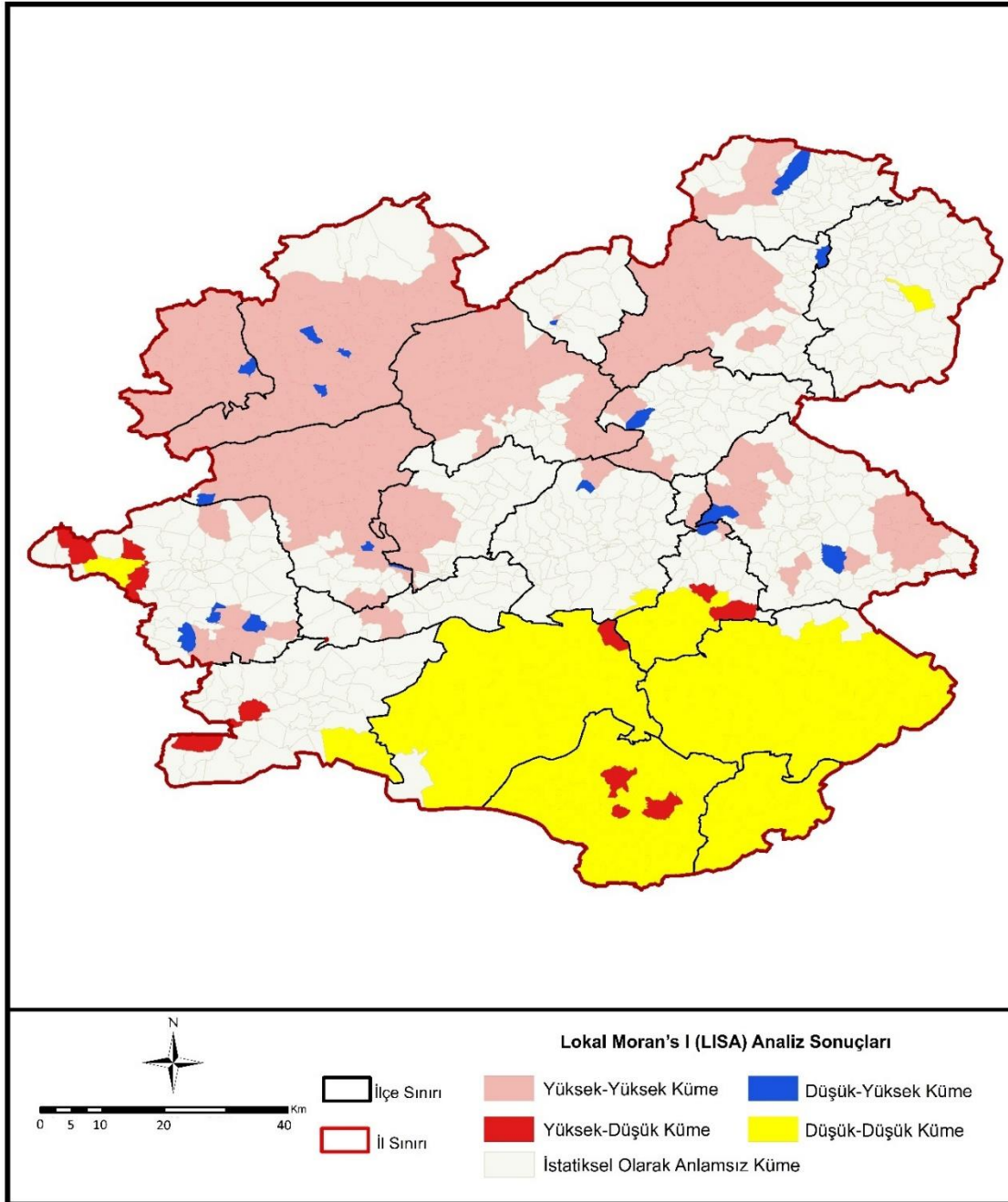
mahalleler bu kümeye dahildir. İspir'in Gaziler, Kümetaş, Akpınar ve kuzeyde kalan mahalleleri dışında tamamı bu kümededir. Aziziye'nin Halilkaya, Küşcu, Gezköyü ve Erzurum şehir merkezinden batıya doğru olan mahalleler dışındaki mahalleler dahildir. Yakutiye'nin batısı ve kuzeybatısı kümeye dahildir. Aşkale'nin kuzeyde Ballıtaş ve Mezrea mahalleleri, güneyde bir bütün halinde kalan sekiz mahallesi yine bu kümeye dahildir. Palandöken'in Tekkedersi, Taşlıgüney ve Kümbet mahalleleri Aziziye ilçesindeki mahallelerin devamı niteliğindedir. Tortumun güneyinde kalan mahalleleri dışında neredeyse tamamı dahildir. Pasinler'de Hanahmet ve Başören mahalleleri kuzeydeki Narman ve Tortum ilçelerindeki mahalleler ile bağlantılıdır. Narman'da Başkale, Boğakale, Çamlıyayla, Şehitler, Demirdağ ve Alabalık mahalleleri Yüksek-Yüksek kümesindedir. Uzundere'de Erikli ve Merkez mahalleleri de bu kümeye dahildir. Oltu'nun güneydoğuda kalan Obayayle, Toprakkale ve Güneybatıdan Kuzeydoğuya doğru oluşan hattaki tüm mahalleleri bu kümededir. Olur'da yine bu hat boyu devam eden yedi mahallesi bulunmaktadır. Köprüköy'de Yapağılı, Yeşilöz ve Ortaklar mahalleleri bu kapsamdadır. Horasan'ın Yeşilöz, Dikili ve Akçatoprak, güneydoğuda kalan ve kuzeybatıdaki mahalleleri yine Yüksek-Yüksek kümesindedir.

Kümelerden ikincisi olan *Düşük-Yüksek Küme*; AK Parti'ye yüksek oy veren mahallelerin içerisindeki daha düşük oy veren mahallelerdir. Bu kümede 19 mahalle bulunmaktadır. Pazaryolu'nda Akbulut; İspir'de Gaziler, Kümetaş, Akpınar; Aziziye, Hacımahmut, Yaylayolu, Tozluca; Aziziye'nin Halilkaya, Küşcu, Gezköyü; Uzundere'de Çömertler; Narman'da Savaşçılar; Pasinler'de Karakale; Köprüköy'de Aşağıçakmak; Horasan'da Yıldırım, Yarboğaz; Oltu'da Karataş, Olur'da Olgun ve Sarıbaşak mahalleleridir. Bu mahalleler yakınlarında bulunan AK Parti'ye yüksek oy veren mahallelere göre daha düşük kalmışlardır. Komşularına göre daha düşük oy verdikleri görülmekle beraber sayıları da düşüktür.

Kümelerden üçüncüsü olan *Düşük-Düşük Küme*; AK Parti'ye düşük oy veren ve yakın komşularının da bu eğilimde olduğu mahallelerdir. Bu kümede 288 mahalle bulunmaktadır. Şenkaya ve Aşkale'de az sayıda olan mahalleler güneye doğru artmaktadır. Bu mahallelerin tanımlanması bir bütün halinde görülmektedir. Bu bütün güneydeki Karaçoban, Karayazı, Tekman, Hınıs, Köprüköy'ün güneyi ve Çat'ın Güneydoğusudur. Homojen olarak dağılan bu küme AK Parti'yi tercih etmeyen mahallelerin oluşturduğu bir

bütündür. Düşük-Düşük Kümedeki bu mahalleler güneyde ilçe sınırları ile neredeyse bıçak kesigi gibi ayrılmaktadır.

Sonuncu olan *Yüksek-Düşük Küme*; etrafındaki AK Parti'ye düşük oy veren mahallelere göre daha yüksek oy veren mahallelerdir. Bu kümede 13 mahalle bulunmaktadır. Hınıs'da Parmaksız, Köprübaşı, Sarılı, Ovaçevirme ve Karabudak, Tekan'da Akpınar, Köprüköy; Güzelhisar ve Gölçayır, Çat'da Saltaş ve Bardakçı, Aşkale'de Yayımlı, Saptıran ve Altıntaş mahalleleri bu kümededir. Bu mahalleler seyrek dağılmışlardır.

Şekil 33. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti Seçmeninin LISA Analizi

4.3.7. AK Parti Seçmeninin Mekânsal Dağılışı LISA (1 Kasım 2015)

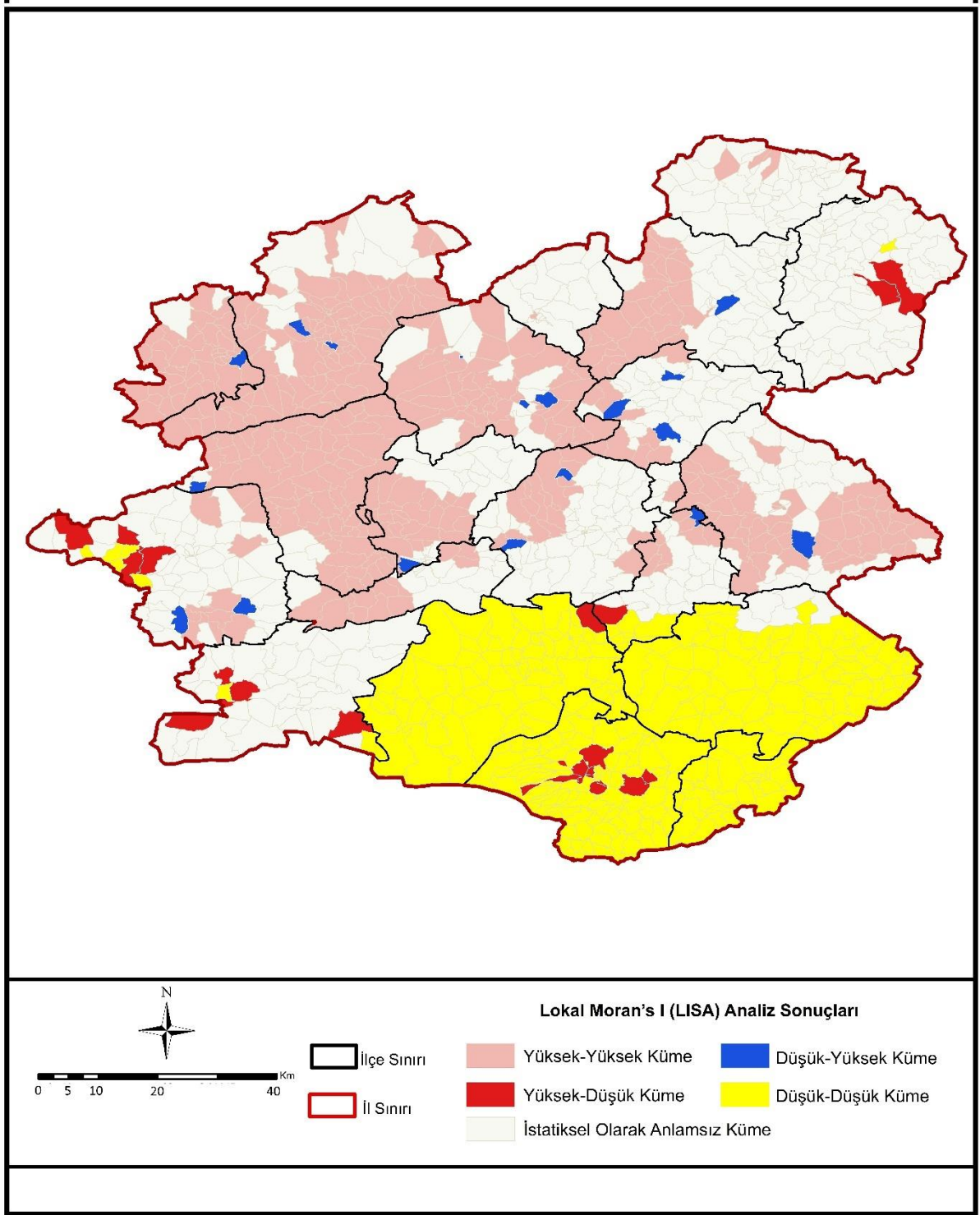
1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti'nin mahalle düzeyinde aldığı oy oranlarına LISA analizi uygulanmıştır. Analizde AK Parti'ye oy veren mahallelerin komşuluk ilişkileri incelenmiştir. Bu bağlamda oluşan dört kümeden ilki olan *Yüksek-Yüksek Küme*; AK Parti'ye yüksek oy veren ve birbirine komşu olan mahallelerden oluşmaktadır. Bu kümede 409 mahalle bulunmaktadır. Pazaryolu'nda Akbulut ve kuzeydeki iki mahalle dışında tamamı yüksek kümededir. İspir'in Gaziler ve Kümetaş ve kuzeyindeki bazı mahalleler dışında güneyinin tamamı ve kuzeydoğuya doğru hat boyunca uzanan alan bu kümeye dahildir. Yakutiye'nin güneybatısındaki mahalleler, Aziziye'nin güneydoğusu dışındaki tüm mahalleleri ve Palandöken'in bu hat doğrultusunda uzanan merkez mahalleleri bu kümededir. Tortum ve Oltu arasında kalan doğu-batı yönlü hat bu kümededir. Pasinlerin kuzeyinde kalan mahalleler, Narman'ın doğusundan devam eden, Oltu'nun kuzeyine uzanan hat yine bir bütün şekilde bu kümeye dahildir. Daha kuzeyde Olur'un Sarıbaşak, Güngördu ve Atlı mahalleleri de bu kümeye dahildir. Doğuda Horasan'ın Yarboğazı ve kuzey ile güneyi dışındaki tüm mahalleler bu kümeye dahildir. Köprüköy'ün kuzeydoğusu ve batısındaki mahalleler bu kümenin üyeleridir. Yine Aşkale'nin güneyi ve Kuzeydoğusundaki mahalleler Yüksek-Yüksek kümesinde bulunmaktadırlar. Bir önceki seçime göre bu küme daha fazla mahalleye sahip olup Oltu-Olur hattı dışında güçlenmiştir.

Kümelerden ikincisi olan *Düşük-Yüksek Küme*; AK Parti'ye yüksek oy veren mahallelerinin bulunduğu yerlerdeki daha düşük oy veren mahallelerdir. Bu kümede 18 mahalle bulunmaktadır. Bu mahalleler; Aşkale; Tozluca ve Yaylayolu, Aziziye; Halilkaya, Pazaryolu; Akbulut, İspir; Gaziler ve Kümetaş, Yakutiye; Üniversite, Pasinler; Şehit Burak Karakoç ve Karakale, Köprüköy; Yapağılı, Horasan; Yarboğazı, Narman; Göllü, Savaşçılar ve Samikale, Tortum; Çamlıca, Bahçeli ve Kaleboynu, Oltu; Topkayanak mahalleleridir. Bu mahallelerin ortak özellikleri komşu oldukları mahallelerin AK Parti'ye yüksek oy vermesidir. Her ne kadar seyrek dağılmışsa da bu mahalleler Erzurum'un güneyindeki ilçeler dışında neredeyse tüm ilçelerde bulunmaktadırlar.

Kümelerden üçüncüsü olan *Düşük-Düşük Küme*; AK Parti'ye düşük oy veren ve yakın komşularının da bu eğilimde olduğu mahallelerdir. Bu kümede 270 mahalle bulunmaktadır. Blok şeklinde ayrılan bu küme net olarak ilçe sınırlarıyla da ayrılmış vaziyettedir (Köprüköy dışında). Erzurum'un güneyinde olan bu küme Tekman, Karayazı, Karaçoban, Hınıs ve Köprüköy'ün güneyini kapsamaktadır. Karayazı'nın kuzeyindeki

Horasan ilçe sınırına yakın mahalleler dışında küme bir bütünlük göstermektedir. Bu kümede Hınıs'ın merkez mahalleleri ve merkeze yakın mahallelerde bu bütünlüğü kısmen bozabilmektedir. Çat'ta ise bu kümeye iki mahalle dahildir. Bu mahalleler Tekman sınırındaki; Çimenözü ve batıda bulunan Bağlıca mahalleleridir. Ayrıca Aşkale'nin batısında kalan Erzincan sınırındaki beş mahalle bu kümeye dahildir. Şenkaya'da ise Sarıkayalar Mahallesi bu kümenin kuzeydeki mensubudur. Küme genel olarak bakıldığında toplu ve net bir ayrımla karşımıza çıkmaktadır. Bu netlik kuzeye doğru değişim gösterse de güneyde bütünlük sağlayabilmiştir. Fakat bir önceki seçime göre kümenin mahalle sayısı azalmış ve sınırları daralmıştır.

Sonuncu olan *Yüksek-Düşük Küme*; etrafındaki AK Parti'ye düşük oy veren mahallelere göre daha yüksek oy veren mahallelerdir. Bu kümede 22 mahalle bulunmaktadır. Bu mahallelerin seyrek dağıldıklarını görmek mümkündür. Güneyde özellikle Hınıs merkezi ve merkezine yakın mahalleler, Tekman ve Köprüköy arasında kalan Akpınar ve Eyüpler mahalleleri bu kümededirler. Kuzeydoğuda Şenkaya'nın Doğanköy ve Ormanlı, Çatın Güneydoğusunda; Hatunköy ve batısında, Saltaş, Bardakçı ve Gökşeyh mahalleleri Yüksek-Düşük Kümesinde yer almaktadırlar. Aşkale'nin ise Altıntaş, Saptıran, Topalçavuş ve Yaylımlı mahalleleri bu kümededir. Bir önceki seçime göre dağılışı ve sayısı artan bu kümenin kabaca Erzurum'un batısı, kuzeydoğu sınırı ile Hınıs ilçesinin merkez mahallelerini kapsadığı söylenebilir.

Şekil 34. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti Seçmeninin LISA Analizi

4.3.8. AK Parti Seçmeninin Mekânsal Dağılışı LISA (24 Haziran 2018)

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti'nin mahalle düzeyinde aldığı oy oranlarına LISA analizi uygulanmıştır. Analizde AK Parti'ye oy veren mahallelerin komşuluk ilişkileri incelenmiştir. Bu bağlamda oluşan dört kümenin ilki olan *Yüksek-Yüksek Küme*; AK Parti'ye yüksek oy veren ve birbirine komşu olan mahallelerden oluşmaktadır. Bu kümede 266 mahalle bulunmaktadır. Diğer seçimlerde olduğu gibi Pazaryolu, İspir, Aziziye ve Tortum hattı kümenin en güçlü olduğu alandır. Palandöken'in orta ve doğusunda kalan mahalleleri, Köprüküy'ün batısında kalan iki mahallesi; Kıyıkonak ve Pekecik bu kümeye dahildir. Horasan'da diğer seçimlere göre bölge değiştiren küme daha güneydoğuya yerleşmiştir. Şenkaya'nın; Esenyurt ve Olur'un kuzeyde kalan beş mahallesi Yüksek-Yüksek kümede yer almaktadır. Narman'ın batısı, Tortum'un güneydoğusu ve Oltu'nun güneybatısından kuzeybatısına doğru bir hat boyunca uzanan tüm mahalleler bu kümededir. 2015 yılında yapılan iki seçime göre kümede mahalle sayısı azalmış olup, alansal dağılışı da daralmıştır.

Kümelerden ikincisi olan *Düşük-Yüksek Küme*; AK Parti'ye yüksek oy veren mahallelerin bulunduğu yerlerdeki daha düşük oy veren mahallelerdir. Bu kümede 32 mahalle bulunmaktadır. Aşkale'de Ballıtaş, Aziziye'de Halilkaya ve Aynalıkale, Pazaryolu'nda Göztepe, Akbulut, Kümetepe ve Büyükdere, İspir'de Akpınar, Ulutaş, Şenköy ve merkezde kalan mahalleler, Tortum'da Kaleboynu ve Çamlıca, Narman'da Savaşçılar, Tuzla ve Camiisağır, Oltu'da Kemer kaya, Olur'da Merkez, Sarıbaşak ve Ilıkaynak, Pasinler'de Pusudere, Kevenlik, Karakale ve Pelitli, Köprüküy'de Derebaşı, Horasan'da Alagöz ve Yarboğazı mahalleleri Yüksek-Yüksek kümesindedirler. 2015 yılında yapılan seçimlere göre bu mahallelerin sayısı da artmış bulunmaktadır. Erzurum'un kuzeyine doğru yayılan bu mahalleler seyrek dağılmışlardır.

Kümelerden üçüncüsü olan *Düşük-Düşük Küme*; AK Parti'ye düşük oy veren ve yakın komşularının da bu eğilimde olduğu mahallelerdir. Bu kümede 246 mahalle bulunmaktadır. Kuzeydoğuda Şenkaya'nın altı mahallesi, doğuda Aşkale'nin on mahallesi, Çat'ın Bağlıca mahallesi, Köprüküy'ün Dilek ve Aşağıkızılkale mahalleleri bu kümeye dahildir. Kümenin güneydeki sınırları 2015'te yapılan seçimlere göre daralmıştır. Bu daralma Tekman ve Karayazı'nın kuzeyinde net görülmektedir. Bunun dışında Köprüküy ve Çat'ta da daralmalar söz konusudur. Güneydeki blokta Karaçoban ve Karayazıda da

çözümler bulunmaktadır. Ayrıca diğer seçimlerde olduğu gibi Hınıs'ın merkeze yakın mahalleleri bu kümenin dışında kalmaktadır.

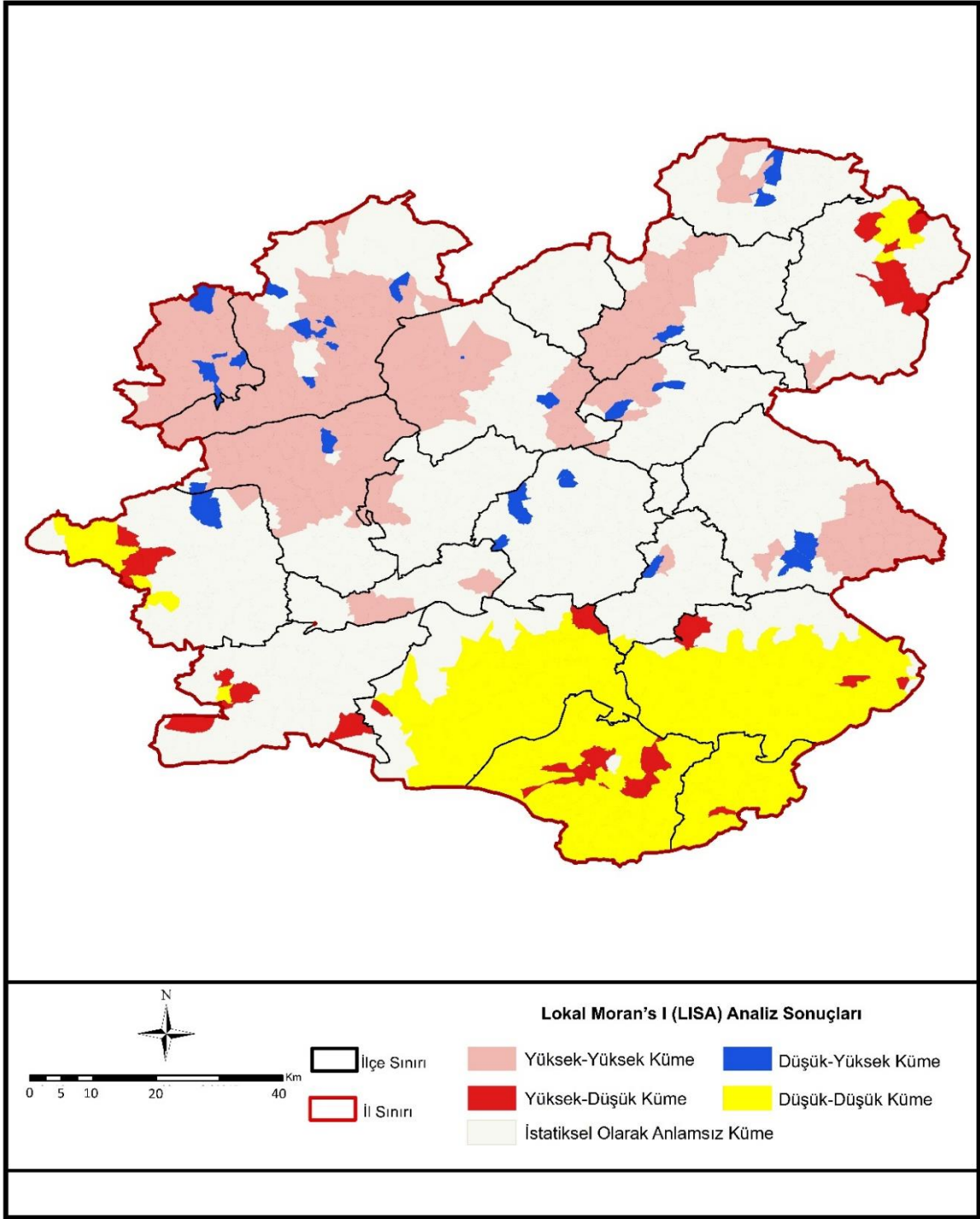
Sonuncu olan *Yüksek-Düşük Küme*; etrafındaki AK Parti'ye düşük oy veren mahallelere göre daha yüksek oy veren mahallelerdir. Bu kümede 31 mahalle bulunmaktadır. Kümeyi Hınıs'ın merkeze yakın mahalleleri, Karaçoban'ın Akkavak, Karayazı'nın Akkavak, Çalışkan ve Payveren, Tekman'ın Akdamar, Yukarıtepecik ve Akpınar, Çat'ın güneydoğusunda; Hatunköy ve batısında; Saltaş, Bardakçı ve Gökşeyh, Aşkale'nin Saptıran, Topalçavuş ve Yaylımlı, Şenkaya'nın Gülveren, Dokuzelma, Köşkköy, Sarıkayalar, Ormanlı ve Doğanköy mahalleleri bu kümede yer almaktadır. Elbette ki bu kümelerin sayısının artması AK Parti'nin lehine olup, 2015 seçimlerinden beri istikrarlı bir şekilde sayıları artmakta ve dağılımları genişlemektedir.

AK Parti'nin Yüksek-Yüksek kümesi; Türk ve Sünni mezhep yapısındaki mahallelerden oluşmaktadır. Bu mahallelerin genel özellikleri demografik olarak orta veya yaşlı, karma eğitilmiş ve düşük ve orta gelir yapısındaki mahallelerden oluşmaktadır. Düşük-Yüksek küme'sinde bulunan mahallelerin ortak özelliklerinden biri, Alevi ve Kürt nüfusunun bulunduğu mahallelerden oluşmasıdır. Düşük-Düşük küme; etnik olarak Kürt nüfuslu mahallelerden oluşmaktadır. Bu mahallelerin genel özellikleri demografik olarak genç, düşük eğitim ve gelir yapısına sahip mahallelerden oluşmaktadır. Bunun dışında mezhep olarak Alevi mahallelerini de içine alabilmektedir. Yüksek-Düşük küme; etnik olarak Türk veya karma etnik yapıları mahallelerden oluşmaktadır (Şekil 33/34/35, Tablo 35).

Tablo 35

Erzurum'da AK Parti'nin LISA Analizi Kümelerine Göre Mahalle Sayıları

Küme	07.Haz.15	01.Kas.15	24.Haz.18
Yüksek-Yüksek	350	409	266
Yüksek-Düşük	13	22	31
Düşük-Yüksek	19	18	32
Düşük-Düşük	288	270	246
Anlamsız	518	469	613

Şekil 35. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti Seçmeninin LISA Analizi

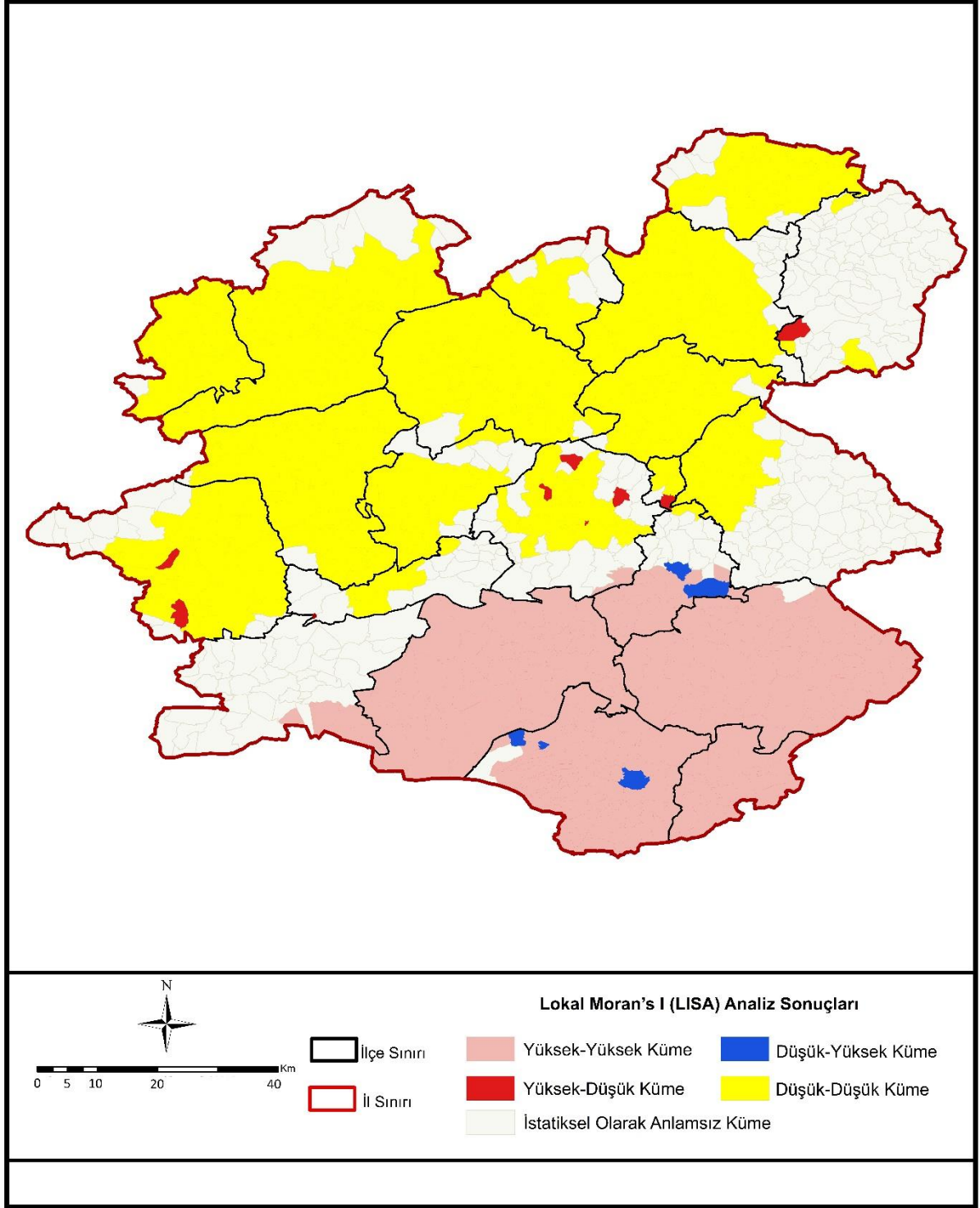
4.3.9. HDP Seçmeninin Mekânsal Dağılışı LISA (7 Haziran 2015)

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP'nin mahalle düzeyinde aldığı oy oranlarına LISA analizi uygulanmıştır. Analizde HDP'ye oy veren mahallelerin komşuluk ilişkileri incelenmiştir. Bu bağlamda oluşan dört kümeden ilki olan *Yüksek-Yüksek Küme*; HDP'ye yüksek oy veren ve birbirine komşu olan mahallelerden oluşmaktadır. Bu kümede 291 mahalle bulunmaktadır. Erzurum'un güneyinde tam olarak bu bütünlük oluşmuş durumdadır. Bu küme, Çat'ın güney mahalleleri, Tekman, Pasinler'in Alvar mahallesi, Köprüköy'ün güney mahalleleri, Karayazı, Karaçoban ve Hınıs ilçelerindeki mahallelerden oluşmaktadır. Homojen olarak dağılan bu küme bir bütün şeklindedir. Bu mahallelerin dışında kuzeydeki hiçbir mahalle bu kümede değildir.

Kümelerden ikincisi olan *Düşük-Yüksek Küme*; HDP'ye yüksek oy veren mahallelerin bulunduğu yerlerdeki daha düşük oy veren mahallelerdir. Bu mahallelerin dağılışı düşük olup, genel itibari ile yine güneyde yer almaktadırlar. Toplam 5 mahalleden oluşan bu küme iki ilçeye dağılmıştır. Hınıs'ın Hayran, Ilıcaköy ve Ovaçevirme, Köprüköy'de Güzelhisar ve Gölçayır mahalleleri bu kümede yer almaktadırlar.

Kümelerden üçüncüsü olan *Düşük-Düşük Küme*; HDP'ye düşük oy veren ve yakın komşularının da bu eğilimde olduğu mahallelerdir. Bu kümede 595 mahalle bulunmaktadır. Küme kuzeydeki ilçelerin neredeyse tamamının homojen mahallelerden oluştuğu bir gruptur. Aşkale, Aziziye, Yakutiye, Köprüköy, İspir, Uzundere, Tortum, Narman, Oltu, Olur, Horasan ve Pasinlerin merkezden kuzeye doğru olan mahalleleri bu kümeyi oluşturmaktadır. Neredeyse aralarında hiç istatistiksel olarak anlamsız ve diğer kümelerden olmayan bu küme Erzurum'un Aşkale-Horasan hattının kuzeyinin neredeyse tamamını oluşturmaktadır. Bu küme, Şenkaya, Horasanın güneydoğusu, Köprüköy'un kuzeyi, Pasinlerin güneyi, Palandöken'in doğusu ve batısı, Çat'ın kuzeyinin oluşturduğu doğu-batı yönlü hattın üst tarafında kalan bölgedir.

Sonuncu olan *Yüksek-Düşük Küme*; etrafındaki HDP'ye düşük oy veren mahallelere göre daha yüksek oy veren mahallelerdir. Bu küme 8 mahalleden oluşmaktadır. Dört ilçeye dağılan bu küme; Aşkale'de Tuzluca ve Sarıbaba, Pasinler'de Hasandede, Acı, Hanahmet ve Taşlıgüney Köprüköy'de Yeşilöz Şenkaya'da Kireçli mahalleleridir. Bu mahalleler dağınık ve birinden uzaktırlar.

Şekil 36. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP Seçmeninin LISA Analizi

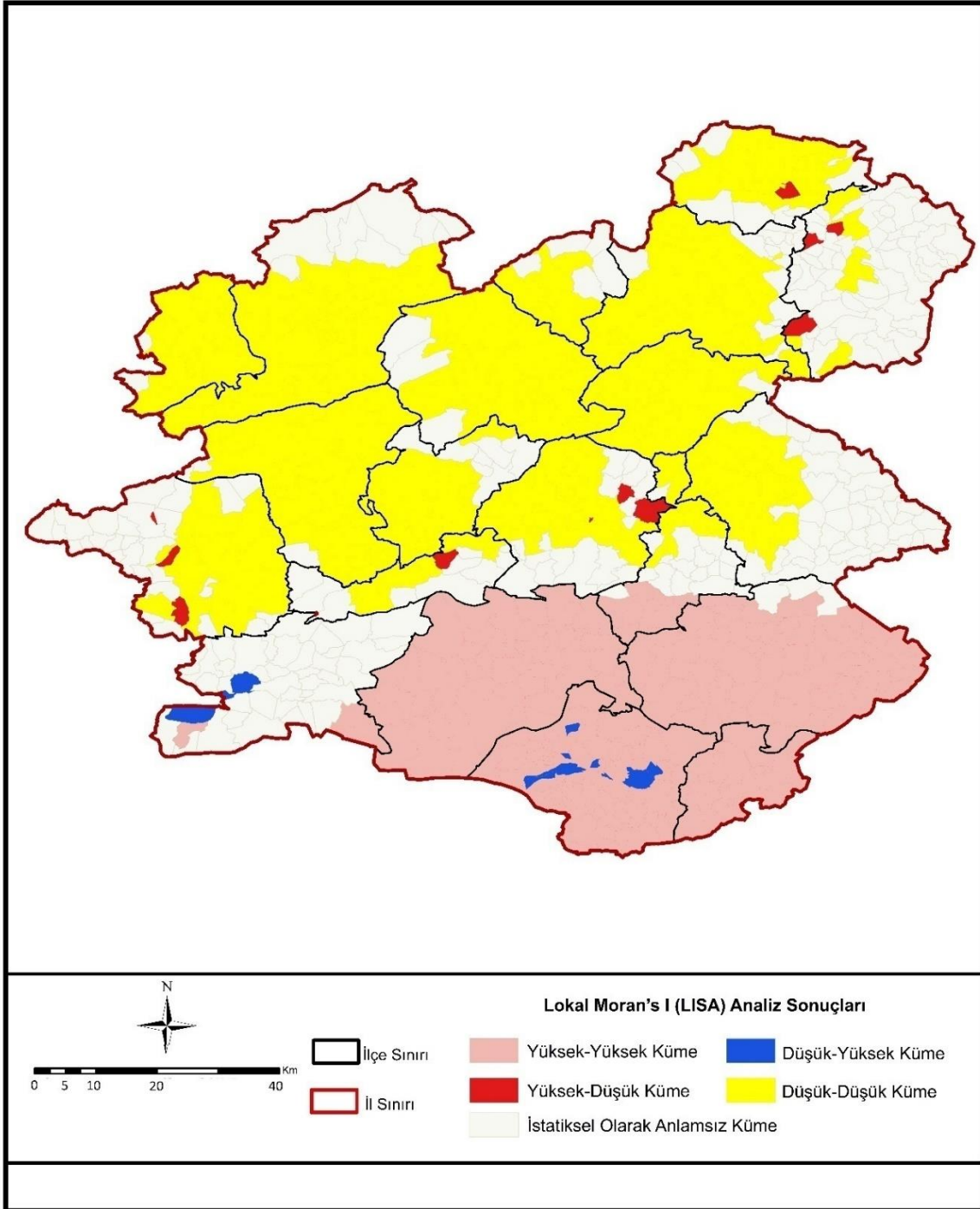
4.3.10. HDP Seçmeninin Mekânsal Dağılışı LISA (1 Kasım 2015)

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP'nin mahalle düzeyinde aldığı oy oranlarına LISA analizi uygulanmıştır. Analizde HDP'ye oy veren mahallelerin komşuluk ilişkileri incelenmiştir. Bu bağlamda oluşan dört kümeden ilki olan *Yüksek-Yüksek Küme*; HDP'ye yüksek oy veren ve birbirine komşu olan mahallelerden oluşmaktadır. Bu kümede 267 mahalle bulunmaktadır. Küme 7 Haziran 2015'te yapılan seçimlere göre çok az mahalle kaybetmiş olsa da bütünlüğünü koruyabilmiştir. Bu bütünlük, Çat'ın güneyindeki mahalleleri ve Söbeçayır mahallesi, Tekman, Köprüköy'ün Güney mahalleleri, Karayazı, Karaçoban ve Hınıs ilçelerindeki mahallelerden oluşmaktadır. Bu küme devamında Muş, Bingöl ve Ağrı il sınırı ile doğrudan uyuşmaktadır. Homojen yapılı bu kümede Hınıs ilçesinin Dervişali, Karabudak, Ovaçevirme, Pınarbaşı, Köprübaşı, Acarköy, Yamanlar, Yaylakonak ve Altınpınar mahalleleri farklı bir kümenin üyesidir. Erzurum'un güney ilçelerinin kapsadığı bu küme doğal olarak HDP'ye kültürel bir sınır oluşturmaktadır. Bu sınır ilçe sınırlarıyla tam anlamında örtüşmese de kendi içinde bir bütünlük arz etmektedir.

Kümelerden ikincisi olan *Düşük-Yüksek Küme*; HDP'ye yüksek oy veren mahallelerin bulunduğu yerlerdeki daha düşük oy veren mahallelerdir. Bu mahalleler iki ilçede bulunmaktadır. Hınıs'ta Dervişali, Karabudak, Ovaçevirme, Pınarbaşı, Köprübaşı, Acarköy, Yamanlar, Yaylakonak ve Altınpınar Çat'ta Bardakçı ve Saltaş mahalleleridir. Toplam 11 mahalle bu kümede bulunmaktadır. Dağılımları seyrek ve bir önceki seçime göre sayıları artmıştır. Bu kümede Yüksek-Yüksek kümesi gibi Erzurum'un güneyinde yer almaktadır.

Kümelerden üçüncüsü olan *Düşük-Düşük Küme*; HDP'ye düşük oy veren ve yakın komşularının da bu eğilimde olduğu mahallelerdir. Bu kümede 609 mahalle bulunmaktadır. Çat, Tekman, Köprüköy ve Karayazı ilçelerinin kuzeyinde kalan kümedir. Aşkale, Aziziye, Yakutiye, Köprüköy'ün kuzeyi, İspir, Uzundere, Tortum, Narman, Oltu, Olur, Horasan, Pasinler'in merkezinden kuzeye doğru olan mahalleleri ve Şenkaya'nın Gözebaşı, İçmesu, Dört Yol, merkeze yakın ve kuzeyde kalan mahalleleri bu kümeyi oluşturmaktadır. Kendi içinde bir bütünlük sağlayan bu küme 7 Haziran 2015'te yapılan seçimlere göre daha fazla genişlemiştir. Ara ara istatistiksel olarak anlamsız mahalleler olsa da homojen bir küme sayılabilir.

Sonuncu olan *Yüksek-Düşük Küme* ise; etrafındaki HDP'ye düşük oy veren mahallelere göre daha yüksek oy veren mahallelerdir. Bu küme 11 mahalleden oluşmaktadır. Bunlar; Aşkale'de Tozluca, Sarıbaba ve Pırnakaban, Palandöken'de Abdurahmangazi, Pasinler'de Hasandede, Esendere ve Taşlıgüney, Şenkaya'da Kireçli, Alıcık ve Yanıkkaval, Olur'da Olurdere mahalleleridir. Erzurum'un kuzeyine yayılan bu mahallelerin dağılışı seyrekdir.

Şekil 37. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP Seçmeninin LISA Analizi

4.3.11. HDP Seçmenin Mekânsal Dağılışı LISA (24 Haziran 2018)

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP'nin mahalle düzeyinde aldığı oy oranlarına LISA analizi uygulanmıştır. Analizde HDP'ye oy veren mahallelerin komşuluk ilişkileri incelenmiştir. Bu bağlamda oluşan dört kümeden ilki olan *Yüksek-Yüksek Küme*; HDP'ye yüksek oy veren ve birbirine komşu olan mahallelerden oluşmaktadır. Bu kümede 274 mahalle bulunmaktadır. Küme incelenen tüm seçimlerde neredeyse aynı mahallelerin bulunduğu alandan oluşmaktadır. Bu oluşum Çat'ın güneyindeki mahalleleri, Tekman, Köprüköy'ün güney mahalleleri, Karayazı, Karaçoban ve Hınıs ilçelerindeki mahallelerden oluşmaktadır. Karayazının kuzeyindeki bazı ilçeleri dahil olmasa da Karayazı için ve Erzurum'un güneyi için bir bütünlük oluşturmaktadır. Bu bütünlüğü kısmen de olsa Hınıs'ın merkeze yakın bazı mahalleleri bozabilmektedir. Bunun dışında yine Bingöl-Muş-Ağrı il sınırı ile doğrudan güney sınırı çizilidir.

Kümelerden ikincisi olan *Düşük-Yüksek Küme*; HDP'ye yüksek oy veren mahallelerin bulunduğu yerlerdeki daha düşük oy veren mahallelerdir. Bu mahalleler; Hınıs'ın Ovaçevirme, Pınarbaşı, Acarköy, Parmaksız, Sıldız ve Köprübaşı, Köprüköy'de Eyüpler ve Yemlik, Karayazı'da Sarıçiçek'tir. Toplam 9 mahalleden oluşan bu küme Erzurum'un güneyindeki üç ilçeye dağınık olarak konumlanmaktadır.

Kümelerden üçüncüsü olan *Düşük-Düşük Küme*; HDP'ye düşük oy veren ve yakın komşularının da bu eğilimde olduğu mahallelerdir. Bu kümede 628 mahalle bulunmaktadır. Küme, Erzurum'un kuzeyinde dağılıp gösterip kuzeydeki tüm ilçelerde bütünlük göstermektedir. Güneydeki sınırını Çat, Tekman, Köprüköy ve Karayazı ilçeleri oluşturmaktadır. Aşkale, Aziziye, Yakutiye, Köprüköy'ün kuzeyi, İspir, Uzundere, Tortum, Narman, Oltu, Olur, Horasan, Pasinler'in merkezinden kuzeye doğru olan mahalleleri ve Şenkaya'nın Yukarı mahallesi ve güneybatıdaki mahalleleri bu kümeyi oluşturmaktadır. Ara ara istatistiksel olarak anlamsız mahalleler olsa da homojen bir küme sayılabilir.

Sonuncu olan *Yüksek-Düşük Küme*; etrafındaki HDP'ye düşük oy veren mahallelere göre daha yüksek oy veren mahallelerdir. Bu küme 11 mahalleden oluşmaktadır. Bu küme genellikle Düşük-Düşük kümesinin güneyinde yer alan mahallelerden oluşmaktadır. Bu mahalleler; Aşkale'de Tosunlu, Sarıbaba ve Kükürtlü, Palandöken'de Abdurahmangazi, Pasinler'de Yavuzlu, Hasandede, Esendere ve Taşlıgüney, Horasan'da Mümtaz Turan, Şenkaya'da Tahtköy ve Yanıkkaval mahalleleridir.

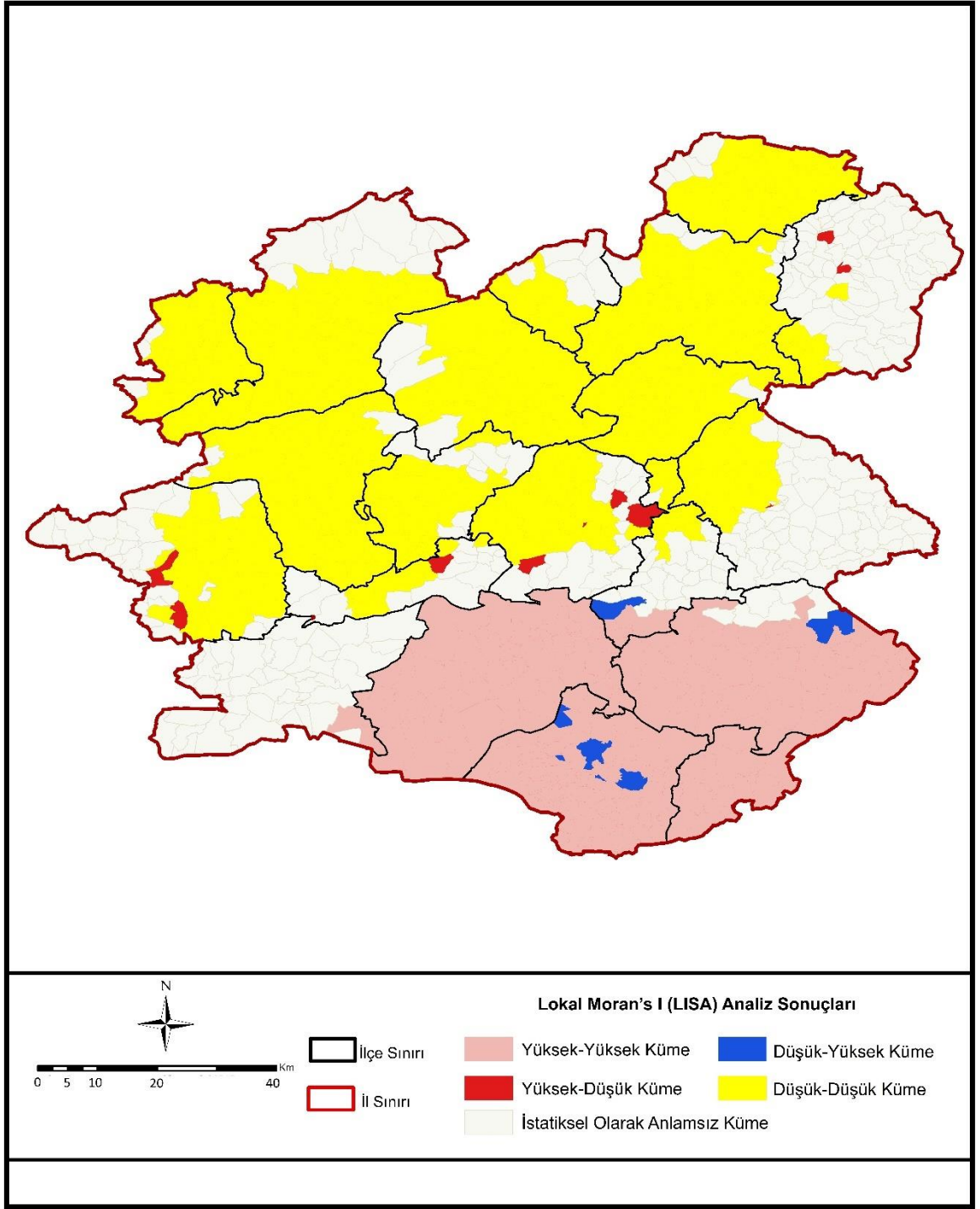

Tüm bu bulguların sonucunda HDP'nin Yüksek-Yüksek kümesi'nin etnik olarak Kürt nüfuslu mahallelerden oluştuğu saptanmıştır. Bu mahallelerin ortak özellikleri demografik olarak genç, düşük eğitim ve düşük gelir yapısına sahip mahallelerden oluşmalarıdır. Bunun dışında mezhep olarak bazı Alevi mahallelerini de içine alabilmektedir. Düşük-Yüksek küme'sindeki mahallelerin ortak özelliği, geriye kalan güneydeki Alevi mahalleleri ve kuzeydeki Türk-Kürt ve karma mahallelerinden oluşmasıdır. Düşük-Düşük küme'sindeki mahallelerin ortak özellikleri Türk kökenine sahip olan, Sünni yapılı, demografik olarak orta veya yaşlı, karma eğitilmiş ve düşük ve orta gelir yapısına sahip mahallelerden oluşmaktadır. Son olarak da Yüksek-Düşük küme'si etnik açıdan Kürt nüfusunun da bulunduğu karma mahallelerden oluşmaktadır (Şekil 36/37/38, Tablo 36).

Tablo 36

Erzurum'da HDP'nin LISA Analizi Kümelerine Göre Mahalle Sayıları

Küme	07.Haz.15	01.Kas.15	24.Haz.18
Yüksek-Yüksek	291	267	274
Yüksek-Düşük	8	11	11
Düşük-Yüksek	5	11	9
Düşük-Düşük	595	609	628
Anlamsız	289	292	264

Şekil 38. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde HDP Seçmeninin LISA Analizi

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

SONUÇ ve ÖNERİLER

Doğu Anadolu'nun en önemli şehirlerinden biri olan Erzurum'un seçim coğrafyasında geçmişten günümüze önemli farklılıklar görülmemektedir. Erzurum'daki seçmenler daha çok merkez sağ ve milletçi sağ profilinde olsa da (Akarca ve Başlevent, 2011; Aydoğan-Ünal, 2020; Çarkoğlu, 2000; Özen ve Kalkan, 2016; Işık ve Pınarcıoğlu, 2006b; Özözen-Kahraman, 2007; Özözen-Kahraman, 2013; Özözen-Kahraman ve Gültay, 2019; West, 2005; Türkdoğan, 1976) ildeki bölgesel sol seçmenin varlığı da azımsanmamalıdır (Çakır, 2004; Yeğen, 2015). Erzurum mekânsal olarak oldukça farklı bir profile sahip olduğu için çevresindeki illerden ayrılmaktadır. Bu ayrışmaların temel sebepleri ilin ekonomik, demografik (yaş ve eğitim) ve kimlik yapısından (etnik ve mezhep) kaynaklanmaktadır.

Erzurum'da düşük gelirli mahallelerler daha geniş bir alana yayılmışken, yüksek gelirli mahallelerin tamamı merkez (Aziziye, Palandöken ve Yakutiye) ilçelerde toplanmıştır. Demografik olarak, genç nüfuslu mahallelerin bulunduğu Tekman, Karaçoban, Karayazı, Köprüköy, Horasan ve Pasinler ilçeleri homojen bir blok oluşturmaktadır. Pazaryolu, İspir, Tortum, Uzundere, Oltu, Olur ve Şenkaya'da ise yaşlı nüfus daha fazladır. Aynı zamanda tüm ilçelerde düşük eğitilmiş mahalleler bulunurken merkez ilçelerde (Aziziye, Palandöken ve Yakutiye) Orta-yüksek eğitilmiş mahalleler yoğunlaşmıştır. Erzurum'da Türk etnik grubundaki mahallelerin yoğun olduğu ilçeler; Aşkale, Aziziye, İspir, Narman, Oltu, Olur, Palandöken, Pazaryolu, Şenkaya, Tortum, Uzundere ve Yakutiye'dir. Dolayısıyla Erzurum'un merkez ilçelerinden kuzeye doğru uzanan hat boyunca Türk etnik grubundaki mahalleler toplanmıştır. Kürt etnik grubundaki mahallelerin yoğun olduğu ilçeler ise Hınıs, Karaçoban, Karayazı, Köprüköy ve Tekman'dır. Ayrıca Çat, Horasan, Pasinler ve Şenkaya'da Kürt etnik grubundaki mahallelere rastlanmaktadır. Her ne kadar sayıları az olsa da ilin kuzeyinde Alevi Türkmenler ve güneyinde Alevi Kürtler yaşamaktadır. İldeki bu çeşitlilikler seçmenlerin tercihlerine de yansımaktadır.

Erzurum'daki seçmenlerin profilleri Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) belirlenmiştir. Ekonomik olarak AK Parti: düşük ve orta, MHP ve İYİ Parti: yüksek ve orta, CHP ve HDP: düşük gelirli mahallelerdeki seçmenlerden ağırlıklı olarak oy almaktadır. Seçmenin yaş profili, AK Parti, MHP, CHP ve İYİ Parti; yaşlı ve orta, HDP ise genç seçmenden ağırlıklı olarak oy almaktadır. Seçmenin eğitim profili, AK Parti, MHP ve İYİ Parti; yüksek-orta, HDP: düşük, CHP: düşük ve orta mahallelerdeki seçmenlerden ağırlıklı olarak oy almaktadır. Seçmenin kimlik profili, AK Parti: Türk veya karma ve Sünni, MHP ve İYİ Parti: Türk ve Sünni, CHP: Türk veya Kürt ve Alevi, HDP: Kürt ve Alevi veya karma yapıli mahallelerdeki seçmenlerden ağırlıklı olarak oy almaktadır. Nitekim çalışmanın bu sonuçlarının Türkiye'de yapılan diğer çalışmalarla (Ataç ve Işık 2013: Kiriş ve Köklü 2012: Kumbaracıbaşı, 2014: Işık ve Pıncıoğlu 2006a: Işık ve Pıncıoğlu 2010: West 2005: Zeyneloğlu, 2006) benzerlik ve farklılıkları bulunmaktadır. Yapılan bu çalışmalarda CHP seçmeninin üst gelir ve eğitilmiş, MHP seçmeninin alt-orta gelir grubunda yer aldığı belirlense de bu durum Erzurum için geçerli değildir. Ülkemizde Alevilerle ilgili yapılan çalışmalarda (Alemdar ve Çorbacıoğlu 2012: Cansun, 2013: Çarkoğlu 2005: Çarkoğlu 2008: Hazama 2003: Koçan ve Öncü 2004: Kumbaracıbaşı 2014), Alevilerin CHP'ye oy verdikleri Erzurum'daki Kürt Alevilerin ise HDP'ye oy verdiği belirlenmiştir. Böylece Erzurum'da yaşayan Alevilerin etnik kökene bağlı oy kullandıkları tespit edilmiştir. Bunun dışında AK Parti ve HDP seçmenlerinin profili diğer çalışmalarla paralel sonuç vermektedir (Tablo 37).

Tablo 37

Partilerin Gelir, Demografik ve Kimlik Değişkenlerinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Parti	Seçim	Gelir		
		Düşük (1)	Orta (2)	Yüksek (3)
AK Parti	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
HDP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
MHP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
CHP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
İYİ Parti	24 Haziran 18			

Parti	Seçim	Demografik (Yaş)		
		Genç (1)	Yetişkin (2)	Yaşlı (3)
AK Parti	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
HDP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
MHP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
CHP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
İYİ Parti	24 Haziran 18			

Parti	Seçim	Demografik (Eğitim)		
		Düşük (1)	Orta (2)	Orta-Yüksek (3)
AK Parti	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
HDP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
MHP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
CHP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
İYİ Parti	24 Haziran 18			

Parti	Seçim	Kimlik (Etnik)		
		Türk (1)	Kürt (2)	Karma (3)
AK Parti	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
HDP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
MHP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
CHP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
İYİ Parti	24 Haziran 18			

Parti	Seçim	Kimlik (Mezhep)		
		Sünni (1)	Alevi (2)	Karma (3)
AK Parti	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
HDP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
MHP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
CHP	7 Haziran 15			
	1 Kasım 15			
	24 Haziran 18			
İYİ Parti	24 Haziran 18			

Yüksek
Orta
Düşük
Anlaşılmaz

**Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

Tezde aynı zamanda mahallelerin komşuluk ilişkileri üzerinden de seçmen tercihleri incelenmiştir. 7 Haziran/1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde AK Parti ve HDP'nin mahalle düzeyinde aldığı oy oranlarına göre LISA analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre: AK Partinin Y/Y kümesi, HDP'nin D/D kümesine ve HDP'nin Y/Y kümesi, AK Partinin D/D kümesi denk gelmiştir. İki partinin neredeyse birebirinin zıttı oylar aldığı bu seçimlerde D/Y ve Y/D kümeleri karma veya geçiş mahallelerinden oluşmaktadır.

Erzurum'un özgün yapısı seçimlerde farklı kırılmaların oluşmasına neden olmuştur ve bu kırılmalar Erzurum'u çevre illerden bile ayırıştırılmaktadır. Erzurum'da temelde dört kırılma tespit edilmiştir. Söz konusu bu kırılmalar: *Türk-Kürt, Eğitilmiş-Eğitimsiz, Zengin-Fakir ve Sünni-Alevi*'dir. Birinci kırılma noktası, seçmenler için oldukça önemli bir konudur ve doğal olmayan ilçe sınırlarının oluşmasına neden olmuştur. Erzurum'un kuzey ve güneyinde farklı etnik grupların yaşaması seçime de yansımıştır. Zira bu kırılma noktasında milliyetçi sağ ve bölgesel sol oyları ülke ortalamasının oldukça üzerindedir. İkinci kırılma noktası, eğitilmiş ve eğitimsiz seçmenler arasındaki ayrışmayı göstermektedir. Eğitilmiş seçmenler daha çok ilçelerin merkez mahallelerinde yaşarken eğitimsiz seçmenler ise ildeki tüm kırsal mahallelerde yaşamaktadır. Üçüncü kırılma noktası, ikinci kırılma noktasıyla oldukça benzer özellikler taşımaktadır. Erzurum'da üst gelir grubundakilerin yaşadıkları yerler yine ilçelerin merkez mahalleleridir. Düşük gelir grubundaki seçme ise kırsal alanlarda yaşamaktadır. Son olarak dördüncü kırılma noktası dini farklılıklar üzerine odaklanmaktadır. Aynı dine mensup seçmenlerin oluşturduğu bu hat kuzeyde Şenkaya, güneyde Hınıs ve Çat ilçelerinde yoğun olarak görülmektedir.

Bu kırılmalar neticesinde Erzurum halkının büyük bir çoğunluğunun Sosyopsikolojik olarak oy verdikleri anlaşılmıştır. Özellikle Türk – Kürt ve Alevi – Sünni kimlik farklılıklarından dolayı gruplar arasında yaşanan gerilimler seçmen tercihinde de yansımıştır. Ayrıca Erzurum'daki seçmenin eğitimsiz ve fakir olması "miras oy" olarak bilinen bu geleneğin de devam ettirildiğini göstermektedir. İlin büyük bir kısmını da hâkim olan milliyetçi seçmen (Türk-Kürt) koşulsuz şartsız oy verdikleri partileri benimser ve ölene kadar aynı partiye oy verirler. Bunun dışında az da olsa ilde rasyonel olarak oy kullanan seçmen bulunmaktadır. Bu seçmenler üst gelirli ve yüksek eğitim seviyesinde olup, ilçe merkezindeki mahallelerde yaşamaktadırlar. Ayrıca Yer Büyüklüğü Analizi bağlamında Erzurum'da kırsal mahallelerden kentsel mahallelere doğru ilerledikçe sol partilerin oylarının da arttığı görülmektedir. Kırsal mahallelerdeki halkın muhafazakâr ve tutucu

olmasından dolayı sağ partilerin oy oranları bu alanlarda yüksektir. Sonuç olarak Erzurum’da kentsel alanlar büyüdükçe sol partilerin gücünde artmaktadır.

Tezde Erzurum’da seçim coğrafyasının yapısı ortaya konulduktan sonra seçimlerin geleceğine yönelik bazı tespitler bulunulmuştur. Bunlardan ilki bölgesel solun yüksek oy aldığı güneydeki mahallelerde, çocuk ve genç nüfusun çok olmasından dolayı gelecek dönemlerde daha da güçlenebilir. Milliyetçi ve muhafazakâr seçmenin kuzeyde bulunduğu mahallelerde yaşlı nüfusun çok olduğu için zamanla sayılarının azalmasından dolayı destekledikleri partiler zayıflayacaktır. Ayrıca kent alanlarının büyümesiyle birlikte sol partilerin oyları da artacaktır.

Seçim coğrafyası çalışmalarında veri temini konusu oldukça zor olduğu için modern yöntemler kullanılamamaktadır. Ülkemizde yeterli verinin olmaması bu yöntemlerin uygulanabilirliğinin de önüne geçmektedir. Yapılan çalışmalarda özellikle modern yöntemler tercih edilmelidir. Böylelikle seçim uygulamaları, mekânsal farklılıklar, seçmen davranışları gibi konularda daha derinlemesine incelenebilecektir. Ayrıca seçim coğrafyası çalışmalarının devlet tarafından desteklenerek mevcut sistemin geliştirilmesine katkı sağlanmalıdır. Bu konuda lisansüstü eğitiminde interdisipliner programlar açılarak uzmanlar yetiştirilmelidir.

Çalışma alanımızda farklı dönemlerde yapılabilecek saha çalışmaları artırılarak Erzurum’un seçim coğrafyasının daha kapsamlı bir şekilde incelenmelidir. Zira yapılmış mevcut çalışmalarda saha çalışmalarının eksikliği göze çarpmaktadır. Yapılacak saha çalışmalar birlikte Erzurum’un kozmopolitik yapısı daha iyi ortaya konulacaktır. Böylelikle bu araştırmalar bölgesel ve ulusal literatürün zenginleştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu tezde mevcut verilerden istatistik yöntemlerle ekolojik çıkarım yapılmıştır. Mahalle düzeyinde grup verileri üzerinden yapılan çıkarımlar ortalama bir sonuç vermektedir. Daha ileri bir aşamada anket ya da saha çalışmalarıyla araştırmalar genişletilebilir.

KAYNAKÇA

- Aardal, B. and Bergh, J. (2022). The 2021 Norwegian Election, *West European Politics*, DOI: 10.1080/01402382.2022.2062136
- Aardal, B. and Johannes B. (2015). *Valg Og Velgere. En Studie Av Stortingsvalget 2013*. Cappelen Damm Akademisk: Oslo.
- Aardal, B. and Johannes B. (2018). “The 2017 Norwegian Election”, *West European Politics*, 41(5), 1208–16.
- Adamany, D. (1964). “The Size of Place Analysis Reconsidered,” *Western Political Quarterly*, 17: 477-487
- Aerschot, L.V. and Rodousakis, N. (2008). “The Link Between Socio-Economic Background and Internet Use: Barriers Faced By Low Socio-Economic Status Groups and Possible Solutions.” *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 21(4), 317-351.
- Agnew, J.A. (1995). “The Geographical Dynamics of Italian Politics, 1947–1987”. L. Hochberg and C. Earle (eds). in: *The Geography of Social Change*. Stanford University Press: Stanford.
- Agnew, J.A. (1996). “Mapping Politics: How Context Counts in Electoral Geography”. *Political Geography*, 15, 129–146.
- Agnew, J.A. (1997). “The Dramaturgy of Horizons: Geographical Scale in The ‘Reconstruction of Italy’ by The New Italian Political Parties, 1992–1995”, *Political Geography*, 16, 99-121.
- Agnew, J.A. (2000). “Italy's Island Other: Sicily's History in The Modern Italian Body Politic”. *Emergences: Journal for the Study of Media*. 10, 301-311
- Agnew, J.A. (2002). *Making Political Geography*. Arnold: London
- Agnew J.A. (2007). “Remaking Italy? Place Configurations and Italian Electoral Politics Under The Second Republic”. *Modern Italy*. 12, 17-38.
- Akarca, A.T. and Başlevent, C. (2010). “The Region of Origin Effect on Voting Behavior: The Case of Turkey’s Internal Migrants”. *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 25, 9-36.

- Akarca, A.T. and Başlevent, C. (2011). “Persistence in Regional Voting Patterns in Turkey During a Period of Major Political Realignment”. *European Urban and Regional Studies*, 18, 184-202.
- Akarca, A.T. and Tansel, A. (2009). “Social, Political and Economic Determinants of Turkish Voter Choice in The 2002 Parliamentary Election”. *The Economic Research Forum (ERF)*, 1-33.
- Akengin H. (2019). *Siyasi Coğrafya İnsan ve Mekân Yönetimi*. 4. Baskı. Pegem Akademi: Ankara.
- Akgün, B. (2000). Türkiye'de Seçmen Davranışı: Partizan Tutumlar, İdeoloji ve Ekonomik Faktörlerin Oy Vermeye Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri MYO Dergisi*, 4, 75-92
- Akıncı, A. (2013). “Türk Siyasal Hayatında 1980 Sonrası Darbeler ve E-Muhtıra”. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (2), 39-58.
- Akıncı, A. (2014), “Türkiye’nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(1), 55- 72
- Aktaş, A. (2021). “Gençlerin Siyasal Tercihlerinin Şekillenmesinde Partilerin Muhafazakâr Kimliğinin Etkisi” (The Effect of The Conservative Identity of The Parties on Shaping The Political Preferences of Youth). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Pamukkale- University Journal of Divinity Faculty* 8/2 935-964
- Alemdar, Z. ve Çorbacıoğlu, R.B. (2012). “Alevi and The Turkish State”, *Turkish Policy*, 10(4) 117-124.
- Aleskerov, F. Ersel, H. ve Sabuncu, Y. (1999). *Seçimden Koalisyona, Siyasal Karar Alma*. YKY, İstanbul.
- Alkan, M. Ö. (1998). “Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Seçimlerin Kısa Tarihi” *Görüş Dergisi Tüsiad. Yayın Organı*, 39(1), 48-61.
- Anavatan, A. (2017). “Türkiye’de İç Göç ve Belirleyicileri: Mekânsal Veri Analizi”. *Social Sciences Studies Journal*, 3(6), 1109-1116.

- Anselin L. (1995). "Local Indicators of Spatial Association – LISA." *Geographical Analysis*, 27, 93–115.
- Anselin, L. (1996). "The Moran Scatterplot As an ESDA Tool to Assess Local Instability in Spatial Association". M. Fischer, H. J. Scholten ve D. Unwin (Eds.). in: *Spatial Analytical Perspectives on GIS*, (s. 111–125). Taylor&Francis: London.
- Anselin, L. (1998). "Interactive Techniques and Exploratory Spatial Data Analysis". P. A. Longley, M. F. Goodchild, D. J. Maguire ve D. W. Wind (Eds.), in: *Geographical Information Systems: Principles, Techniques, Management and Applications*, (s. 253–265). Wiley: New York.
- Anselin, L. (2002). "Under The Hood: Issues in The Specification and Interpretation of Spatial Regression Models". *Agricultural Economics*, 27, 247–267.
- Anselin, L. (2003). "Spatial Externalities, Spatial Multipliers, and Spatial Econometrics". *International Regional Science Review*, 26, 153–166.
- Archer, J. C. and Shelley, F. M. (1986). *American Electoral Mosaics*. Association of American Geographers: Washington.
- Archer, J. C. and Taylor, P. J. (1981). *Section and Party: A Political Geography of American Presidential Elections from Andrew Jackson to Ronald Reagan*. John Wiley: Chichester.
- Ataç, E. ve Işık, O. (2013). "Büyük Dönüşüm Öncesi Türkiye Kentlerinde Ayrışma ve Siyaset", *Toplum ve Bilim Dergisi*, 2(127), 229-247.
- Avşar, B. Z. ve Kaya, E.E. (2012). "Çok Partili Hayata Geçiş Sonrasında İlk Muhalefet Partisi: Millî Kalkınma Partisi", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(2), 113-132.
- Aydoğan-Ünal, B. (2016). "Oy Verme Davranışı Modelleri". *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 6/15, 95-119.
- Aydoğan-Ünal, B. (2020). "Türkiye'deki Seçmen Tercihlerinin Coğrafi Kümeleme Analizi: 24 Haziran 2018 Seçimleri", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 39, 21-32

- Aykın, S. ve Korkmaz, A. (2014). "Türkiye ve Üye Ülkelerin AB-2020 Stratejisi Göstergeleri Açısından Kümeleneşmesi". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(1), 7-20.
- Barnett, J. R. (1977). "Regional Protest and Political Change: Social Credit in New Zealand, 1954-1972". Johnston, R. J. (edt.). in: *People, Places And Votes: Essays On The Electoral Geography Of Australia And New Zealand*. University of New England: Armidale.
- Baytal, Y. (2006). "Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)". *Atatürk Yolu Dergisi*, 10, 545-567.
- Bekaroğlu, A.E., and Osmanbaşoğlu-Kaya, G. (2021). *Turkey's Electoral Geography Trends, Behaviors, and Identities*, Routledge Studies in Middle Eastern Politics, New York,
- Bergh, J. and Aardal B. (2019). *Velgere Og Valgkamp. En Studie Av Stortingsvalget 2017*. Cappelen Damm Akademisk: Oslo.
- Beriş, H. E. (2011). "AK Parti 2007-2011 Seçim Beyannameleri: Süreklilik ve Değişim". Hamdi T. ve Hamit Emrah B. (Der.), içinde: *AK Parti Siyaset Akademisi Lider Ülke Türkiye (10. Dönem) Ders Notları Elektronik Kitap*, s. 109-141, AK Parti AR-GE Başkanlığı Yayınları
- Blacksell, M. (2006). *Political Geography*, Published by Routledge: London.
- Bonjean, C.M. and Lineberry, R.L. (1971). "Size of Place Analysis: Another Reconsideration," *Western Political Quarterly*, 24/4: 713-718.
- Boris, G. (2021). "Parliamentary Elections in Germany 2021: Role and Influence of The European Agenda". James L. N. (Edt.) in: *Europe and the Left, Resisting the Populist Tide*. Palgrave Macmillan: UK.
- Bradley, R. H. ve Corwyn, R. F. (2002). "Socio-Economic Status and Child Development". *Annual Review of Psychology*, 53, 371-99.
- Brakel, A. (2021). "On The Brink of A Post-Merkel Germany: Understanding The 2021 Federal Elections", *Israel Journal of Foreign Affairs*, 15(2), 233-243, DOI: 10.1080/23739770.2021.1964053

- Bristow, S.L. (1976). "Partisanship, Participation and Legitimacy in Britain's EEC Referendum". *Journal of Common Market Studies*, 14, 297-310.
- Busteed, M.A. ve Mason, H.L. (1974). "The 1973 General Election in the Irish Republic". *Irish Geography*, 7, 97-106.
- Busteed, M.A. (1975). *Geography and Voting Behaviour (Theory and Practice in Geography)*. Oxford University Press: Oxford.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Desenli SPSS Uygulamaları ve Yorumu*. Pegem Yayıncılık: Ankara.
- Campbell, A. Converse, P.E. Miller, V.E. and Stokes. D.E. (1960). *The American Voter*, John Wiley & Sons, Inc. New York.
- Campbell, R.V. and Knight, D.B. (1976). Political Territoriality in Canada-a Choropleth and Isopleth Analysis. *Canadian Cartographer* 13, 1-10.
- Canakay, M. (2004). Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörler ve Çanakkale'nin Seçim Coğrafyası. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.
- Cansun, Ş. (2013). "Türkiye'de Aleviler ve Siyasi Partiler İlişkisi: Cumhuriyet Gazetesi Üzerinden Bir İnceleme". *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 5(2), 453 – 465.
- Carmines, E.G. and Huckfeldt, R. (1996). Political Behavior: An Overview. R. E. Goodin and H. D. Klingemann (Eds.), *A New Handbook of Political Science* in (pp. 223-254). Oxford: Oxford University Press.
- Castro, R. Kuffo, L. and Vaca, C. (2017). "Back To #6D: Predicting Venezuelan States Political Election Results Through Twitter, *Fourth International Conference on Democracy & Government (ICEDEG)*"12, 148-153
- Cavalcante, P.L.C. (2017). Elections and Local Government Performance in Brazil, *O&S-Salvador*, 24 (83). 580-599
- Cengiz, D. ve Öztürk, F. (2012). "Türkiye'de İllerin Eğitim Düzeylerine Göre Kümeleme Analizi ile İncelenmesi". *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (1), 69-84.

- Ciornei, I. and Nielsen, E. (2020). "Transnational Turnout. Determinants of Emigrant Voting in Home Country Elections", *Political Geography*, 78, 102-145.
- Clem, R.S. (2006). "Russia's Electoral Geography: A Review". *Eurasian Geography and Economics*, 47(4), 381-406. DOI: 10.2747/1538-7216.47.4.381.
- Corbetta P. ve Parisi A.L.M. (1994). "*Smobilitazione Partitica E Astensionismo Electrole*", Paris Press, Paris.
- Corbetta P. ve Parisi A.L.M. (1997). *Domanda Risponde: Il Cambiamento Del Voto Degli Italiani Nelle Elezioni Del 1994'e Del 1996 Ricerche E Studi Dell'istituto Cattaneo*, Il Mulino Press, Italian
- Cox, K.R. (1969). The Voting Decision in A Spatial Context. *Progress in Geography* 1, 81-117. *Progress in Human Geography*, 22, 407-410.
- Cox, K. R. (1973). *Conflict, Power, and Politics in The City: A Geographic View*. McGraw-Hill. New York
- Csillag F. and Agnew J. A. (1993). How Many Italies? A Strategy for Spatial Analysis of Regionalizations of Italian Election Results, 53-87 *Syracuse University. Department of Geography* 53-87
- Çakır, R. (2004). *Türkiye'nin Kürt Sorunu*. Metis Yayınları: İstanbul.
- Çakmak, F. (2017). "Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş Sürecinde CHP Kurultay Görüşmeleri ve Müfettiş Raporlarına Göre Parti Teşkilatının Karşılaştığı Sorunlar". (1945-1950). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 17(34), 319-348.
- Çakmak, Z. Uzgören, N. ve Keçek, G. (2005). "Kümeleme Analizi Teknikleri ile İllerin Kültürel Yapılarına Göre Sınıflandırılması ve Değişimlerin İncelenmesi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 15-36.
- Çarkoğlu, A. and Hinich M.J. (2006). "A Spatial Analsis of Turkish Party Preferences". *Electoral Studies*, 25, 369-392.
- Çarkoğlu, A. (2000). "The Geography of The April 1999 Elections". *Turkish Studies*, 1(1), 149-171.

- Çarkoğlu, A. (2005). "Political Preferences of The Turkish Electorate: Reflections of An Alevi-Sunni Cleavage". *Turkish Studies*, 6(2), 273-292.
- Çarkoğlu, A. (2008). "Ideology or Economic Pragmatism: Profiling Turkish Voters in 2007". *Turkish Studies*, 9(2), 317-344.
- Çarkoğlu, A. ve Toprak, B. (2000). *Türkiye'de Din Toplum ve Siyaset*. TESEV Yayınları: İstanbul.
- Çarkoğlu, A. ve Toprak, B. (2006). *Değişen Türkiye'de Din Toplum ve Siyaset*. TESEV Yayınları: İstanbul.
- Çavuşoğlu, H. (2014). "Doğru Yol Partisi açısından 24 Aralık 1995 Seçimlerinin Analizi". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (32), 19-36.
- Çınar T. (2007). Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü ile Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği 1963-1999, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62-3
- Çopuroğlu-Kuzu, Ö. (2015). Seçim Kuralları, Seçim Mühendisliği ve Türkiye'de Siyasal Katılım Üzerine. *Bilge Strateji*, 7 (12), 101–116.
- Damlapınar, Z. ve Balcı, Ş. (2014). *Seçimler, Adaylar, İmajlar*, Literatürk Academia, Konya.
- Demir, M. ve Karci, A. (2015). Yapay Atom Algoritması Yöntemi ile Veri Kümeleme. *Muş Alparslan Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 340-353.
- Demirci, A. (2014). "Literatür Taraması". Y. Arı ve İ. Kaya, (Ed.), içinde: *Cografya Araştırma Yöntemleri*, (73-109). Cografyacilar Dernegi: Balıkesir.
- Deniz, K. Z., Türe, E., Uysal, A., ve Akar-Kunduroğlu, T. (2015). "Sosyoekonomik Düzey Değişkenlerinin Kümeleme Analizi ile Belirlenmesi". *İlköğretim Online*, 14(1), 108-117.
- Denver, D. ve Johns, R. (2022). *Elections and Voters in Britain, Kindle Edition*. Palgrave Macmillan: London.
- Downs, A. (1957). *A Theory Economic of Democracy*. Haper & Row. New York.

- Dursunoğlu, İ. (2018). *Siyasal Davranış, Göç Olgusu Üzerinden Bir Karşılaştırma*. İmaj Yayınevi, Ankara.
- Ek, S. İlhanlı, H. ve Özözen-Kahraman, S. (2020). Covid-19'un Zayıf Halkası: Yaşlı Nüfus. *Türk Coğrafya Dergisi, Covid-19 Özel Sayısı*, 33-44
- Ek. S. ve Özözen-Kahraman S. (2021). Mahallelerin Bütünleşme ve Ayrışmasında Etkili Olan Faktörler Üzerine Bir İnceleme: Erzurum İli Örneği, *III. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi (Ucek-2021)* 972-986
- Emiroğlu, A. (2011). "27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti'nin Tasfiyesi", *Sosyot Eknik*, 1, s.13-27.
- Epstein L.D. (1956). Size of Place and the Division of the Two-Party Vote in Wisconsin, *Western Political Quarterly*, 9 (1), 138-150
- Erdem, F.H. (2019). "31 Mart seçimleri ve Kürtler", *E-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 11 (3), 1548-1565.
- Erder, N. (1996). *Türkiye'de Siyasi Parti Seçmenlerinin Nitelikleri, Kimlikleri ve Eğilimleri: Seçmenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri, İdeolojik, Etnik-Dinsel Kimlikleri ve Siyasal Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma*. Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı: Ankara.
- Erman, T. ve Göker, E. (2000). "Alevi Politics in Contemporary Turkey". *Middle Eastern Studies*, 36(4), 99-118. Doi: 10.1080/00263200008701334
- Eroğul, C. (1990). *Demokrat Parti: Tarihi ve İdeolojisi*. İmge Kitabevi: Ankara.
- Ersöz, F. (2009). "Comparison of The Selected Health Indicators of OECD Member Countries With Cluster and Discriminant Analysis". *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 29(6), 1650-1659.
- Eştürk, Ö. (2006). Türkiye'de Liberalizm: 1983-1989 Turgut Özal Dönemi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Etü, (2018), Erzurum İli Sosyo-Ekonomik Profili, Erzurum Teknik Üniversitesi Yayınları Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Yayın No: 1

- Evans, J. A. (1998). *Voters & Voting: An Introduction*. SAGE Publications Ltd, <https://dx.doi.org/10.4135/9781446216798>
- Fedorov, V. (2020). *Presidential Elections in Russia 2018 and Electronic Voting*, Preprint · November 2020 DOI: 10.13140/RG.2.2.21167.97445.
- Fenton, J. (1966). Midwest Politics. *American Political Science Review*, 61(1), 183-184. doi:10.1017/S0003055400132502
- Fifer, J.V. (1976). "Unity by Inclusion: Core Area and Federal State at American Independence". *Geographical Journal*, 142,402-10.
- Flint, C. and Taylor, P.J. (2018). *Siyasi Coğrafya: Dünya-Ekonomi, Ulus-Devlet ve Yerellik* (7. baskı). Routledge: London.
- Forest, B. (2018). "Electoral Geography: From Mapping Votes to Representing Power". *Geography Compass*, 12 (1), 1-17.
- Furlong, J. (2019). "The Changing Electoral Geography of England and Wales: Varieties of Left-Behindness". *Political Geography*, 75, 1-12.
- Gezici, F. and Hewings, G.J.D. (2002). "Spatial Data Analysis of Regional Inequalities in Turkey", *European Planning Studies*, 15(3), 383-403.
- Glassner, M. I. ve De, B.H.J. (1989). *Systematic Political Geography*. Wiley, New York.
- Goodchild, M.F. (1986). *Spatial Auto Correlation. CATMOG-Concepts and Techniques in Modern Geography*. Published by Geo Books: Norwich.
- Gökçen, S. (2020). "İki Darbe Arası Türk Demokrasisi (1961-1980)". *Atatürk Yolu Dergisi*, 67, 241-264
- Göker, G. ve Doğan, A. (2015). "Yerel Seçimlerde Aday Faktörü: Elâzığ Seçmeninin Aday Profili Beklentileri Üzerine Bir Araştırma". *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 43-59.
- Gudgin, G. and Taylor, P. J. (1978) *Votes, Seats and The Spatial Organization of Elections*. Pion: London.
- Gudgin, G. ve Taylor, P. J. (1974). "Electoral Bias and The Distribution of Party Voters". *Transactions of the Institute of British Geographers* 63, 53-73.

- Gülalp, H. (1999). The Poverty of Democracy in Turkey: The Refah Party Episode. *New Perspectives on Turkey*, 21, 35–59. doi:10.1017/s0896634600006373
- Gülmen, Y. (1979). *Türk Seçmen Davranışı: 1960-1970*. Güryay Matbaacılık: İstanbul.
- Günel, K. (1994). *Coğrafyanın Siyasal Gücü*, Çantay Kitabevi: İstanbul.
- Günel, K. (1995). "Siyasi Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar". *Türk Coğrafya Dergisi*, 30, 457-461
- Güngör, S. (2014). "7 Haziran ve 1 Kasım 2015 Seçimlerinin Basındaki Yansımaları" *Yasama Dergisi*, (28), 142-159.
- Güvenç, M. ve Kirmanoğlu, H. (2009). *Türkiye Seçim Atlası 1950-2009 Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul
- Harrop, M. and Miller, W.L. (1987). *Elections and Voters A Comparative Introduction*, Mcmillan, London.
- Hazama, Y. (2003). "Social Cleavages and Electoral Support in Turkey-Toward Convergence?" *The Developing Economies*, 41(3), 362-387.
- Heppen, J. (2003). "Racial and Social Diversity and U.S. Presidential Election Regions". *Professional Geographer*, 55, 191–205.
- Heppen, J. and Mesyanzhinov, D. (2003). "Political Geography and Regionalism in Louisiana: The Impact of The French Influence in The Post-World War II Era". *Political Geography*, 22, 519–533.
- Hewes, F.W. and Gannett, H. (1883). *Scribner's Statistical Atlas of The United States, Showing by Graphic Methods Their Present Condition and Their Political, Social and Industrial Development*. C. Scribner's sons: New York.
- Heywood, A. (1999). *Siyaset Teorisine Giriş*. Siyasal Kitabevi: Ankara.
- Hocaoğlu, K. (2018). 1973 Seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- Horn, M. (1999). "GIS and The Geography of Politics". *Geographical Information Systems*, 2, 939-951.

- Isakhan, B. and Stockwell, S. (2011). *Demokrasinin Gizli Tarihi*, Palgrave Macmillan: İngiltere.
- Işık, M. (2017). Antalya Merkez İlçeleri Seçim Coğrafyası (1980-2015). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Işık, O ve Pınarcıoğlu, M.M. (2006a). “Ankara 2002 Genel Seçimleri”. Tansı Ş. (Ed.). İçinde: *Cumhuriyet'in Ankara'sı*, ODTÜ Yayıncılık: Ankara.
- Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. (2006b). “Bölgesel Siyasi Tercihler ve AKP”. *Toplum ve Bilim*, 107, 66-86.
- Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. (2010). “Back to The Year When it All Started: Local Determinants of Party Preferences in 2002 Turkish Elections”. *METU JFA*, 27(1), 161-183.
- İbrahimov, A. ve Özözen Kahraman, S. (1999). “Türkiye’de Seçim Sonuçlarının Sosyo-Demografik Göstergeleri.” *Ege Coğrafya Dergisi*, 10, 39-50.
- İrak, H. ve Taşçıoğlu, R. (2017). “Türkiye’de Negatif Siyasal Reklam Uygulamaları: 2007, 2011 ve 2015 Genel Seçimleri Örneğinde Bir Analiz”. *Atatürk İletişim Dergisi* 12, 43–68.
- Jaffrelot, C. and Verniers, G. (2020). *Assessing The 2019 Indian Elections*. CERI- Centre de recherches internationales (Sciences Po, CNRS): France.
- Wendt, J.A. (2021). Geography of The Presidential Elections in Poland in 2020. *Л.Н. Гумилев Атындағы Еуразия Ұлттық Университетінің Хабаршысы. Химия, География, Экология Сериясы*, (1 (134)), 71–79. <http://doi.org/10.32523/2616-6771-2021-134-1-71-79>
- Johnston, R.J. (1980). “Electoral Geography and Political Geography”. *Australian Geographical Studies*, 18(1), 37–50. doi:10.1111/j.1467-8470.1980.tb00353.x
- Johnston, R.J. and White, P.E. (1977). Reactions to Foreign Workers in Switzerland: An Essay in Electoral Geography. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 68: 341-354. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9663.1977.tb00838.x>

- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma / Siyasal Eylemlerin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları: İstanbul.
- Kalaycıoğlu, E. (1999). The Shaping of Party Preferences in Turkey: Coping with The Post-Cold War Era. *New Perspectives on Turkey*, 20, 47-76. doi:10.1017/S0896634600003137
- Kalaycıoğlu, S. Çelik, K. Çelen, Ü. ve Türkyılmaz, S. (2010). “Temsili Bir Örneklemede Sosyo-Ekonomik Statü (SES) Ölçüm Aracı Geliştirilmesi: Ankara Kent Merkezi Örneği”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13 (1) 182-220.
- Kalender, A. (2000). *Siyasal İletişim Seçmenler ve İkna Stratejileri*. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Karabulut, M. (2014). “Mekânsal İstatistik Teknikleri, Coğrafya Araştırma Yöntemleri” Yılmaz A. ve İlhan K. (Edt.). içinde: *Coğrafyacılar Derneği Yıllık Kongresi Bildiriler Kitabı*. (433-446). Coğrafyacılar Derneği: Balıkesir.
- Karadeniz, Y. (2018). “Çok Partili Siyasal Hayatın Dönüm Noktası: 1950 Seçimleri”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), s.637-648.
- Karpat, K. H. (1996). *Türk Demokrasi Tarihi*. Afa Yayınları: İstanbul.
- Kaya, İ. (2008). “Coğrafi Bağlam, Siyasal Katılım ve Parti Tercihleri: 22 Temmuz 2007 Türkiye Genel Seçimlerine Coğrafi Bir Bakış”, *TÜCAUM V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu*, 16-17 Ekim 2008, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara. 199-212.
- Kaya, Ö, Toroğlu, E. ve Adıgüzel, F. (2015). “2011 Genel Seçimlerinde Partilerin Aldığı Oy Oranlarının İlçeler Ölçeğinde Mekânsal Analizi”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, 31, 1-13.
- Kedersiz, A.B. (2014). *After Year 2000, Spatial Analysis and Electoral Geography Approach of The Turkish General Elections: Case of Izmir*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kemeç, S. ve Düzgün, Ş. (2006). “Sosyo-Demografik Yapıdaki Mekansal Değişimlerin, Mekansal Regresyon Teknikleri ile Analizi: Eskişehir 2002 Genel Seçim Örneği”. *1*.

Uzaktan Algulama CBS Çalıştayı Paneli, 27 Kasım 2006, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Keskin, Y.Z. (2012). “Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 107-130.

Key, V.O. (1949). *Southern Politics in State and Nation*. Alfred Knopf: New York

Kışlalı, A.T. (1995). *Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*. (3. Bs.). İmge Kitabevi: Ankara.

Kinsella, C. McTague, C. and Raleigh, K.N. (2015). “Unmasking Geographic Polarization and Clustering: A Micro-Scalar Analysis of Partisan Voting Behavior”. *Applied Geography*, 62, 404–419.

Kirby, A.M. and Taylor, P.J. (1976). “A Geographical Analysis of The Voting Pattern in The EEC Referandum, 5 June 1975”. *Regional Studies*, 10, 183-191.

Kiriş, H.M. ve Köklü, T.E. (2012). “Bir ‘Kıyı Şeridi’ Seçim Bölgesi Olarak Muğla’da Siyasal Gelenekler ve Yeni Yönelimler”. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 31-40.

Kirmanoglu, H. (2020). *Kutuplaşma ve Seçmen Davranışları Türkiye Örneği (Ocak 2012-Mart 2020)*, Beta Yayın Evi, İstanbul.

Koçan, G. ve Öncü A. (2004) “Citizen Alevi in Turkey: Beyond Confirmation and Denial”, *Journal of Historical Sociology*, 17(4), 464-489.

Köktaş, M.E. (1997). *Din ve Siyaset*. Vadi Yayınları: Ankara.

Köse, A. (2016). Değer ve Siyaset İlişkisi: 22 Temmuz 2007 Seçimi Üzerine Bir Değer Analizi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(12), 2-19.

Krehbiel, E. (1916). “Geographic Influences in British Elections”. *Geographical Review*, 2 (6), 419- 432.

Kumbaracıbaşı, A.C. (2014). “Cumhuriyet Halk Partisi Oylarının Birikimli Düzey Analizi ve Türkiye’de Merkez Solun Seçim Coğrafyasının İncelemesi”. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(4), 59-92

- Kürkçüoğlu, E. (1990). “Mustafa Durak Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Erzurum Milletvekili”, *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi*. 1 (4), 119–133.
- Lappie, P. and Marschall, M. (2018). Place and Participation in Local Elections, *Political Geography*, 64, 33-42.
- Laux, H.D. and Simms, A. (1973). Parliamentary Elections in West Germany: The Geography of Political Choice. *Area*, 5, 161-71.
- Lazarsfeld, P.F. Berolson, B. ve Guadet, H. (1944). “*The People's Choice: How the Voter Makes up His Mind in a Presidential Campaign*” Columbia University Press, New York.
- Lemon, L. (2007). “Perspectives on Democratic Consolidation in Southern Africa: The Five General Elections of 2004”, *Political Geography*, 26(7), 824-850.
- Lewina, E. (2015). “The 2013 Israeli Elections and Historic Recurrences”, *Israel Affairs*, 21(2), 293–308.
- Lijphart, A. (1984). *Democracies. Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries*. Yale University Press: CT and London.
- Lijphart, A. (1999). *Patterns of Democracy, Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. Yale University Press: London.
- Lipset, S. M. ve Rokkan, S. (1967). *Party Systems and Voter Alignments Cross National Perspectives*. Free Press: New York.
- Mağiya, Y. (2015). Regional Trends in Class Voting / Sosyo-Ekonomik Statü Bazlı Oy Vermede Bölgesel Trendler, Yüksek Lisans tezi, Koç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- McPhail, I.R. (1971). “The Vote for Mayor of Los Angeles in 1969”. *Annals of the Association of American Geographers*, 61(4), 744–758.
- Morrill, R. Knopp, L. ve Brown, M. (2007). “Anomalies in Red and Blue: Exceptionalism in American Electoral Geography”. *Political Geography*, 26, 525–553.

- Negiz, N. ve Akyıldız, F. (2012). “Yerel Seçimlerde Seçmenin Tercihi Üzerinde Aday İmajının Etkisi: Uşak Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 171-199.
- Nnamani, D.O. Nduba, J.O. ve Nwanolue, I.S. (2019). “Ict and Election Management in Nigeria: The Implication for 2019 General Election”, *African Psychologist: An International Journal of Psychology and Allied Professions*, 9(1).
- Nohlen, D. (1996). “Seçim Sistemleri, Türkiye ve Avrupa’da Seçim Sistemleri”. *Politics and Society, Friedrich Vakfi*, 19-54.
- Norris, P. (2004). *Electoral Engineering Voting Rules and Political Behavior*. Harvard University: Massachusetts.
- O’Loughlin, J. and Berg, D.A. (1977). “The Election of Black Mayors, 1969 and 1973”. *Annals of the Association of American Geographers*, 67(2), 223-238.
- Oğlalcı, B. (2021). Sosyal Medya Madenciliği ile Seçim Coğrafyası: 31 Mart 2019 Yerel Seçimi Örneğinde Ankara, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Oğlalcı, B. ve Uzun, A. (2021). Seçim Coğrafyası Literatürü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme, *III. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi (Ucek-2021)*. 14-17 Ekim 2021. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi. 906-919.
- Oyelade, O. J. Oladipupo, O.O. and Obagbuwa, I.C. (2010). “Application of K-means Clustering Algorithm for Prediction of Students’ Academic Performance”. *IJCSIS International Journal of Computer Science and Information Security*, 7(1), 292-295.
- Özçelik, P.K. (2011). “12 Eylül’ü Anlamak”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(1), 73-93. Doi: 10.1501/Sbfder_0000002195.
- Özdoğru, S.Ç. (2019). Almanya’da Üçüncü Kuşak Türkiye Kökenli Göçmenlerin Oy Davranışında Etnisite ve Mezhep Etkisi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Özen, I.C. and Kalkan, K.O. (2017). “Spatial Analysis of Contemporary Turkish Elections: A Comprehensive Approach”, *Turkish Studies*, 18/2, 358-377.
- Özer, İ. ve Meder, M. (2008). *Siyasal Katılma ve Seçmen Davranışı*. İstanbul: Ege Yayınları.

- Özgür, E.M. ve Aydın, O. (2011). “Türkiye’de Evlilik Göçünün Mekânsal Veri Analizi Teknikleriyle Değerlendirilmesi”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9(1), 29-40. Doi: 10.1501/Cogbil_0000000116
- Özözen-Kahraman, S. (2004). Türkiye’de Yerleşim Birimlerinde İdari Statü Değişikliğinin Seçimlere Yansıması, *Ege Coğrafya Dergisi*, 13, 59-71.
- Özözen-Kahraman, S. (2007). *Seçimlerin Mekânsal Analizi*, Gazi Kitabevi: Ankara
- Özözen-Kahraman, S. (2013). Türkiye’de Seçmen Tercihlerindeki Değişkenlik (2002-2007-2011 Genel Seçimleri). *Coğrafyacılar Derneği Yıllık Kongresi Bildiriler Kitabı*, İstanbul-Türkiye, 19-21 Haziran 2013, 639-647.
- Özözen-Kahraman, S. ve Gültay, B. (2019). “Türkiye’de Parti Tercihlerinde Sıra Dışı İlçelerin Belirlenmesi (2007-2015)”, *Amme İdaresi Dergisi*, 52(3), 95-122.
- Öztürk, S, (2008), *İsmet Paşa’nın Kürt Raporu*, Doğan Yayıncılık, İstanbul.
- Partheymüller, J. Schlipphak, B. and Treib, O. (2020). *The 2019 EP Election in Germany, Between Migration and The Climate Crisis*, Routledge: UK
- Passi, K. and Motisariya, J. (2022). Twitter Sentiment Analysis of the 2019 Indian Election. in: Senjyu, T., Mahalle, P., Perumal, T., Joshi, A. (eds) *IOT with Smart Systems. Smart Innovation, Systems and Technologies*, 251. Springer, Singapore.
- Paullin, C.O. (1932). “Atlas of The Historical Geography of The United States”. J. K. Wright (Ed.). *Carnegie Institution of Washington and American Geographical Society*: New York.
- Polat, İ. (2017). Seçim Coğrafyası Bağlamında Gaziantep İlindeki Genel Seçimlerin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Polga-Hecimovich, J. (2022). “Venezuelan Regional Elections, Democratic Backsliding, and Autocratization in The 2010s”. *Regional & Federal Studies*, DOI: 10.1080/13597566.2022.2063846.
- Prescott, J.R.V. (1959). “The Function and Methods of Electoral Geography”. *Annals of The Association of American Geographers*, 49 (3), 296-304.
- Ratzel, F. (1897). *Politische Geographie*, R. Oldenbourg. Münih und Leipzig.

- Rogerson, A.P. (2001). *Statistical Methods for Geography*, Sage Publications: London.
- Rokkan, S. (1970). *Citizens Elections Parties. Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development*. Universitetsforlaget: Oslo.
- Salter, P.S. and Mings, R.C. (1972) "The Projected Impact of Cuban Settlement on Voting Patterns in Metropolitan Miami, Florida". *Professional Geographer*, 24, 123-31.
- Sarıbay A.Y. (1998). *Siyaset, Demokrasi ve Kimlik*. Asa Kitabevi: Bursa.
- Sarıman, G. (2014). Veri Madenciliğinde Kümeleme Teknikleri Üzerine Bir Çalışma: K-means ve K-medoids Kümeleme Algoritmalarının Karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 15(3), 192-202.
- Secor, A. (2001). "Ideologies in Crisis: Political Cleavages and Electoral Politics in Turkey in the 1990s". *Political Geography*, 20(5), 539-560.
- Secor, A. J. ve O'Loughlin, J. (2005). "Social and Political Trust in Istanbul and Moscow: A Comparative Analysis of Individual and Neighbourhood Effect". *Transactions of the Institute of British Geographers*, 30(1), 66-82.
- SEGE, (2017). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayını Sayı: 3
- Sevdi, S. (1973). *Bir Darbe Bir Muhtıra Arasında 1961 Seçimleri ve 1973 Seçimleri*. İstanbul.
- Sezen, S. (1994). *Seçim ve Demokrasi*, 1.Baskı. Gündoğan Yayınları: Ankara.
- Shelley, F.M. and Archer, J.C. (1994). "Some Geographical Aspects of The American Presidential Election of 1992", *Political Geography* 13, 137-59.
- Shin, M. ve Agnew J.A. (2011). "Spatial Regression for Electoral Studies: The Case of The Italian Lega Nord" Jonathan L. (edt.). in: *Revitalizing Electoral Geography*, 59-74. Routledge: London.
- Siegfried A. (1913). *Tableau Politique de la France de l'Oest sous la Troisieme Republique*. Colin: Paris.
- Sitembölükbaşı, Ş. (2005). "Seçimlerde Yaşanan Oy Değişkenlikleri". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 195-220.

- Şengöz, N. ve Özdemir, G. (2016). “Temel Bileşenler Analizi ve K-ortalama Kümeleme Yönteminin Uygulama Kullanımı: Bir Örnek Uygulama- Temel Bileşen Analizi ve K-Kümeleme Yönteminin Kombine Kullanımı: Bir Vaka Çalışması”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 85-94.
- Taeko, H. and Neiva, P. (2013). “Malapportionment and Geographical Bases of Electoral Support in the Brazilian Senate”. *Journal of Politics in Latin America*, 5(1), 127-150.
- Taş, M. (2018). İstanbul’un Seçim Coğrafyası: 2002-2015 Genel Seçimlerinin Mekânsal Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Taşgım, A. (2007). Erzurum Türkmen Alevileri, *Türk-İslam Düşünce Tarihinde Erzurum Sempozyumu*, 26-28 Haziran 2006 Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları. 229-235.
- Taylor, A.H. (1972). “The Place of Geography in Election Study”. *Southampton Research Series in Geography* 7, 3-13
- Taylor, A.H. (1973). “Variations in The Relationship Between Class and Voting in England, 1950 to 1970”. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 64, 164-8.
- Taylor, P.J. ve Johnston, R.J. (1979). *Geography of Elections*. Penguin Books: London.
- Tekeli, İ. ve Gökçeli R. (1977). *1973-1975 Seçimleri: Seçim Coğrafyası Üzerine Bir Deneme*, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Tosun, T. ve Tosun, E.G. (2015). “Kazananı ve Kaybedenleriyle 1 Kasım Seçimleri”. *Toplum ve Demokrasi*, 9, 1-23.
- Tuncer, E. (1994). *27 Mart 1994 Yerel Seçimlerinin Sayısal ve Siyasal Değerlendirme*. TESAV Yayınevi: Ankara
- Tuncer, E. (1996). “Seçim Sistemi Uygulamalarında Türkiye Örneği, Türkiye ve Avrupa’da Seçim Sistemleri”. *Politics and Society, Friedrich Vakfı*, 108-118.
- Tuysuz, S. and Gülmez, R. (2019). Instrumentalisation of Gerrymandering in Recentralization in Turkey: The Case of Ankara. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 40, 139-150.

- Tuysuz, S., Gülmez, R. ve Mutlu, K. (2020). “Seçimlerde Komşusundan Ayırıksılaşan İlçeler ve Ayırıksılaşmayı Sağlayan Dinamikler”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (1), 99-115.
- Türkdoğan, O. (1976). “Erzurum Kenti ve Çevre Köylerinde Seçmenlerin Siyasal Katılma Eğilimleri.”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 33(1-4) 41- 77.
- Uzun, A. ve Özkan, O. (2019). “Çevre Konusunun Seçim Beyannamelerindeki Yeri: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi Örneği”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3).
- Van Bruinessen, M. (1996), Kurds, Turks and The Alevi Revival in Turkey, Middle East Report, No. 200, *Minorities in The Middle East: Power and The Politics of Difference*. 7-10
- Vereshchahin, V. (2018). *The 2018 Presidential Election in Russia*. Policy Brief.
- Walks, R. A. (2005). “City-Suburban Electoral Polarization in Great Britain, 1950–2001”. *Trans Inst Br Geogr*, 30, 500–517.
- Walks, R. A. (2010). “Electoral Behaviour Behind The Gates: Partisanship and Political Participation Among Canadian Gated Community Residents”. *Area*, 42, 7–24.
- Walmsley, D. J. (1977). Voting Patterns in Recent Australian House of Representatives Elections. Johnston, R. J. (edt.). in: *People, Places And Votes: Essays On The Electoral Geography Ofaustralia And New Zealand*, NSW University of New England: Armidale.
- Webster, G. R. and Quinton, N. (2010). “The Electoral Geographies of Two Segregationist (“Jim Crow”) Referenda İn Alabama”. *Political Geography*, 29, 370–380.
- Webster, G. R., Chapman, T. and Leib, J. (2010). “Sustaining The Societal and Scriptural Fence: Cultural, Social and Political Topographies of Same-Sex Marriage in Alabama”. *Professional Geographer*, 62, 211–229.
- Wendt, J.A. (2021). “Geography of The Presidential Elections in Poland in 2020”, *BULLETIN of L.N. Gumilyov ENU. Chemistry. Geography. Ecology Series*, 1(134), 71-79.
- West, W.J. (2005). “Regional Cleavages in Turkish Politics: an Electoral Geography of the 1999 and 2002 National Elections”. *Political Geography*, 24(4), 499–523.

- Wright, J.K. (1932a). "Voting Habits in The United States: A Note on Two Maps". *Geographical Review*, 22 (4), 666-672.
- Wright, J.K. (1932b). "Sections and National Growth: An Atlas of The Historical Geography of The United States". *Geographical Review*, 22 (3), 353-360.
- Yakar, M. (2013a). "Türkiye’de Yurtdışı Doğumlu Nüfusun Gelişimi ve Dağılışı". *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 494–523.
- Yakar, M. (2013b). "XXI. Yüzyılın Başında Türkiye’de İller Arası Göçlerin Mekânsal ve İstatiksel Analizi". *Journal of World of Turks*, 5(3), 239–263.
- Yalçın, E. (2011). "Meclis’in Kayseri’ye Nakli Tartışmaları ve Mustafa Durak (Sakarya Bey)". *Atatürk Yolu Dergisi*, 12, 893-909.
- Yalçıntan, M.C. and Erbaş, A.E. (2003). Impacts of "Gecekondu" on The Electoral Geography of Istanbul. *International Labor and Working-Class History*, 64, 91-111.
- Yanık, M. (2003). "Parti Sistemleri ve Türkiye Uygulamaları". *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8, 271-282
- Yeğen, M. Tol, U.U. ve Çalışkan M.A. (2015). *Kürt Seçmenin Oy Verme Dinamikleri: Kuzeydoğu- Ortadoğu ve Güneydoğu Anadolu Alt Bölgelerinde Seçmenin Siyasal Tercihlerinin Sosyolojik Analizi*, Tübitak Sobag 112K397 Proje Raporu.
- Yılmaz, M. (2017). "Erzurum İlinde Nüfusun Yapısı ve Eğitim Durumunda Çeyrek Asırda (1990-2015) Meydana Gelen Değişim". *Marmara Coğrafya Dergisi*, 36, 162-174.
- Yılmazer, C.A. (2017). Tek Parti Dönemi Mardin Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1923-1950). Yüksek Lisans Tezi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Yiğit, E. ve Gökpınar, F. (2010). "A Simulation Study on Tests for One-Way (ANOVA) Under The Unequal Variance Assumption". *Communications Faculty of Sciences University of Ankara, Series A1*, 59, 15-34.
- Yüzbaşı, E. ve Akça, B. (2020). "Tek Parti Döneminde Isparta’da Milletvekili Seçimleri ve Milletvekillerinin Özgeçmişleri". *Journal of Universal History Studies*, 3 (2), 336-352. Doi: 10.38000/Juhis.817852.

Zabun, A. H. (2020). “7 Haziran ve 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Bağlamında Cumhuriyet Halk Partisine Yönelik Bir Karşılaştırma”. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (1), 519-530. Doi: 10.33437/ksusbd.628235

Zeyneloğlu, S. (2006). “İstanbul’un Seçim Coğrafyası: 1999-2002”. *Toplum ve Bilim*, 107, 292-305.

Zeyneloğlu, S. (2006). “İstanbul’un Seçim Coğrafyası: 1999-2002”. *Toplum ve Bilim*, 107, 292-305.

Zeytinoğlu, F. Uydacı, M. Akay, E. Değerli, B. ve Yerden, N. (2016). “İstanbul’daki Alışveriş Merkezleri Üzerine Bir Araştırma: Kümeleme Analizi”. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 5(1), 111-128.

İnternet Kaynakları

Çilek Ağacı, 7 Haziran-1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Analizi ve Oy Geçişleri: <http://cilekagaci.com/2015/11/05/kasim-2015-secim-analizi-ve-oy-gecisleri/>, (Erişim Tarihi: 02.03.2021).

ETÜ. (2018) *Erzurum İli Sosyo-Ekonomik Profili*. Erzurum Teknik Üniversitesi Yayınları: Erzurum. <https://erzurum.edu.tr/Content/etugeneldosyalar/390529d7-ee81-4891-adff-9da98ae021dc.pdf> (Erişim Tarihi: 22.06.2020).

KONDA, (2006), Toplumsal Yapı Araştırması, Biz Kimiz? https://Konda.Com.Tr/Wpcontent/Uploads/2017/02/2006_09_Konda_Toplumsal_Yapi.Pdf (Erişim Tarihi: 23.06.2020).

KONDA, (2010), Kürt Meselesini Yeniden Düşünmek, Kürt Meselesinde Algı ve Beklentiler, Temmuz,2010. https://Konda.Com.Tr/Wpcontent/Uploads/2017/02/2010_12_Konda_Kurt_Meselesini_Yeniden_Dusunmek.Pdf (Erişim Tarihi: 27.06.2020).

Milletvekili Genel Seçimleri. Erişim: 12 Mayıs 2022 <https://www.ysk.gov.tr/Tr/1950-1977-Yillari-Arasi-Milletvekili-Genel-Secimleri/30071973> (Erişim Tarihi: 22.08.2021).

One-Way ANOVA. Erişim: 12 Mayıs 2022. www.ibm.com/docs/en/spss-statistics/SaaS?topic=features-one-way-ANOVA (Erişim Tarihi: 30.09.2020).

T.C. Genelkurmay Başkanlığı (2019) *Fotoğraflarla Atatürk, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (Atase)*. Daire Başkanlığı Yayını: Ankara. (Erişim Tarihi: 22.06.2020).

TÜİK (2011). Milletvekili Genel Seçimi 2011. Yayın No 3613 ANKARA.
<http://kutuphane.tuik.gov.tr/yordambt/yordam.php?aDemirbas=0021074> (Erişim Tarihi: 25.11.2021).

TÜİK (2012). Milletvekili Genel Seçimleri 1923 –2011, Yayın No: 3685, Ankara. Isbn 978-975-19-5319-3 (Erişim Tarihi: 03.06.2021).

Yükseler, Z. (2011). “1977-2007 Döneminde Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları ve Siyasi Eğilimlerdeki Değişim” Http://www.Researchgate.Net/Publication/259068791_19772007_Dnemnde_Mlletvekl_Genel_Sem_Sonulari_Ve_Syas_ElmlerdeK_Dem, (Erişim Tarihi: 29.10.2021).

